

JYU DISSERTATIONS 612

Taija Roiha

Luokan varjoista

Kirjailijuuden, tekijyyden ja
yhteiskuntaluokan jäsennyksiä 2010-luvun
kotimaisen kirjallisuuden kentällä

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ
FACULTY OF HUMANITIES AND
SOCIAL SCIENCES

JYU DISSERTATIONS 612

Taija Roiha

Luokan varjoista

**Kirjailijuuden, tekijyyden ja yhteiskuntaluokan
jäsennyksiä 2010-luvun
kotimaisen kirjallisuuden kentällä**

Esitetään Jyväskylän yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston vanhassa juhlasalissa S212
maaliskuun 17. päivänä 2023 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Jyväskylä,
in building Seminarium, Old Festival Hall S212, on March 17, 2023, at 12 o'clock.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2023

Editors

Sanna Karkulehto

Department of Music, Art and Culture Studies

Päivi Vuorio

Open Science Centre, University of Jyväskylä

Copyright © 2023, by the author and University of Jyväskylä

ISBN 978-951-39-9307-8 (PDF)

URN:ISBN:978-951-39-9307-8

ISSN 2489-9003

Permanent link to this publication: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9307-8>

ABSTRACT

Roiha, Taija

From the Shadows of Class: Constructions of Authorship and Social Class in the Contemporary Finnish Literary Field

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2023, 100 p.

(JYU Dissertations

ISSN 2489-9003; 612)

ISBN 978-951-39-9307-8 (PDF)

This article-based dissertation explores the work of contemporary Finnish literary authors from the viewpoint of social class. In the study, I ask how social class is experienced to affect being and becoming an author in the Finnish literary field, how authors identify with the concept of social class, and how these connections between class and artistic labour should be approached. The theoretical framework of the study draws elements from the class analysis of Pierre Bourdieu and Beverley Skeggs. Social class is approached as a structure created in the interplay of different forms of capital – economic, cultural, social and symbolic – from which the focus is on economic and cultural capital. In the framework, special emphasis is given to the role of lived experience. In addition, the research is contextualized with theories of authorship.

The data consists of 47 written responses collected from authors via an open call. In the data collection, the responding authors were asked to reflect on their experiences of class and authorship. The data is subjected to qualitative content analysis. The results show that authors experience, understand, and analyse class, and therefore make it visible, in relation to economic and cultural capital, even when they consider class as an identity or a societal structure to be distant or otherwise difficult to grasp. The analysis shows that class background affects authors' feelings of entitlement and belonging to the literary community. Authors experienced that forms of economic capital, including economic safety nets, affect their ability to navigate the precarious conditions in artistic and literary fields. The research also shows that authors' (dis)identification with social classes is complex. Even if authors understood class as a relevant social category they often found it difficult to locate themselves within it, and the process included a lot of reflection and negotiation. This was often because of intrinsically conflicting positions and capitals: the combination of high levels of cultural and limited economic capital, or a conflict between class origin and current status. Due to these conflicting positions, the concept of capital can be considered useful when handling the functioning of class in the field of literature.

Keywords: authorship, cultural capital, social class, sociology of literature

TIIVISTELMÄ

Roiha, Taija

Luokan varjoista: Kirjailijuuden, tekijyyden ja yhteiskuntaluokan sommitelmia 2010-luvun kotimaisen kirjallisuuden kentällä

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2023, 100 s.

(JYU Dissertations

ISSN 2489-9003; 612)

ISBN 978-951-39-9307-8 (PDF)

Tämä artikkelimuotoinen väitöskirja käsittelee kirjailijoiden työtä yhteiskuntaluokan näkökulmasta suomalaisen nykykirjallisuuden kentällä. Tutkimuksen tarkoituksena on vastata kysymykseen siitä, miten yhteiskuntaluokkaa on kirjailijuuden ja kirjallisuuden kontekstissa mahdollista tutkia ja miten yhteiskuntaluokka vaikuttaa kirjailijoiden kokemuksissa taiteellisen työn tekemiseen ja sen lähtökohtiin. Tutkimuksessa tarkastellaan myös kirjailijoiden luokkiin identifioitumisen tapoja ja niiden merkityksiä.

Tutkimuksessa lähestytään yhteiskuntaluokan käsitettä bourdieulais-skeggsiläisestä viitekehyksestä käsin taloudellisena, kulttuurisena ja sosiaalisena rakenteena, joista keskitytään erityisesti kahteen ensiksi mainittuun. Lähestymistapa on luokan kokemuksellisuutta painottava. Väitöskirjan johdanto-osiossa empiiristä kirjailijatutkimusta taustoitetaan myös tekijyyden teorian näkökulmasta.

Tutkimuksen empiirinen, kvalitatiivinen aineisto on kerätty avoimen kirjoituskutsun avulla vuonna 2018. Kirjailijoiden luokkaan liittyviä kokemuksia käsittelevään kirjoituskutsuun vastasi 47 uransa eri vaiheissa olevaa ja erilaisista luokkataustoista tulevaa kirjailijaa. Aineistoa analysoidaan laadullisen sisällyksenanalyysin keinoin. Väitöskirjan perusteella voidaan todeta, että kirjailijoiden kokemuspuheessa luokan vaikutus saa muotonsa erityisesti taloudelliseen ja kulttuuriseen pääomaan liittyvien kokemusten kautta silloinkin, kun luokka identiteettinä tai yhteiskunnallisena rakenteena jää vieraaksi tai vaikeasti hahmottuvaksi. Luokka vaikuttaa kokemukseen kuuluvuudesta ja toiminnan mahdollisuuksista. Taloudellisen aspektinsa kautta luokkasidonnaiset turvaverkot vaikuttavat siihen, miten eri lähtökohdista tulevat kirjailijat kykenevät toimimaan prekaarilla toimintakentällä. Vaikka luokka voidaan kirjallisuudenkin toimintaympäristössä tunnistaa tärkeäksi tekijäksi, siihen identifioituminen ei välttämättä ole yksiselitteistä. Siksi erilaiset pääomat ovat selkeärajaisia luokkaidentiteettejä konkreettisempia tapoja lähestyä luokkaa: niiden kautta on mahdollista tehdä luokan ilmenemisen tavat käsiteltäviksi.

Avainsanat: kirjailijuus, kirjallisuussosiologia, kulttuurinen pääoma, tekijyys, yhteiskuntaluokka

Author's address Taija Roiha
Department of Music, Art and Culture Studies
University of Jyväskylä
taija.roiha@gmail.com

Supervisors Professor Sanna Karkulehto
Department of Music, Art and Culture Studies
University of Jyväskylä

Professor Miikka Pyykkönen
Department of Social Sciences and Philosophy
University of Jyväskylä

Adjunct Professor, Senior Researcher Sari Karttunen
Center for Cultural Policy Research Cupore

Reviewers Adjunct Professor Hanna Kuusela
Faculty of Information Technology and Communication
Sciences, The Communication Sciences Unit
University of Tampere

Adjunct Professor Olli Löytty
School of History, Culture and Arts Studies
University of Turku

Opponent Adjunct Professor Hanna Kuusela
Faculty of Information Technology and Communication
Sciences, The Communication Sciences Unit
University of Tampere

ESIPUHE

“Iltapäivä on kalpea ja pitkä. Kaikki jännitys on lauennut. Istun keinutuolissa, koetan olla ajattelematta mitään, – mutta kaikesta huolimatta hiipii hitaasti koko olemukseeni suuri, hiljainen surumielisyyys. Tiedän, että olen vapaa, että aivan pian pääsen syöksymään vauhdin hurmaan, Euroopan valtateille, uuden kirpeän elämän piiriin. [...] Ja kaikesta huolimatta on raskasmielisyyys hulvahtanut kirpeänä, riuduttavana, kauniina. – Väsymystä? Tietysti.” Näin kirjoittaa Mika Waltari matkaromaanissaan *Yksinäisen miehen juna* (1928). Nuori kertoja on saanut akateemiset opintonsa suurten ponnistusten myötä päätökseen. Selvitetyin taakkansa äärellä hän on sekä helpottunut että levoton.

Waltarin omakohtaisen kertojahahmon tilitys on juuri väitöskirjansa viimeistelleelle samastuttavaa luettavaa. Iso, ylitsepääsemättömältä tuntunut työ on valmis. Työ ei ole täydellinen, mutta riittävä se on; se “läpäisee”. Asiaa on vaikea sulattaa. Ehkä siksi, että tietystä mielessä valmius on harha. Pohjimmiltaan kyse sopimuksenvaraisuudesta. Päätämme, että nyt saa riittää. Monikko-muoto on oleellinen. Annamme toinen toisillemme raameja, joiden ansiosta myös pysymme liikkeessä.

Väitöskirjatyöni pääohjaaja professori Sanna Karkulehto on paras mahdollinen työn raamittaja, jonka väitöskirjantekijä voi itselleen toivoa. Ilman Sanna työni ei olisi koskaan alkanut eikä etenkään tullut valmiiksi. Kiitän Sanna kaikesta – siis *aivan kaikesta*: piinkovasta asiantuntemuksesta, empaattisuudesta ja inhimillisyydestä, käytännönläheisyydestä sekä kyvystä laittaa asiat mittasuhteisiin. Ohjaustapaamisemme ovat muistuttaneet paikoin tutkimusseminaaria, paikoin terapiaistuntoa – kiitos siitä. Väitöskirjani toista ohjaajaa professori Miikka Pyykköstä haluan kiittää yhteiskuntatieteitä koskevan kontribuution ohella huumorintajusta sekä lempeän kannustavasta asenteesta, joiden ansiosta koko akateeminen maailma on tuntunut helposti lähestyttävältä. Väitöskirjani kolmas ohjaaja dosentti Sari Karttunen on yksi maamme parhaita taiteilijoiden työtä ja asemaa koskevan tutkimuksen tuntijoita ja tekijöitä. Hänen ohjauksessaan saatu palaute on ollut työn etenemisen ja valmistumisen kannalta kullannarvoista: siis kiitos!

On valtava kunnia saada työlleni niin osaava, paneutunut ja pedantti vastaväittäjä kuin akatemiaturkija, dosentti Hanna Kuusela on. Kiitän häntä sekä vastaväittäjäksi suostumisesta että hänen esitarkastajan ominaisuudessaan antamista erinomaisen tarkoista, kriittisistä mutta kannustavista huomioista, joiden ansiosta työn laatu parani ja löysi lopullisen muotonsa. Arvokasta on saada työlleni opponentiksi tutkija, jolle yliopisto itsessään on puolustamisen arvoinen. Toista esitarkastajaani dosentti Olli Löyttyä kiitän niin ikään tarkkanäköisestä, kriittisestä ja arvostavasta palautteesta, jota ilman työni ei olisi tullut valmiiksi. Nimettyjen arvioitsijoiden lisäksi kiitos kuuluu myös väitöskirja-artikkeleiden anonyymeille vertaisarvioijille sekä yliopiston henkilökunnalle; eritoten Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen sekä Avoimen tiedon keskuksen väelle. Yliopistoa on kiittäminen myös rahoitusasioissa: kiitos tästä Jyväskylän

yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta sekä mainittu kotipesäni Mutku. Kiitos myös koko Educan väelle väitöskirjavuosien aikaisesta työyhteisöstä. I would also like to thank Dave O'Brien and Lisa McGormick for their warm hospitality during my research visit at the University of Edinburgh in the Spring of 2018. Tätä tutkimusta ei olisi olemassa ilman aineistonkeruuseen vastanneita kirjailijoita, jotka aikaansa säästelemättä jakoivat omia, usein henkilökohtaisia kokemuksiaan luokasta ja kirjailijuudesta. Kiitän teitä kaikkia sydämeni pohjasta.

Tieteenalojen välillä operoivalla tutkijalla on erityislaatuinen mahdollisuus ammentaa ymmärrystä ja saada palautetta useista eri tutkijaseminaareista. Väitöskirjaprosessini aikana osallistuin sekä kirjallisuuden että kulttuuripolitiikan seminaareihin, joille molemmille työni on paljosta velkaa. Kirjallisuuden seminaariryhmästä kiitos professorit Sanna Karkulehto ja Mikko Keskinen sekä kollegat Aurora Ala-Hakula, Juri Joensuu, Juha-Pekka Kilpiö, Paavo Manninen, Erika Miettinen, Minttu Ollikainen, Laura Piippo, Oskari Rantala, Joonas Sääntti, Jani Tanskanen, Ate Tervonen, Marjo Vallittu ja Jani Ylönen – sekä kaikki muut, joiden nimen unohdan mainita, mutta jotka tarjosivat aina tarkkoja ja kunnioitettavia huomioita alati keskeneräisiin räpellyksiini. Kulttuuripolitiikan seminaarin osalta haluan kiittää myös tässä yhteydessä professori Miikka Pyykköstä sekä kansakulkijoita: Mari Aholainen, Marie Cazes, Miia Huttunen, Olli Jakonen, Alekski Lohtaja, Vappu Renko, Minna Sirnö, Johanna Tuukkanen ja Taneli Viitahuhta. Erityisellä lämmöllä kiitän Jukka Kortelaista, jonka lempeä viisaus elää kaikkien hänet tunteneiden muistoissa.

Väitöskirjani ei olisi tullut valmiiksi ilman epävirallisia tutkijaseminaareja ja itseorganisoituvaa vertaistukea. Kiitos kollegalle ja pitkäaikaiselle työhuone-toverille Katri Talaskivelle työtä koskevasta palautteesta ja vertaistuesta. Jyväskylän-vuosien aikana yhteiset työskentely- ja pullarutiinit (joskus myös vegaaninen croissant ja kirsikkahillo -rutiinit) olivat mittaamattoman arvokkaita: kiitos niistä Aurora Ala-Hakula, Heidi Kosonen ja Anna Pehkoranta. Kiitos myös Heidi Elmgren tuesta ja terveen jalat maassa -asenteen vaalimisesta. Johanna Turusta haluan kiittää ystävyyydestä, kollegiaalisuudesta sekä yhteisistä työskentelysessioista, joiden tuloksena väitöskirjani tuli onnistuneesti esitarkastuskuntoon. Kulttuuripolitiikan kollegat Olli Jakonen ja erityisesti Vappu Renko: kiitos viimeisen puristuksen vertaistukitapaamisista. Sanani eivät riitä kuvaamaan niiden tärkeyttä.

Väitöskirjani aiheen valikoitumiseen vaikutti keskeisesti sitä edeltävä työskentelyni Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporessa ja Taiteen edistämiskeskuksessa. Näissä paikoissa sain tutustua itseäni pätevämpien opastuksella taiteilijatutkimuksen tilaan Suomessa. Opin aukot ja keksin, miten voisin osallistua niiden paikkaamiseen. Kiitos yhteisestä työskentelystä Pauli Rautiaiselle ja Kaija Rensujeffille – olette opettaneet paljon. Paula Karhusta haluan kiittää tiedoista ja taidoista, mutta ennen kaikkea solidaarisuudesta, jota arkisessa olemisessasi harjoitat. Kiitos myös Maria Hirvi-Ijäs sekä Cupore-kollegat Kaisa Herranen, Outi Sivonen ja Jutta Virolainen.

Jos yliopisto on opettanut minua ajattelemaan ja entiset työyhteisöt soveltamaan, niin nykyinen työyhteisöni Nuoren Voiman Liitto on opettanut minut toden teolla kirjoittamaan. Kiitos koko NVL:n ja tietysti rakkaan *Nuori Voima* -lehden entiselle ja nykyiselle väelle: erityisesti Emma Hirvisalo, Mandi Markkanen, Johanna Osváth, Reetta Pekkanen, Vesa Rantama, Laura Serkosalo, Saara Tamminen ja Maaria Ylikangas.

On viisasta pyrkiä ympäröimään itsensä itseään lempeämmillä ja älykkäämmillä ihmisillä. On onnellista onnistua siinä. Ystäviäni ja läheisiäni kiitän järkkymättömästä tuesta ja kannustuksesta, mutta myös lukuisista mielen virikkeitä tarjonneista ja omia käsityksiäni haastaneista keskusteluista. Raisa Marjamäki: Olit ensimmäinen tutkimukseeni luottanut kirjailija. Kiitos, että olet kulkenut mukana koko tutkimukseni tekemisen ajan ensimmäisestä seminaariesitelmästä (iskit käteeni läjän runoja) väitöskirjan viimeistelyn vaiheeseen, jolloin tein törkeät saunaoharit viettääkseni aikaa omien ”synnytyspolttojeni” parissa. Sydämen pohjasta asti ammentava kiitos Aleksille Lohtajalle järkkymättömästä tuesta, lukemattomista keskusteluista ja siitä, että uskoit aivoihini. Ystävä, asuinkumppani ja kanssa-ajattelija Mia Haglundille kiitos loputtomista keskusteluista studioissa ja kodin seinien sisäpuolella. Kiitos tilasta, jossa ajattelu on saanut lentää, setäytyä ja radikalisoitua, luoda nahkansa kerta toisensa jälkeen. Kiitos myös muille yhteistä arkea Sörnäisten kommuunissa eri vaiheissa jakaneille: Mariangela Pluchinolle, Anna Airolalle ja erityisesti kosmiselle kaksoselleni Riina Lepistölle, jonka pehmeä tsemppaus on ilahduttanut monen pitkän väitöskirjan äärellä vietetyn päivän päätteeksi.

Eleonoora Riihistä haluan kiittää ystävydestä ja luokan ajattelusta yhdessä. Monet tärkeät luokkaa koskevat tajuamiset ovat syntyneet yhdessä kirjoittamisen äärellä. Keskusteluista ja ystävydestä haluan kiittää yhteisesti myös Johannes Ekholmia, Emil Johanssonia, Taika Mannilaa, Pontus Purokurua, Tytti Rantasta, Arttu Seppästä ja Sirpa Varista. Erityisen lämpimästi ja perusteellisesti haluan kiittää Erkka Filanderia, jonka toisinaan kohtuuttomat mittasuhteet saava usko ja luottamus älynlahjoihini on pakottanut jatkamaan kirjoittamisen tiellä silloinkin, kun houkutus palavan maailman epätoivolle antautumiselle on uhanut käydä sietämättömäksi. Jokainen ansaitsee elämänsä ihmisen, joka jakaa kehua pelkästä olemassaolosta: ”hyvä”.

Lämmin kiitos kuuluu myös biologiselle perheelleni. Viisikymppisenä ylioppilaaksi kirjoittanut äitini näytti esimerkillä, ettei kouluttautumisen suhteen koskaan ole liian myöhäistä. Isäni kannustus koulutuksen pariin on ollut järkkymättömästä riippumatta siitä, ovatko tekemiseni olleet hänelle ymmärrettäviä vai ei. Sisaruksille perheineen kiitos kanssakasvamisesta sekä Virpille ja Paulalle myös Jyväskylän yösijoista.

Viimeisimpänä muttei vähäisimpänä haluan kiittää hyvinvointivaltiota, maksutonta koulutusjärjestelmää sekä kirjastolaitosta, joita ilman tutkimustani ei olisi olemassa. Jos ne romutetaan, jäljelle ei jää enää mitään.

Roomassa, Circolo Scandinavossa 17.2.2023

Taija Roiha

KUVIOT

KUVIO 1	1800-luvun puolivälin jälkeinen ranskalainen kirjallisuuskenttä Bourdieun mukaan.....	51
---------	---	----

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Vastaajien ikäjakauma	58
TAULUKKO 2	Vastaajien luokkatausta.....	59
TAULUKKO 3	Väitöskirja-artikkeleiden kokonaisuus.....	68

SISÄLLYS

ABSTRACT

TIIVISTELMÄ

ESIPUHE

KUVIOT JA TAULUKOT

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	13
1.1	Tutkimuksen tausta.....	15
1.1.1	Kuurupiiloa yhteiskuntaluokan kanssa.....	15
1.1.2	Mitä luokasta ja kirjailijuudesta tiedetään.....	20
1.1.3	Kirjailijantyön prekaarit olosuhteet.....	24
1.1.4	Tekijät tutkimuskohteena.....	26
1.1.5	Kirjailija, tekijä, taiteilija.....	28
1.2	Tutkimuksen tehtävä ja tutkimuskysymykset.....	36
2	YHTEISKUNTALUOKAN RAKENTUMINEN KULTTUURIN KENTÄLLÄ.....	38
2.1	Yhteiskuntaluokan määritelmiä.....	38
2.2	Pääomat bourdieulaisittain.....	42
2.3	Habitus, identiteetti ja ruumiiseen kirjautuva luokka.....	47
2.4	Kirjallisuuden kentällä.....	49
3	AINEISTOT JA MENETELMÄT.....	55
3.1	Aineistonkeruun prosessi.....	55
3.2	Tutkimuksen vastaajat ja aineiston kuvaus.....	58
3.3	Kuka lasketaan kirjailijaksi?.....	60
3.4	Aineiston analyysi.....	61
3.5	Metodologiset lähtökohdat.....	62
4	ARTIKKELIEN TIIVISTELMÄT.....	67
4.1	Artikkeli I: Luokattomat taiteilijat?.....	68
4.2	Artikkeli II: Taloudellisesta ja kulttuurisesta pääomasta.....	70
4.3	Artikkeli III: Luokka ja identiteetti.....	71
5	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	73
	YHTEENVETO (SUMMARY).....	79
	LÄHTEET.....	82
	LIITTEET.....	94
	ALKUPERÄISET JULKAISUT	

OSAJULKAISUT

I Roiha, Taija (2017). "Luokattomat taiteilijat?" *TAHITI: Taidehistoria tieteenä* 7:1.

II Roiha, Taija (2019). "Crossing the magical barriers of art: Social class, authorship and capital in the contemporary Finnish literary field." *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift* 22:1, 50-71.

III Roiha, Taija (tulossa). "Outside of class society? Authors' class (dis)identification in the contemporary Finnish literary field." *Cultural Sociology*. Arvioitavana.

1 JOHDANTO

Teksti tarvitsee varjonsa: tässä varjossa on *häivähdys* ideologiaa, *katkelma* representatiota, *kaistale* subjektia: kummituksia, valetaskuja, jälkiä, välttämättömiä pilvimuodostelmia: kumouksen tulee tuottaa valonhämynsä (Barthes 1993b, 45).

Kirjallisuusteoreetikko Roland Barthesia kiinnostavat varjot: toisinaan hieman ylimääräiseltä tuntuvat tahrat, jotka sotkevat maiseman selkeyttä. Barthesille teksti elää, hengittää ja saa nautintonsa ristiriidoista. Siksi on paradoksaalisuudessaan ainoastaan johdonmukaista, että juuri tekijän kuolemaa julistavasta teesistään tunnettu teoreetikko (Barthes 1993a) sanoo olevansa myös pakkomieltäisen kiinnostunut tekijästä, joka saa paikoin myös kirjailijan hahmon: ”tekstissä minä jollakin kummallisella tavalla *haluan* kirjailijan: tarvitsen hänen hahmonsensa [...], kuten hän puolestaan tarvitsee minun hahmoni” (Barthes 1993b, 39).

Tässä artikkelimuotoisessa väitöskirjassa tarkastelen erityisesti tätä tiettyä tekstin ylle lankeavaa varjoa: kirjailijaa, tarkemmin sanottuna luokkaistunutta kirjailijaa. Barthesin käyttämä varjon metafora on kirjailijuuden ja myös laajemmin tekijyyden kannalta osuva – onhan kyse tekstiin kiinteästi sidoksissa olevasta, silti siitä erillisestä seikasta, jonka painoarvo vaihtelee sen mukaan, millainen valokeila sen aiheuttajaan suunnataan. Joskus varjo on huomaamaton. Silloin siitä muistuttaa kenties ainoastaan teoksen kanteen painettu tekijänimi, joka sekin jää vain etäiseksi merkitsijäksi suhteessa tekstin kirjoittaneeseen, lihaa ja verta olevaan ihmisolentoon. Toisinaan varjo taas varastaa koko show’n. Näin tapahtuu esimerkiksi silloin, kun spekuloidaan autofiktiivisen romaanin ja sen kirjoittajan elämän välisiä yhtäläisyyksiä tai arvuutellaan kuumeisesti nimimerkillä tai pseudonyyminä julkaisevan kirjailijan henkilöllisyyttä. Ja vaikka viimeksi mainitut varjoleikit usein mielletäänkin erityisesti nykyajan helmasynneiksi, on kirjallisuuden historia täynnä esimerkkejä siitä, ettei oma aikamme ole tekijyyteen kohdistuvassa pikkumaisessa uteliaisuudessaan sittenkään niin uniikki kuin väitetään (ks. esim. Moran 2000).

Varjon metafora liittyy olennaisesti myös tutkimukseni toiseen ydinkäsitteeseen eli yhteiskuntaluokkaan. Yhteiskuntatieteilijät ovat kuvanneet luokka-

taustan vaikuttavan pitkän varjon kaltaisesti: sen vaikutukset eivät lakkaa esi-merkiksi luokkasiirtymän myötä (Alexander, Entwisle & Olson 2014; Lareau 2015). Tutkimukseni lähtökohtana on tutkia tapoja, joilla luokan pitkä varjo eli yhteiskunnallisen asemoitumisen kauaskantoiset merkitykset vaikuttavat kirjailijuteen. En etsi suoraviivaista syy-seuraussuhdetta tai ajattele, että teoksen tulkinta olisi palautettavissa niin sanottuihin ulkokirjallisiin seikkoihin kuten tekijän yhteiskunnalliseen asemaan. Pikemminkin kyse on kirjailijan työn puitteista ja tekemisen mahdollisuuksista. Taiteellinen työ on epävarmaa ja prekaaria – kenelle sen tekeminen on mahdollista?

Käsillä oleva väitöskirja on luonteeltaan monitieteinen ja asemoituu kirjallisuuden- ja kulttuuripolitiikan tutkimuksen rajoille. Tarkemmin sanottuna tutkimusta voi luonnehtia kirjallisuuden (institutionaalisiin) rakenteisiin keskittyväksi kirjallisuussosiologiseksi tutkimukseksi, joka ammentaa myös tekijyyden tutkimuksen teoriasta¹. Kirjallisuussosiologia on käsitteenä laaja ja monikäyttöinen, ja sitä koskevan tutkimuksen viitekehyksessä keskitytään tekstien sosiologian ohella myös kirjallisen elämän ja sen rakenteiden tarkasteluun. Ymmärrän kirjallisuussosiologian Voitto Ruohoselta, Erkki Seväseltä ja Risto Turuselta (2011, 8) lainatun määritelmän mukaisesti ”tutkimusalaksi eikä erilliseksi oppiaineeksi”, joka ”yhdistää eri oppiaineissa työskenteleviä tutkijoita”.² Erkki Seväsen (2011, 12) summauksen mukaan “[l]uonteenomaista kirjallisuussosiologialle on se, että sen piiriin kuuluvat tutkijat pitävät kirjallisuutta sosiaalisesti määräytyneenä tai sosiaalisesti sidonnaisena elämänalueena”. Tämän lähtökodan perusteella kirjallisuussosiologian tutkijat ”tarkastelevat kirjallisia tekstejä ja kirjallista elämää suhteessa muuhun kulttuuris-yhteiskunnalliseen todellisuuteen, tulkitsevat ja selittävät niitä siitä käsin” (ibid). Oman tutkimukseni keskiössä on Seväsen mainitsema ”kirjallinen elämä”. Kirjallisuussosiologian valtavirrasta tutkimukseni kuitenkin eroaa siinä, että sen tutkimuskohteena ovat kirjailijat ja heidän kokemuksensa. Luokkaan ja toimintaan keskittyvä näkökulma on rakenteellinen, mutta sitä tarkastellaan yksilön näkökulmasta.

Tutkimukseni tavoitteenani on selvittää, miten yhteiskuntaluokka vaikuttaa tekijyyden ehtojen, mahdollisuuksien ja olosuhteiden muovautumiseen kirjailijoiden kokemusmaailmassa. Tarkastelun kohteena on myös yhteiskuntaluokan käsite itsessään: mitä se tarkoittaa nimenomaan kirjailijantyön kontekstissa? Väitöskirjani johdannossa sidon mainitut kysymykset tekijyyden teoriaan ja sitä koskeviin kysymyksenasetteluihin ja tarjoan siten analyysilleni laajempaa kirjallisuustieteellistä kontekstia. Tekijyyden teorian avulla työssäni avautuu myös mahdollisuus reflektoida kysymystä siitä, mitä luokan huomioiminen tekee ymmärryksellemme laajemmasta kirjailijuteen ja tekijyyden ehtojen muodostumisesta – tai päinvastoin: miten tekijyyden teoriaa koskevat kysymyksenasettelua

¹ Tekijyyden teoriaa ei käsitellä varsinaisissa tutkimusartikkeleissa, vaan se toimii yhtenä väitöstutkimuksen tavoitteita yhteen sitovana kehyksenä.

² Vaikka kirjallisten tekstien sosiologia on olennainen osa kirjallisuussosiologista tutkimusta, olen kuitenkin koheesion säilyttämisen vuoksi rajannut tekstianalyysin väitöstutkimukseni ulkopuolelle. Tekstien sosiologiaksi luonnehdittavaa tutkimusta olen julkaissut toisaalla, ks. Roiha 2020 ja Roiha 2021.

mahdollisesti syventävät ymmärrystämme luokan vaikutuksista? Rajaan tarkasteluni koskemaan ensisijaisesti yhteiskuntaluokkaa, mutta paikoin huomioin myös luokan ja sukupuolen yhteisvaikutuksia, koska useissa tapauksissa ne ris-teävät toisiaan niin kiinteästi, ettei erottaminen tuntuisi mielekkäältä.

Käsillä oleva väitöskirja koostuu kolmesta itsenäisesti julkaistusta tai julkai-suprosessissa olevasta vertaisarvioidusta artikkelista, artikkeleita kehystävästä, kontekstualisoivasta ja yhteen sitovasta johdannosta sekä yhteenvedosta. Tutki-mus syntyi halusta selvittää kirjailijantyöhön liittyviä luokkaistuneita ja osin myös sukupuolittuneita kokemuksia ja näiden kokemusten vaikutuksia empiiri-sin menetelmin. Tästä lähtökohdasta olen kerännyt työlleni empiirisen tutkimus-aineiston, jonka analysoimiselle väitöskirjan artikkelit pääosin pohjautuvat. Tar-kastelen artikkeleissa kirjailijoiden luokkaistuneita kokemuksia kirjailijantyöstä sekä kirjailijoiden tapaa identifioitua tai olla identifioitumatta luokkiin.

1.1 Tutkimuksen tausta

1.1.1 Kuurupiiloo yhteiskuntaluokan kanssa

Ralf Kaurasen ja Lauri Lahikaisen (2016, 46) osuvan kuvauksen mukaan luokka on niin tutkimuksessa kuin yhteiskunnallisessa keskustelussa teema, joka ”löy-detään ja hukataan toistuvasti”. Joskus luokka on haipunut tyystin yhteiskunnal-lista eriarvoisuutta koskevan keskustelun ytimeä, kun taas toisinaan sitä noste-taan aktiivisesti esiin kokonaan yhteiskuntaluokan teemalle omistettujen tutki-musten, tutkimushankkeiden ja kokoomateoksien (esim. Anttila, Kauranen et al. 2016a; Tolonen 2010; Käyhkö 2020) sekä esseekokoelmien (esim. Hiidenheimo et al. 2009; Sundström & Söderling 2009; Järvinen & Kolbe 2007) voimin. Esimer-kiksi 1980- ja 1990-luvulla jälkikapitalistisen ja uusliberalistisen järjestelmän lo-pullisesti vakiinnutettua asemansa tuli tavalliseksi sanoa, ettei yhteiskuntaluok-kia enää ole (Kauranen & Lahikainen 2016, 46) – tai sitten asia vain siivottiin ylei-sestä puheenparresta pois (Hugrée, Penissat & Spire 2020, 2–3). Sama logiikka päti kapitalismin käsitteeseen, joka häipyi yleisestä diskurssista 1980- ja 1990-lu-vulla juuri samaan aikaan, kun uusliberalismin muodon ottaneen talousjärjestel-män valta yhteiskunnassa lisääntyi entisestään (Ojajärvi et al. 2016; Ojajärvi, Se-vänen & Steinby 2018, 7; ks. myös Ojajärvi ja Steinby 2008, 10). Ikonisimmin aja-tus yhteiskunnallisten rakenteiden mitätöimisestä tiivistyi Ison-Britannian enti-sen konservatiivipääministeri Margaret Thatcherin sanoihin, jotka hän lausui *Women’s Own* -lehden vuonna 1987 julkaisemassa haastattelussa: ”Ja, tiedätkö, ei ole olemassa sellaista asiaa kuin yhteiskunta. On vain yksilöllisiä miehiä ja naisia ja heidän perheitään.”³ Toteamuksessaan Thatcher vie kaasuvalotuksen⁴ yhteis-

³ Engl. “And, you know, there’s no such thing as society. There are individual men and women and there are families” (The Guardian 2013).

⁴ Kaasuvalotuksella (engl. *gaslighting*) viitataan emotionaalisen väkivallan muotoon, jossa väkivallan tekijä pyrkii kiistämään uhrin kokemuksen itsestä ja todellisuudesta esimerkiksi

kunnalliselle tasolle: hajaantukaa, täällä ei ole mitään nähtävää! Yhteiskunnallisten rakenteiden ja kollektiivisten identiteettien romuttaminen oli oleellista yksilökeskeisen, uusliberalistisen politiikan ja se poliittisten päämäärien juurruttamiseksi.

Useissa luokkaa koskevissa kirjoituksissa ja kirjoituskokoelmissa on lähdetty liikkeelle halusta murtaa luokkaa ympäröivä hiljaisuus ja pyritty nostamaan luokka näin yhteiskunnallisessa keskustelussa siihen asemaan, jonka se tärkeytensä puolesta ansaitsee. 2000-luvun alussa luokkaa on niin tutkimuksessa kuin esseistiikassa kuvattu aiheena vaietuksi ja vaiennetuksi (Käyhkö 2008) ja jopa ”intiimimmäksi kuin seksi” (Sundström & Söderling 2009, 7). *Me muut: Kirjoituksia yhteiskuntaluokasta* -esseekokoelman toimittajat Silja Hiidenheimo, Fredrik Lång, Tapani Ritämäki ja Anna Rotkirch (2009, 7) avaavat teoksensa esipuheen kirjoittamalla: ”Suomi on maa, jossa vaietaan kahdella kielellä, kuten Bertolt Brecht tunnetusti sanoi. Vaietaan yhteiskuntaluokasta, voisi lisätä.” Kirjoittajat kuvaavat suomalaista luokkakeskustelua myös ”liikuttavan unenpöpperöiseksi” (ibid). Myös kirjallisuudentutkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, että luokan käsittely on jäänyt sen kentällä edelleen muun muassa sukupuolen, seksuaalisuuden ja etnisyyden teemojen varjoon⁵ (Lennon & Nilsson 2017b, x–xi; ks. myös Ojajärvi, Sevänen & Steinby 2018, 7–8).

Heräämisen merkkejä on silti ilmassa. Tämän tutkimuksen viimeistelyn aikoihin on virinnyt keskustelua siitä, miten yhteiskunnallisiin epäkohtiin liittyvä kriittinen, tiedostava ja ”hereillä oleva”⁶ asenne on yleistynyt myös taidepiireissä. Sen myötä keskustelun ytimeen ovat nousseet toimittaja-esseisti Iida Sofia Hirvosen (2020, 44) luonnehdinnan mukaan teemat kuten ”ilmastotietoisuus, kapitalismikriittisyys, luokkatietoinen feminismi, kolonialismin sekä patriarkaatin vastustaminen sekä henkilökohtaisen politisoituminen”. Luokkatietoisien asenteen voimistuminen näkyy myös kirjallisuudessa. 2020-luvun alussa on julkaistu useita proosateoksia, joissa luokan teema on noussut selkeästi esiin. Tällaisia teoksia ovat muun muassa Fiona ’Elönen *Tulit luokseni kutsumatta* (Otava, 2022), Niko Hallikaisen *Kanjoni* (Otava, 2021), Natalia Kallion *Kotileikki* (Kosmos, 2022), Hanna-Riikka Kuisman *Kerrostalo* (Like, 2019), Noora Vallinkosken *Perno Mega City* (Atena, 2018) ja *Koneen pelko* (Atena, 2022) ja Ville Verkkapuron *Pete* (Kosmos, 2022) sekä käännöskirjallisuuden puolella Édouard Louis’n ja Annie Ernaux’n tuotanto – vain muutamia mainitakseni. Huomionarvoista on, etteivät mainitut

valehtelemisen ja yleisen hämmennyksen aiheuttamisen kautta (Hester 2021, 253). Marianne Hester (2021) on soveltanut käsitettä yhteiskunnalliseen keskusteluun ja erityisesti Brexitiin – hän analysoi tapaa, jolla Brexitiä puolustaneet poliitikot käyttivät kaasuvalotuksen retoriikkaa poliittisten kantojensa perusteluun.

⁵ Kuitenkin esimerkiksi Jussi Ojajärvi (2015, 181) on huomauttanut, että luokan suhteen suomalaisessa kirjallisuudessa on 1990-luvulta alkaen eletty eräänlaista ”uudelleen emergoitumisen” aikaa.

⁶ Keskusteluun on viitattu usein *woke*-kulttuurin käsitteellä. Alun perin afroamerikkalaisessa puhemielessä käytetty termi on tarkoittanut eräänlaista kehotusta ”pysyä hereillä” yhteiskunnassa rehottavasta rasismista ja sen ilmenemismuodoista. Sittemmin siitä on tullut voimakkaan poliittisesti latautunut käsite osana laajempaa ”kulttuurisotien” diskurssia. Tämän tutkimuksen viimeistelyn aikoihin, loppuvuodesta 2022 ja alkuvuodesta 2023, käsitteen käyttötapana on usein etenkin julkisessa keskustelussa pejoratiivinen; sitä käytetään puhuttaessa ”liian pitkälle menneestä” poliittisesta asenteesta.

teokset ole jääneet pienen piirin suosikeiksi vaan ovat saaneet runsaasti huomiota niin prestiisin kirjallisen julkisuuden (kuten kritiikit, apurahat, palkinnot ja palkintoehdokkuudet) kuin populaarijulkaisujen saralla. Erityisen vetoavilta ison yleisön silmissä vaikuttavat teokset, joissa omaelämäkerrallisuus on korostetusti läsnä. Esimerkiksi Kallion *Kotileikki* noteerattiin laajasti aina muotilehti *Gloriasta Helsingin Sanomien* kulttuurisivuille ja Ylen *Kulttuuricocktailiin*. Häpeästä huolimatta luokka vaikuttaa siis ainakin joissakin tapauksissa toimivan myös tehokkaana kirjailijabrändin rakentamisen välineenä. ”Hyvä tarina syntyy altavastaajan näkökulmasta”, kuten Ville Verkkapuro (2022, 256) asian muotoilee autofiktiivisessä esikoisromaanissaan *Pete*.

Keskustelun virkoamisen myötä luokka-analyysi on myös saanut uusia sävyjä. Enää huomio ei ole ainoastaan siinä, onko luokka ylipäätään merkityksellinen asia vai ei. Entistä enemmän keskustellaan siitä, *miten* luokasta tulisi tai kannattaisi puhua, sekä siitä, ovatko tietyt, eritoten kärsimykseen ja ylöspäin suuntautuneeseen luokkasiirtymään liittyvät narratiivit ylikorostuneita. Esimerkiksi toimittaja Adile Sevimli (2022) kirjoittaa *Nuoren Voiman* kolumnissaan, miten tämän hetken kirjallisena trendinä on käsitellä sitä, miten ”hesalaistuneet, keski-luokkaistuneet junantuomat kertovat vaikeuksistaan sopeutua kulttuurikentälle”. Kriitikko ja esseisti Silvia Hosseini (2022) puolestaan pohtii Édouard Louis’n *Naisen taistelut ja muodonmuutokset* -teoksen (ransk. 2021, suom. 2022) kriitikkissään, ”eikö työväenluokkainen identiteetti mahdollista lainkaan iloa, vapautta tai liikkumavaraa. Eikö Ranskassa voi tulla onnelliseksi ilman luokkaretkettä?” Löytämisen ja hukkaamisen vuorotteleva prosessi vaikuttaa siis jatkuvan edelleen.

On huomionarvoista, ettei englannin kielessä esiintyvälle, luokkasortoa tarkoittavalle termille *classism* ole suomen kielessä samanlaista vakiintunutta käännöstä kuin esimerkiksi seksismille ja rasismille on. Suomen ja muiden Pohjoismaiden asema ”tasa-arvon mallimaina” on paikoin johtanut paradoksaalisesti siihen, ettei luokasta tai muista eriarvoisuutta tuottavista rakenteista – esimerkiksi sukupuolesta tai rodusta/etnisyydestä – ole osattu tai haluttu puhua. Tasa-arvoisuus on ymmärretty samanlaisuudeksi, jolloin keskinäisten erojen käsittely on jo lähtökohtaisesti ollut vaikeaa (ks. esim. Gullestad 1992) Silloinkin kun taloudelliseen ja sen kautta usein luokkaperustaiseen eriarvoisuuteen liittyvät teemat nousevat keskustelun agendalle, lähestytään niitä yleensä yksilöpsykologisesta tai yksilöllistä tragediaa painottavasta näkökulmasta (Käyhkö 2008, 212). Tällöin keskustelu kääntyy herkästi esimerkiksi köyhyyteen tai syrjäytymiseen, joita yritetään ratkaista hyväntekeväisyydellä tai elämänhallinnallisilla neuvoilla. Rahan sijasta köyhille annetaan mieluummin yläluokan ylijäämäleivoksia, kuten kirjailija Katja Raunio (2021) kirjoittaa *Long Playssa* julkaistussa esseessään ”Köyhän perheen lapsi”. Auttamisessa on tällöin vähintään yhtä paljon kysymys auttajan omasta tunteesta kuin siitä ihmisestä, jota kohtaan apu suunnataan. Lotta Kähkönen, Mona Mannevuola ja Mari Pajala (2012, 335–336) kirjoittavat, miten julkisessa keskustelussa luokan sijasta tiuhaan käytetty termi *sosiaalinen eriytyminen* ”tarjoaa mahdollisuuden vältellä käsitteepoliittista keskustelua sillä oletuk-

sella, että yhteiskuntaluokka käsitteenä vaatii tutkijan poliittisen intention luokitella ihmiset tiettyihin jyrkkiin kategorioihin, kun taas erojen kuvaaminen (luonnollistettuna) sosiaalisena eriytymisenä on objektiivista asioiden esittämistä”. Jussi Ojajärven ja Liisa Steinbyn (2008, 11) tiivistystä lainaten: ”Niitä epätasaisia sosioekonomisia lähtökohtia, kuten luokka-asemia, jotka antavat toisille huomattavasti suuremmat vapaudet kuin toisille ja joita taloudellinen kilpailu myös tuottaa, vältellään näkemästä merkittävänä ongelmana.”

Luokka on toisin sanottuna lähtökohtaisesti poliittisesti väritynyt sana, ja sen vältteleminen esimerkiksi ”sosiodemografisten muuttujien” kaltaisten ilmausten kautta on keino tuottaa arvoneutraalilta vaikuttavaa kieltä (Kähkönen et al., 2012, 336). Toisaalta luokan käsitettä vältellään mahdollisesti myös siksi, että sana vihjaa eriarvoisuuden pohjan olevan yksilöä kollektiivisemmässä eriarvoisuuden rakenteessa, mikä jo ajatuksen tasolla sotii liberaalia liikkuvuuden ihannetta vastaan (Käyhkö 2008, 209; Saastamoinen & Kuusela 2021, 81; Skeggs 2014). Myös brittiläisen kulttuurintutkija Angela McRobbien (2010, 61) mukaan luokkapuheen vähenemisessä ei ole ollut kysymys luokan merkityksen hiipumisesta sinänsä vaan kollektiivisten identiteettien huonosta yhteensopivuudesta yksilökeskeisen kulttuurin kanssa. Ja toisin kuin pelkkään köyhyyteen tai syrjäytymiseen keskittyvällä diskurssilla, luokkapuheella on potentiaalia tehdä näkyväksi myös etuoikeutetut positiot. Huomio kiinnittyy rakenteisiin ja suhteisiin, ei hyväntekeväisyyden keinoin autettaviin yksilöihin.

Kirjallisuus ja taide eivät suhteellisesta autonomiastaan (ks. Bourdieu 1993, 37–40; ks. myös Ojajärvi et al. 2018, 21–24) huolimatta ole yhteiskunnallisten valtasuhteiden ulottumattomissa olevia alueita. Kirjallisuudentutkija Mikko Lahtisen (2011, 155) mukaan ”[k]irjallisuuden sisältöjen, muotojen, tyyli- ja lajityyppien sekä kirjallisuuden käytäntöjen, instituutioiden ja rakenteiden kehitys liittyy elimellisesti kapitalististen luokkayhteiskuntien historialliseen kehitykseen”. Sama pätee myös kirjallisuuden kentällä operoiviin tekijöihin. Kirjailijat ja muut taiteilijat syntyvät tiettyyn luokka-asemaan, mikä heijastuu heidän mahdollisuuksiinsa tavoitella taiteellista uraa nuoresta iästä lähtien. Eri ihmisillä on käytössään eri määrä aikaa, rahaa ja muita resursseja taiteen harrastamiseen, ja näiden resurssien hallinta kytkeytyy monessa mielessä luokkaan. (Ks. esim. Bourdieu 1986.) Esimerkiksi kirjallisuudessa aktiivinen lukuharrastus korreloi koulutustason kanssa: mitä korkeampi koulutus, sitä enemmän kirjoja luetaan keskimäärin vuodessa⁷ (Purhonen et al. 2014, 72). Myös se, mikä yhteiskunnassa ymmärretään ”hyväksi kulttuuriseksi mauksi”, on vahvasti luokkasidonnainen

⁷ Tilastollinen korrelaatio ei tietenkään tarkoita sitä, että kaikki perusasteen tutkinnon suorittaneet lukisivat vähän. Tutkimustuloksista hahmottuu selvästi, että noin joka kymmenes tämän koulutusasteen suorittaneista lukee paljon, yli 10 kirjaa vuodessa (Purhonen et al., 2014, 72). Myös sukupuolen ja luokan risteävä merkitys on syytä huomioida. Purhosen ja työryhmän (2014, 73) mukaan ”jo keskiasteen koulutuksen saaneet naiset lukevat keskimäärin enemmän vuoden aikana kuin korkeakoulututkinnon suorittaneet miehet”. Kulttuurista makua ja yhteiskunnallista tai luokka-asemaa tarkasteleviin tutkimuksiin liittyy aina riski siitä, että tehdessään näkyväksi kulttuurin kulutuksen liittyviä rakenteellisia seikkoja ne tulevat myös (tahtomattaan tai ei) sementtoineeksi esimerkiksi työväenluokkaisia ihmisiä koskevia haitallisia stereotypioita. Tarkemmin tästä kritiikistä ks. esim. Skeggs, Thumim & Wood 2008 ja Kähkönen, Mannevuori & Pajala 2012.

kysymys (Bourdieu 2010; Purhonen et al. 2014). Kirjallisuuden osalta Semi Purhonen ja työryhmä (2014, 75) väittävät, että "[y]ksikään kirjallisuudenlaji ei leimaudu 'epälegitiimiksi'" – toisin sanoen kaikki lukeminen lajiin katsomatta on arvostettua⁸. Silti koulutus vaikuttaa lukemisen määrän lisäksi myös siihen, mitä luetaan: korkeasti koulutetuilla ja erityisesti korkeasti koulutetuilla naisilla on kirjallisuuden lajien suhteen laajin "maku", eli he ovat lukeneet monipuolisimmin tutkimuksessa edustettuna olevia lajeja ja genrejä (ibid.).

Kansainvälisessä OECD:n toteuttamassa, aikuisten luku- ja ongelmanratkaisutaitoa käsittelevässä tutkimuksessa (OECD 2012) käytettyä kysymystä lapsuuden kirjahyllyn laajuudesta pidetään populaarissakin keskustelussa usein lukutaidon mittarina. Argumentin mukaan kodin kirjahyllyn laajuus ennustaa lapsen lukutaidon kehitystä pitkälle tulevaisuuteen (OECD 2012; Ylitalo 2014). Ajatus kirjahyllystä neutraalina hyvän kulttuuritahdon ilmaisijana saa uusia sävyjä, kun sitä lähestyy luokan näkökulmasta. Tutkimus nimittäin osoittaa, että "[o]mistettujen kirjojen määrä kasvaa selvästi koulutuksen myötä [...] Yli 200 kirjan kokoelma on korkeakoulutetuista yli kolme kertaa useammalla kuin pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneilla" (Purhonen et al., 2014, 243). Kirjahyllyesimerkki on yksi joskaan ei kaikenkattava konkretisointi siitä, miten kulttuurinen pääoma ja kyvykkyys sen ilmaisemiseen kasautuvat epätasaisesti alkaen siitä, millaiseen luokka-asemaan sattuu syntymään.

Kulttuurin ohella myös muut luokkaan liittyvät pääoman muodot kasaantuvat ja vaikuttavat yksilön toiminnan mahdollisuuksiin eli tämän tutkimuksen kontekstissa siihen, miten he pääsevät taiteen kentälle ja kykenevät toimimaan siellä (Brook, O'Brien & Taylor 2020). Ranskalaisen sosiologi Pierre Bourdieu'n klassisen jäsenyyksen mukaan pääoman muotoja voidaan erottaa neljää eri lajia: taloudellinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja symbolinen (Bourdieu 1986). Nämä pääoman muodot esitellään tarkemmin tutkimuksen teoriaa ja käsitteitä tarkastelevassa luvussa, mutta lyhyesti sanottuna jokainen niistä viittaa omanlaiseensa akkumuloituneen työn arvoon, joka hyödyttää pääoman hallitsijaa ja tarjoaa tälle resursseja. Jaottelun keskeinen ansio on siinä, että se huomioi resurssien erilaiset ilmentymät.

Sen lisäksi, että pääoma itsessään voidaan ymmärtää marxilaisittain kasaantuneena työnä (Marx 1978), on pääomilla taipumusta myös kasaantua keskenään. Kyse on eräänlaisesta Matteus-vaikutuksesta: "Jokaiselle, jolla on, annetaan, ja hän on saava yltäkyllin, mutta jolla ei ole, siltä otetaan pois sekin mitä hänellä on" (Matt. 25:29 1992). Taloudellisesti vauraan ihmisen on helpompi suunnata vapaa-aikaansa harrastuksiin ja muihin toimiin, jotka puolestaan kasvattavat kulttuurista pääomaa ja sosiaalisia suhteita – ja niin edelleen. Kasaantuvien pääomien voi hyvällä syyllä olettaa vaikuttavan ihmisten mahdollisuuksiin toimia taiteen ja kirjallisuuden parissa.

⁸ On syytä huomioda, että Purhosen ja työryhmän tutkimus käsittelee suomalaisten kulttuuriharrastusta väestötasolla. Kaiken lukemisen leimautuminen legitiimiksi ei siis todennäköisesti päde kirjallisuuden kentällä, missä kirjallisuuteen liittyy monenlaisia arvottamisen tapoja. Ks. esim. tämän tutkimuksen luku 1.1.3.

Eriarvoisuuden havaitseminen ei kuitenkaan aina ole yksinkertaista, sillä taiteen ja kulttuurin kentällä vallitsee vahvan egalitaristinen eetos, joka vaikeuttaa epäkohtiin tarttumista (esim. Gill 2002; Brook, O'Brien & Taylor 2020). Egalitaristinen eetos ei viittaa niinkään tasa-arvoisuuteen vaan tasa-arvoisen toiminnan mahdollisuuksien illuusioon: meritokraattiseen ajatukseen siitä, että taiteessa voi menestyä kuka tahansa, joka on riittävän lahjakas ja valmis tekemään paljon töitä sukupuoleen, ihonväriin tai yhteiskuntaluokkaan katsomatta.⁹ Kysymys ei ole lopputuloksen vaan mahdollisuuksien tasa-arvoon uskomisesta, sillä taiteellisesta laadusta ja ansioista kilvoittelu on yksi taiteellisen toiminnan keskeisistä periaatteista. Kuten espanjalainen aktivistiryhmä Precarias a la deriva (2009, 382–383) asian provosoivasti muotoilee: ”Jotkut luulevat taidemaailmaa ’instituutioksi’ tai ’vapaaksi alueeksi’ täynnä mahdollisuuksia, mutta heti kun tuohon maailmaan astuu ja sitä analysoi, se näyttyy eräänä kaikkein anakronistisimmista, hierarkkisimmista, seksistisimmistä ja luokkatietoisimmista työmarkkinoista joita vielä on olemassa.” Tiukkanainen muotoilu summaa paradoksin: boheemilta vaikuttavan ulkokuoren takaa paljastuu joukko piilotettuja normeja. Näiden normien tarkastelu luokan näkökulmasta on yksi tämän tutkimuksen keskeisistä tehtävistä.

1.1.2 Mitä luokasta ja kirjailijuudesta tiedetään

Vaikka kiinnostus taiteellisessa työssä ilmeneviä eriarvoisuuden mekanismeja kohtaan on viime vuosina lisääntynyt, ajankohtaista tietoa taiteilijoiden sosioekonomisesta tai luokkataustasta on saatavilla niukasti. Sen sijaan useimmissa 1970- ja 1980-luvulla tehdyissä, kirjailijoiden ja myös muiden taiteilijoiden asemaa käsittelevissä tutkimuksissa ja selvityksissä on muiden demografisten taustatietojen selvittämisen ohessa tarkasteltu myös kirjailijoiden luokkataustaa (Eskola 1974; Karvonen 1974; Heikkinen 1989).¹⁰ Selvityksistä käy ilmi, että suomalainen kirjailijakunta on ollut eri historian vaiheissa lähtöisin pääasiassa ylä- ja keskiluokkaisista perheistä. Ennen 1800-lukua syntyneet kirjailijat ovat olleet pappien, talollisten ja upseerien lapsia, ja 1800-luvun loppupuolelle tullessa kirjailijoita alkoi tulla enenevässä määrin myös talonpoikais-, maanviljelijä-, työläis- ja pienyrittäjäperheistä (Eskola 1974, 31–32; Heikkinen 1989, 28). 1900-luvun alkupuoliskolla kirjailijoiden sosiaalinen tausta tasoittui, joskin Katarina Eskolan (1974) mukaan ”vain lievästi”. 1960-luvulta 1980-luvun puoliväliin tullessa kirjailijoiden taustassa ei tapahtunut kovinkaan suuria muutoksia. 1970-luvulla työläistäustaisten kirjailijoiden kokonaisosuus kirjailijakunnasta oli suhteellisen alhainen, 21 prosenttia. Huomionarvoista on se, että naisten kohdalla luku

⁹ Ison-Britannian kontekstiin sijoittuvassa tutkimuksessa havaittiin, että meritokratiausko oli kulttuurialalla voimakkainta kaikkein menestyneimpien vastaajien keskuudessa (Brook ym. 2020, 72). Suomessa rikkaiden uskosta mahdollisuuksien tasa-arvoon ks. Kantola & Kuusela 2019.

¹⁰ Eri tutkimuksia vertailtaessa on syytä muistaa, että yhteiskuntaluokka voidaan määrittää erilaisin tavoin. Määrittely vaikuttaa myös tapaan, jolla luokka operationalisoidaan empiirisessä tutkimuksessa. Siksi kaikki luokkaa käsittelevät empiiriset tutkimukset eivät ole suoraan vertailukelpoisia keskenään. Aiheesta tarkemmin ks. tämän tutkimuksen luku 2.1.

oli vielä tätäkin alhaisempi, ainoastaan 15 prosenttia. (Karvonen 1974, 13.) Heikkisen tutkimuksen toteuttamisen ajankohtana vuonna 1984 kirjailijoista kolme viidestä oli lähtöisin ylä- tai keskiluokkaisista perheistä, siinä missä koko väestöstä vastaavasta taustasta lähtöisin oli vain noin yksi neljäsosa kaikista työelämässä toimivista (Heikkinen 1989, 29–30). Ammattien mukaan tarkasteltuna noin joka kolmannen kirjailijan isä oli toiminut taideammateissa, taiteeseen liittyvissä ammateissa tai ammateissa, jotka edellyttivät akateemista koulutusta. Lähes joka kymmenes kirjailijoista oli lähtöisin taiteilijakodista. (Heikkinen 1989, 31.)

Heikkisen 1980-luvun lopulla julkaistusta selvityksestä käy ilmi, ettei luokkatausta ole vaikuttanut ainoastaan erilaisista sosiaalisista lähtökohdista tulevien kirjailijoiden määrään vaan myös heidän uriensa kehitykseen. Mitä ylempää yhteiskuntaluokasta kirjailija oli lähtöisin, sitä aikaisemmin hän oli keskimäärin julkaissut esikoisteoksensa. Suurin ero on ollut taustaltaan yläluokkaan tai ylempään keskiluokkaan sekä maanviljelijöihin kuuluvien kirjailijoiden välillä: ensin mainituista noin puolet, 53 prosenttia, oli julkaissut esikoisteoksensa alle 30-vuotiaana, kun taas jälkimmäiseen ryhmään kuuluvista vastaava osuus oli 27 prosenttia. (Heikkinen 1989, 41.) Yhteiskuntaluokka kietoutuu Heikkisen tutkimustulosten mukaan yhteen myös muiden tekijöiden, esimerkiksi sukupuolen kanssa: naiskirjailijat olivat mieskirjailijoita useammin lähtöisin ylempistä yhteiskuntaluokista. Heikkinen toteaa tutkimusaineistonsa perusteella naiskirjailijoiden sosiaalisen taustan olleen selvästi miehiä korkeampi ja että ”he ovat myös miehiä useammin lähtöisin akateemisista tai taiteilijakodeista” (Heikkinen 1989, 32). Heikkisen tutkimustulos on johdonmukainen sitä edeltävien tutkimusten tulosten kanssa. Heikkisen (1989, 32) summauksen mukaan ”kirjailijan uralle aikovilta naisilta vaaditaan edelleen suurempaa sosiaalista ja kulttuurista pääomaa kuin miehiltä”. Vastaavia viitteitä naistaiteilijoiden miestaiteilijoita korkeammasta yhteiskunnallisesta taustasta löytyy myös kansainvälisesti useilta eri vuosikymmeniltä (esim. Wolff 1993, 43).

Vuosituhaten taitteen lähestyessä kiinnostus yhteiskuntaluokkaa kohtaan hiipui taiteellisen työn tutkimuksessa, eikä kuluneelta noin kolmelta vuosikymmeneltä ole olemassa juurikaan tilastollista tai Suomen kontekstiin sijoittuvaa dataa koskien kirjailijoiden tai muiden taiteilijoiden sosiaalista taustaa. Yhteiskuntaluokan sijaan huomion voi katsoa kiinnittyneen entistä vahvemmin kirjailijoiden toimeentuloon ja taiteilijoiden asemaan yleisemmällä tasolla. Yhteiskuntaluokkaa koskevan tiedon pois jäämiselle olisi kutkuttavaa hakea selityksiä samaan aikaan voimistuneesta yleisen luokkapolitiikan ja -tietoisuuden vähenemisestä. Toisaalta kyse voi olla myös siitä, että painopiste on siirtynyt luokasta sosioekonomisen taustan tarkasteluun samalla, kun yksityiskohtainen eri taiteellisiin ammatteihin keskittyvä sektoritutkimus on yleisellä tasolla vähentynyt¹¹.

¹¹ Suurin osa tässä luvusta viitatusista empiirisistä tutkimuksista on entisen taiteen keskus- toimikunnan (TKT, nyk. Taiteen edistämiskeskus) tutkimusyksikön toteuttamaa. Virastouudistuksen yhteydessä vuonna 2013 vanhan TKT:n tutkimusyksikkö kuitenkin lakkautettiin. Tilalle saatiin vaatimaton ”tiedontuotannon” yksikkö, joka keskittyi pääasiassa analy-

Syyt eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan molemmat voivat olla aiheen kannalta selitysvoimaisia.

Pääasiallinen syy muutokseen lienee kuitenkin varsin pragmaattinen. 2000-luvulle saakka entisen Taiteen keskustoimikunnan (nyk. Taiteen edistämiskeskus) tutkimusyksikön toteuttamat taiteilijan asemaa koskevat tutkimukset (ks. Karttunen 1988; Heikkinen 1989; Karttunen 1993; Irjala 1993; Karhunen 1993) eivät perustuneet uusimpien selvitysten tapaan kyselyaineistoon, vaan perhetaustaa koskevat tiedot saatiin tutkimuskäyttöön erilaisista taiteilijamatrikkeleista, esimerkiksi kirjallisuuden osalta Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ylläpitämästä kirjailijamatrikelista. Matrikkelit sisälsivät tietoa myös kirjailijoiden vanhempien ammasteista, joiden perusteella kirjailijoiden luokkatausta voitiin määrittellä. Nykyperspektiivistä ajatus yksien kansien väliin kerätystä kirjailijatietskannasta – eritoten sellaisesta, jossa kuvataan tekijöiden sukutaustaa – tuntuu auttamattomasti vanhentuneelta. Tämän onkin katsottu olleen keskeinen syy matrikkeliön kokoamisesta luopumiselle.¹² Pompöösissä käytännössä on kuitenkin ollut kultareunuksensa: tekijän ja hänen taustansa korostamisen kautta on tuotettu aineistoa, joka on mahdollistanut myös luokkataustan tekemisen näkyväksi eri tavoin kuin nykyisin.

Siirryttäessä koko taiteilijakuntaa koskeviin laajoihin kyselytutkimuksiin käytössä ei siis enää ollut matrikkeleiden tarjoamia taustatietoja. Perhetaustaa koskevien tietojen kysyminen yhdessä nykyisiä tuloja koskevien tietojen kartuttamisen kanssa arveltiin olevan vastaajille liian henkilökohtaista, minkä pelättiin vaikuttavan kyselyn vastausprosenttiin ja sen myötä tutkimuksen yleistettävyyteen ja luotettavuuteen. Tästä syystä perhetaustaa koskevia kysymyksiä ei enää kyselytutkimuksissa sisällytetty osaksi tutkimuksen aineistonkeruuta.¹³

Ajankohtaisen tiedon puute hankaloittaa luokan vaikutusten tutkimista. Taiteellisen työhön keskittyneen luokkadatan puuttuessa ajankohtaista selkänöjaa luokkataustan määrittämislle voidaan hakea yleisemmistä kulttuurialaa koskevista havainnoista ja tutkimustuloksista, joiden mukaan taideala on koulutuksen perusteella tarkasteltuna yksi vahvimmin periytyvistä aloista (Myrskylä 2009; Saari, Aarnio & Rytönen 2015, 51–52). Myös menestyneiden taiteilijoiden elämänkuluja käsittelevässä laadullisessa tutkimuksessa on noteerattu luokan vaikutus taiteellisella uralla pärjäämiseen (Piispa & Salasuo 2014, 40–63). Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen julkaiseman *Taiteen ja kulttuurin barometrin 2019* perusteella käy puolestaan ilmi, että 15 prosentille kyselyyn vastaajista perintö ja lahjoitukset ovat vähintään ”jonkin verran merkityksellisiä” toimeentulon kannalta. Huomattavasti suurempi joukko, noin puolet kaikista kyselyyn vastanneista, raportoi yhteisön, perheen ja ystävien tuella olevan vaikutusta tulojen ja taloudellisten turvaverkkojen muodostumiseen. (Hirviljäs, Kautio, Kurlin, Rensujeff & Sokka 2020, 95–96.) Raportin johtopäätöksissä

soimaan viraston omaa toimintaa ja sen vaikuttavuutta, kuten vastaamaan apurahoja koskevasta tilastoinnista. Menetyks oli suuri, sillä Suomessa ei ole vastaavaa, nimenomaan taiteilijätutkimuksiin keskittyvää tahoa. Virastouudistuksesta tarkemmin ks. Jakonen 2020.

¹² SKS:n tietoasiantuntija Tytti Rajahongan sähköinen tiedonanto 1.2.2023.

¹³ Taiteen edistämiskeskuksen erityisasiantuntija Paula Karhusen sähköinen tiedonanto 6.4.2017.

kirjoittajat toteavat, että taiteilijan työllä ”ei tulla Suomessa toimeen kuin poikkeustilanteissa” (ibid, 137). Tärkeimpiä tasapainottavia tekijöitä olivat selvityksen mukaan ei-taiteellisesta työstä saatavan ansiotyön palkka sekä puolison tuki. Kirjoittajat myös toteavat: ”Kaikkien vastaajien mielestä yhteisön ja perheen tuki on oleellinen. Kyse ei kuitenkaan ole ensisijaisesti suorasta taloudellisesta tuesta tai turvasta, vaan ennemmin henkisestä tuesta ja kannustamisesta.” (Ibid.) Barometriraportin perusteella ei voi tehdä suoria luokkataustaa koskevia johtopäätöksiä. Siinä korostuneen roolin saavat kumppanin, perheen ja yhteisön tuki ovat kuitenkin luokkaan olennaisesti liittyviä asioita. Sen perusteella lienee siis turvallista väittää, että myös luokkataustaan liittyvillä turvaverkoilla on merkitystä taiteilijoiden toimeentulolle myös Suomessa.

Laadullisessakin tutkimuksessa kirjailijoiden ja ylipäätään taiteilijoiden ja kulttuurialoilla työskentelevien luokkakokemuksia on Suomen kontekstissa karotettu vain vähän. Luokan henkilökohtaisia vaikutuksia on nostettu esiin yksittäisissä kirjailijahaastatteluissa (esim. Dahlbom 2018), yhteiskuntaluokkaa käsittelevissä esseekokoelmissa (esim. Järvinen & Kolbe 2007; Sundström & Söderling 2009; Hiidenheimo et al. 2009) ja muussa kaunokirjallisuudessa, mutta akateeminen tutkimus näistä aiheista on ollut vähäistä. Keskeisiä akateemisia referenssipisteitä onkin tämän vuoksi etsitty kansainvälisistä tutkimuksista sekä spesifisti taiteelliseen työhön keskittyvän tutkimuksen sijasta yleisemmästä luokkakokemuksia käsittelevästä tutkimuskirjallisuudesta (ks. esim. Anttila, Kauranen, Lounis & Ojajärvi 2016a; Käyhkö 2014; Tolonen 2010).

Yhteiskuntaluokka on tutkimuskohteena vahvasti tutkimuksen kontekstiin sidoksissa oleva muuttuja. Pelkästään Euroopan sisällä yhteiskunnallinen luokkajärjestys sekä luokkaeroja tasapainottavat politiikat ja yhteiskunnalliset tukiverkostot eroavat toisistaan paikoin huomattavastikin. (Ks. esim. Hugrée, Penissat & Spire 2020, 4–5). Tämän vuoksi toisen maan kontekstissa tehty luokkaa käsittelevä tutkimus ei ole tuloksiltaan koskaan täysin sovellettavissa muuhun yhteiskuntaan kuin siihen, jossa se on toteutettu. Silti yhteneväisyyksiäkin löytyy. Kansainväliseen luokkatutkimukseen perehtyminen on erityisesti teorian ja hypoteesien rakentamisen kannalta erittäin tärkeää, sillä se auttaa hahmottamaan tutkimuksen horisontteja ja muotoilemaan kysymyksiä tilanteessa, jossa paljon työnsarkaa on vielä jäljellä. Empiirisesti tarkasteltuna Suomelle lähimpiä kansainvälisiä vertailukohteita ovat muut Pohjoismaat, joille on yhteistä suhteellisen vahva hyvinvointivaltio julkisine turvaverkkoineen ja taiteelliselle työlle suunnattuine tukimuotoineen. Ruotsissa taiteen rahoituksesta vastaava valtionvirasto Konstnärnsämndenin tekemän selvityksen mukaan taiteilijat tulevat muuhun väestöön nähden useammin korkeasti koulutetuista perheistä (Konstnärnsämnden 2016, 33) ja esimerkiksi visuaalisen alan taiteilijoista arviolta 10–15 prosenttia oli lähtöisin työväenluokkaisesta taustasta (Flisbäck 2014).

Tämän väitöskirjan kontekstissa erityisesti Isossa-Britanniassa tehty aikaisempi, luoville aloille keskittyvä luokkatutkimus on ollut tutkimuksen teoreettisen ymmärryksen rakentamisen kannalta suuressa roolissa. Yhteiskunnalliselta luokkajaoltaan Iso-Britannia on selvästi Suomea voimakkaampi luokkayhteis-

kunta, jossa sellaiset hyvinvointiyhteiskunnan itsestänselvyydet kuten maksuton koulutus tai laaja sosiaaliturva ovat utopioita. Vahvan yhteiskunnallisen luokkajaon kääntöpuolena on se, ettei asiaa voi lakaista maton alle samalla tavalla kuin "tasa-arvon mallimaaksi" itseään tituleeraavilla valtioilla kenties on. Taiteellisille ja luoville aloille keskittyvä luokkatutkimus on Isossa-Britanniassa erittäin kehittyntä ja teoreettisesti kunnianhimoista. Vaikka tällaisen tutkimuksen empiiriset tutkimustulokset eivät siis kertoisikaan mitään Suomen tilanteesta, niihin perehtyminen auttaa hahmottamaan luokan muodostumisen tutkimuksen teoreettisia ja menetelmällisiä suuntia. Brittitutkimus osoittaa esimerkiksi, että luovilla aloilla työskentelevät ihmiset tulevat useimmiten ylemmästä luokkataustasta ja että luokkatausta vaikuttaa vahvasti paitsi luoville aloille pääsemiseen myös niillä selviytymiseen (Friedman, O'Brien & Laurison 2016; Brook, O'Brien & Taylor 2020).

1.1.3 Kirjailijantyön prekaarit olosuhteet

Kirjailijoita ja kirjailijoiden asemaa Suomen kontekstissa koskevan tutkimuksen perusteella tiedetään, että kirjailijoiden työolot ovat muiden taiteilijoiden tapaan varsin epävarmoja tavalla, jota voidaan nimittää prekaarisuudeksi. Vaikka kirjailijoille on olemassa valtionkin apurahajärjestelmässä muihin taiteenaloihin verrattuna suhteellisen paljon erilaisia rahoitusinstrumentteja (esim. Jokinen 2010), ja vaikka kirjailijakunnan sisällä on myös huomattavia tulonmuodostukseen liittyviä eroavaisuuksia, on taiteellisesta työstä saatava toimeentulo silti kaikkea muuta kuin selviö.

Kirjailijoiden toimeentulo koostuu lukuisista erilaisista tulovirroista. Puhtaasti taiteellisesta työstä, kuten kirjamyynnistä ja tekijänoikeustuloista, muodostuva mediaanitulo on kirjailijoilla noin 2 500 euroa vuodessa. Toisin sanoen vain erittäin harva kirjailija pystyy elämään puhtaasti taiteellisesta työstä saamallaan tuloilla. Muut taiteelliseen työhön liittyvät tulonlähteet, kuten apurahat sekä esiintymis- ja opetuspalkkiot, ovat tärkeä osa kirjailijoiden tulonmuodostusta, minkä lisäksi lähes 40 prosenttia kirjailijoista hankkii tuloja kirjalliseen työskentelyyn liittymättömistä lähteistä. (Grönlund 2018, 23–24.) Kaikki eri tulonlähteet huomioiden kirjailijoiden mediaanitulo oli 28 758 euroa tuoreimman Taiteilijan asema -tutkimuksen toteuttamisen ajankohtana vuonna 2010 (Rensujeff 2015, 124). Pirstaleinen tulonmuodostus ei toisin sanottuna tarkoita sitä, että kaikki kirjailijat olisivat erityisen köyhiä. Heidän tulonsa ovat kuitenkin alhaisemmat verrattuna saman koulutustason omaavaan väestöön – vaikka kirjailijoilta ei vaadita tiettyä koulutusta ammatin harjoittamiseen, kirjailijat ovat tyypillisesti varsin korkeasti koulutettuja (Rensujeff 2015, 70). Itse tulotaso kriittisempi aspekti kirjailijoiden tulonmuodostuksessa *yleisesti* on, että varsinaisesta taiteellisesta työstä saatavien tulojen osuus on pieni, minkä lisäksi tulovirta on laadultaan hajanainen.

Prekaarisuudella viitataan työelämän epävarmuuteen, huokoisuuteen ja toisten armoilla olemiseen (Jokinen, Venäläinen & Vähämäki 2015, 10–18). Käsite yhdistetään yleisesti ottaen työelämään ja sen ongelmiin. Kuten feministinen prekarisaation kysymyksiin erikoistunut ja niistä Italian kontekstissa kirjoittanut

tutkija Laura Fantone (2007, 5) kuitenkin huomauttaa, on prekaarisuudessa kysymys pikemminkin koko elämän tilasta kuin pelkästä työmarkkinoiden olosuhteesta. Pierre Bourdieu (1998, 82) kommentoi jo 1990-luvun lopussa työhön liittyvän epävarmuuden ulottuvan ”kaikkialle” ja katsoi sen hankaloittavan elämän suunnittelua ja murentavan tulevaisuususkoa ylipäätään. Silti prekaarisuuteen liitettyjen piirteiden ei ole aina katsottu olevan ainoastaan negatiivisia. Prekariaatin teoreetikko Guy Standingin mukaan onkin tärkeää tunnistaa ryhmän sisäinen heterogeenisyys eli se, että kaikille kyse ei ole pelkästään epätoivotusta piirteestä. Aivan kuten jotkut suosivat ”nomadia elämäntapaa” ja paikalleen asettumisen sijasta pysyvät mieluummin liikkeessä, on myös prekaarisuus joillekin valinta, kirjoittaa Standing (2011, 13; prekarisaation toivotuista puolista ks. myös Pyykkönen, Sokka & Kurlin 2021, 63). Moninaisuuden tunnustaminen ei kuitenkaan tarkoita – tai ainakaan sen ei pitäisi tarkoittaa – ongelmien ja epäkohtien sivuuttamista. Vaikka Standing ei sulje prekaarisuuteen liittyvien emansipatoristen horisonttien mahdollisuutta pois, hän silti toteaa, että enemmistö prekariaattiin kuuluvista kokee epävarmuuden epämiellyttäväksi, eikä heillä ole tilanteesta mielekästä paon mahdollisuutta (Standing 2011, 13). Suomen kontekstissa kulttuuripolitiikan professori Miikka Pyykkönen (2015, 122–123; 134–136) huomauttaa, että kulttuurialojen prekarisoituminen kytkeytyy yksilön vastuuta korostavaan eetokseen ja että tällaiset olosuhteet tarkoittavat usein käytännössä matalaa toimeentulon tasoa ja siihen liittyvää yleistä epävarmuutta. Jotkut tutkijat ovat pyrkineet hahmottamaan myös kollektiivisen itseorganisoitumisen tapoja, joiden avulla prekaareista olosuhteista voidaan tehdä edes jonkin verran siedettävempiä ja omaehtoisempia (ks. esim. Bain & McLean 2013).

Prekaarisuus voidaan ymmärtää ontologisessa mielessä elämään kiinteästi liittyvänä, siitä erottamattomana ominaisuutena. Poliitiikan teoreetikko Isabell Loreyn (2015, 49) kolmiosainen jaottelu erilaisista prekarisaation muodoista on tässä suhteessa hyödyllinen. Lorey erottelee toisistaan ontologisen, poliittisen ja hallinnollisen prekaarisuuden.¹⁴ Näistä ensin mainittu liittyy elämälle väistämättä ominaiseen ennakoimattomuuteen ja epävarmuuteen: dramaattisesti ilmaistuna siihen, ettemme koskaan voi tietää, milloin tulemme kuolemaan. Poliittinen prekaarisuus viittaa esimerkiksi työehtojen heikentämiseen ja muihin poliittisiin toimenpiteisiin, joiden kautta ihmiset joutuvat keskenään eriarvoisiin asemiin. Hallinnollinen prekaarisuus taas viittaa tapaan, jolla edellä kuvatusta prekaarisuuden muodosta tulee myös hallinnan väline: epävarmuus tekee ihmisistä kuuliaisia ja varman päälle pelaavia. (Lorey 2015, 49.) Loreyn jako on hyödyllinen, koska se muistuttaa siitä, ettei poliittisesti ymmärretyn prekaarisuuden vastustaminen tarkoita elämän ennakoimattomuuden pois pyyhkimistä – kyseessä olisikin mahdoton tehtävä. Pikemminkin kyse on siitä, että poliittisen prekaarisuuden tasoittamisen kautta voidaan luoda kattavia turvaverkkoja, joiden

¹⁴ Loreyn englanniksi käyttämät nimitykset eri prekaarisuuden muodoista ovat *precariousness*, *precarity* ja *governmental precarization*. Koska kahta ensin mainittua ei voi suomen kielessä erotella sanatasolla samaan tapaan kuin englanniksi, olen nimittänyt näitä eri muotoja valitsemalla niille mielestäni parhaiten kuvaavat attribuutit, jotka esiintyvät myös Loreyn alkuperäisessä tekstissä. Ks. tarkemmin Lorey 2015, 49.

kautta elämälle ja taiteen tekemiselle välttämättömälle epävarmuudelle antautumisesta tulisi mahdollista useammalle.

1.1.4 Tekijät tutkimuskohteena

”Keitä kirjailijoita tutkimukseesi kuuluu?”

Tiedustelu väitöstutkimukseeni osallistuneiden kirjailijoiden henkilöisyydestä on yksi yleisimmistä yksittäisistä kysymyksistä, joita minulle on tutkimusprosessini aikana erilaisissa yhteyksissä esitetty. Tutkijana minulle on ollut alusta asti selvää, etten tutki kirjailijoita yksilöinä. Yksittäisten kirjailijoiden henkilökohtaiset kokemukset ovat olleet keino päästä käsiksi yleisempiin kirjailijuutta tai tekijyyttä luokan näkökulmasta lähestyviin kysymyksiin. Tutkimukseni lähtökohta ei siis ole biografinen eikä biografistinen: se ei tarjoa selontekoa yksittäisen kirjailijan elämästä yhteiskuntaluokan näkökulmasta kuvattuna eikä varsinkaan hyödynnä tätä tietoa tekijän teosten motiivien ja teemojen arvuuttelussa. Tekijöiden henkilökohtaisten kokemusten analyysiä pidetään tässä tutkimuksessa merkityksellisenä silloin, kun sen kautta voidaan ymmärtää jotain siitä laajemmasta yhteiskunnallisesta rakenteesta – tässä tapauksessa yhteiskuntaluokasta – joka määrittää toiminnan edellytyksiä myös kirjallisuudessa.

Tutkimukseeni osallistuneiden vastaajien henkilöisyyteen liittyvän kysymyksen toistuvuus on kuitenkin pakottanut miettimään premissejä sen esittämisen takana. On vaikea kuvitella, että samanlainen kysymys esitettäisiin luokkatutkijalle, joka käsittelee vaikkapa siivoojien tai projektipäälliköiden luokkakokemuksia. Arvelen syiden liittyvän pääasiassa kahteen asiaan: ensiksikin kirjailijantyön julkiseen luonteeseen ja toisaalta kirjallisuudentutkimuksen perinteisiin ja konventioihin sekä tapaan, jolla tekijyyttä on sen puitteissa totuttu lähestymään. Toisin kuin esimerkiksi siivoojan työ, kirjailijan työ on luonteeltaan lähtökohtaisesti julkista. Kirjailijat voidaan mieltää julkisiksi intellektuelleiksi (Heynders 2016), joiden odotetaan ainakin toisinaan ja tietyin varauksin ottavan kantaa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Vaikka osa kirjailijoista vierastaa julkisuutta – kirjoittamiseen liittyy tietty klisee omiin oloihinsa sulkeutuneesta, katseilta piiloutuvasta tekijästä – vaaditaan kirjailijoilta enenevässä määrin omien teostensa markkinointiin osallistumista tavalla, joka usein edellyttää myös omasta henkilökohtaisesta elämästä kertomista esimerkiksi henkilöhaastattelujen muodossa.¹⁵ Ylipäätään kirjallisen julkisuuden on katsottu muuttuneen 2000-luvulla entistä persoonavetoisemmaksi (ks. esim. Hellman & Jaakkola 2009; Hypén 2015). Myös keskustelu kirjailijoiden ja kirjallisuuden brändämisestä on lisääntynyt (Arminen 2013; Arminen 2018). 2020-luvun taitteessa

¹⁵ Kritiikin esittämisen yhteydessä on syytä muistaa, että julkisuus ei negatiivisista lieveilmiöistään huolimatta ole koskaan kirjallisuuden kannalta turha asia. Päinvastoin kyseessä on elimellinen osa kirjallisuuden kentän toimintaa. Julkisen vastaanoton kautta teos välitetään lukijoille, minkä kautta se myös tulee kirjallisuudeksi (Ruohonen 2018, 145). Kyse on siis pikemminkin kirjallisen julkisuuden eri muotojen kriittisestä tarkastelusta kuin julkisuudesta yleisesti.

voimistunut autofiktiobuumi on lisännyt vettä myllyyn keskustelussa, jossa tekijän ja teoksen rajat huokoistuvat.

Olisi virheellistä pelkistää kirjailijoiden julkinen omasta työstään kertominen ainoastaan nykykulttuurin ilmiöksi. ”Kysymys kirjailijan ja hänen teostensa suhteesta kulkee punaisena lankana suomalaisessa kirjallisuudentutkimuksessa”, toteaa kirjallisuudentutkija Jyrki Nummi (1988, 131) jo yli kolme vuosikymmentä sitten julkaistussa artikkelissaan. Esimerkiksi Kirjailijaliiton 1960-luvulta saakka toimittama kirjasarja *Miten kirjani ovat syntyneet?* on jo vuosikymmenten ajan dokumentoinut kymmenien kirjailijoiden luovaa työtä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura kerää arkistoihinsa kirjailijahaastattelujen ohella myös tekijöiden muistiinpanoja ja päiväkirjoja tulevaisuuden tutkijoiden analysoitavaksi.

Kirjailijat on ylipäätään mielletty julkisiksi intellektuelleiksi alkaen termin keksimisestä 1800-luvun lopun Ranskassa, ja jo renessanssista alkaen kirjailijat ovat toimittaneet intellektuellin virkaa, vaikkei käsitettä sinänsä ollut tuohon aikaan vielä keksitty (Heynders 2016, 3). Kulttuurihistorioitsija Joe Moran käsittelee teoksessaan *Star Authors: Literary Celebrity in America* (2000) kirjallisuuden luonnetta Yhdysvaltojen kontekstissa. Moranin teos osoittaa, ettei kirjailijoihin keskittyvää julkisuutta voida pelkistää nykykapitalismin ilmiöksi, vaan se on ollut osa kirjallisuuden toimintaa vähintään 1800-luvun puolivälistä alkaen (Moran 2000, 15–23).

Samaan aikaan kun tekijän henkilöllisyys ei lakkaa kiehtomasta laajaa lukevaa yleisöä, on sen käsittely akateemisessa kirjallisuudentutkimuksessa usein jännitteistä. Biografismin kultakaudella tekijä ja teos samastettiin vahvasti toisiinsa; tekijän henkilöhistoriasta etsittiin selitystä teoksen teemoille ja teoksesta tekijän psykologialle (Koskela & Rojola 1997, 19; Kurikka 2006, 27). Vaikka uus-kritiikin, strukturalismin ja jälkistrukturalismin biografismiin kohdentama kritiikki nousi kirjallisuudentutkimuksessa valtavirtaan jo puoli vuosisataa sitten, tuntuu biografismin aave usein silti kummittelevan nurkan takana: pelko siitä, että vähäisimmänkään huomion kiinnittäminen tekijään tarkoittaisi yhtäläisyysmerkkien vetämistä tekijän ja teoksen välille ja näin teoksen taiteellisen arvon mitätöimistä. Kulttuurintutkija Hanna Kuuselan (2015, 37) osuvan kiteytyksen mukaan tekijyyttä koskevassa keskustelussa vallitsee kaksi keskenään ristiriitaiselta vaikuttavaa trendiä, ”kirjailijan teoreettinen rapautuminen ja kasvava julkinen läsnäolo”. Tekijässä ja tekijän henkilöllisyydessä on jotain abjektinkaltaista: se kiinnostaa, mutta samaan aikaan sitä pidetään jotenkin likaisena ja vältettävänä, sellaisena, mikä on ulkokohtaisesti opittu pitämään omista tutkimusintresseistä erillään. Asetelma vastaa tapaa, jolla Roland Barthesin tunnetun, tekijän kuolemaa koskevan teesin on myöhäisemmässä tulkinnassa katsottu tarkoituksensa vastaisesti korottavan tekijän uudestaan jalustalle (ks. Burke 2008). Jokin tekijyyden lähestymisessä yleisellä, anonymisoidulla tasolla tuntuu vaikealta sultattaa: ikään kuin se latistaisi yksilölliset erityistapaukset sosiologisten lainalaisuuksien alle ja olisi näin loukkaus heidän erityislaatuisuuttaan kohtaan.

On vaikeaa sanoa, onko juuri biografismin aave osittain syyppää ”kirjailijan teoreettiseen rapautumiseen” Suomessa. Kiistatta vaikuttaa myös siltä, että kir-

jallisen elämän 2000-luvulla kohtaamat myllerrykset liittyen markkinaehtoisuuden lisääntymiseen ja sen lieveilmiöihin ovat pakottaneet myös tutkimuksessa katseen suuntaamisen entistä voimakkaammin kirjallisuusinstituution rakenteisiin ja siihen liittyvien ilmiöiden tarkasteluun, kuten Elina Arminen, Anna Logrén ja Erkki Sevänen (2020a, 13) kirjallista elämää koskevan kokoomateoksensa johdanto-osuudessa huomauttavat. Myös Jussi Ojajärvi, Erkki Sevänen ja Liisa Steinby (2018, 31) summaavat, että hyvinvointivaltion rapautuminen ja samanaikainen kapitalismin vallan voimistuminen on ”merkinnyt uuden, kapitalismin käytäntöjä problematisoivan yhteiskunnallisuuden kautta kirjallisuudessa”. Tämä pitää sisällään myös tekijyyden tarkastelun, ja tämän tutkimuksen viimeistelyn aikoihin tekijyyden teema onkin alkanut nostaa päätään. Hanna Kuuselan (2020) *Kollaboraatio*-niminen monografia käsittelee aihetta yhteistekijyyden näkökulmasta, kun taas Suomen Akatemian ja Emil Aaltosen säätiön rahoittama *Taide, tekijyyden muutos ja tekijänoikeus* -tutkimushanke lähestyy tekijyyttä suhteessa tekijänoikeuksiin yhdistäen tutkimuksellisessa viitekehyksessään kirjallisuudentutkimusta ja oikeustiedettä (Alén-Savikko et al. 2020). Uutta aiheeseen liittyvää tutkimusta myös rahoitetaan: joulukuussa 2021 merkittävän Koneen Säätiön hankeapurahan sai professori Markku Lehtimäen johtama hanke *Romaanin tieto: Kirjan ja kirjailijan muuttuvat roolit yhteiskunnassa*, jossa hankekuvauksen perusteella yhdistellään sekä perinteisempää tekstiorientoitunutta kirjallisuudentutkimusta että kirjallisuussosiologian menetelmiä ja käytäntöjä (Koneen Säätiö 2021). Kenties on siis niin, että nykykapitalismin taiteelle, kulttuurille ja niiden tekemiselle asettamat reunaehdot ovat siinä määrin kiristyneitä, ettei taloudellisen puolen sivuuttamiselle ole enää varaa eikä perusteita.

1.1.5 Kirjailija, tekijä, taiteilija

Tekijyys on kirjailijuuteen liittyvä, mutta sitä laajempi käsite. Kysymys tekijyydestä on ollut kirjallisuudessa kautta sen historian keskeinen, mutta samaan aikaan myös erittäin kiistelty aihe. Andrew Bennetin (2005, 4) mukaan voidaan jopa väittää, että kirjallisuusteoriassa on mitä enimmässä määrin kysymys nimenomaan tekijyyden teoriasta. Teoksen tekijä on historian saatossa nähty niin jäljittelijänä, välittäjänä kuin suurena ja alkuperäisenä nero-luojanakin (esim. Kurikka 2006). Tekijän on väitetty kuolleen ja sittemmin taas syntyneen uudestaan (Barthes 1993a; Burke 2008; Dobos 2008).

Tekijyyteen liittyvät käsitykset heijastuvat myös tapaan, jolla kirjailijuutta lähestytään hahmona, kategoriana, ammattina tai tutkimuskohteena. Hanna Kuusela (2020, 40) kirjoittaa, miten ”[t]aiteellisen tekijän tai modernin taiteilijan hahmo ja myös modernit tekijänoikeudet palautuvat monessa kohdassa juuri kirjailijahahmon syntyyn”. Tekijyyden ehtojen muovautuminen kulkee toisin sanottuna käsi kädessä laajempien yhteiskuntaa ja kirjallisuuden kenttää koskevien muutosten kanssa. Tekijä ei ainoastaan mukaudu olemassa oleviin reunaehtoihin, vaan tekijyyden määrittelyt ja niistä käytävä keskustelu osallistuvat myös noiden ehtojen muovautumiseen. Jatkuvan muovautumisen prosessista myös seuraa,

ettei tekijyyttä voi ottaa annettuna, vaan sen rakentumista on tarkasteltava erilaisissa suhteissa. Tekijä tekee ja luo taidetta, mutta Bourdieuta (1993, 158) siteera-
ten on toisinaan tarpeen pysähtyä myös kysymään: ”Kuka luo luojan?”

Tekijyys on ollut keskeisellä sijalla myös kirjallisuushistorian tai -historioi-
den kirjoittamisessa: Mika Hallilan mukaan ”lajina ja tutkimusalana kirjallisuus-
historiaa on määrittänyt ennen kaikkea tekijäkeskeinen perinne” (Hallila 2020,
273.) Hallila huomauttaa myös, että tekijälähtöisyys on kulkenut kirjallisuushis-
toriassa rinta rinnan miehisyyden ja länsimaisen fokuksen kanssa (emt. 274). Te-
kijyyden feministinen kritiikki on osoittanut, että tekijyys on lähtökohtaisesti ol-
lut usein varsin eksklusiivinen kategoria: esimerkiksi romanttinen käsitys ne-
roudesta on sulkenut naiset ulkopuolelleen (Battersby 1989). Myöskään teki-
jän ”kuolema” tai suoranainen murhaaminen eivät ole välttämättä näyttäytyneet
radikaaleina ja vapauttavina tekoina naisista, jotka lähtökohtaisesti on suljettu
tekijyyden kategorian ulkopuolelle: Mary Eagletonin (2005, 3) mukaan puhe te-
kijän kuolemasta sijoittuu samaan ajanjaksoon, jona feministisistä positioista kä-
sin rakentuva kirjailijahahmo oli vasta syntymässä. Kirjallisuusteoreetikko Toril
Moi kuvaa teoksessaan *Sukupuoli/teksti/valta* (1990), miten klassinen ymmärrys
tekijyydestä on rakentunut ”patriarkaalisena” ja ”eheän” minän ympärille. Moin
mukaan ”[h]umanistinen luoja on kykenevä, fallinen ja miehinen – Jumala suh-
teessa maailmaansa, tekijä suhteessa tekstiinsä” (Moi 1990, 24.). Kirjallisuuden-
tutkija Nancy K. Miller (1986, 104) kirjoittaa niin ikään, että juuri kanonisoitu ja
institutionalisoitu Tekijä – isolla alkukirjaimella – on yksi keskeinen syy siihen,
miksi nais- ja vähemmistöihin kuuluvia kirjailijoita on suljettu kirjallisuuskano-
nin ulkopuolelle. Tästä huolimatta Miller huomauttaa, että marginalisoiduille te-
kijöille – jollaisina myös kirjoitettavia naisia on voitu Millerin aikana perustellusti
pitää – ajatus tekijyyden roolin murentamisesta ei ole pelkästään vapauttava.
Koska naisilla ei ole miehiin verrattuna ollut samanlaisia mahdollisuuksia kir-
joittavan identiteetin muodostamiseen, ei myöskään Egon ja Tekijyyden häkki
ole heille samalla tavalla ahdas kuin (valkoisille¹⁶) miehille. (Miller 1986, 106.)

Olennainen kysymys on se, kuka ylipäätään tulee hyväksytyksi tekijyyden
piiriin. Kirjallisuudentutkija Päivi Kosonen (1996, 12–13) on muotoillut ongel-
man ytimen kysymällä, että jos ”naissubjektia – toimivaa naissubjektia – ei histo-
riallisesti ole vielä edes ollut, miten se on ollut mahdollista purkaa” (ks. myös
Karkulehto 2007, 180–181). Sama pätee myös esimerkiksi etnisiin vähemmistöi-
hin kuuluviin kirjailijoihin (ks. esim. Wilson 2012, 2). Kirjallisuudentutkija Che-
ryl Walkerin (1990, 555) tiivistyksen mukaan feministisen (tekijyys)kritiikin läh-
tökohta ei ole täysin Barthesiin yhtyvä käsitys tekijän täydellisestä häviämisestä
muttei myöskään biografistinen/autoritaarinen asenne siitä, että ainoastaan te-
kijä tietää, mihin teos pyrkii tai mikä on sen ”oikea” viesti. Feministisen kritiikin
positio löytyy Walkerin mukaan näiden asetelmien välistä. (Walker 1990, 555.)

¹⁶ Miller ei aikansa muiden valkoisten (feministi)teoreetikkojen tapaan juuri huomioi ihon-
värin eikä usein muidenkaan intersektionaalisten tekijöiden vaikutuksia – valkoisuutta
koskeva huomautus on oma lisäykseni. Myös käsitys sukupuolesta on tämän ajan kirjoj-
tuksissa lähes poikkeuksetta binäärinen. Uskon silti, että teorioilla voi olla arvoa – niiden
merkitystä on vain kyettävä laajentamaan siten, että useimmat risteävät erot huomioidaan.

Vaikka tekijyyden käsitteeseen liittyvää eksklusiivisuutta on tarkasteltu kirjallisuudentutkimuksessa runsaastikin erityisesti feministisen kritiikin näkökulmasta, on siihen liittyvä yhteiskuntaluokkaa koskeva analyysi ollut huomattavasti vähäisempää (ks. kuitenkin esim. Salmi-Niklander 2011, Hyttinen 2012). Esimerkiksi työläiskirjallisuuteen¹⁷ liittyvät teemat ovat olleet kirjallisuudentutkimuksessa läsnä pikemminkin kirjallisuuden aiheina ja genreen liittyvinä kysymyksinä kuin suoranaiseen tekijyyden teoriaan liittyvinä analyysikohteina (ks. esim. Lennon & Nilsson 2017a).

Kuka sitten määrittellään tekijäksi tai kirjailijaksi? Kirjallisuudelle on muiden taiteenalojen tapaan ominaista, ettei kirjailijaksi tuleminen edellytä esimerkiksi muodollista koulutusta. Vaikka jotkut kirjailijat ovatkin leikitelleet valekirjailijuuden ajatuksella (Purokuru 2019, Pulkkinen 2020) tai poteneet suoranaista huijarisyndroomaa, voi käytännössä kuka tahansa halutessaan kutsua itseään kirjailijaksi ilman, että siitä koituu rikosoikeudellisia seuraamuksia tai julkisia kohuja samassa mittakaavassa kuin esimerkiksi niin sanottujen valelääkäreiden tapauksessa. Käytännön tasolla kirjailijuuden määrittelyyn osallistuu kuitenkin joukko portinvartijoita, jotka käyvät merkityskamppailuita siitä, kuka lasketaan ja ketä ei lasketa kirjailijaksi. Tällaisia portinvartijoita ovat muun muassa kustantamot, kirjailijaliitot, kritiikki-instituutio sekä taiteilija-apurahoja myöntävät tahot. Esimerkiksi Suomen Kirjailijaliiton jäseneksi ei voi liittyä kuka tahansa kirjailijaksi identifioituva sanankäyttäjä, vaan jäsenyydelle on olemassa tietyt kriteerit, jotka koskevat julkaistujen teosten laatua, määrää ja kieltä. Viime kädessä on Kirjailijaliiton arvioitava asia määrittellä, ovatko jäseneksi pyrkivän julkaistut kaunokirjalliset teokset laadultaan riittävän alkuperäisiä ja itsenäisiä, ”että häntä tuotantonsa taiteellisen ja ammatillisen tason perusteella voi pitää kirjailijana” (Suomen Kirjailijaliitto 2022a). Jäsenhakemuksista tehdyt kielteiset päätökset ovat toisinaan herättäneet arvostelua kirjailijoiden keskuudessa. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* uutisoi syksyllä 2018 jäsenhakemuksensa hylkäämiseen pettyneestä Henriikka Rönkkösestä, joka kahden viihteellisen romaaninsa julkaisemisen ansiosta kutsuttiin kyllä Helsingin kirjamesuille puhumaan mutta joka ei silti tullut hyväksytyksi Kirjailijaliiton jäseneksi (Hiilamo 2018). Huvittuneen epäuskoisia kommentteja kirvoitti myös *Suomen Kuvalehden* uutinen, jossa kerrottiin kirjailija ja kirjallisuudentutkija Markku Eskelisen hylätystä jäsenhakemuksesta. ”Jäämme odottamaan tuotantonne täydentymistä ja kaunokirjallisen ilmaisunne kehittymistä”, standardivastauksessa todettiin. (Onninen 2023.)

¹⁷ Työläiskirjallisuus on oma tutkimusaiheensa, jonka tarkastelun rajaan tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Jussi Ojajarvi, Erkki Sevänen ja Liisa Steinby (2018, 26) määrittelevät työläiskirjallisuuden ja sen tutkimisen koskemaan ”sellaista kirjallis-kulttuurista muodostumaa, joka syntyi reaktionä pääoman ja työvoiman väliseen ristiriitaan ja jossa ilmaistaan työväenluokkaista kokemusta kapitalismista tai rakennetaan työväen tietoisuutta siitä”. Suomalaisen työläiskirjallisuuden tutkimuksen pioneeri Raoul Palmgren määritteli työläiskirjallisuuden (josta hän käyttää myös *prolelaarikirjallisuuden* sekä *köyhälistökirjallisuuden* käsitteitä) suhteessa kirjailijan taustaan ja ”elämänkokemukseen” sekä käsiteltäviin aiheisiin. Molempien kriteereiden on täytyttävä, jotta henkilö voidaan luokitella ”työläiskirjailijaksi” (”käännynnäinen ei voi olla työläiskirjailija”, huomauttaa Palmgren.) Määrittelystä tarkemmin ks. Palmgren 1965, 222–223. Työväenkirjallisuuden tulevaisuudesta ks. Männynväli 2022.

Yksittäistapaukset ovat aina yksittäistapauksia. Kuitenkaan se, kuka tulee kirjallisuusyhteisön näkökulmasta määritellyksi kirjailijaksi, ei ole mitätön kysymys, sillä se vaikuttaa sekä materiaalisten että symbolisten resurssien jakautumiseen. Aihetta ja siihen liittyviä poliittisia merkityksiä on käsitelty erityisesti kielikysymyksen ja siitä seuraavan ulossulkemisen näkökulmasta (ks. Talaskivi 2021). Määrällisten kriteerien, kuten julkaistujen niteiden määrän, sijasta kirjailijuuden määrittelyssä on kyse usein juuri laadullisista tekijöistä eli siitä, mikä ymmärretään riittävän korkeaksi kaunokirjalliseksi tasoksi. Kuten kielikysymys osoittaa, eivät laatuun liittyvät kysymykset ole sosiaalisesti neutraaleja tai yhteiskunnallisista hierarkioista irrallisia kysymyksiä.

”Tekijyydellä” voidaan viitata yhtäältä joko fyysiseen kirjailija-tekijään tai vaihtoehtoisesti abstraktimpaan ja teoreettisempaan tekijyyden merkitykseen. Suomen kielessä eroa ilmaistaan usein ”kirjailijan” ja ”tekijän” käsitteillä siten, että ensin mainittu viittaa tekijään henkilötunnuksen omaavana, lihaa ja verta olevana ihmisenä. Jälkimmäinen puolestaan kattaa tekijyyden abstraktimmat konnotaatiot. Tekijyys on kirjailijuuteen verrattuna selkeämmin konstruktio. Eräs konkreettinen esimerkki eronteosta ja sitä koskevasta jäsennyksestä voidaan löytää Olli Löytyn esseestä ”Outerrail” (2021). Siinä kirjoittaja kertoo tilanteesta, jossa hän oli oikeissa aloittaa kirjailija Hassan Blasimia ja tämän tuotantoa koskevan luentonsa Helsingin yliopistolla, kun yhtäkkiä huomaakin ”ilmielävän Hassan Blasimin” ilmestyvän luentotilaan. Seuraa pienoista hätäännystä: ”Olin oikeissa puhua enemmän tai vähemmän fiktiivisestä kirjailijahahmosta nimeltä Hassan Blasim, ja nyt tuo samaa nimeä kantava hyväkäs tepasteli kaikessa lihallisuudessaan yleisön joukkoon.” (Löytty 2021, 127.) Odottamattomassa kohtaamisessa tekijyyden roolit sekoittuvat, kun teosten ja julkisen vastaanoton kautta konstruoitunut tekijähahmo saa ”lihallisen” ilmiänsun, jonka kanssa jaetaan sama fyysinen tila tekijän teosten äärellä.

Kaisa Kurikan (2006, 16) mukaan ”kirjailija” viittaa selvästi tiettyyn sosiologiseen ammattiryhmään, minkä lisäksi hän jäsentää kirjailijuuden ja tekijyyden eroa myös aktiivisuuden ja passiivisuuden akselilla. Kurikan mukaan kirjailijuus viittaa statukseen ja olemiseen, kun taas tekijyydessä on kysymys myös tekemisen eli kirjoittamisen prosessista; toisin sanoen ”kirjailija on, mutta tekijä tekee”. (Kurikka 2006, 16–17.) On mielenkiintoista, että näin ymmärrettynä suomen kielen sana ”tekijyys” kuljettaa mukanaan suoranaisia käsityöläisyyteen liittyviä konnotaatioita. Nämä merkitysvivahteet eroavat selvästi ranskan ja englannin tekijyyttä merkitsevistä sanoista ”auteur” ja ”author” jotka molemmat kuljettavat mukanaan vahvaa auktoriteetin kaikua. Näiden sanojen etymologinen juuri on johdettavissa auktoriteettia ja isän valtaa koskeviin merkityksiin.¹⁸ (Kurikka 2006, 16.) Ranskan sanaa ”auteur” käytetään suomessakin erityisesti näyttämö- ja elokuvataiteessa silloin, kun halutaan korostaa ohjaajan roolia ei minä tahansa tekijänä vaan Taiteilijana isolla T:llä.

¹⁸ Auktoriteettiin viittaavien sanojen ohella käsitteen etymologiaa voidaan johdattaa latinan kielen sanoihin ”agere” eli ’toimia, suorittaa’ sekä ”augere” eli ’kasvaa, lisääntyä’ (Kurikka 2006, 16).

Juuri auktoriteettiasemassa olevan tekijän aseman horjuttaminen ja sen myötä lukijan roolin korostaminen oli Roland Barthesin tunnetun ja kanonisoidun "Tekijän kuolema" -esseen keskeinen lähtökohta (Kurikka 2006, 16). Barthesin tavoitteena oli esseessään pyristellä irti tekijän vallasta omiin teksteihinsä nähden, mikä puolestaan luo tilaa lukijan roolin kasvamiselle; tekijän kuolema on Barthesille lukijan syntymä (Barthes 1993a). Kirjoitusta Barthes kuvaa "neutriksi", "moninaisuudeksi" ja "epävakaaksi tilaksi", johon "subjektuutimme pakenee, tuo musta-ja-valkoinen, johon kaikki identiteetit katoavat, itse kirjoittavan ruumiin identiteetti ensimmäisenä" (Barthes 1993a, 111). Kirjoituksessaan Barthes kuvaa kirjailijaa modernin ajan tuotteeksi, joka on kytköksissä positivismiin ja siten kapitalistiseen ideologiaan. Ongelmana on kirjailijan hahmolle annettu auktoriteettiasema, kirjallisuuskäsitys, joka "on tyrannimaisesti keskittynyt kirjailijan persoonaan, historiaan, mieltymyksiin [ja] intohimoihin" (ibid, 112). Anna Helle (2019, 48) tiivistää: "Tekijän kuoleman ajatus syntyi kriittikkinä romantiikan ja humanismin tekijäkäsitystä kohtaan, jossa tekijä ymmärrettiin omaehtoiseksi ja inspiiraation vallassa taidetta luovaksi neroksi." 2000-luvulla puolestaan on havaittu kirjailijan työhön ja asemaan liittyvien käsitysten olleen muutoksessa, erityisesti diskursiivisella tasolla. Sisäsyntyistä luomisvoimaa ja neroutta painottavan lähestymistavan sijaan kirjailijuutta on alettu entistä useammin lähestyä työnä muiden töiden joukossa. (Jokinen 2013, 160.) Sari Karttusen mukaan aikaisemmin vallinneesta, taiteilijantyöhön liitetystä karismaideologiasta on 2000-luvun mittaan siirrytty tulkintoihin, joiden mukaan taiteilija-ammattien katsotaan "menettäneen erityisyytään ja muuttuneen enemmän muiden ammattien kaltaiseksi". Karttusen mukaan muutos kiinnittyy osaltaan myös taiteellisen työn prekarisoitumiseen. (Karttunen 2009, 23.)

Dramaattisesta tekijän kuolemaa koskevasta ilmauksesta huolimatta Barthes ei kuitenkaan ole sitä mieltä, että tekijän merkitys tulisi hylätä tyystin. Kuten Barthes-komentaattorit (ks. esim. Burke 2008, 28) ovat sittemmin huomauttaneet, ovat tekijänimien ympärille keriytyvät kirjoitukset itse asiassa varsin toistuva teema Barthesin tuotannossa, ja onpa hän leikitellyt jopa omaan tekijänimensä merkityksillä teoksessaan *Roland Barthes par Roland Barthes* (1977). *Tekstin hurmassa* Barthes (1993, 39) kirjoittaa:

Instituutiona kirjailija on kuollut: hänen yhteiskunnallinen statuksensa, elämäkerrallinen henkilöitymisensä ovat hävinneet olemattomiin; olemattomiin kuluneina niillä ei ole enää hänen tuotantoonsa sitä pelottavaa isyyden valtaa, minkä vuoksi kirjallisuudenhistorian, opetuksen ja yleisen mielipiteen velvollisuutena oli vakiinnuttaa ja uudistaa kertomusta; mutta tekstissä minä jollakin kummallisella tavalla *haluan* kirjailijan: tarvitsen hänen hahmonsä (joka ei ole hänen representaationsa eikä hänen projektionsa), kuten hän puolestaan tarvitsee minun hahmoni (joskaan ei "jokelteluna").

Kuten Kaisa Kurikka (2013, 10) asian erinomaisesti tiivistää: "nietzscheläistä Jumalan-tappamisen strategiaa muistuttaen essee haluaa poistaa sen autoritäärisyyden, jonka siihenastinen kirjallisuudentutkimus oli antanut teoksen tekijälle kohtelemalla tätä sekä merkityksen alkulähteenä että teoksen lopullisena selittäjänä". Kurikka jatkaa Peggy Kamufiin (1988) viitaten, että tekijän kuolemasta muodostui tästä huolimatta "mantranomainen hokema", joka tuli myös tyypistäneeksi Barthesin alkuperäistä viestiä. Tämä yksinkertaistettu viesti jätti pitkät

vaikutukset valtavirtaiseen kirjallisuudentutkimukseen, jossa tekijän merkityksen moniulotteisen analysoimisen sijaan suljettiin asia päiväjärjestyksestä. (Kurikka 2013, 10–11.)

Tekijä tai kirjailija ei ylipäätään ole Barthesille yksi vaan moneus: tekijyydellä on hänelle *foucault'*laisittain ilmaistuna erilaisia funktioita, joista osa on säilyttämisen arvoisia ja osa puolestaan joutaa kadotukseen. Kadotukseen tuomitavia tekijyyden ulottuvuuksia ovat Barthesille nimenomaan auktoriteettiin ja isänvaltaan liittyvät aspektit, joissa tekijä elämäkertoinen asetetaan tekstinsä ylimmäksi määrittäjäksi. "Tekijän kuolemassa" Barthes kirjoittaa myös, ettei "persoonattomuutta [...] koskaan pidä sekoittaa realistisen romaanikirjailijan kastroivaan objektiivisuuteen" (Barthes 1993a, 112). Barthes ei liiemmin tarjoa selitystä sille, mitä hän tällä "kastroivalla objektiivisuudella" tarkoittaa, mutta tulkitsen sen liittyvän hänen tapaansa purkaa tekijän auktoriteettiasemaa tietoisena siitä mekaniikasta, jossa yhtäkkinen siirtyminen vahvasta subjektiivisuudesta keinotekoisesti tuotettuun objektiivisuuteen voi pikemminkin voimistaa kuin murentaa tekijään kiinnittyvää valta-asemaa.

"Tekijän kuoleman" ohella toinen keskeinen tekijyyden tematiikkaa post-strukturalismin viitekehyksessä kommentoiva ja jäsentävä teksti on Michel Foucault'n alun perin vuonna 1969 luentona pitämä puheenvuoro "Qu'est-ce qu'un auteur?" (suom. "Mikä tekijä on?", 2006). Jos Barthesin esseeseen keskeiseksi kysymykseksi muodostuu se, kuka tekstissä puhuu, on Foucault'n esittämä kysymys puolestaan Samuel Beckettin mukaileva ajatus siitä, mitä väliä puhujalla on (Foucault 2006, 7). Foucault'n näkemyksen ja Barthesille kohdistetun piikin mukaan tekijän katoamista sekä Jumalan ja ihmisten kuolemaa koskevien "tyhjen väitteiden" toisteleminen on riittämätöntä. Niiden sijaan "pitäisi paikantaa tekijän katoamisen jättämä tyhjä tila, tarkkailla aukkoja ja halkeamia, väijyä asemia ja vapaita toimintoja, joita tämä katoaminen tuo esiin" (Foucault 2006, 9).

Foucault lähestyy aihetta tekijäfunktion käsitteen kautta, jolle hän erottelee neljä ominaispiirrettä. Ensiksikin tekijäfunktio "on sidoksissa juridiseen ja institutionaaliseen järjestelmään, joka sulkee sisäänsä, määrittää ja jäsentää diskursiivisen universumin". Toisin sanottuna tekijäfunktio osallistuu sen määrittämiseen, mitä pidetään (kauno)kirjallisuutena. Toiseksi tekijäfunktio on kontekstisidonnainen asia, joka saa erilaisia ilmenemismuotoja erilaisissa historiallisissa tilanteissa. Kolmanneksi tekijäfunktiota määrittää sarja "erityisiä ja monimutkaisia toimituksia". Neljänneksi tekijäfunktion kannalta olennainen seikka on se, ettei se viittaa yksiselitteisesti tekijän takana olevaan fyysiseen ihmisyksilöön ja tämän biografiaan. (Foucault 2006, 11–12.)

Viimeksi mainittu tekijäfunktion ominaispiirre liittyy olennaisesta tekijän nimeen, joka Foucault'n mukaan osallistuu tekstin merkityksen ja luokittelun määrittämiseen. Tekijänimi on esimerkiksi yksi osatekijä siinä prosessissa, jossa yksi teksti määritellään kaunokirjallisuudeksi ja toinen esimerkiksi henkilökohtaiseksi kirjeeksi. Foucault myös huomauttaa, ettei "[t]ekijän nimi [...] ole samanlainen erisnimi kuin muut", sillä sen tarkoituksena ei ole viitata fyysiseen, väestötietorekisteriin kirjattuun ihmisyksilöön, vaan hahmoon, jonka vaikutus ja läs-

näolo muokkaa tekstin ymmärtämisen ehtoja. "What's in a name?", kysyi henkilöhistorialtaan häilyväisenä pidetty William Shakespeare *Romeossa ja Juliassa*. Foucault'n vastaus kysymykseen olisi, että paljonkin: hänen mukaansa tekijäfunktiosta on tullut suoranainen kaunokirjallisuuden edellytys jo kauan ennen autofiktiobuumia. Lukijat haluavat tietää, mistä teksti tulee ja kuka sen on kirjoittanut. Jos käykin niin, että "teksti saavuttaa lukijat nimettömänä, sattumalta tai tekijän nimenomaisesta tahdosta, alkaa heti leikki sen tekijän löytämiseksi". (Foucault 2006, 10.)

Vaikka Foucault toteaa tekijyyden merkityksen olevan keskiössä teoksen laadun ja vaikuttimien arvioinnissa ja arvuuttelussa, hän ei kuitenkaan itse pidä tekijän auktoriteetin ylikorostamista tavoiteltavana. Päinvastoin "tekijä ei ole teosta täyttävien merkitysten määrittämätön lähde", eikä "tekijä [...] edellä teoksia", vaikka näin yleisesti ajatellaankin (Foucault 2006, 14). Tekijän henkilöllisyyden ja "todellisen" olemuksen arvuuttelun sijasta keskeisempää olisi tarkastella diskurssien muovautumisen ehtoja sekä sitä, millaisille subjekteille näiden diskurssien haltuun ottaminen on ylipäätään mahdollista, ja kuka nämä "subjektifunktiot" voi täyttää (ibid).

Fyysisen tekijän eli kirjailijan ja abstraktin tekijän välinen eronteko ei ole kirjallisuudentutkimuksen kannalta turhanpäiväinen. Juuri fyysiseen tekijään liittyvä tarkastelu on strukturalistisesta käänteestä alkaen haluttu ulkoistaa kirjallisuudentutkimuksen ytimen ulkopuolelle (ks. esim. Tammi 1992). Erottautumisen syyksi on helppo ymmärtää halu irtioton tekemiseen suhteessa aiemmin vallinneeseen biografistiseen tutkimusotteeseen, jossa fyysinen tekijä samastettiin suoraviivaisesti milloin teoksen kertojaan, milloin taas päähenkilöön tai sisäistekijään. Vahvassa erottautumisessa on kuitenkin myös omat ongelmansa. Se nimittäin kantaa mukanaan oletusta siitä, että koska tekijän persoonasta ei voi tehdä suoria johtopäätöksiä tekstin analyysiin, on tekijä tällöin unohdettava. Vaikutus ei ole koskaan suoraviivainen eikä välttämättä lainkaan biografistinen. Vaikutuksen olemassaolon tunnistaminen ei myöskään tarkoita sitä, että teos olisi palautettavissa fyysisen tekijänsä materiaalien olosuhteiden tuotteeksi. Pikemminkin kysymys on sen ymmärtämisestä, miten sosiaaliset tekijät – tämän tutkimuksen kontekstissa erityisesti yhteiskuntaluokka, mutta yleisemmin myös esimerkiksi sukupuoli ja ihonväri – vaikuttavat kirjailijoiden asemoitumiseen kirjallisuuden kentällä myös tekijöinä.

2020-luvun taitteessa tekijyyteen liittyvät kysymykset ovat tulleet vahvasti politisoituneiksi sekä kirjallisuudessa että taiteessa yleisesti. Esimerkiksi kulttuurista omimista ja seksuaalista häirintää koskevien keskustelujen kautta kysymys tekijän roolista ja vastuusta on korostunut. Poliittisten kiistojen ohella tekijyyden etualaistuminen on kiinnittynyt myös keskusteluihin autofiktiosta, autoteoriasta, omaelämäkerrallisesta kirjallisuudesta ja kirjoittavasta minästä. Esimerkiksi autoteoriaa tutkinut Lauren Fournier ymmärtää autoteorian kriittisenä ja feministisenä praktiikkana, joka yhdistää teoriaa ja filosofiaa sekä omaelämäkerrallista ja muuta henkilökohtaista kirjoittamista tai taidetta. Kysymys on Fournierin mukaan varsin selvästi *ajan hengen* mukaisesta taiteellisesta toiminnasta, jonka

kautta sortavia rakenteita voidaan purkaa. Hän kirjoittaa, että esimerkiksi alkuperäiskansoihin kuuluvat ja mustat taiteilijat ja kirjoittajat ovat työskennelleet autoteoreettisesti pyrkimyksenään kyseenalaistaa niitä perusteita, joiden vaaraan ”teoreettinen” ajattelu yleensä rakentuu. Tällaisen purkutyön kautta on pysytty myös rakentamaan paremmin itsemäärittelylle ja autonomialle rakentuvia ajattelun, taiteen ja kulttuurin tiloja. (Fournier 2021, 7; 50.) Oli kyse sitten fiktiosta tai teoriasta, auto-etuliitteisiä kirjoittamisen muotoja on usein syytetty niiden narsistisuudesta (Fournier 2021, 43–46). Myös kirjallisuuden vastaanotossa autofiktio-trendin on tulkittu kiihdyttäneen kehitystä, jossa kirjailija etualaistuu ja nousee kirjallisuuskeskusteluiden ytimeen paitsi tekijänimenä myös brändinä ja persoonana (ks. esim. Hämäläinen & Itkonen 2020). Kirjailijabrändillä viitataan ajatukseen siitä, että kapitalismin kehittymisen myötä myös kirjallinen julkisuus on entistä voimakkaammin henkilöitynyt, ja tämän kehityksen seurauksena myös kirjailijasta itsestään on tullut eräänlainen tuote (Arminen 2013). Monet kirjailijat ovat kritisoineet brändiajattelua myös kaunokirjallisessa tuotannossaan rinnastamalla kirjailijantyöhön liittyvät kaupalliset aspektit jopa itsensä myymiseen ja seksityöhön (Karkulehto & Leppihalme 2018). Sekään ei ole harvinaista, että tekijöiden taiteellisesti kunnianhimoiset pyrkimykset esimerkiksi tekijänimillä leikittelyn suhteen pelkistyvät julkisuudessa uteliaisuudeksi siitä, mikä osa teoksen kuvaamista tapahtumista on ”totta” myös eletyssä elämässä. (Ks. esim. Hämäläinen & Itkonen 2020, 210–211; 214.)

Autofiktiota käsittelevän keskustelun ohella toinen tekijyyden etualaistumiseen liittyvä kehityslinja koskee erilaisia kirjallisuuden etiikkaa ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kamppailuja, kuten kulttuurisen omimisen ja ulossulkeamisen kysymyksiä sekä niiden ilmenemismuotoja taiteessa ja kirjallisuudessa. Kirjallisuuden alalla on käyty keskusteluja muun muassa siitä, kenen on eettisesti perusteltua kertoa tarinoita kenen näkökulmasta. Kirjailija Koko Hubara (2016) nosti aiheen esiin paljon huomiota saaneessa blogikirjoituksessaan ”Othe(i)ron”. Blogikirjoituksessaan Hubara käsitteli Laura Lindstedtin Finlandia-palkittua romaania *Oneiron* (2015), joka Hubaran luennan mukaan toimii erinomaisena esimerkkinä kulttuurisesta omimisesta (Hubara 2016). Blogissa esitetty luenta keskittyy romaanin New Yorkin juutalaisen performanssitaiteilija Shlomith Shkhi-nahin hahmoon. Hubaran analyysin mukaan juutalainen kokemus pelkistyy romaanissa ”jännittäväksi tarinaksi kantasuomalaisen naisen toimesta”. Hän jatkaa kysyen: ”Miksi hän ei voinut kirjoittaa tarinaa kantasuomalaisen, evankelisluterilaisen naisen näkökulmasta? Ja miten seitsemän ei-suomalaista naista edes puhuu suomea keskenään?” (Hubara 2016.)

Hubaran blogikirjoitus sai kirjallisuuspiireissä myrskyisän vastaanoton. Suuri osa kritiikin nostattamasta, nyt jo suurelta osin sosiaalisen median algoritmihautoihin unohtuneesta ja kirjoittajien blogeistaan poistamasta keskustelusta kohdistui blogikirjoituksen tapaan tekijän ja tekstin välisiin suhteisiin sekä siihen, onko näiden sekoittaminen ylipäätään sallittua tai perusteltua. Bloggaaja-podcastaja Veikka Lahtisen (2016) summauksen mukaan keskustelun tärkeimpänä antina voidaan pitää sitä, miten se herätti pohdinnan aikaisemmin vähälle huomiolle jääneestä aiheesta eli siitä, miten ”Suomessa romaaneja kirjoittavat

etuoikeutetut ihmiset, joiden vapautta kuvitella toiseuksia ei kukaan ole tähän mennessä yrittänyt kyseenalaistaa. Sen sanominen, että kirjoittajalla on väliä, ei sovi perustelematta jäävään kliseeseen, että kaikesta pitää voida kirjoittaa.” Hubaran nostattama kiista keskittyi siis tekijyyden politiikan kannalta oleelliseen kysymykseen siitä, missä määrin ulkokirjalliseksi miellettyjen seikkojen nähdään vaikuttavan itse tekstin merkityksiin ja sisältöihin. (Aiheesta tarkemmin ks. myös Löytty 2021, 64–70.) Samalla se tulee vähintään implisiittisesti kyseenalaistaneeksi koko ”ulkokirjallisen” aineksen käsitteen, jota on kirjallisuudentutkimuksessa ollut pitkään tapana vaalia pitämällä teksti ja tekijä toisistaan visusti erossa.

Myös vuonna 2017 suuren yleisön tietoisuuteen rantautunut #metoo-keskustelu on vaikuttanut tekijyyden uudenlaiseen politisoitumiseen. Kampanjan puitteissa keskusteltiin laajasti siitä, miten taiteilijan henkilönä tekemät väärinkäytökset ja suoranaiset väkivallanteot vaikuttavat – tai miten niiden pitäisi vaikuttaa – teosten arvostukseen ja vastaanottoon (ks. esim. Kanerva 2019). Selitystä ”huonosti käyttäytyvien” miestaiteilijoiden tekojen hyväksymiseen haettiin monissa analyyseissä nimenomaan neromyytistä eli ajatuksesta, jonka mukaan arvostetulle ja taidoiltaan poikkeuksellisena pidetylle (mies)taiteilijalle sallitaan asemansa puolesta erilaista käytöstä kuin muille. Toimittaja Arla Kanerva nostaa teoksessaan *Taiteen musta kirja – Miesten mielivallan historiaa* (2019) esiin lukuisia epäasiallisesti ja jopa väkivaltaisesti käyttäytyneitä, kanonisoituja mieskirjailijoita, joiden tekoja on katsottu juuri nerouden varjolla läpi sormien.

1.2 Tutkimuksen tehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tehtävänä on selvittää, miten yhteiskuntaluokka vaikuttaa tekijyyden ehtojen muovautumiseen kotimaisen nykykirjallisuuden kentällä kirjailijoiden kokemusmaailman kautta tarkasteltuna. Analysoin myös yhteiskuntaluokan käsitettä ja sitä, mitä sen käyttö ja soveltaminen nimenomaan kirjailijantyön ja sen myötä myös laajemmin taiteellisen työskentelyn kontekstissa tarkoittaa.

Kuvatun tehtävän ratkaistakseni asetan tutkimukselleni kolme tutkimuskysymystä, joista kukin lähestyy tutkimuksen päätehtävänantoa omasta rajatusta näkökulmastaan. Kysymykset ovat seuraavat:

- 1) Miten yhteiskuntaluokkaa ja siihen liittyvää eriarvoisuutta on lähestytty taiteellisen työn tutkimuksessa ja sitä koskevassa teoriassa?
- 2) Miten kirjailijat kokevat yhteiskuntaluokan vaikuttavan kirjailijuuteen ja kirjailijaksi tulemiseen, ja miten edellä mainittua voi lähestyä taloudellisen ja kulttuurisen pääoman näkökulmasta?
- 3) Millainen on kirjailijoiden luokkaidentifikaatio, ja miten (dis)identifikaation muotoja käytetään kirjailijan ja yhteiskunnan välisten suhteiden neuvottelemiseen?

Jokainen tutkimukseni osajulkaisuista vastaa yhteen tutkimuskysymykseen. *Tahti*-lehdessä (Roiha 2017) julkaistu teksti ”Luokattomat taiteilijat? Taiteellisen

työn yhteiskunnallinen eriarvoisuus prekaarissa taidemaailmassa” vastaa kysymykseen 1. *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift* -lehdessä julkaistu artikkeli ”Crossing the Magical Barriers of Art: Social Class, Authorship and Capital in the Contemporary Finnish Literary Field” (Roiha 2019) vastaa kysymykseen 2, ja *Cultural Sociology* -lehden julkaisuprosessissa oleva artikkelikäsitelmä ”Outside of class society? Authors’ class (dis)identification in the contemporary Finnish literary field” (Roiha, tulossa) vastaa kysymykseen 3. Osajulkaisujen lisäksi käsillä oleva johdanto-osuus tarjoaa tutkimukselle laajemman, yhteen sitovan kontekstin, joka yhdistää konkreettiset tutkimuskysymykset ja niiden käsittelyn yleisempään kirjallisuuden tekijyyttä ja yhteiskuntaluokkaa koskevaan tutkimuskeskusteluun.

2 YHTEISKUNTALUOKAN RAKENTUMINEN KULTTUURIN KENTÄLLÄ

2.1 Yhteiskuntaluokan määritelmiä

Yksi tämän tutkimuksen tärkeimmistä käsitteistä on yhteiskuntaluokka. Vaikka yhteiskuntaluokka voidaan intuitiivisesti yhdistää helposti yhteiskunnan taloudelliseen epätasa-arvoon liittyväksi kategoriaksi, on luokka käsitteenä kaikkea muuta kuin yksiselitteisesti määrittyvä. Luokka voidaan ymmärtää kulttuurina, elämäntapana tai rakenteellisena eriarvoisuuden muotona, joka painotuksestaan riippumatta linkittyy erilaisten taloudellisten resurssien hallintaan. Monikko-muodossa yhteiskuntaluokat voidaan ymmärtää myös toimijoina yhteiskunnallisessa kamppailussa ja muutoksessa. (Crompton 2008, 33–34.) Luokalla ei toisin sanoen ole olemassa yhtä selvärajaista määritelmää, mikä tekee myös aikaisempien tutkimustulosten keskinäisestä vertailusta vaikeaa. Kuten Anttila ym. (2016b, 11) kirjoittavat, voidaan luokkaa ”teoretisoida, mitata ja tutkia eri tavoin sillä seurauksella, että ihmisten asemoituminen luokkiin saattaa näyttää ja tuntua ristiriitaiselta”. Esimerkiksi tulotason ja koulutuksen perusteella yksilölle annettu luokkamääritelmä ei välttämättä vastaa lainkaan hänen henkilökohtaista luokkaidentifikaatiotaan (ks. esim. Anttila et al. 2016b, 12). Erityisesti kulttuurin kentällä eri tavoilla mitattuihin luokkamääritelmiin voi myös liittyä huomattavaa ristiriitaa tulojen ollessa usein pieniä ja koulutustason korkea. Ongelma vaikuttaa siihen, millaisia johtopäätöksiä aikaisemman luokkatutkimuksen tulosten perusteella on mahdollista tehdä. Eri tutkimuksissa eri tavoin operationalisoitu luokka ei välttämättä ole aina vertailukelpoinen.

Erilaiset yhteiskuntaluokkaa koskevat määritelmät ovat sidoksissa toisiinsa poikkeaviin teoreettisiin ja epistemologisiin traditioihin. Yksi perinteinen jakolinja näiden eri traditioiden hahmottamiseksi voidaan vetää marxilaisen ja weberiläisen luokkakäsityksen välille. Molemmille käsitykselle on yhteistä ymmär-

rys luokasta taloudellisten resurssien jakautumiseen liittyvänä hierarkiana ja valtasuhteena. Näistä linjoista marxilainen traditio kiinnittää enemmän huomiota luokkien väliseen antagonistiseen suhteeseen, johon liittyy aina tietty kamppailun ja luokkaristiriidan ulottuvuus. Weberiläinen perinne on puolestaan keskittynyt enemmän luokkaan kytkeytyvän elämäntavan ja yhteiskunnallisen statuksen tarkasteluun sosiaalisen stratifikaation kuin kamppailun ja konfliktin näkökulmasta. (Crompton 2008, 30–33; Skeggs 2010, 3; Anttila et al. 2016c, 336–337; Ojajarvi, Sevänen & Steinby 2018, 11).

Marxilaisen ja weberiläisen linjan ohella kolmas, bourdieulainen näkökulma on noussut 1990-luvulta alkaen suosituksi luokkaa koskeväksi teoreettiseksi lähestymistavaksi.¹⁹ Ranskalaisen sosiologi Pierre Bourdieun yhteiskuntaluokkia koskeva teoria yhdistää piirteitä sekä marxilaisesta että weberiläisestä perinteestä huomioimalla luokkajärjestykseen liittyvän konfliktin mutta lähestymällä luokkaa kuitenkin usein kulttuurisesta, sosiaalisesta tai kokemuksellisesta näkökulmasta. Bourdieun mukaan luokka ei palaudu kysymykseen omaisuudesta tai yksilöllisistä ominaispiirteistä eikä edes henkilön asemaan yhteiskunnallisessa tuotantoprosessissa. Sen sijaan Bourdieu esittää, että nämä kaikki tekijät vaikuttavat tavalla tai toisella luokan muodostumiseen. (Bourdieu 2010, 100.) Bourdieulaisen teorian ansiona on usein pidetty sen kykyä ylittää annetut binääriset lähtökohdat ja yhdistää mikro- ja makrotasot, henkilökohtainen ja rakenteellinen. Kuten sosiologi Anne Witz (2005, 214) asian lennokkaasti muotoilee: ”Jos sinulla on dualismi hävitettävänä, binärismi murrettavana tai tieteellinen dilemma ratkaistavana – silloin valintasi on Bourdieu.”²⁰

Bourdieu itse kutsui objektivismin ja subjektivismin välistä vastakkainasettelua ”yhdeksi perustavanlaatuisista antinomioista” eli loogisista ristiriidoista (Bourdieu 1987, 1). Hänen mukaansa yhteiskuntaluokka ”tarjoaa erityisen suotuisan mahdollisuuden” subjektiivisen ja objektiivisen välille oletetun vastakohtaisuuden tarkasteluun ja purkamiseen (Bourdieu & Wacquant 2013, 293). On esitetty, että Bourdieun pyrkimys yhdistää luokan käsittelyssä objektiivinen/rakenteellinen sekä subjektiivinen/kokemuksellinen taso ovat hänen yhteiskuntaluokkia koskevan teorian kaikkein merkittävimpiä tavoitteita ja saavutuksia (Anttila et al. 2016c, 339). Beverley Skeggsin (1997, 8) mukaan bourdieulainen teoria mahdollistaa sen havaitsemisen, miten ”luokan muovautuminen operoi abstraktien rakenteiden ja konkreettisten arkisten yksityiskohtien välillä”. Olennaista on Skeggsin (ibid.) mukaan myös se, että jatkuvan muutoksen vuoksi ”luokan muovautuminen on väistämättä vaillinaista”. Tätä tulkintalinjaa seuraten luokkaa ei tässä tutkimuksessa ymmärretä muuttumattomana eikä essentialistisena positiona, joka voidaan yksiselitteisesti ”löytää” tulemalla luokkatietoiseksi. Sen sijaan luokkaa lähestytään liikkuvana ja rajoiltaan huokoisena kategoriana,

¹⁹ Huomautettakoon, että kuvattu jako on – tutkimuksen muiden teoreettisten lähtökohtien tapaan – eurosentrisen tradition mukainen.

²⁰ Alkuper. ”If there’s a dualism to be obviated, a binary to be busted, or a scholastic dilemma to be resolved, then Bourdieu’s your man” (Witz 2005, 214). Suomennos TR.

joka rakenteellisuudestaan huolimatta muovautuu myös henkilökohtaisten kokemusten ja yksilöllisten neuvottelujen tasolla.²¹ Jaan tutkimuksessani Ralf Kau-rasen ja Lauri Lahikaisen (2016, 47) muotoileman lähtökohdan, jonka mukaan ”luokka on yhteiskunnassa sekä rakenteellisesti että ihmisten tietoon, koke-muksiin ja toimintatapoihin vaikuttava asia”.

Lukuisten muiden feministisestä tutkimusperinteestä ammentaneiden bourdieulaisten tutkijoiden ja teoreetikkojen tapaan (esim. Adkins & Skeggs 2005) ajattelen, että luokan yhteiskunnalliseen rakentumiseen on mahdollista päästä käsiksi (myös) henkilökohtaisen kokemuksen tutkimisen kautta. Henkilökohtaisten kokemusten ja neuvottelujen korostaminen suhteessa luokan merkityk-sen rakentumiseen ei tarkoita, että yhteiskuntaluokka ymmärrettäisiin taloudel-lisesta tai materiaalisesta maailmasta irrallisena, puhtaasti joko kokemukseen tai sosiaaliseen statukseen liittyvänä tekijänä. Pikemminkin kysymys on siitä, että huolimatta luokan vahvasta kiinnittymisestä juuri taloudelliseen eriarvoisuuteen ja hierarkioihin liittyviin tekijöihin se ei käsitteenä rajoitu kuvaamaan vain näitä seikkoja. Kuten Steph Lawler (1999, 4) on asian muotoillut: ”luokkayhteiskunnan eriarvoisuudet eivät tyhjene taloudelliseen eriarvoisuuteen”²². Myös tässä tutki-muksessa yhteiskuntaluokka ymmärretään bourdieulaisesta viitekehystä kä-sin, ja sitä lähestytään samanaikaisesti objektiivisten rakenteiden ja henkilökohtaisten kokemuksen tasolla muovautuvana yhteiskunnallisena kategoriana, joka synnyttää konflikteja ja asettaa ihmisiä eriarvoiseen asemaan niin taloudellisten kuin muidenkin resurssien määrän ja muotojen perusteella. Sosiologi Mari Käyhkö kirjoittaa hienovaraisesta ja ”tunnustelevasta” luokka-analyysistä, joka lähestyy aihettaan kokemuksellisuutta painottaen (Käyhkö 2008, 213). Tällainen ote luokan tutkimukseen on erityisen hyödyllinen tilanteessa, jossa aiempaa aiheeseen liittyvää tutkimustietoa on käytössä vain vähän. Myös tämän väitöskir-jan luokka-analyysi voidaan mieltää laadultaan tunnustelevaksi. Aihetta käsitel-lään tarkemmin luvussa 3, jossa esittelen tarkemmin tutkimusaineistoani ja -me-netelmiäni.

Luokan määrittely rajoiltaan huokoiseksi käsitteeksi ei kuitenkaan tarkoita, ettei erilaisia luokkia tarvitsisi määritellä lainkaan. Empiiriseen aineistoon perus-tavassa tutkimuksessa yhteiskuntaluokan käsittely edellyttää myös laadullisen tutkimuksen tapauksessa jonkinlaista operationalisointia²³. Toisin sanoen teo-reettisesti määritetylle luokalle on käytännön tutkimuksessa aina annettava jon-kinlaiset rajat, joiden kautta sen käsittely muuttuu mahdolliseksi. Yksi laajimmin empiirisessä luokkatutkimuksessa käytetyistä määritelmistä pohjautuu Erikson-Goldthorpen luokitteluun eli niin sanottuun EG-luokitukseen, jossa yhteiskunta-luokkia lähestytään ammattiperustaisesti. EG-luokitus sisältää kolme kriteeriä, joiden perusteella eri ammatit jaotellaan eri yhteiskuntaluokkiin kuuluviksi.

²¹ Näkökulma korostuu erityisesti luokkaan identifioitumisen tapoja koskevassa analyysissä.

²² Alkuper. ”The inequalities of a class society do not end with economic inequality” (Lawler 1999, 4). Suomennos tekijän.

²³ Puhun operationalisoimisesta lainausmerkeissä siksi, että käsite on ollut tapana yhdistää kvantitatiiviseen tutkimukseen. Termi viittaa prosessiin, jossa teoreettiselle käsitteelle määritellään mitattava, empiirinen vastinpari (Eskola & Suoranta 1998, luku 2).

Näitä kriteereitä ovat: (i) työnantajien, itsenäisten yrittäjien ja palkkatyöntekijöiden välinen eronteko, (ii) työn itsenäisyyden määrän ja valvonnan vaikeuden asteen arviointi, sekä (iii) yksilöllisten kykyjen sekä erityisosaamisen ja ammattitaidon merkitys. (Erola 2010, 29.)

EG-luokitusta hyödyntämällä voidaan esimerkiksi mallintaa yhteiskunnallista luokkajakoa sekä sen historiallista kehitystä. Luokitus on hyödyllinen myös eri ammattiryhmien keskinäisten hierarkioiden hahmottamisessa, mutta siinä on myös omat puutteensa. Ensiksikään kriteeristö ei huomioi ammattien palkkaustasoa, vaan antaa suuremman painoarvon työn järjestämisen laadullisille piirteille kuten itsenäisyyden asteelle. Malli ikään kuin olettaa, että työn vaatavuus heijastuu siitä maksettavaan korvaukseen eli palkkaan. Kuten todettua, taiteellisissa ammateissa korkean koulutuksen kautta hankittu osaaminen ja työhön liittyvä itsenäisyys eivät korreloi toimeentulon kanssa (ks. esim. Rensujeff 2015, 168). EG-mallinnus jättää siis huomiotta prekaarissa alustataloudessa alati yleistyvät työllistymisen muodot, joissa ammatinharjoittamisen vapaus on näennäisesti suurta mutta käytännössä kontrolloitua ja ennen kaikkea huonosti palkattua. Esimerkiksi palkallisesta, täyspäiväisestä palkkatyösuhteesta freelanceriksi ulkoistetun toimittajan luokka-asema ei automaattisesti parane työn ”itsenäisyyden asteen” lisääntymisen myötä – usein vaikutus on päinvastainen. EG-luokitus tunnistaakin huonosti esimerkiksi pienyrittäjien ja (kulttuurialalla työskentelevien) itsensätyöllistäjien luokka-aseman, joissa vapauden aste voi olla suuri mutta taloudellinen toimeentulo äärimmäisen niukka (ks. esim. Pyykkönen, Sokka, & Kurlin Niiniaho 2021). Sama asia koskee myös lukuisia ammattitaiteilijoita, kirjailijia ja taiteilijia mukaan lukien.

Lisäksi vahvasti yksilön ammatilliseen asemointiin keskittyvä luokitus jättää huomioimatta esimerkiksi koulutuksen ja perhetaustan sekä usein yksilön yhteiskunnalliseen asemoitumiseen vaikuttavan puolison roolin, joilla kaikilla on todettu olevan merkittävä vaikutus luokka-aseman muovautumiseen (Erola 2010, 43). Voidaan myös kysyä, kuinka hyödyllinen EG-luokituksen kaltainen mittaristo on tapauksessa, jossa pyritään selvittämään tietyn ammattiryhmän, kuten esimerkiksi kirjailijoiden, keskinäisiä luokkataustaan liittyviä eroja (Roiha 2017). EG-luokitukseen kohdistuva feministinen kritiikki on puolestaan arvostellut tapaa, jolla luokittelu sivuuttaa sekä työmarkkinoiden sukupuolittuneet rakenteet että naisten tyypillisesti tekemän palkattoman hoiva- ja kotityön (Crompton 2003, 13–14). Näistä varauksista huolimatta ensisijaisesti tilastolliseen käyttöön tarkoitettulla EG-luokituksella on jotain annettavanaan myös laadulliselle ja kulttuurisesti orientoituneelle luokkatutkimukselle. Esimerkiksi käsillä olevassa tutkimuksessa EG-luokitusta on hyödynnetty soveltuvien osin tutkimukseen osallistuneiden luokkataustan määrittelyssä. Kyse on eräänlaisesta työvälineestä. Beverley Skeggsiä (2014, 34) lainaten kyseessä ei ole yritys ”pitää luokkaa paikoillaan sen mittaamisen ja tuntemisen varmistamiseksi”, vaan otteen saamisesta ”kamppailujen ja epäselvien rajojen tuottamasta moniselitteisyydestä”. Tarkempi kuvaus luokan operationalisoinnista on kuvattu johdannon tutkimuksen aineistoja käsittelevässä luvussa 3.1.

Luokka on myös intersektionaalinen kategoria. Intersektionaalisuudella tarkoitetaan risteävät erot huomioivaa ja niihin keskittyvää analyysiä ja käytäntöä, joka auttaa ymmärtämään eriarvoisuuden moniulotteisuutta ja sen kautta myös purkamaan sitä (Collins & Bilge 2016, 26). Käsitteen teki tunnetuksi yhdysvaltalainen oikeustieteilijä Kimberlé Crenshaw²⁴, joka kuvasi intersektionaalisuudella rodun ja sukupuolen risteäviä vaikutuksia mustien naisten asemaan. Crenshaw'n (1989, 166) mukaan emansipatorinen politiikka edellyttää sitä, että musta yhteisö sisällyttää kamppailuihinsa feministisen analyysin ja päinvastoin. Tai kuten Audre Lorde (2022, 210) asian tiivistää: "Yhden asian taistelua ei ole olemassa, koska emme elä yhden asian elämää." Vaikka väitöstutkimukseni analyysi ei ole intersektionaalista, tutkimuksen taustalla vaikuttava ymmärrys luokan rakentumisesta ammentaa tästä perinteestä. Vaikka tutkimuksen rajaamiseen liittyvien syiden vuoksi analyysin kohteena on luokka, ei tarkoituksena ole väittää, että luokka voisi koskaan toimia rodun ja sukupuolen kaltaisista tekijöistä erillisenä kategoriana tai vaikuttimena. Esimerkiksi tämän tutkimuksen empiirisessä analyysissä tarkasteltava luokka on lähes poikkeuksetta valkoisuuden kautta suodattava ja määrittävä – jos näin ei olisi, tutkimus todennäköisesti näyttäisi hyvin toisenlaiselta.

2.2 Pääomat bourdieulaisittain

Bourdieuille luokat muodostuvat neljän erilaisen pääoman välisessä vuorovaikutuksessa. Näitä pääoman muotoja ovat taloudellinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja symbolinen pääoma. (Bourdieu 2010; Bourdieu 1987, 4; Skeggs 1997, 8.) Pääomat voidaan ymmärtää eräänlaisiksi resurssien kiteytymiksi, joiden osakseen saama symbolinen arvo ja merkitys on riippuvainen siitä kontekstista, jossa ne esiintyvät. Pääoman käsitteitä hyödyntävällä analyysillä voidaan päästä käsiksi myös vallan mikropolitiikan tarkasteluun (Skeggs 1997, 9).

Taloudellisella pääomalla viitataan nimensä mukaisesti esimerkiksi varallisuuteen ja perintöön; periaatteessa mihin tahansa sellaiseen, joka "on suoraan ja välittömästi muunnettavissa rahaksi" (Bourdieu 1986, 281; myös Skeggs 1997, 8). Kyse ei kuitenkaan ole mistä hyvänsä tulosta, vaan pääoman käsitteen mukaisesti *kasautuneesta* varallisuudesta. Esimerkiksi Hans van Maanen (2009, 80; alaviite 11) huomauttaa, että on kyseenalaista, voidaanko erilaisia tukimuotoja pitää taloudellisen *pääoman* muotona, sillä ne ovat usein määrältään niin pieniä, etteivät ne mahdollista kasautumista. Yhtä kaikki taloudellinen pääoma on pääoman muodoista konkreettisin ja mitattavuutensa tähden usein helpoimmin hahmotettavissa – jopa siinä määrin, ettei Bourdieu itsekään vaikuta juuri uhraavan ajattelua käsitteen määrittelylle. Taloudellinen pääoma on pääomien muodoista

²⁴ Vaikka Crenshaw usein nimetään intersektionaalisuuden keksijäksi, on syytä huomauttaa, että intersektionaalinen ajattelu on ollut keskeinen osa radikaalien afroamerikkalaisten liikkeiden toimintaa ja ajattelua jo 1800-luvulta alkaen. Myös Crenshaw itse asettaa itsensä osaksi tätä jatkumoa *New Statesman* -lehdelle antamassaan haastattelussa (Adewunmi 2014). Ks. myös Collins & Bilge 2016.

myös vähiten kontekstisidonnainen. Siinä missä esimerkiksi kulttuurisen pääoman muotojen arvokkuus vaihtelee eri tilanteiden mukaan, ovat kapitalistisessa yhteiskunnassa raha ja varallisuus markkinoiden paikoin ennakoimattomasta vaihtelusta huolimatta aina käypää valuutaa.

Kulttuurisella pääomalla on Bourdieun jaottelun mukaan kolme erilaista ilmenemismuotoa: ruumiillistunut (engl. *embodied*), objektivoitunut (*objectified*) sekä institutionalisoitunut (*institutionalized*) muoto (Bourdieu 1986, 281). Bourdieun mukaan suurin osa kulttuurisen pääoman ilmentymistä on ruumiiseen kytkeytynyttä pääomaa, minkä vuoksi myös sen keskeiset ominaisuudet ovat tavalla tai toisella ruumiillistuneita (ibid, 282). Tästä syystä hän antaa kulttuurisen pääoman muodoista korostuneimman sijan sille lajille, jota hän kutsuu ruumiillistuneeksi kulttuuriseksi pääomaksi. Käsite viittaa ”mielen ja ruumiin pitkäkestoisiin dispositioiden muotoihin” (ibid). Näillä dispositioilla tarkoitetaan kasvatuksen kautta kotona ja koulussa hankittuja tietoja, taitoja ja muita resursseja, jotka auttavat yksilöä navigoimaan erilaisissa kulttuurista kompetenssia vaativissa tilanteissa (Bourdieu 1986, 283; van Maanen 2009, 59). Kyse on eräänlaisesta ”pelin sääntöjen” tuntemisesta ja hallitsemisesta (Lareau 2015) ja se ilmenee usein luontevuutena tietynlaisia käyttäytymiskoodistoa vaativassa tilanteessa.

Ruumiillistunut kulttuurinen pääoma kasaantuu hitaasti ja usein piiloisesti pitkän ajan kuluessa, eikä se ole vaihdettavissa olevaa pääomaa samassa merkityksessä kuin esimerkiksi raha – Bourdieu vertaa sitä lihaskunnan ylläpitämiseen tai rusketuksen hankkimiseen (Bourdieu 1986, 283). Tietojen, taitojen ja kompetenssin ohella asia liittyy olennaisesti tapaan, jolla ne kiinnittyvät yksilön ruumiiseen ja ruumiilliseen kokemukseen. Pitkäkestoisesti kasautuvan luonteensa vuoksi ruumiillistuneesta kulttuurisesta pääomasta puhuminen aktivoi aikaan liittyviä puhekoodistoja: yksille kyse on ”etumatkasta”, toisille ”hukatuista vuosista” tai ajan suoranaisestä tuhlaamisesta (ibid). Amerikkalainen sosiologi Annette Lareau on käyttänyt jo tutkielmani johdannon alussa viittaamaani pitkän varjon metaforaa kuvatessaan luokkaan kytkeytyvien resurssien pitkäaikaisia vaikutuksia. Lareau (2011, 6) mukaan (ylempään) keskiluokkaan kuuluvien perheiden lasten on mahdollista aloittaa kulttuurisen tiedon ja ”pelin sääntöjen” omaksuminen jo varhaisessa lapsuudessa todennäköisemmin kuin lasten, jotka kasvavat köyhissä tai työväenluokkaisissa perheissä. Lareau Yhdysvaltoihin sijoittuvan etnografisen tutkimuksen mukaan ”pelin sääntöjen” omaksumista tuetaan kasvatuksellisilla käytännöillä, jotka liittyvät kiinteästi lapsen kykyjen voimistamiseen ja laajemmin Lareau sinnikkääksi kultivoinniksi (engl. *concerted cultivation*) kutsumaan kasvatustrategiaan.

Tämän tutkimuksen analyysissä ajallinen ulottuvuus ilmeni työväenluokkaisesta taustasta tulevien kirjailijoiden vastauksissa kokemuksena siitä, miten he laahaavat perässä tai yrittävät kuroa umpeen eroa itsen ja keskiluokkaisemmasta taustasta tulevien välillä. Niissä perheissä, joissa ruumiillistunutta kulttuurista pääomaa on, suora siirtymättömyys aiheuttaa tietysti omanlaistaan päänvaivaa. Koska kyseistä ”resurssia” ei voi testamentata samassa mielessä kuin rahaa tai arvotavaran, on kulttuurista pääomaa pyrittävä kasvattamaan aktiivisen kasvattamisen kautta (ks. Lareau 2011). Odotusten ja vaatimusten äärellä

kasvaminen tuo omanlaisiaan paineita, jotka voidaan näin tulkittuna ymmärtää myös luokkaistuneiksi prosesseiksi. Yhtä kaikki, ruumiillistuneen kulttuurisen pääoman suora periytymättömyys saa sen helposti näyttäytymään yksilöllisten meriittien kautta hankittuna pääoman lajina siitä huolimatta, että sen hankkimiseen vaadittavat resurssit ovat luokkaistuneissa yhteiskunnissa epätasaisesti saatavilla (Bourdieu 1986, 283–284). Kyse on olennaisilta osin ajasta ja siitä, että riittävä määrä taloudellista pääomaa mahdollistaa huomion suuntaamisen taloudellisista välttämättömyyksistä kulttuurisen pääoman kerryttämiseen (ibid).

Objektivoitunut kulttuurinen pääoma viittaa erilaisten kulttuuristen hyödykkeiden hallussapitoon, kuten kirjoihin, maalauksiin ja soittimiin (Bourdieu 1986, 281; van Maanen 2009, 59). Objektivoituneeseen kulttuuriseen pääomaan liittyy ainakin joissain tapauksissa myös taloudellisia ulottuvuuksia (van Maanen 2009, 59–60) – esimerkiksi laadukas sello tai kuuluisan taiteilijan tekemä öljyvärimaalaukset ovat myös rahassa mitattuna arvokkaita tavaroita. Bourdieun (1986, 285) mukaan monet objektivoituneen kulttuurisen pääoman piirteet ilmenevätkin vain suhteessa kulttuurisen pääoman ruumiillistuneeseen muotoon. Jo edellä esimerkkinä esittämäni mittava ja huolellisesti kuratoitu kirjahylly on tästä hyvä esimerkki. Taloudellisessa mielessä se on harvemmin juuri minkään arvoisen, mutta sen esittelyyn liittyy ainakin tietyissä piireissä selkeää symbolista arvoa – viestihän se omistajansa lukeneisuudesta ja hyvästä kulttuuritahdosta (ks. myös Purhonen et al. 2014, 241–244). Piikikkäästä ja satiirisesta tyylistään tunnettu kolumnisti ja kirjailija Jyrki Lehtola kirjoitti *Ilta-Sanomien* kolumnissaan toukokuussa 2020, miten koronakeväänä kirjahyllyjen edessä poseeraamisesta tuli monille julkisuuden henkilöille keino ”erottua roskaväestä ja rahvaasta” tilanteessa, jossa sosiaalisten kokoontumisten sijaan jouduttiin pysyttelemään kotioloissa. Kyseessä ei Lehtolan mukaan ollut mikään pyyteettömän kirjallisuusharrastuneisuuden ilmaus, vaan kirjahyllyposeeraajan tapa viestiä, ”että en ole paha, ahne, pinnallinen, koska omistan kirjahyllyn”. (Lehtola 2020.) Lehtolan kolumni on erinomaisesti tiivistetty, joskin myös karrikoitu, esimerkki siitä, miten kulttuurisissa objekteissa on kysymys paljon muustakin kuin tavaran varsinaisesta käyttö- tai vaihtoarvosta tai merkityksestä käyttäjälleen.

Institutionalisoitunut kulttuurinen pääoma käsittää esimerkiksi koulutuksellisten meriittien ja pätevyyksien kautta kerrytetyn pääoman. Se saa konkreettisen muodon esimerkiksi suoritettujen tutkintojen, diplomien ja ansaittujen titteleiden muodossa. (Bourdieu 1986, 285–286; van Maanen 2009, 60.) Koulutuksen kautta hankittu kvalifikaatio on eräänlainen ”kulttuurisen kompetenssin sertifikaatti”, mihin olennaisesti liittyy instituution myöntävä hyväksyntä ja osoitus pätevyydestä (Bourdieu 1986, 285). Bourdieun (2010, 17) mukaan erilaisten todistusten funktio erityisesti taiteen ja kulttuurin parissa ei palaudu konkreettisiin tietoihin ja taitoihin, joista niiden on tarkoitus toimia todisteena; pikemminkin kyse on takeesta eräänlaisen ”yleisen kulttuurin” hallintaan liittyen. Institutionalisoidulla kulttuurisella pääomalla on myös ruumiillistunutta kulttuurista pääomaa selvempi tai ainakin helpommin mitattavissa oleva suhde taloudelliseen pääomaan (ks. Bourdieu 1986, 285–286), ja monilla aloilla muodollisella kou-

lutuksella on myös selkeää taloudellista arvoa (van Maanen 2009, 60). Oman tulokintani mukaan institutionalisoitunut kulttuurinen pääoma on tiettyssä mielessä kulttuurisen pääoman muodoista läpinäkyvin ja selkeärajaisin. Tämä on seurausta osin sen mitattavuudesta – esimerkiksi tutkintoja ei myönnetä ”fiilispohjalta” vaan tiettyjen muodollisten kriteerien täytyessä. Toisaalta instituutioiden toiminta on myös julkista, mikä osaltaan hälventää pääoman muodostumiseen liittyvää mystisyyden auraa. Esimerkiksi tutkinnoksi konkretisoitunut institutionalisoituneen kulttuurisen pääoman muoto ei välttämättä tee tyhjäksi ruumiillistuneen kulttuurisen pääoman puutteeseen liittyvää kuulumattomuuden kokemusta (ks. Käyhkö 2014), mutta se toimii siitä huolimatta eräänlaisena ulkoapäin tulevana vakuutena yksilön kyvykkyydestä tietyllä alalla toimimiseen (van Maanen 2009, 60).

Kirjallisuuden kentällä²⁵ institutionalisoidun kulttuurisen pääoman arvo lienee merkityksellisempää symbolisesti kuin taloudellisesti mitattuna. Instituution osoittama arvonnanto paitsi koulutuksen myös esimerkiksi apurahojen tai palkintojen²⁶ muodossa on osoitus siitä, että tekijä on yhteisönsä noteeraama. Instituution hyväksyntä ja kouluminen luovat siis kirjailijalle omanlaistaan prestiisiä. Hauskan ja havainnollistavan esimerkin tarjoaa Natalia Kivikon (pseudonyymi) romaani *Punavuoriefekti* (Aviador, 2021), jonka Kiitokset-osion teksti parodioi ulkopuolisen tahon myöntämien tunnustusten runsautta – sen lisäksi, että kansiliepeessä on jo kerrottu kirjailijan opiskelleen sekä Helsingin yliopistossa että Kriittisessä korkeakoulussa:

Kiitos Taiteen edistämiskeskuksen kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunta, kirjallisuustoimikunta, Uudenmaan rahasto, Etelä-Savon rahasto sekä WSOY:n kirjallisuussäätiö, Otavan kirjasaatiö, Alfred Kordelinin säätiö, Jenny ja Antti Wihurin rahasto, Koneen Säätiö, Suomen Kulttuurirahaston Keskusrahasto sekä Etelä-Savon rahasto, Kansan Sivistysrahasto sekä Suomen Kirjailijaliitto (myös KIDE) tämän teoksen taloudellisesta tukemisesta. (Kivikko, 2021, 184.)

Kolmas Bourdieun erottamista pääoman lajeista on sosiaalinen pääoma, joka viittaa erilaisiin verkostoihin, ryhmien jäsenyyksiin ja muihin sosiaalisiin suhteisiin tai pääomaan, joka muodostuu näiden suhteiden kautta tai ansiosta (Bourdieu 1986, 286). Hans van Maanenin (2009, 60) mukaan sosiaalisella pääomalla on taiteen kentällä keskeinen rooli myös prosesseissa, joissa kulttuurinen pääoma pyritään muuttamaan taloudelliseksi pääomaksi. Lyhyesti sanottuna: sosiaaliset verkostot auttavat pääsemään käsiksi tilaisuuksiin, joissa tarjolla on myös rahaa ja mahdollisesti myös institutionalisoitunutta pääomaa.

²⁵ Kulttuurisen pääoman merkitys on ymmärrettävistä syistä korostunut sellaisilla toiminnan alueilla, joilla kulttuurilla on vahva merkitys (Brook, O'Brien & Taylor 2020, 111–112). Esimerkiksi kirjallisuuden tapauksessa lienee selvää, että kulttuuriin liittyvät tiedot ja taidot ovat kiinteä osa kirjailijoiden ammattitaitoa sekä työssään käyttämää keinovalikoimaa. On vaikeaa kuvitella, miten kirjallisuutta voisi ylipäättään koskaan syntyä ilman minkäänlaisia viittauspisteitä aiempaan kirjallisuuteen ja muihin kulttuurituotteisiin – ja tuo tieto puolestaan on eräs kulttuurisen pääoman muoto. Kulttuurinen pääoma ei siis sellaisenaan ole ”huono” tai välteltävä asia, josta tulisi pyristellä eroon, vaan elimellinen osa yhteiskunnan kulttuurisen merkityksenannon prosesseja.

²⁶ Apurahojen ja palkintojen vaikutus taiteellisen työn tekemiselle on toki myös puhtaan materiaallinen, mutta siihen liittyy myös institutionaalista ja symbolista arvoa. Aiheen käsitteystä näytelmäkirjallisuuden keinoin ks. Maunuksela 2022.

Neljäs pääoman muoto eli symbolinen pääoma poikkeaa kolmesta aiemmin mainitusta siinä mielessä, että se ei viittaa mihinkään tiettyyn ja yksittäiseen, tarkasti rajautuvaan tai spesifiin aiheeseen nivoutuvaan pääoman muotoon. Symbolinen pääoma voi tarkoittaa mitä tahansa sellaista pääoman muotoa, jota pidetään legitimiinä tai arvovaltaisena ja jolle on annettu symbolista arvoa (Bourdieu 1986, 289; alaviite 3; Bourdieu & Wacquant 2013, 296–297). Toisin sanoen symbolinen pääoma edellyttää aina jonkinlaista tunnistamisen mekanismia (Bourdieu & Wacquant 2013, 297). Hans van Maanenin (2009, 59) mukaan ruumiillistunut kulttuurinen pääoma on poikkeuksellisen otollista maaperää symbolisen pääoman muodostumiselle siitä syystä, että sen kasautuminen on huomaamatonta tai suorastaan näkymätöntä. Samainen piiloinen ominaisuus myös tekee sen tunnistamisesta usein vaikeaa – sekä tutkimuksen ja luokan vaikutusten ymmärtämisen kannalta erityisen tarpeellista.

Bourdieuun mukaan symbolinen pääoma ilmenee aina suhteessa erottautumiseen ja erottautumista koskeviin ominaisuuksiin. Tällaisiksi ominaisuuksiksi Bourdieu listaa ihmisyksilöiden kannalta muun muassa kehon tai kehollisen olemisen, kielen ja pukeutumisen.²⁷ Se, millainen kehonkieli tai ilmaisun tapa on symbolisesti arvokasta, on tietysti monella tavalla kontekstisidonnaista. (Bourdieu & Wacquant 2013, 297.) Erinomaisen kaunokirjallinen esimerkki löytyy Noora Vallinkosken romaanista *Koneen pelko* (2022). Aukoksi kutsuttuun Turun seudun lähiohjelmaan sijoittuvassa romaanissa käsitellään työväenluokkaista kokemusta erityisesti mieheyden ja maskuliinisuuden murroksen kautta: sitä, miten koneellistuva maailma lopulta korvaa työmiesten työt ja jättää jälkeensä vahvan osattomuuden kokemuksen. Eräässä romaanin kohtauksessa kertoja kuvailee Aukon kulttuuria ja sen arvostusta seuraavasti: ”Meidän perinteemme, sanoo Koho mutteripenkillä, se mitä olemme tänne rakentaneet, vaahteran poltto juhannuksena, hävitetään tuosta vain. Se ei ole kulttuuria, eivätkä ne lukemattomat televisiovisat, joiden katsomisessa aukkolaiset ovat mestareita.” (Vallinkoski 2022, 143.) Kyse ei ole siitä, ettei aukkolaisilla olisi kulttuuria – sen muotoja ei vain yhteiskunnan valtaapitävien keskuudessa tunnusteta symbolisesti arvokkaiksi. Tunnistamatta jättämiselle on omat kerrannaisvaikutuksensa. Arvottomana pidettyä kulttuuria ei tueta, eikä sen kautta aukene tulevaisuuden mahdollisuuksia. ”Tehdasalueelle ei tule poikien toivomaa moponkorjaushallia eikä ratapihan vaunuista graffitiseiniä. Kerrostalojen kerhotiloissa harjoittelevat metallibändit eivät soita uusmediayritysten pikkujouluissa.” (Ibid.) Toisaalta kontekstisidonnaisuus tarkoittaa myös sitä, että aukkolaiset itse antavat omalle kulttuurilleen arvoa.

Symbolisen pääoman kautta voidaan kirjallisuudessa lähestyä myös eri kirjallisuudenlajien ja genrejen arvostusta. Esimerkiksi niin sanottu korkeakirjallisuus ja viihdekirjallisuus ovat symbolisen pääoman näkökulmasta eri tavoin lausuttuneita. Tällaiset symboliset jaottelut ja eronteot saavat usein konkreettisen muodon esimerkiksi kirjallisuuspalkintoihin ja palkintoehdokkuuksiin liittyvässä keskustelussa. Näihin symbolisiin arvoasetelmiin on tyypillisesti voinut

²⁷ Symbolinen pääoma liittyy Bourdieun ajattelussa kiinteästi habituksen käsitteeseen. Habituksen käsitteestä tarkemmin ks. tämän väitöskirjan luku 2.3.

liittyä myös sukupuolittuneita tai muuten eriarvoistavia käsityksiä ja käytäntöjä. Esimerkiksi Gaye Tuchmanin yhdessä Nina E. Fortinin kanssa kirjoittama, klassikon asemaan noussut teos *Edging Women Out* (1989) kuvaa seikkaperäisesti sitä viktoriaanisen ajan Englannissa tapahtunutta prosessia, jossa romaanin arvostus kirjallisuudenlajina kehittyi käsi kädessä siihen keskittyneiden kirjailijoiden sukupuolijakauman kanssa. Tuchmanin mukaan romaani kehittyi ”tyhjänä” kenttänä, joka oli otollista maaperää juuri naiskirjailijoille. Sitä mukaa, kun romaani-kirjallisuus vakiinnutti asemaansa ja kehittyi arvostetummaksi kirjallisuuden muodoksi, alettiin naisia aktiivisesti syrjäyttää sen parista. (Tuchman & Fortin 1989.)

2.3 Habitus, identiteetti ja ruumiiseen kirjautuva luokka

Huolimatta edellä kuvatuista erilaisten pääomien määrittelyistä ja niiden muotojen jäsennyksistä, on tarkan rajan vetäminen eri pääoman laatuojen välille käytännössä usein vaikeaa. Syynä tähän on pääomien taipumus kasautua ja sekoitua toisiinsa (Bourdieu 1986, 281; 283). Bourdieun mukaan pääomat ovat siinä mielessä muunneltavissa olevia resursseja, että suuri määrä tiettyä pääomaa tekee helpommaksi muiden pääomien kerryttämisen. Esimerkiksi henkilö, jolla on tarpeeksi tasapainottavia taloudellisia resursseja, kykenee omistamaan aikaansa ja rahaansa kulttuurisille harrastuksille, jotka puolestaan vahvistavat hänen kulttuurista pääomaansa. Toisin sanoen mahdollisuus investoida aikaa ja energiaa kulttuuriseen ja symbolisesti arvokkaana pidettyyn toimintaan on aina jollain tavalla yhteydessä käytettävissä oleviin taloudellisiin resursseihin (Speller 2011, 86). Pääomien kumuloitumisen prosessi ei kuitenkaan aina ole täysin suoraviivainen. Siinä missä hyväonoinen uhkapeluri voi periaatteessa moninkertaistaa oman taloudellisen pääomansa määrän yhdellä ainoalla ruletilla, ei esimerkiksi kulttuurista pääomaa ole koskaan mahdollista saavuttaa yhtä nopeasti, sillä sen kasautuminen vie aina aikaa. (Bourdieu 1986, 281; 283.) Muun muassa näiden syiden vuoksi onkin esitetty, että Bourdieun kuvaamia pääomia on hedelmällisempää lähestyä pikemminkin metaforina kuin tarkkarajaisina empiirisinä positioina (Skeggs 1997, 10). Pääomien metaforinen ymmärrys mahdollistaa niihin kietoutuvien affektien huomioimisen – Skeggsin (1997, 11–12) sanoin ”kivun ja nautinnon”, jotka kiinnittyvät hänen tutkimuksessaan niin luokkaan, sukupuoleen kuin seksuaalisuuteen.²⁸

Pääomissa ei ole kysymys ainoastaan resursseista, joita henkilö *hallinnoi*. Karl Marxin (1978) mukaan pääoman arvonmuodostuksessa on kysymys kasautuneesta työstä. Juuri kasautuminen tekee resursseista pääomia. Ajatus on kes-

²⁸ Skeggsin mukaan Bourdieun harjoittama empiirinen analyysi hänen sosiaalista erottautumista käsittelevässä pääteoksessaan *La Distinction* (engl. *Distinction*, 2010) ei tavoita sitä reflektiivisyyttä, jonka pääomia koskeva teoreettinen viitekehys mahdollistaisi. Skeggsin (1997, 11–12) mukaan Bourdieun analyysi ”koodaa [ihmisten] käyttäytymisen kylmällä ja mekaanisella tavalla”.

keinen myös Bourdieun pääomateorian kannalta (van Maanen 2009, 58–59). Kasautumisen prosessi tekee pääomista vaikutuksiltaan pitkäkestoisempia verrattuna mihin hyvänsä käytössä oleviin, hetkellisempiin tai lyhytkestoisempiin resursseihin (Bourdieu 1986, 280). Pääomien kumuloituva taipumus toimii myös niin, että sen, jolla on jo runsaasti jotain tiettyä, erityisesti taloudellista, pääomaa, on myös helpompaa hankkia itselleen muita pääomia. Tällöin henkilön on myös helpompaa orientoitua riskialttiisiin positioihin – kuten prekaariin taiteelliseen työskentelyyn – jossa taloudellista hyötyä ei usein ole kovinkaan nopeasti näköpiirissä, jos lainkaan (Bourdieu 1996, 261). Esimerkiksi taloudellinen vauraus mahdollistaa ajan suuntaamisen toimintaan, joka auttaa kerryttämään kulttuurista, sosiaalista ja symbolista pääomaa. Bourdieun (1996, 84) mukaan ”(peritty) raha vapauttaa rahasta” ja mahdollistaa ajan ja energian suuntaamisen symbolisesti ratkaisevampiin asemiin hakeutumiseen, kuten esimerkiksi tinkimättömään taiteelliseen työskentelyyn ainoastaan toimeentulon turvaamisen vuoksi tehdyn, taiteelliseen työhön liittymättömän palkkatyön sijaan.

Brittiläisen tutkija Annette Kuhnin (2002, 117) kauniisti muotoillun kiteytyksen mukaan ”luokka on jotain, mikä on vaatteittesi alla, ihosi alla, refleksiesi, psyykessäsi, olemisesi perimmäisessä ytimessä”.²⁹ Kuhnin kuvaus kuvaa osuvasti tapaa, jolla luokka kiinnittyy ruumiiseen. Pääomien toiminnan kannalta oleellista on tapa, jolla ne tulevat ruumiillisiksi kokemuksiksi ja kiinnittyvät kantajansa henkilökohtaiseen *habitukseseen* (Bourdieu 2010, 169–175; 468). Habitus tarkoittaa ”opittua käytäntöjen ja dispositioiden sarjaa, jonka kautta ihminen suuntautuu yhteiskunnallista todellisuutta kohtaan” (Edgerton & Roberts 2014, 3). Se on ”sisäistynyt ja ruumiillistunut, pitkäkestoisten ja joustavien toimintataipumusten kokonaisuus, jossa yhdistyvät yksilön sosiaalinen asema ja aiemmat kokemukset” (Purhonen et al. 2014, 154). Skeggsin (2014, 269) tiivistyksen mukaan habitus tarkoittaa ”sisäistettyä ja järjestävää mekanismia, joka sosiaalisen aseman perusteella oppii, miten peliä pelataan”. Kyse voi olla hyvin konkreettisista ja ulospäin näkyvistä seikoista, kuten pukeutumisesta tai hiustyylistä, mutta myös abstraktimmista ja sisäisesti koetuista asioista, kuten siitä, tuntee ko olevansa ”kotonaan” jossain paikassa tai asemassa. Habituksen rakentuminen muistuttaa ruumiillistuneen kulttuurisen pääoman muodostumista: kyse on pitkän ajan saatossa tapahtuvasta sosiaalistumisen prosessista. (Speller 2011, 60–61.) Skeggs käyttää habitukseen liittyvää kirjaamisen (engl. *inscription*) käsitettä kuvatessaan prosessia, jolla kokemus luokasta kaiverretaan ruumiin muistiin: ”Kirjaaminen tapahtuu merkitsemällä. Kirjaaminen viiltää ja leikkaa ruumiita ja jättää niihin jälkensä prosesseissa, joissa ruumiita kootaan yhdistelmiksi, segmenteiksi, kerroksiksi ja piintyneiksi käyttäytymisen muodoiksi. Luokka tarkoittaa kirjaamisen tapaa, joka sekä muotoilee ruumiita ja käyttäytymistä että sovittaa ne muotoutuviin yhteiskuntakerroksiin.” (Skeggs 2014, 45.) Sekä habitus että kirjaaminen ovat hyviä teoreettisia jäsennyksiä, jotka auttavat ymmärtämään pääomien ruumiiseen tarrautuvaa luonnetta.³⁰

²⁹ ”Class is something beneath your clothes, under your skin, in your reflexes, in your psyche, at the very core of your being” (Kuhn 2002, 117). Sitaatin suomennos TR.

³⁰ Tätä aihetta analysoin väitöskirjan toisessa osajulkaisussa.

Kuten symbolisen pääoman käsittelyn yhteydessä todettiin, ovat pääomat Bourdieun teoriassa keskeisessä roolissa sosiaalisen erottautumisen eli *distinction* ymmärtämisessä (Bourdieu 2010). Erottautumisella viitataan prosessiin, jossa yhteiskunnallista luokkajakoa uusinnetaan kulttuurisesti ja sosiaalisesti. Erilaisten pääomien hallinnan ja esittämisen ja näihin kytkeytyvän ”kulttuurisen maun” kautta yksilöt ilmentävät omaa sosiaalista asemaansa ja sitä, mihin ryhmään he kuuluvat tai haluaisivat kuulua. Esimerkiksi tietynlainen pukeutuminen tai kodin sisustus ovat viestejä siitä, että pukeutuja tai sisustaja ymmärtää erottautumisen koodiston ja osaa ilmentää sitä esteettisten valintojensa kautta. Tällaiset luokkiin ja pääomiin kytkeytyvät merkityksenannot eivät ole viattomia, vaan niiden kautta rakennetaan ja uusinnetaan yhteiskunnallisia hierarkioita, niiden muassa luokkajakoa. (Bourdieu 2010.) Erottautumista ei kuitenkaan tehdä ainoastaan luokkien välillä. Kuten Skeggsin (1997) urauurtava etnografinen tutkimus työväenluokkaisten brittinaisten luokkaa koskevista neuvotteluista osoittaa, monet pyrkivät erottautumaan myös omaa yhteiskuntaluokkaansa koskevista haitallisista kulttuurisista representaatioista ja stereotypioista. Tätä erontekoa tuotettiin Skeggsin (1997) analyysin mukaan rakentamalla jakoa kunnollisen itsen ja patologisoidun, ”kunniattoman” työväenluokan välillä.

Habituksen, kirjaamisen ja pääoman prosessit liittyvät tietysti myös kysymykseen identiteetistä ja identifioitumisesta. Vaikka luokka kiinnittyy ja rakentuu suhteessa henkilökohtaiseen kokemukseen, se ei tarkoita, että luokka olisi aina eksplisiittisesti nimetty tai tunnustettu identiteetti. Esimerkiksi Skeggsin (1997, 74) tutkimus osoittaa, että luokka voi olla subjektiviteetin muotoutumisen kannalta tärkeä silloinkin, kun tiettyä luokkaidentiteettiä aktiivisesti hyljeksitään tai siitä kieltäydytään. Toisaalta (dis)identifikaatioon voi liittyä myös halu vähentää omaa yhteiskunnallista valtaa. Teoksessaan *Elävä luokka* Skeggs (2014, 125) kirjoittaa, miten ”[k]eskiluokka ei halua nimetä itseään, tulla tunnistetuksi eikä ottaa vastuuta omasta vallastaan”. Toisaalta kysymys ei aina välttämättä ole vallan pakoilusta vaan vaikeudesta löytää sanoja ristiriitaiselle luokkakokemukselle.³¹ Myös luokkaliikkuvuutta kokeneille on tyypillistä, ettei heidän subjektiivinen asemansa korreloi objektiivisen aseman kanssa. Työväenluokkaisesta lapsuudesta keskiluokkaiseen aikuisuuteen siirtyminen voi synnyttää riittämättömyyden tunteita tai kokemusta ”kahden maailman välillä keinumisesta”, kuten työväenluokkaistaustaisia naisia suomalaisessa yliopistomaailmassa tutkinut sosiologi Mari Käyhkö (2017) on kuvannut.

2.4 Kirjallisuuden kentällä

Kuten kulttuurintutkimuksen saralla yleensä, myös kulttuurin merkitystä painottavassa luokkatutkimuksessa konteksti – tai bourdieulaisittain ymmärrettynä *kenttä* – on tulkinnan avain. Kenttä tarkoittaa Bourdieulle toiminnan aluetta, jota

³¹ Tätä kysymystä käsittelem tarkemmin tutkimuksen kolmannessa osajulkaisussa.

määrittävät omat, kullekin kentälle ominaiset säännöt ja lainalaisuudet. Aikaisemmissa luvuissa kuvatut ja käsitellyt pääomat muuttuvat kentällä ikään kuin aktiivisiksi voimiksi, joiden kautta toimijoiden asemoitumiset määrittyvät suhteessa kullakin kentällä tietynä aikana vallitseviin uskomuksiin ja symbolisen pääoman muotoihin (van Maanen 2009, 55). Kyse ei ole staattisesta tilasta: Bourdieulle (1993, 30) taiteen kenttä on kamppailujen kenttä, jossa eri toimijat väentävät kättä joko säilyttääkseen tai kumotakseen erilaisia kentällä vallitsevia lainalaisuuksia, minkä kautta he osallistuvat siellä vallitsevien normien ja ihanteiden määrittelyyn. Vielä tarkemmin sanottuna taiteen kenttä itsessään koostuu vielä erilaisista alakentistä, joilla ilmenee osin toisistaan poikkeavia arvottamisen tapoja. Näitä kenttiä jäsentävä akseli asettuu rajatun ja laajan tuotannon välille. Rajatun tuotannon alueella toiminnan ihanteita määrittää vahva pyrkimys autonomiaan ja taiteen itseisarvoa korostavaan ajatteluun; laajan tuotannon kentällä näkökulma on enemmän taiteen ulkopuolisille seikoille, kuten taloudelle, politiikalle ja yleisömenestykselle, painoa antava. Jälkimmäistä painotusta Bourdieu kutsuu heteronomiseksi. (Bourdieu 1993, 40; 53.) Myös eri navat käyvät keskinäistä kamppailua siitä, mitkä arvot ovat kirjallisuuden yleisellä kentällä määrittäviä (Bourdieu 1993, 40–41). Erilaiset toimijat ja instituutiot, kuten kirjallisuudessa genret sekä yksittäiset teokset tekijöineen ja julkaisijoineen, asemoituvat kentälle erilaisin tavoin, ja näistä asemoitumisista käydään myös jatkuvia kamppailuja (van Maanen 2009, 56–58). Kamppailut johtavat ajoittain myös liikkeeseen ja ”kentän vallankumouksiin”. Eräs Bourdieun käyttämä visualisoitu esimerkki kirjallisuuden kentän toiminnasta on esitetty oheisessa kuviossa 1.

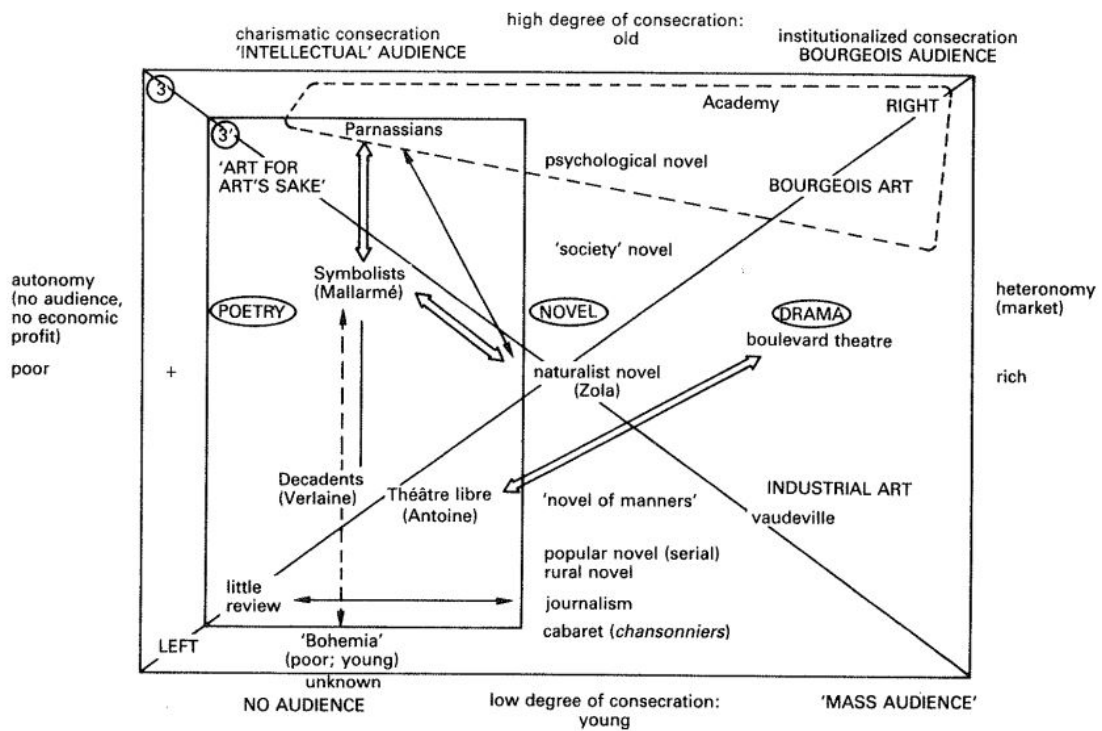

Figure 2 French literary field in the second half of the 19th century; + = positive pole, implying a dominant position, - = negative pole, implying a dominated position

KUVIO 1 1800-luvun puolivälin jälkeinen ranskalainen kirjallisuuskenttä Bourdieun mukaan (Bourdieu 1993, 49).

Oheinen, *The Field of Cultural Production* -esseekokoelmassa (1993) esitetty kuvio jäsentää ranskalaisen kirjallisuuden kenttää autonomian (rajattu tuotanto) ja heteronomian (laaja tuotanto) välisen pääakselin mukaan. Laajan ja markkinaehtoisuuden tuotannon päätyyn sijoittuvat kulttuurituotteet ovat suuren yleisön tuntemia ja usein myös taloudellisesti tuottoisia, jos ei taiteilijoille itselleen niin vähintään tuotantoyhtiöille. Laajamittaisen suosion käänköpuolena on vähäinen symbolinen arvostus kentän muilta toimijoilta. Rajatun tuotannon alueen logiikka on tähän verrattuna käänteinen: siellä taidetta tehdään pienille yleisöille ilman taloudellisia voittoja, minkä kompensatsioonana on korkea symbolinen arvostus. Se, miten kirjallinen kenttä milloinkin järjestyy, on aikaan ja paikkaan sidottu asia (Bourdieu 1993, 47). On sanomattakin selvää, ettei Bourdieun 1800-luvun puolivälin Ranskaan sijoittuva kaavio ole sellaisenaan siirrettävissä 2020-luvun suomalaisen kirjallisen elämän analyysiin. Pelkät maakohtaiset kulttuurierot ovat merkittäviä, joiden lisäksi ajallinen kehitys on tehnyt joistain kirjallisuuden muodoista selvää samalla, kun uudenlaiset kokeilut ovat raivanneet itselleen tilaa. Se ei kuitenkaan tarkoita, että kehikko itsessään olisi muuttunut hyödyttömäksi. Esimerkiksi syksyllä 2022 Suomessa kirjailijoiden ja sosiaalisen median influencersereiden välillä käyty keskustelu siitä, "kuka saa kirjoittaa kirjoja" (ks. Riihinen

2022), on malliesimerkki kentän toimintaehto- ja määrittelyä koskevista kamppailuista. Toimittaja Eleonoora Riihisen summauksen mukaan keskustelussa ”syntyi kaksi eri koulukuntaa: ’elitistikirjailijat ja portinvartijat’ sekä ’kirjallisuuden tontille rahastamaan pyrkivät influensserit’.” Näiden ”koulukuntien” edustajat on helppo asettaa bourdieulaiselle kuvaajalle: toiset autonomian, toiset heteronomian päätyyn. Bourdieun kuvaajassa kirjallisuuden kolme pääalajaa – runous, proosa ja draama – muodostavat jatkumon, jossa runous on lähinnä autonomista ja draama puolestaan markkinavetoista kirjallisuuden kentän napaa. Kuviossa 1 esiintyvät nuolikuviot esimerkiksi draaman osalta bulevarditeatterin ja André Antoinen Vapaan teatterin välillä ilmentävät sitä, että vaikka jokin laji asemoituisikin pääasiallisesti esimerkiksi markkinavetoisuuden kulmaan, voivat jotkut sen alalajeista tai genreistä toimia myös päinvastaisten periaatteiden mukaisesti. Nyky-Suomen kontekstissa käänteisenä esimerkkinä voitaisiin todeta, että vaikka runous kirjallisuudenlajina voitaneen omassakin kontekstissamme edelleen pääasiassa sijoittaa vähälevikkisen, autonomisen ja rahattoman mutta symboliselta arvoltaan korkean kirjallisuuden kulmaan, ei se estänyt rap-artistina tunnetun Paperi T:n *Post-alfa*-runokokoelman (2016) kaupallista ja populaaria menestystä.

Kirjallisuuden kentällä tapahtuva liike ja siihen liittyvät kamppailut materialisoituvat tietysti aina jonkin toimijan kautta. Voidaan puhua portinvartijoista eli erityistä määrittelyvaltaa kentällä käyttävistä toimijoista. Kirjallisuudentutkija Mika Hallila (2020, 272) kirjoittaa, että ”[k]irjallisessa elämässä määrittelyvaltaa käytetään siis nimenomaan kirjallisuuden arvottamisessa”. Kriitikot, kirjallisuudentutkijat, kustannustoimittajat sekä rahoitusta myöntävät tahot ja niiden edustajat ovat esimerkkejä perinteisistä kirjallisen maailman portinvartijoista. He osallistuvat kukin tavallaan kirjallisuuden kanonisointiin eli sen määrittelyyn, mitkä teokset nähdään riittävän arvokkaina ja merkittävinä tullakseen sisällyteyksi ”osaksi yhteistä kulttuuriperintöä” (Hallila 2020, 272).

Yleisesti ottaen taiteen ja kirjallisuuden toimintakentillä kulttuurinen pääoma on symbolisesti latautuneempaa ja siten arvokkaampaa kuin esimerkiksi talouselämän kentällä. Bourdieu luonnehtii taiteen kenttää talousmaailman nurinkuriseksi versioksi (Bourdieu 1993, 29; 2010, 81–85). Siellä rahalla ja varakkuudella ei ole samanlaista symbolista merkitystä kuin mitä niillä (kapitalistisen) yhteiskunnan muilla toiminnan kentillä on; tarkemmin sanottuna rahan ja talouden merkitys voidaan suorastaan kiistää. (Bourdieu 1993; taiteen ”poikkeuksellisesta” taloudesta ks. myös Abbing 2002) Toisin sanoen autonomian periaate on ollut taiteen kentän eräänlainen ihanne ja lienee sitä pitkälti edelleen huolimatta instrumentalististen painotusten lisääntymisestä. Rahan ja taiteen vastakkainasettelu on liittynyt olennaisesti juuri taiteen kentän autonomian turvaamiseen (Speller 2011, 85). Taiteen sisäisten arvojen painottaminen taloudellisten sijasta on eräänlainen keino rakentaa taiteelle omaehtoista, ulkoisesta kontrollista vapaata tilaa. Ongelma on kuitenkin siitä, että edes taiteen kenttä ei voi koskaan olla täysin irrallinen sitä ympäröivästä yhteiskunnallisesta kehyksestä. Bourdieu (1993, passim.) puhuukin kirjallisuuden kenttää määrittävästä *suhteellisesta autonomiasta*.

Käytännön tasolla monet institutionaaliset toimijat pyrkivät tasapainottelemaan autonomian ja heteronomian välillä. Esimerkiksi kirjallisuuden kentällä kustantamot ovat perinteisesti sisällyttäneet julkaisuohjelmiinsa usein sekä taiteellisesti kunnianhimoista että laajoihin yleisöihin vetoavaa populaaria kirjallisuutta. Ensiksi mainitun kautta pidetään yllä kustantamon kirjallista prestiisiä ja jälkimmäisen avulla huolehditaan sen kassavirrasta. Markkinaehtoisen kapitalismin vallatessa entistä vahvempaa jalansijaa myös kirjallisuudessa on kuitenkin havaittu, että isot kustantamot eivät enää ole kovin kiinnostuneita vähälevikkisen kirjallisuuden julkaisemisesta, minkä seurauksena esimerkiksi kokeilevan ja konventioita rikkovan runouden kustantaminen ja julkaiseminen on siirtynyt entistä enemmän pienten, omaehtoisten mutta rajallisilla taloudellisilla resursseilla toimivien kustantamoiden ja muiden julkaisijoiden tehtäväksi (ks. esim. Helle 2019, 16–20).

Kuvatut jaot ovat tietysti aina jossain määrin yleistyksiä: kaupallisesti hyvin menestyvä teos voi olla kaunokirjallisesti ansiokas, eikä pienen piirin kulttisuosio tee kirjasta automaattisesti hyvää. Yhtä kaikki kuvatut jakolinjat toistuvat kirjallisuuskeskustelussa tiuhaan ja määrittävät lukevan yleisön tapaa arvottaa kaunokirjallisia teoksia. Erilaiset toimijat ja instituutiot, kuten kirjallisuudessa kustantamot, yksittäiset teokset ja niiden tekijät, asemoituvat kentälle erilaisin tavoin, ja näistä asemoitumisista käydään myös jatkuvia kamppailuja (van Maanen 2009, 56–58). Kamppailut johtavat ajoittain myös liikkeeseen ja ”kentän vallankumouksiin”, joissa uudet tekijät pyrkivät haastamaan vakiintuneiden tahojen asemaa ja vakiinnuttamaan sen kautta omaa toimintaa ja statustaan. Bourdieu kuitenkin huomauttaa, että nämä vallankumoukset ovat aina väistämättä vaillinaisia, sillä jalansijan saaminen edellyttää aina myös kentän olemassaolon arvonnustamista ja halua säilyttää sitä. (Bourdieu 1993, 82–83.)

Vaikka kirjallisuuden kenttää koskevien asemointien konstruoiminen tai analysoiminen ei ole tämän tutkimuksen tehtävä, on kenttien rakentumista koskevien yleisten logiikoiden ja lainalaisuuksien ymmärtäminen tärkeää luokan merkityksen analysoimisen kannalta. Pitäen mielessä Bourdieun näkemyksen pääomista ja niiden kasautumaan pyrkivästä luonteesta on ymmärrettävää, miksi vähän sekä taloudellista että symbolista pääomaa omaava, työväenluokkaisesta taustasta lähtöinen oleva kirjailija ei välttämättä koe – tietoisesti tai tiedostamatta – luontevaksi tai edes mahdolliseksi suuntautua symbolisesti arvokkaalle ja taloudellisesti tuottamattomalle kirjallisuuden alueelle. Ensiksikin taloudellisten resurssien puute tekee tuolle alueelle suuntautumisesta käytännön tasolla haastavaa, minkä lisäksi muiden pääoman muotojen puute voi voimistaa kuulumattomuuden tai kykenemättömyyden tunteita. Sen sijaan vauraasta taloudellisesta ja kulttuurisesta pääomasta tuleva kirjailijanalku voi kokea tälle alueelle suuntautumisen inhimillisistä haasteista ja ajoittaisesta epävarmuudesta huolimatta eri tavoin itselleen mahdolliseksi, sillä hän ei ole joutunut kokemaan rahan ja taloudellisiin resursseihin liittyvää epävarmuutta, jonka vaikutus olisi kerrostunut ruumiin muistiin. Bourdieu mukaan taiteen kentällä suuria, karis-

maattisia yksilötekijöitä ylistetään poikkeuksellisen paljon. Miten tällainen subjektiviteetti on mahdollista tavoittaa, jos ruumiiseen kaivertunut luokkakokemus sotii käsitystä vastaan?

Vaikka Bourdieun teoria tarjoaa monin paikoin edelleen käyttökelpoisen mallin taide- ja kirjallisuusmaailman käytäntöjen analysoimiseen, on silläkin rajoitteensa. Esimerkiksi Pascal Gielenin mukaan Bourdieun teoria jyrää rakenteellisuudessaan kaiken yksilöllisen toimijuuden yli. Saman suuntaista kritiikkiä ovat esittäneet myös Nathalie Heinich ja Richard Schusterman (van Maanen 2009, 73–77). Heinichin kritiikki suuntautuu institutionaalisen taideteorian premisseihin ylipäättään – hänen mukaansa sillä on taipumusta toimia reduktionistisesti ja palauttaa taiteen singulaarisuus sosiologisten lainalaisuuksien määräämäksi (ibid, 90–91). Näkökulmaan on joiltain osin vaikea suhtautua: se nimittäin arvosotelee institutionaalista taideteoriaa siitä, että se toteuttaa omaa tehtävänantoaan eli pyrkii tekemään näkyväksi vahvaan yksilömyyttiin nojaavan taidemaailman rakenteellisia käytäntöjä – ja sen myötä myös eriarvoisuutta. Heinichin järkeilyssä on kuitenkin perää. Liian suoraviivaisesti institutionaaliseen ajatteluun pohjaava analyysi jyrää herkästi alleen sen, mikä taiteesta tekee taidetta. Oma näkemykseni on, ettei ajatusta taiteen erityislaatuisuudesta ja siihen liittyvästä autonomian ihanteesta tarvitse eikä ole syytä rakenteellisen analyysin nimissä hylätä.

3 AINEISTOT JA MENETELMÄT

3.1 Aineistonkeruun prosessi

Tämän tutkimuksen pääasiallinen aineisto koostuu laadullisesta tekstiaineistosta, joka kerättiin kirjailijoille avoimesti suunnatun kirjoituskutsun avulla³². Valitun aineistonkeruutavan tarkoituksena oli kerätä tekstiaineisto, jonka kautta kartoitetaan kirjailijoiden subjektiivisia yhteiskuntaluokkaan liittyviä kokemuksia.³³ Subjektiivisuuden painotuksen vuoksi aineistonkeruun tavaksi valikoitui menetelmä, jossa tutkijan rooli olisi mahdollisimman vähän tutkittavan tulkintaa ohjaava ja jossa vastaajalla on tilaa reflektoida käsittelyssä olevia teemoja niin vapaamuotoisesti kuin mahdollista. Näin siksi, että tutkimuksen ytimessä on kiinnostus luokkaa koskevia kokemuksia kohtaan ja kokemukset henkilökohtaisuudessaan voivat olla, ja usein ovatkin, varsin moneen suuntaan avautuvia.

Aineistonkeruu kohdennettiin kaikille Suomessa asuville kirjailijoille näiden luokkataustasta ja muista yksilöihin liittyvistä muuttujista riippumatta. Aineistonkeruu käynnistettiin julkaisemalla tutkimuskutsu (ks. Liite 1) 2.2.2018. Tutkimuskutsu julkaistiin Jyväskylän yliopiston musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen internetsivuilla. Kutsua jaettiin kirjailijaliittojen (Suomen Kirjailijaliitto, Finlands svenska författareförening ja Suomen Nuorisokirjailijat ry) sekä sosiaalisen median kanavien (Facebook, Twitter) välityksellä. Lisäksi vastaajia kehoitettiin jakamaan kutsua omissa ammatillisissa ja henkilökohtaisissa verkostoissaan; tähän mahdollisuuteen osa tutkimukseen osallistuneista myös tarttui.

³² Tutkimuksen tausta-aineistona hyödynnettiin myös SKS:n Puhuva kirjailija – kertova aineisto -nimistä aineistoa, jonka haastatteluiden kuunteleminen auttoi muotoilemaan tutkimuksen itsenäisen aineistonkeruun suuntia. Mainittua aineistoa ei kuitenkaan lopulta hyödynnetty tutkimuksen varsinaisessa analyysissä.

³³ Tarkemmin sanottuna aineistonkeruuvaiheessa kerättiin yhteiskuntaluokan ohella myös sukupuoleen liittyviä kokemuksia, koska alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukaan väitöskirjan oli määrä keskittyä näihin molempiin teemoihin. Sukupuolen merkityksen tarkastelu jäi kuitenkin lopulta rajauksiin liittyvien reunaehtojen vuoksi käsillä olevan tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkimuskutsu sisälsi tiiviin kuvauksen tutkimuksen kysymyksenasettelusta ja tavoitteista. Tutkimuskutsussa ei annettu tarkempia vastausohjeita, vaan kiinnostuneita pyydettiin olemaan yhteydessä tutkijaan helmikuun 2018 loppuun mennessä. Yhteydenoton perusteella tutkimuksesta kiinnostuneille lähetettiin tarkemmat vastausohjeet sekä tietosuojalainsäädännön edellyttämä tutkittavan tiedote ja suostumuslomake, jonka palauttaminen tutkijalle täytettynä oli edellytys tutkimukseen osallistumiselle. Varsinaista vastausaikaa tutkimukseen osallistuville annettiin toukokuun 2018 loppuun asti. Vastauksia otettiin vastaan sekä sähköpostin että paperipostin välityksellä. Aineistonkeruusta kiinnostuneille lähetettiin muistutusviesti tutkimukseen osallistumisesta 2.5.2018, jolloin vastausaikaa oli jäljellä vielä kuukausi.

Vastausohjeissa (ks. Liite 2) tutkimukseen osallistuvia pyydettiin toimittamaan tutkijan käyttöön tutkimusta varten laadittu vapaamuotoinen teksti, jossa tutkittava kertoo omin sanoin sukupuoleen ja yhteiskuntaluokkaan liittyvistä kokemuksistaan suhteessa kirjailijantyöhön tai kirjailijan ammattiin hakeutumiseen. Vastaamisen tueksi osallistujille annettiin lista kysymyksistä ja teemoista, joihin pyydettiin kiinnittämään huomiota. Lisäksi ohjeistettiin, ettei kaikkiin kysymyksiin vastaaminen ole pakollista ja että vastaaja saa itse päättää, mitä aihekokonaisuuksia hän vastauksissaan painottaa. Vastausohjeissa annettujen tukikysymysten teemat liittyivät tutkimuksen aihepiiriin. Lisäksi vastaajaa pyydettiin vastaamaan joihinkin demografisia taustamuuttujia koskeviin tietoihin koskien esimerkiksi ikää, sukupuolta ja asuinpaikkaa. Taustatietojen kysymystä jouduttiin kuitenkin rajoittamaan tiedonkeruun minimooinnin periaatteen³⁴ mukaisesti. Esimerkiksi sukupuolen ja yhteiskuntaluokan kannalta relevantit ja näitä teemoja risteävät kysymykset seksuaalisesta suuntautumisesta tai etnisestä taustasta jätettiin kysymättä aihepiirien sensitiivisen luonteen sekä tutkimusaineistojen keruuta koskevan tiedonkeruun minimoimisen periaatteen vuoksi. Tästä huolimatta osa vastaajista raportoi oma-aloitteisesti näihin aihealueisiin liittyvästä positiostaan – oletettavasti siksi, että he kokivat niistä kertomisen tärkeäksi tutkimuksen aiheen kannalta. Vastausohjeissa mainittiin myös, että halutessaan tutkimukseen osallistuva voi liittää vastaukseensa mukaan myös esimerkiksi omista päiväkirjamerkinnöistään, joissa hän käsittelee jotakin tutkimuksen aihepiiriin liittyvää teemaa. Vastausohjeiden lisäksi tutkimukseen osallistuneille toimitettiin tutkimusta koskeva tiedote ja heiltä kerättiin tutkimusluvut (ks. Liite 3).

Aineistonkeruun aikana tapahtui muutamia teknisiä virheitä. Kahden vastaajan yhteydenotot olivat ohjautuneet vastaanottajan roskapostikansioon, josta ne löydettiin vasta aineistonkeruun päättymispäivänä 31.5.2018. (Toinen näistä yhteydenotto, toinen vastaus.) Yhteydenottajalle tarjottiin lisää aikaa, ja häneltä myös saatiin vastaus, ja vastaus puolestaan sisällytettiin sellaisenaan tutkimuksen aineistokorpukseen. Toinen tekninen virhe liittyi tietojen tallentamiseen

³⁴ Tietojen minimoimisen periaatteen mukaisesti "[h]enkilötietoja saa käsitellä vain silloin, kun se on tarpeellista käsittelyn tarkoituksen kannalta" (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2023a). Käytännössä tulkinnan tekeminen käsittelyn kannalta tarkoituksenmukaisesta informaatiosta voi olla laadullisen analyysin kannalta usein hankalaa.

etäyhteyden välityksellä. Kahden kiinnostuksensa ilmaiseen vastaajan tiedot eivät olleet tallentuneet vastaajia koskevaan koontidokumenttiin, minkä vuoksi näille henkilöille ei pystytty lähettämään muistutusviestejä. Kyseiset henkilöt eivät lopulta päätyneet osallistumaan tutkimuksen aineistonkeruuseen.

Syy juuri kuvatun kaltaiselle tutkimusaineiston keruulle on monisyinen, ja se kytkeytyy osittain aineistonkeruun kanssa samaan aikaan sattuneisiin EU:n tietosuojalainsäädännön uudistusta koskeviin muutoksiin.³⁵ Tutkimuksen aineistonkeruu oli alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukaan tarkoitus toteuttaa verkkopohjaisena kyselynä. Kysely tiedonkeruun tapana poikkeaa huomattavasti nyt käytetystä kirjoituskutsusta, koska se on lähtökohtaisesti suunnattu isommalle vastaajajoukolle. Tämä oli myös alkuperäisen suunnitelman tavoite: kerätä kyselyn kautta noin 100–200 vastaajan joukko, joiden vastauksista olisi ollut mahdollista saada edes jollain tapaa kvantifioitavia (joskaan ei koko kirjailijakuntaa yleistettäviä) tuloksia. Kyselyvaiheen jälkeen tarkoituksena oli toteuttaa aineistoa syventäviä yksilö- tai ryhmähaastatteluja. EU:n tietosuojauudistuksen astuessa voimaan alkuvuodesta 2018 – jolloin tutkimuksen aineistonkeruu oli määrä aloittaa – kävi ilmi, ettei Jyväskylän yliopistolla ollut käytettävissä kyselyohjelmistoa, joka mahdollistaisi datan keräämisen sellaisista sensitiivisistä aiheista kuten yhteiskuntaluokka ja sukupuoli, joita tutkimukseni oli määrä käsitellä. Käytössä ollut kyselyohjelma Webropol tallensi dataa EU:n ulkopuoliselle palvelimelle, mikä muodostui ainakin tuolloin vallinneen tiukan tulkinnan mukaan ongelmaksi.³⁶

Onkin todennäköistä, että jos käsillä olevan väitöskirjan aineistonkeruuta olisi voitu myöhästyttää vuodella, se olisi näyttänyt hyvin erilaiselta ja mahdollisesti myös laadukkaammalta. Suunnitellun kyselyn korvaaminen esimerkiksi laajamittaisilla haastatteluilla ei ollut tutkimuksen puitteissa mahdollista aikataulullisista syistä: sähköinen aineistonkeruu oli tarkoituksellisesti ajoitettu samalle alalle, jolloin itse vietin kevään kansainvälisessä tutkijavaihdossa Edinburghin yliopistossa Skotlannissa, josta käsin haastattelujen toteuttaminen olisi ollut käytännössä mahdotonta. Mainitut olosuhteet huomioon ottaen lienee siis selvää, että tutkimuksessa käytetty empiirinen aineistonkeruun tapa ei toteutunut sellaisena kuin se oli tutkimussuunnitelmassa kaavailtu. Kirjoituskutsu oli tässä tapauksessa kompromissi, ei ensisijainen vaihtoehto, joka väistämättä myös heijastuu tutkimuksen laatuun. Tutkijana pidän prosessin aukikirjoittamista tärkeänä siitä syystä, että tutkimukseen liitetään usein ajatus lineaarisesta ja suunnitelmallisesta etenemisestä, jossa tutkimus valmistuu ennalta määritettyjen konkreettisten etappien systemaattisen toteuttamisen kautta. Todellisuudessa lineaarisuus on useimmissa tapauksissa jälkikäteen rakennettu illuusio, omanlai-

³⁵ EU:n tietosuoja-asetus eli General Data Protection Regulation, GDPR. (Ks. tarkemmin Tietosuojavaltuutetun toimisto 2023b). On sanottava, että juuri empiiristä aineistonkeruutaan aloittelevalla väitöskirjatutkijalle ei ole vaikeampaa aikaa tehtävän toteuttamiselle kuin hetki, jolloin mittavat aineistonhallintaa koskevat lakimuutokset ovat juuri astumassa voimaan, etenkin, kun niiden tulkintaan liittyy vielä huomattavaa epäselvyyttä.

³⁶ Näitä tulkintoja kävin läpi tiiviissä yhteistyössä Jyväskylän yliopiston Avoimen tiedon keskuksen informaattikko Marja Kokon kanssa.

sensa tarinallistamisen prosessi, jossa paikoin sattumanvaraiset valinnat esitetään kuin ne olisivat syntyneet huolellisen harkinnan tuloksena. Tarkoituksenani ei ole näin sanomalla mitätöidä suunnitelmallisuuden merkitystä. Pikemminkin tarkoituksenani on tehdä näkyväksi sen kanssa käsi kädessä kulkeva, usein odottamattomien ja ennalta-arvaamattomien esteiden, muutosten ja haasteiden suma, jotka kaikki vaikuttavat tutkimuksen lopputulokseen vähintään yhtä paljon kuin se suunnitelma, jonka seuraamista pidetään hyvän tutkimuksenteon kulmakivenä.

3.2 Tutkimuksen vastaajat ja aineiston kuvaus

Tutkimuksen lopulliseen aineistonkeruuseen vastasi yhteensä 47 eri kirjallisuudenlajeja edustavaa ja kirjailijanuransa eri vaiheessa olevaa kirjailijaa. Vastaajista 33 identifioitui naisiksi tai naisiksi/ genderfluidiksi, 14 miehiksi. Sukupuoli pyydettiin ilmoittamaan omin sanoin, eikä sille ollut valmiita, tutkijan ennalta asettamia vastauskategorioita. Tutkimukseen osallistuneiden sukupuolijakauma eroaa kirjailijakunnan yleisestä sukupuolijakaumasta, joka on eri lähteiden mukaan ollut 2010-luvulla binäärisesti tarkasteltuna varsin tasainen; joskin naisten määrä on aavistuksen miehiä suurempi (ks. Rensujeff 2015, 135; Suomen Kirjailijaliitto 2022b).

Vastaajien ikäjakauma käy ilmi oheisesta taulukosta. Myös sen osalta tutkimukseen vastannut joukko eroaa kirjailijoiden kokonaisjoukosta: tähän tutkimukseen vastanneet ovat keskimääräistä nuorempia.

TAULUKKO 1 Vastaajien ikäjakauma

Ikäryhmä	Vastaajien määrä ikäryhmässä
40 vuotta tai alle	16
41-50	13
51-60	10
61-70	4
Yli 70 vuotta	4

Tutkimukseen osallistuneiden luokkatausta on määritelty vastauksissa tarjotun informaation perusteella. Vastaajia pyydettiin ilmoittamaan vanhempiensa ammatit, joiden perusteella tausta on voitu ryhmitellä löyhästi EG-luokitusta mukaileviin luokkakategorioihin. Tästä kategorisoinnista huolimatta olen pyrkinyt kuitenkin myös pitämään mielessä Skeggsin ajatuksen ”kamppailujen ja epäselvien rajojen tuottamasta moniselitteisyydestä” (Skeggs 2014, 34). Kuten oheisesta taulukosta käy ilmi, luokkien rajat vuotavat ja ovat joissain tapauksissa tulkinanvaraisia. Ryhmittely ja sen perusteet on listattu oheiseen, vastaajien luokkataustaa koskevaan taulukkoon.

TAULUKKO 2 Vastaajien luokkatausta

Luokkatausta	Esimerkkejä ryhmään kuuluvien vanhempien ammateista
Ylempi keskiluokka (N=6)	Ekonomisti, yrittäjä, tuomari, toimitusjohtaja
Akateeminen keskiluokka, kulttuuriperheet (N=9)	Kirjailija, opettaja, toimittaja
(Alempi) keskiluokka (N=10)	Pankkivirkailija, kosmetologi, sairaanhoitaja
Työväenluokka, pienyrittäjät, maanviljelijät (N=19)	Siivooja, sähköasentaja, lähihoitaja, tarjoilija, pienyrittäjä, myyjä, kaivostyöläinen

Kuten Taulukosta 2 käy ilmi, luokkataustan määrittäminen ammattiperustaisesti ei ole aina kovinkaan yksiselitteistä. Esimerkiksi yrittäjän kategoria hylkii selvärajaisia luokkakategorioita: osa pienyrittäjistä toimii hyvinkin suorittavissa töissä ja rinnastuu näin asemansa puolesta lähemmäs työväenluokkaa, siinä missä esimerkiksi menestyneiden ja suurempien yritysten johtajat voivat olla huomattavan vaurasta väkeä. Vanhempien luokkataustaan voi sisältyä ja usein sisältyykin myös sisäistä ristiriitaisuutta: esimerkiksi yksi vanhemmista voi olla keskiluokkaisessa ammatissa ja toinen työväenluokkaisessa. Se, miten tällainen jako vaikuttaa luokkataustan määrittämiseen, voi taas vaihdella riippuen esimerkiksi siitä, ovatko vanhemmat eronneet. Toisaalta vanhempien ammatti-asema ei myöskään kaikissa tapauksissa ole ollut staattinen. Erityisesti osa nuorimpaan ikäluokkaan kuuluvista vastaajista raportoi 1990-luvun laman vaikutuksista vanhempiensa työmarkkina- ja sen kautta luokka-asemaan: hyvästäkin asemasta on voitu tulla ryminällä alas, minkä seurauksena sekä luokkataustan määritelmä että koettu vaikutus voivat olla huomattavan ristiriitaisia. Koska kyseessä on kvantitatiivisen analyysin sijasta laadullinen tutkimus, on aineiston luokittelussa pyritty ottamaan mahdollisimman hyvin huomioon nämä yksilölliset muuttujat samalla, kun vastaajat on ryhmitelty analyysin mahdollistaviin kategorioihin.³⁷ Kyse on aiemmin tämän yhteenvedon johdannossa mainitusta tunnusteleavasta luokka-analyysistä, jossa painotusta annetaan vastaajan henkilökohtaisille kokemuksille (ks. Käyhkö 2008, 213). Todellisuus, jota tutkimuksen keinoin kuvataan ja tarkastellaan, on usein ristiriitainen ja rajoiltaan huokoinen – ja se on syytä muistaa myös tutkimuksessa käytettyjä määritelmiä ja jaotteluja tulkittaessa.

³⁷ Esimerkki: Tutkimukseen osallistuvan eri sukupuolta olevat vanhemmat ovat keskenään huomattavan erilaisessa sosioekonomisessa asemassa: isä hyvätuloinen ja äiti pienituloinen. Eriparisuudesta huolimatta vastaajan varhaislapsuus on voinut olla vauras, mutta vanhempien eron myötä taloudelliset olosuhteet ovat muuttuneet niukoiksi. Tiukasti EGU-luokitusta noudatteleva analyysi määritteli vastaajan luokkataustan isän aseman perusteella, vaikka se ei todennäköisesti vastaisi henkilön elettyä kokemusta tai korreloisi hänen todellisen luokka-asemansa kautta. Tämä esimerkki on tutkijan konstruktio, joka perustuu tutkimuksessa käytettyyn aineistoon. Tarkoituksena on konkretisoida luokitteluun liittyviä hankauksia.

Vaikka osa tutkimukseni empiiriseen aineistonkeruuseen osallistuneista kirjailijoista on työväenluokkaisia, tutkimukseni kohteena eivät ole työväenluokkaiset kirjailijat eikä työväenkirjallisuus. Luokkatutkimuksen ja yleisen luokkapuheen kannalta on oireellista, että luokasta puhuminen yhdistetään usein juuri työväenluokkaan samalla tavalla kuin sukupuoli yhdistetään naisiin tai sukupuolivähemmistöihin ja "rotu" yhdistetään mustiin ja ruskeisiin ihmisiin (Käyhkö 2008, 210). Sosiologi Mari Käyhkön (ibid.) mukaan tämä kertoo siitä, "kuinka työväenluokka ('ne') rakentuu erona suhteessa normiin eli keski-luokkaan ('meihin'), jota toisaalta kaikki se 'luokaton' (luokkasokea) tutkimus edustaa, vaikkakin ilman luokan eksplisiittistä tarkastelua". Nämä hierarkkiset suhteet edellyttävät rakentuaan ja pysyäksään yllä aina Toisen. Toiseuden roolia hierarkkisten suhteiden rakentumisessa on teoretisoitu paljon erityisesti feministisessä ja postkolonialistisessa teoriassa, mutta siihen on kiinnitetty huomiota myös yhteiskuntaluokkaa koskevassa tutkimuksessa, kuten esimerkiksi Käyhkön yllä esitetty sitaatti osoittaa. Valinnallani olla rajaamatta tutkimustani alisteisessa asemassa olevaan luokkapositioon haluan korostaa sitä, että myös keski- ja yläluokkaisuus ovat yhteiskuntaluokkia siinä missä mies on sukupuoli ja valkoisuus rodullinen positio.

Tutkimuksen aineistonkeruu tuotti olosuhteisiin nähden monipuolisen aineiston. Väitöskirjan kokonaisuuden kannalta aineiston koko jäi kuitenkin suppeaksi. Täydentävän haastatteluaineiston keruu olisi vahvistanut tutkimuksen aineistopohjaa ja sen kautta koko tutkimuksen argumenttia. Haastatteluiden toteuttamisesta kuitenkin luovuttiin aikataulullisista syistä.

3.3 Kuka lasketaan kirjailijaksi?

Kirjailijoiden asemaan keskittyvä tutkimus edellyttää väistämättä jonkinlaista rajanvetoa sen suhteen, kuka käytännön tasolla hyväksytään kirjailijaksi ja voidaan siten sisällyttää osaksi tutkimuksen empiiristä aineistonkeruuta. Riittääkö määritelmäksi Unescon noudattama itseidentifikaatio³⁸, jossa kuka tahansa kirjoittava ja itsensä kirjailijaksi määrittelevä hyväksytään joukkoon? Vai suunnataanko katse institutionaaliin portinvartijoihin kuten Suomen Kirjailijaliittoon, joka edellyttää jäseniltään vähintään kahta suomen kielellä julkaistua, itsenäistä ja korkeatasoista teosta? Kirjailijan empiirinen määrittely on kyettävä aina tekemään suhteessa tutkimuksen aiheeseen ja tavoitteisiin. Koska tämän tutkimuksen fokus kytkeytyy yhteiskuntaluokan ja siihen liittyvien yhteiskunnallisten hierarkioiden kautta olennaisilta osin valtaan ja ulossulkemisen kysymyksiin, on kirjailija tutkimuskohteena määrittely laveasti. Kirjailijoiksi hyväksytyiltä vas-

³⁸ Unescon (1980, 149) määritelmän mukaan: "'Artist' is taken to mean any person who creates or gives creative expression to, or recreates works of art, who considers his artistic creation to be an essential part of his life, who contributes in this way to the development of art and culture and who is or asks to be recognized as an artist, whether or not he is bound by any relations of employment or association."

taajilta on edellytetty sitä, että he kirjoittavat ja määrittelevät itsensä jollakin tapaa kirjailijoiksi tai vähintään kirjoittaviksi ihmisiksi. Tutkimuskutsussa kirjailijaksi määriteltiin henkilö, joka on julkaissut vähintään yhden teoksen ja joka myös itse määrittelee itsensä kirjailijaksi. Vastaajilta ei täten edellytetty minkään muodollisen kriteerin, kuten kirjailijaliiton jäsenyysehdon, täyttymistä. Käytännössä vastaajaksi hyväksyttiin myös tekijöitä, joilla oli vahva kirjailijaidentiteetti ja aktiivinen kirjoitusrutiini mutta jotka eivät vielä vastaushetkellä olleet julkaisseet esikoisteostaan. Vastaajien soveltuvuus arvioitiin tapauskohtaisesti.

Kirjailijuutta ei rajoitettu ainoastaan kaunokirjailijoihin, joskin suurin osa vastaajista oli kauno- eikä tietokirjailijoita – osa toki operoi molemmilla kentillä. Tutkittavien hakuilmoituksessa korostettiin erikseen, että vastaajiksi toivotaan monipuolista vastaajajoukkoa, joka koostuu erilaisissa elämäntilanteissa olevista kirjailijoista. Lisäksi todettiin kaikenlaisten vastausten olevan arvokkaita riippumatta siitä, miten vastaajat itse suhtautuvat tutkimuksen aiheena oleviin aihealueisiin. Tämä nähtiin tärkeäksi siitä syystä, että tutkimukseen haluttiin vastaajiksi myös muita kuin avoimen feministisiä ja ”luokkatietoisia” vastaajia. Jonkin verran tätä keskustelua käytiin myös sähköpostitse tutkimuksesta kiinnostuneiden kanssa: jotkut sähköpostia lähettäneet epäröivät kykyään vastata kirjoituskutsuun, sillä he eivät ajatelleet yhteiskuntaluokan tai sukupuolen vaikuttaneen toimintaansa kirjailijana. Tutkijan tehtävänä oli tällaisissa tilanteissa painottaa, että tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita kaikenlaisista kokemuksista: myös niistä, joiden mukaan kyseisillä tekijöillä ei ole merkitystä. Tästä huolimatta on varsin todennäköistä, että vastaajajoukkoon on seuloutunut mukaan enemmän niitä, jotka ovat lähtökohtaisesti kiinnostuneita luokkaan ja sukupuoleen liittyvien kysymysten käsittelystä ja pitävät niitä oman työskentelynsä ja kirjallisen kentän rakentumisen kannalta merkityksellisinä. Tästä syystä tutkimuksen ei voikaan väittää antavan objektiivista saati yleistettävää kokonaiskuvaa kaikkien suomalaisella kirjallisuuskentällä toimivien kirjailijoiden kokemuksista aihepiiriä kohtaan.

3.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen konkreettisena analyysimetodina hyödynnettiin laadullista sisällönanalyysia. Kyse on eräänlaisesta laadullisen tutkimuksen ”perusanalyysimenetelmästä”, jonka avulla aineisto järjestetään ja luokitellaan niin, että johtopäätösten tekeminen on mahdollista (Tuomi & Sarajärvi 2016, luku 4). Aineiston jäsentäminen sisällönanalyysin keinoin ei vielä itsessään tuota tutkimustuloksia, vaan johtopäätösten tekeminen edellyttää aina konkreettisen analyysin yhdistämistä teoreettiseen viitekehukseen. Laadullisessa sisällönanalyysissä teoreettinen esiyymmärrys ohjaa aineiston järjestämistä ja antaa sille suunnan, minkä jälkeen teemoittelun tai muun tarkentavan menetelmän kautta esiin nousevat havainnot auttavat usein tarkentamaan teoreettista viitekehystä. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Varsinainen analyysi ja tulkinta rakentuvat pitkin sisällönanalyysia ja siihen sisältyviä teemoitteluja ja kategorisointeja, ikään kuin prosessuaalisesti.

Prosessi on monivaiheinen ja itseään korjaava: ensimmäiset teemat ovat harvoin pysyviä, vaan teorian ja empiirisen aineiston välinen vuoropuhelu terävöittää niitä askel askeleelta.

Aineiston käsittelyn ensimmäisessä vaihe koostui aineistoon tutustumisesta, käsiteltävään muotoon siirtämisestä sekä anonymisoimisesta ja pseudonymisoimisesta. Vastauksista poistettiin vastaajien helposti yksilöitävissä olevat henkilötiedot ja ne koodattiin numeroin. Tässä vaiheessa aineistoa käytiin läpi kuvaillen. Tarkoituksena oli näin muodostaa yleiskuva paitsi vastaajien demografisista muuttujista myös asemoitumisesta kirjallisuuden kentällä. Ensimmäiseen vaiheeseen liittyi myös vastaajien luokkataustaa koskevien tiedonantojen ryhmittely.

Analyysin toisessa vaiheessa empiiristä aineistoa alettiin järjestellä tutkimuskysymysten ohjaamien aiheiden ja teemojen mukaisesti. Ensiksi tarkastelun kohteeksi otettiin luokkakokemukset, joita ryhmiteltiin teemoittelua hyödyntäen. Tätä analyysivaihetta voidaan pitää teoriaohjaavana, sillä teemoittelu perustui Bourdieun pääomateoriasta johdettuihin taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman käsitteisiin. Aineistoa käytiin läpi ja tulkittiin etsien näihin pääoman lajeihin liittyviä viitteitä ja mainintoja. Ryhmittelyn jälkeen niitä analysoitiin teoreettisen viitekehyksen valossa. Seuraavassa ja viimeisessä vaiheessa tarkastelun kohteena oli vastaajien luokkaidentiteetti. Tässä vaiheessa analyysin suunta oli edellistä vaihetta aineistolähtöisempi: erilaisia luokkaidentiteettien tapoja ryhmiteltiin ja teemoiteltiin ilman kovin vahvaa ennako-oletusta siitä, millaisiksi kategoriat lopulta muodostuisivat. Syynä lähestymistavan muutokselle oli luokkaidentiteettiin liittyvä voimakas ambivalenssi, jota käsitellen tarkemmin väitöskirjan kolmannessa osajulkaisussa.

Tässä vaiheessa empiiristä aineistoa järjesteltiin tutkimuskysymysten ohjaamien aiheiden ja teemojen mukaisesti, minkä kautta tarkoituksena on löytää aineistosta säännönmukaisuuksia, joiden pohjalle varsinainen analyysi voitiin rakentaa. Esimerkiksi tutkimuksen toisessa osajulkaisussa käsiteltyjen luokkaisuutuneiden kokemusten analyysiä lähestyttiin teemoittelemalla aineistoa eri pääoman kategorioiden alle.

3.5 Metodologiset lähtökohdat

Tutkimuksen laajempaa menetelmällistä perustaa voi luonnehtia parhaiten kuvaamalla sitä hermeneuttiseksi, joka hakee vaikutteita myös feministisestä ja kriittisestä metodologiasta. Hermeneuttinen menetelmä edustaa väitöskirjassa kokonaisuuden lävistävää tutkimusstrategiaa. Sen ytimessä on liikkuminen osien ja kokonaisuuden välillä spiraalimaisessa liikkeessä: tutkimuksen kokonaisuudesta muodostettavan esiyymmärryksen kautta liikutaan yksityiskohtaisempaan analyysiin, ja yksityiskohtien ymmärtämisen kautta tarkennetaan jälleen kokonaiskuvaa. Tätä analyttistä liikettä, omanlaistaan tanssia osien ja kokonaisuuden välillä, kutsutaan hermeneuttiseksi kehäksi (Gadamer 2004, 268–

269). Jokainen artikkeli on ikään kuin yksi tarkentava polku hermeneuttisella keuhällä, joka samalla sekä rakentuu aiemmin muodostetun esiymmärryksen varaan että muokkaa ja tarkentaa sitä edelleen. Sananmukaisesti tulkintaan viittaavan menetelmän tarkoituksena on ymmärtää tutkimuksen kohteena olevaan aiheeseen, tässä tapauksessa yhteiskuntaluokkaan, liittyviä (kulttuurisia) merkityksenantoja ja sen kautta ymmärtää luokan konkreettisia vaikutuksia.

Hermeneuttisessa menetelmässä ei siis ole kyse yksityiskohtaisesta, teknisestä ja konkreettisesta analyysissä sovellettavasta *metodista* vaan laajemmin ymmärrettävästä *metodologiasta*³⁹: laajemmasta menetelmällisestä viitekehystä, jonka puitteissa tutkimuksen kokonaisuus rakentuu. Beverley Skeggsin mukaan metodologia tarkoittaa "metodien teoriaa, joka vaikuttaa päätöksiimme koskien sitä mitä tutkia, miten analysoida, millaisia teorioita käyttää, miten tulkita, miten kirjoittaa"⁴⁰ (Skeggs 1995, 2). Hans-Georg Gadamer kirjoittaa hermeneuttista menetelmää käsittelevän teoksensa *Wahrheit und Methode* (alkuper. 1960) alkuperäisessä esipuheessa, kuinka hermeneuttinen menetelmä "ylittää modernin tieteen metodin käsitteelle antamat rajat" ja kuinka kyseessä ei oikeastaan ole metodi laisinkaan ainakaan siinä merkityksessä kuin sana tieteellisessä tutkimuksessa useimmiten ymmärretään (Gadamer 2004, xx). Teoksen toisen painoksen esipuheessa Gadamer tarkentaa kantojaan edelleen viittaamalla erontekoon luonnon-tieteellisten ja humanististen metodien tai tietämisen tapojen välillä. Hän kirjoittaa, miten "tieteen metodinen henki läpäisee kaiken", viitaten yhteiskunnassa lisääntyvään rationalisointiin sekä sitä koskevaan tieteelliseen tekniikkaan (Gadamer 2005, 124). Tulkitsen Gadamerin näkemyksiä niin, ettei hermeneutiikka voi eikä sen ole tarkoitus taipua sellaiseksi välineeksi, joka tarjoaa yksiselitteisen ja käytännöllisen keinovalikoiman tutkimusaineiston järjestämiseksi ja analysoimiseksi. Tällaisenaan sitä voisi hyvin luonnehtia myös praktiikaksi erotuksena tarkkarajaisesta metodista (Davey 2006, 3).

Hermeneutiikan tutkimuksessa on keskusteltu myös siitä, pitäisikö tutkimusalaa kutsua metodologian sijaan pikemminkin ontologiaksi eli opiksi ole-massa olevan luonteesta (ks. Tontti 2005). Gianni Vattimon (2005, 188) mukaan ontologia on syytä ymmärtää hermeneutiikan kiinteäksi osaksi, jota ilman "hermeneutiikka uhkaa näyttäytyä vain eräänlaisena käsitteellisten kaavioiden moninaisuuden teoriana". Vattimo peräänkuuluttaa hermeneutiikan lähestymistä tavalla, joka samaan aikaan irtautuu positivistisesta tiedonintressistä mutta pidättäytyy silti liukumasta "irrationaaliseen" tietämisen tapaan, jota Vattimo nimittää myös estetismiksi (Vattimo 2005, 177–179; 188; 191). Vattimon mukaan puhtaan irrationaalinen tai estetistinen lähestymistapa hermeneutiikkaan on siinä mielessä suorastaan anakronistinen, että hermeneuttisen epistemologian

³⁹ Toisaalta myös metodologian käsite voidaan jakaa laajaan ja suppeaan merkitykseen. Suppealla ymmärryksellä viitataan metodien käyttöön, laajassa huomion kohteena on myös "todellisuudesta saatavan tiedon tieteellisen tiedon ongelmallisuus". (Tuomi & Sarajärvi 2018, Johdanto.)

⁴⁰ Alkuperäinen sitaatti: "a methodology is a theory of methods which informs decisions about such things as what to study, how to analyse, which theories to use, how to interpret, how to write" (Skeggs, 1995, 2). Suomennos TR.

ytimessä on käsitys objektiivisista totuuksista kieltäytymisestä. Estetismi puolestaan nojaa vahvasti metafysiikkaan, jossa tutkimuksen kohteelle oletetaan jonkinlainen sisäinen, pysyvä luonne ja todellisuus. (Vattimo 2005, 182–183.) Vattimon tulkinnan mukaan hermeneutiikan on siis määrä tasapainotella positivismin ja irrationaalisen estetismin välillä.

Positivistisiin metodeihin ja objektiiviseksi väitettyyn tietoon kohdistuva kritiikki on ollut keskeinen osa feminististä metodologiaa, jonka puitteissa tietoa ja sen tuottamista on lähestytty sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneena toimintana (Liljeström 2004, 9). Positivismikritiikki on feministisen metodologiankin saralla johtanut paikoin ylilyönteihin, kun objektiivisen tiedon ihannetta on yritetty murskata toiseen ääripäähän vedetyn sosiaalisen konstruktionismin keinoin (ks. Haraway 1988, 576–578). Objektiivisuuden ihanteen totaalisen hylkäämisen sijaan feministitutkijat ovat myös pyrkineet ratkaisemaan sitä, miten metodologisessa keskustelussa usein vallitseva objektiivisuuden ja subjektiivisuuden binäärinen vastakkainasettelu olisi mahdollista ylittää. Donna Haraway ehdottaa tunnetusti ratkaisuksi paikantuneen tiedon käsitettä, jonka hän ymmärtää myös feministiseksi objektiivisuudeksi (Haraway 1988, 581). Harawayn (1988, 583) mukaan ”vain osittainen näkökulma voi olla objektiivisen vision tae”. Harawayn paikantunutta tietoa koskevan lähestymistavan ytimessä on kysymys siitä, miten feministiset tutkijat voivat samanaikaisesti pitää kiinni kriittisestä tiedontuotannon tavasta mutta samalla hyväksyä myös ”todelliseen” maailmaan kiinnittyneiden, konkreettisten tosiasioiden merkityksen (Haraway 1988, 579). Ajatus harawaylaisittain ymmärretystä tiedon paikantuneisuudesta on ollut feministisen metodologian kehittymiselle keskeinen. Sen avulla on pystytty haastamaan objektiiviseksi naamioitua tiedonihannetta ja siten tuomaan myös tutkimuksen keinoin esiin marginalisoituja näkökulmia. Harawayn ajatus tiedon paikantuneisuudesta on vaikuttanut myös tämän tutkimuksen menetelmällisiin lähtökohtiin, erityisesti haluan tarkastella tutkimuskohteena olevaa kysymystä kirjailijoiden kokemusmaailmaan liittyvän tiedon kautta.

Tutkimuksen metodologisia ratkaisuja on mahdollista jäsentää myös tiedonintressin käsitteen näkökulmasta. Jürgen Habermasin tunnetun kolmijaon mukaisesti tutkimukselle voidaan erottaa kolme erilaista tiedonintressiä: tekninen, hermeneuttinen ja emansipatorinen. Näistä tekninen tiedonintressi pyrkii objektiiviseen tiedontuotantoon, hermeneuttinen tulkintaan ja ymmärryksen lisäämiseen ja emansipatorinen maailman muuttamiseen. (Huttunen 2014.) Eri-alaisten tiedonintressien rajat eivät ole täysin tarkkoja, ja ne voivat myös sekoittua keskenään; olisihan vaikeaa kuvitella maailmaa muuttamaan pyrkivän tiedontuotannon olevan ylipäätään mahdollista, jollei sitä edeltäisi jonkinlainen ymmärryksen lisäämiseen tai tietojen kartuttamiseen kytkeytyvä vaihe tai pyrkimys. Eri tieteenalat ovat myös tyypillisesti, osin jo tutkimuskohteittensa luonteen vuoksi, painottaneet erilaisia tiedonintressejä. Esimerkiksi kirjallisuudentutkija Lea Rojola (2004, 27) kirjoittaa, miten ”[h]ermeneuttinen tiedonintressi ei välttämättä ole ristiriidassa feministisen kirjallisuudentutkimuksen kanssa”. Ajattelen hermeneuttis-emansipatorisen tiedonintressin ilmenevän omassa tutkimukses-

sani siten, että hermeneutiikka ohjaa tulkintaa, mutta emansipatoriseen ajattelun sitoutuminen pitää lopulta huolen siitä, ettei tutkimuksen lopputulos jumiudu pelkkään yhteiskunnallisesti merkittävien asioiden äylliseen pyörittelyyn yhteiskunnasta irrallisella tasolla, vaan pyrkii aktiivisesti myös muuttamaan niitä.

Sukupuolentutkija Marianne Liljeströmin mukaan metodit liittyvät olennaisesti tieteenalojen välisiin hierarkioihin. Hänen mukaansa ”luonnontieteiden vaikutus niin yhteiskuntatieteelliseen kuin humanistiseen tutkimukseen tulee esille juuri metodien merkityksen painottamisessa” (Liljeström 2004, 9). Vahva menetelmällisyys tuo tutkimukseen uskottavuutta ja auktoriteettia, mistä tuskin on haittaa akateemisen kapitalismin ja uusliberalistisen yliopiston aikakaudella. Ammattimaisuuden lisäksi voimakas metodipuhe tuo kuitenkin mukanaan myös yhdenmukaisuuden paineen (Koivunen 2004, 231). Kuten mediatutkija Anu Koivunen (2004, 231) metodologisessa artikkelissaan kirjoittaa: ”Oman alan teoria- ja käsitarsenaalin mahdollisimman hyvästä osaamisesta tuskin voidaan olla eri mieltä, mutta entäpä jos ’oma ala’ onkin ongelmallista nimetä – jos sijoituu, kuten yhä useampi tekee, vakiintuneiden *tieteenalojen* reunamille, uusille, vakiintumattomille *tutkimusaloille* [...] tai vasta muotoaan hakeville alueille?” Tällaisissa tapauksissa, joita myös oma tutkimukseni edustaa, korostuu tarve tutkia metodologiaa itsessään sen sijaan, että metodi selvärajaisena analyttisenä työkaluna valittaisiin ”sovellettavaksi” tietyn aineiston tutkimiseen. Menetelmän luonteen analysoiminen nähdään tällaisessa lähestymistavassa yhtä tärkeänä kuin sen konkreettinen soveltaminen.

Feministisellä ja kriittisellä teoriolla rikastettua hermeneuttista tutkimusotetta voidaan pitää myös tutkimuspoliittisena kannanottona. Yhtenä valitun tutkimusotteen tarkoituksena on kirjoittaa näkyväksi tutkimukseen liittyvä vaiheittaisuus, haparointi ja edestakainen liike, jossa käsitys tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta vuorotellen sumenee ja tarkentuu. Tämä tutkimus on valmistunut pääasiassa neljän vuoden täysipäiväisen ja yhtäjaksoisen, kahdesta osasta koostuneen työskentelyjakson aikana, minkä lisäksi sitä on työstetty ennen ja jälkeen virallisten rahoituskausien keston. Se on samaan aikaan onnekas ja etuoikeutettu mutta myös lyhyt aika väitöskirjan laajuiselle tutkimukselle, johon sisältyy itsenäisesti toteutettu empiirinen aineistonkeruu. Tutkimusta on kirjoitettu peruuntuneiden kesälomien, uupumuksen, globaalin pandemian ja henkilökohtaisten elämänmuutosten maisemassa, jonka vastapainona turvaa ja iloa ovat tuoneet kollegiaaliset suhteet, ajankäytön vapaus ja palkkatyösuhteeseen liittyvät etuoikeudet työterveyshuoltoineen. Tutkimuksen menetelmällisiä valintoja ovat ohjanneet näiden olosuhteiden mukanaan tuomat raamit. Sen sijaan, että tutkimus pyrkisi siivoamaan ”pois tutkimusprosessin epävarmuudet ja käännökset, ristiriitaiset sitoumukset, halut ja pyrkimykset”, kuten tutkimuksen lopputuotteilla on Koivusen (2004, 229) mukaan taipumusta tehdä, se pyrkii hermeneuttisesta ja feministisestä metodologiasta ammentamalla tekemään nämä ristiriitaisuudet näkyviksi ja siten toivon mukaan myös kontribuoimaan ihmistieteen alalla käytävään menetelmiä koskevaan keskusteluun. Esimerkiksi aineis-

tonkeruun osalta suunnitelma kirjoituskutsuaineistoa syventävistä haastatte-
luista rajautui pois aikataulullisista syistä. Muun muassa tätä siis tarkoittaa se,
että tutkimuksen *methodos* eli tietämisen tavoittelun matka on prekaarien olosuh-
teiden ja akateemisen kapitalismin määrittämää.

4 ARTIKKELIEN TIIVISTELMÄT

Tässä luvussa kuvaan tiivistetyssä muodossa väitöskirjani muodostavien artikkeleiden tutkimusasetelmat ja keskeiset tulokset. Väitöskirjani koostuu kahdesta julkaistusta ja yhdestä julkaisuprosessissa olevasta vertaisarvioidusta artikkeleista, joiden tiivistelmät esitetään niiden kirjoittamisjärjestyksessä. Väitöskirja-artikkeleiden kooste on esitetty myös taulukkomuodossa (ks. Taulukko 3).

Kaikki väitöskirjan kolmesta osajulkaisusta on julkaistu tai julkaistaan vertaisarvioituissa tieteellisissä joulaleissa. Nämä julkaisut ovat *Cultural Sociology*, *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift* sekä *Tahiti – Taidehistoria tieteessä*⁴¹. Tutkimuksen monialaisuutta heijastaen julkaisut edustavat laavaa taiteen- ja kulttuurin- ja kulttuuripolitiikan tutkimuksen sekä taidesosiologian kenttää. Myös jokaisen julkaisun maantieteellinen kohdeyleisö on erilainen, minkä ansiosta tutkimuksen lähtökohtia ja relevanssia on julkaisuprosessien aikana tarkasteltu useista erilaisista kulmista. Mainittujen, väitöskirjaan sisältyvien julkaisujen ohella väitöskirjatyön aikana on julkaistu myös muita, väitöskirjan aihetta sivuaivia tieteellisiä artikkeleita julkaisuissa *European Journal of Cultural Studies* (Roiha 2021) ja *Sukupuolentutkimus – Genusforskning* (Roiha 2020) sekä *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirjassa* (Roiha 2016).

Väitöskirjaan sisällytetyistä artikkeleista yksi on suomenkielinen ja kaksi englanninkielisiä. Artikkeleiden kielivalinnat ovat pitkälti pragmaattisia – kieli on valittu sopivan julkaisualustan mukaan – mutta käytännön kysymysten ohella kielivalintaa on mietitty myös sisällön näkökulmasta. Kenelle juuri missäkin artikkelissa käsiteltävä aihe on relevanttia luettavaa ja miten kieleen sidotun julkaisualustan kautta voin kirjoittajana ohjata analyysin saavutettavuutta sopivalle yleisölle? Koska englanninkieliset artikkelit dominoivat artikkelien kokonaisuudessa, olen halunnut tasapainottaa asetelmaa kirjoittamalla johdannon suomeksi.

⁴¹ Kyseessä oli taiteilijatutkimukseen erikoistunut teemanumero, mikä selittänee julkaisualustan valintaa.

TAULUKKO 3 Väitöskirja-artikkeleiden kokonaisuus

Artikkelin nimi ja julkaisutiedot	Tutkimuskysymykset	Aineistot ja menetelmät	Keskeiset päätelmät
Luokattomat taiteilijat? Taiteellisen työn yhteiskunnallinen eriarvoisuus prekaarissa taidemaailmassa (TAHITI 1/2017. Taiteilijatutkimus-tee-manumero)	Miten yhteiskuntaluokkaa on lähestytty taiteellisen työn tutkimuksessa ja sitä koskevassa teoriassa?	Aineistona aikaisemmat tutkimukset. Menetelmänä ja tyyppinä kirjallisuuskatsaus.	Yhteiskuntaluokan taiteelliseen työhön liittyvien vaikutusten tutkiminen edellyttää taiteilijoiden keskinäiset erot tunnustavaa tutkimusotetta sekä luokan ymmärtämistä myös kokemuksellisenä rakenteena.
Crossing the Magical Barriers of Art: Social Class, Authorship and Capital in the Contemporary Finnish Literary Field (Nordisk kulturpolitisk tidskrift 1/2019)	Miten kirjailijat kokevat yhteiskuntaluokan vaikuttavan kirjailijuuteen ja kirjailijaksi tulemiseen? Miten taloudellinen ja kulttuurinen pääoma vaikuttavat näiden kokemusten muotoutumiseen?	Empiirinen kirjoituskutsuaineisto (N=47). Menetelmänä laadullinen sisällönanalyysi.	Yhteiskuntaluokan vaikutukset tulevat konkretisoiduiksi pääomiin (esim. taloudellinen ja kulttuurinen) kiinnittyvien resurssien kautta paremmin kuin suoraan luokan kautta puhuen. Taloudellinen pääoma tai sen puute ilmenee usein turvallisuuden/epäturvallisuuden tunteina, kulttuurinen pääoma kuulumisen/kuulumattomuuden akselilla.
Outside of class society? Authors' class (dis)identification in the contemporary Finnish literary field (Cultural Sociology, hyväksytty julkaisuun suurin korjauksin (major revisions), lähetetty uudelleen 14.12.2022.)	Identifioituvatko kirjailijat yhteiskuntaluokkiin ja jos kyllä, millaisiin? Miten näitä (dis)identifikaation muotoja käytetään kirjailijan ja yhteiskunnan välisten suhteiden neuvottelemiseen?	Empiirinen kirjoituskutsuaineisto (N=47). Menetelmänä laadullinen sisällönanalyysi.	Yhteiskuntaluokkaan identifioituminen on kirjailijoille monimutkainen prosessi. Identifioitumisen vaikeus ei tarkoita luokan vaikutuksen sivuuttamista, vaan tuo näkyihin määrittelyn hankaluuden. Yleisemmällä tasolla identifioitumisessa voidaan erottaa kaksi vastakkaista identifioitumisen tapaa: myötäilevä ja vastustava tapa.

4.1 Artikkelin I: Luokattomat taiteilijat?

Tutkimukseni ensimmäinen osajulkaisu ”Luokattomat taiteilijat? Taiteellisen työn eriarvoisuus prekaarissa taidemaailmassa” (Roiha 2017) pyrkii kartoittamaan yhteiskuntaluokkaan liittyvien teoreettisten kysymysten lähtökohtia suh-

teessa taiteelliseen työskentelyyn. *TAHITI – Taidehistoria tieteenä* -lehden taiteilijatutkimukseen keskittyvässä, Maria Hirvi-Ijäksen päätoimittamassa teemanumerossa (*TAHITI* 1/2017) julkaistu katsaustyyppinen artikkeli tarjoaa yleiskuvan niistä teoreettisista lähtökohdista, joista luokkaa tässä tutkimuksessa lähestytään. Taiteellinen työ ymmärretään artikkelissa prekaarina eli toimeentuloltaan ja muilta olosuhteiltaan epävarmana toimintana. Keskeisenä pyrkimyksenä on tarkastella sitä, millaisena (epä)tasapainottavana resurssina luokka voi tällaisissa prekaareissa olosuhteissa toimia ja miten sitä olisi hyödyllistä tutkia. Artikkelit ei sisällä empiirisen aineiston analyysiä. Kyseessä on katsauksenomainen, teoreettisia lähtökohtia summaava teksti.

Katsauksen kohteena ovat luokan teoreettisen jäsentämisen tavat aikaisemman luovia aloja koskevan luokkatutkimuksen kehityksessä. Keskeisenä menetelmänä kuvattujen aspektien esiin tuomisessa on väljän kirjallisuuskatsauksen tekeminen aikaisempaan, erityisesti Isossa-Britanniassa toteutettuun taiteellista ja kulttuurista työtä yhteiskuntaluokan näkökulmasta tarkastelemaan tutkimukseen. Artikkelit summaa myös niitä aikaisempia teoreettisia keskusteluita, jotka ovat esittäneet taiteen kentällä vallitsevan karismaideologian olevan yksi keskeisistä esteistä toimintaympäristössä vallitsevan eriarvoisuuden huomioimiselle. Karismaideologialla viitataan ajatukseen taiteilijuuden ja taiteellisen työn erityislaatuudesta. Oman hankaluutensa luokan tutkimiseen tuottaa myös taiteen kentälle leimallinen ”nurinkurinen” talousajattelu, jossa rahasta puhuminen ymmärretään usein ristiriitaiseksi taiteellisten arvojen kanssa.

Artikkelin keskeisimpinä tuloksina todetaan, että luokan tutkiminen osana taiteellisen työn olosuhteita edellyttää kahden keskeisen premissin toteutumista. Ensiksikin taiteellisen työn olosuhteita tulee lähestyä monikkomuodossa, jotta keskinäisten erojen huomioiminen tulee ylipäättään mahdolliseksi. Artikkelit ehdottaa, että taiteilijan asemaa koskevasta tutkimuksesta siirryttäisiin taiteilijoiden asemia käsittelevään tarkasteluun, joka lähtökohtaisesti tunnustaa taiteilijakunnan moninaisuuden osana työn olosuhteiden määrittelyä. Taiteellisen työn prekaarit olosuhteet ovat luokkataustaan katsomatta taiteilijoille yhteisesti jaettuja, mutta käytännössä luokka vaikuttaa keskeisesti taiteilijoiden kykyyn selviytyä epävarmuuden keskellä. Myös intersektionaalinen lähestymistapa todetaan aiheen käsittelyn kannalta hyödylliseksi.

Toinen premissistä liittyy luokan ymmärtämiseen objektiivisen, ammattiluokitteluun perustuvan rakenteen lisäksi myös subjektiivisena ja kokemuksellisenä kategoriana. Mikäli yhteiskuntaluokkaa lähestytään puhtaasti nykytilanteeseen kiinnittyvänä objektiivisena tai ammattiperustaisena rakenteena, seuraa tästä väistämättä, ettei tietyn taiteilijaryhmän sisällä voi olla luokkaan perustuvia eroja – heidän edustavat samaa ammattiasemaa. Tavallaan tällaisessa tarkastelussa koko luokan merkityksen tarkastelu menettää mielekkyytensä. Aikaisempi tutkimus kuitenkin selvästi osoittaa, etteivät luokkataustan vaikutukset lakkaa olemasta merkityksellisiä siinä vaiheessa, kun henkilö esimerkiksi siirtyy luokkasemasta toiseen. Artikkelini perusteella esitän, että kaikkien taiteilijoiden tietämissä määrin yhteisesti jakamat taiteellisen työn olosuhteet konkretisoituvat eri

tavoin riippuen taiteilijan yhteiskunnallisesta asemasta ja taustasta. Tämän vai-
kutuksen todentaminen käytännön tasolla edellyttää Suomen kontekstissa run-
saan määrän taiteilijakunnan keskinäiset erot tunnistavaa empiiristä tutkimusta.

Kirjallisuuteen fokusoitumisen sijasta artikkeli tarkastelee taiteellista ja luo-
vaa työtä yleisemmällä tasolla. Tällaisen taiteenalojen rajat ylittävän tarkastelun
tavoitteena on hahmottaa yleisiä luokkaan ja taiteelliseen työhön liittyviä toimin-
nan mekanismeja ja tutkimussuuntia, joiden tarkastelun jälkeen fokus on mah-
dollista suunnata tarkemmin tietylle taiteenalalle, oman tutkimukseni tapauk-
sessa kirjallisuuteen. Yhteiskuntaluokka määritellään artikkelissa bourdieulais-
skeggsiläisittäin taloudelliseksi, kulttuuriseksi ja sosiaalisesti rakenteeksi, joka
ilmenee objektiivisten luokkamerkitsijöiden lisäksi henkilökohtaisen kokemuk-
sen tasolla. Artikkelin perusteella esitän, että kokemuksellisen aspektin sisällyt-
täminen yhteiskuntaluokan määrittelyyn on taiteellisen työn tutkimuksessa tär-
keää muun muassa siksi, että sen kautta voidaan päästä käsiksi objektiivisen
luokkaluokituksen käyttämien mittareiden näkökulmasta yhtenäisen ryhmän si-
säisiin eroihin.

4.2 Artikkelii II: Taloudellisesta ja kulttuurisesta pääomasta

Tutkimuksen toinen osajulkaisu on empiirinen artikkeli, joka käsittelee kirjaili-
joiden luokkaan liittyviä kokemuksia taloudellisen ja kulttuurisen pääoman nä-
kökulmasta. Teoreettinen näkökulma yhdistelee erityisesti Pierre Bourdieun ja
Beverly Skeggsin luokkateorioita. Artikkelin aineistona on empiirinen, 47 avoi-
mesta tekstivastauksesta koostuva kirjoituskutsuaineisto, jota on analysoitu laa-
dullisen, teoriaohjautuvan sisällönanalyysin keinoin.

Yhteiskuntaluokka määritellään artikkelissa ”tuottavaksi valtarakenteeksi”,
joka koetaan jokapäiväisen elämän tasolla. Luokan katsotaan Bourdieun teoriaa
seuraten muodostuvan erilaisten ja keskenään kumuloituvien pääoman muoto-
jen – taloudellisen, kulttuurisen, sosiaalisen ja symbolisen – kasautumisesta,
joista artikkeli keskittyy taloudelliseen ja kulttuuriseen pääomaan. Kulttuurisen
pääoman osalta fokusoidutaan tarkemmin kyseisen pääoman ruumiillistuneeseen
(engl. *embodied*) muotoon, millä viitataan ”kasaantuneeseen kulttuuria ja si-
vistäystä koskevien tietojen, taitojen ja käytäntöjen kokonaisuuteen, joka kirjautuu
kantajansa kehoon ja heijastuu habitukseen” (Roiha 2019, 54–55; käänös TR).
Valitun näkökulman vuoksi luokka operationalisoidaan artikkelissa vastaajien
luokkataustan, ei nykyisen luokkaposition tai luokkaidentifikaation, perusteella.
Luokan operationalisoinnissa hyödynnetään vastaajien tarjoamia tietoja heidän
vanhempiansa koulutus- ja ammattitaustasta, minkä perusteella vastaajat on ja-
ettu Erikson Goldthorpe -luokitusta väljästi mukailleen neljään eri ryhmään. Näitä
ovat ylempi keskiluokka, akateeminen keskiluokka ja kulttuuriperheet, (alempi)
keskiluokka ja työväenluokka.

Artikkelin analyysi osoittaa, että sekä taloudellinen että kulttuurinen pää-
oma eri muodoissaan vaikuttavat kirjailijoiden kokemuksiin mahdollisuuksiin ta-
voitella taiteellista uraa. Taloudellinen pääoma näyttäytyy monille sitä omaaville

eräänlaisena turvaverkkona: esimerkiksi vanhempien vakaa taloudellinen asema mahdollistaa prekaariin asemaan heittäytymisen vailla pelkoa totaalisesta pudotuksesta. Analyysi todentaa käsitystä siitä, ettei taloudellisessa pääomassa ole kysymys puhtaasti pankkitilin saldosta vaan ennen kaikkea taloudellisen pääoman luomasta turvallisuuden tunteesta. Tätä tunnetta voidaan jäsentää teoreettisesti ruumiiseen kirjautuneen habituksen käsitteen kautta. Työväenluokkaisesta taustasta tuleville taloudellisten resurssien puute näyttäytyi aineistossa päinvastoin rajoittavana ja ahdistavana tekijänä.

Artikkelissa analysoidun materiaalin perusteella vaikuttaa siltä, että taloudellinen pääoma tunnistetaan resurssiksi kulttuurista pääomaa helpommin. Esimerkiksi lapsuudenperheen aktiivinen lukuharrastus miellettiin useissa vastauksissa selviöksi sen sijaan, että se olisi nimetty kulttuurisen pääoman muodoksi. Kulttuurinen pääoma ilmenikin aineiston vastaajien kokemuksissa voimakkaimmin puutteen kautta: työväenluokkaisesta tai alemman keskiluokan taustasta tulevat vastaajat kuvasivat, miten kirjallisuusmaailma saattoi näyttäytyä heille saavuttamattomana alueena, johon he eivät varsinaisesti kuulu tai ole tervetulleita. Siten kirjallisen uran tavoittelu edellyttää heiltä päättäväisyyden ja sinnikkyyden lisäksi ylimääräiseltä tuntuvaan työhön etuoikeutetuimmista taustoista tulevien kollegoiden ”etumatkan” kiinni kuromiseksi.

4.3 Artikkelit III: Luokka ja identiteetti

Kolmas väitöskirja-artikkeli on niin ikään empiirisen kirjoituskutsuaineistoon keskittyvä teksti, jossa aineistoa analysoidaan luokkaidentifikaation näkökulmasta. Kysyn artikkelissani, kokevatko kirjailijat identifioituvansa yhteiskuntaluokkiin ja jos kyllä, millaisiin. Lisäksi analysoin, miten näitä luokkaa koskevia (dis)identifikaation muotoja käytetään kirjailijan ja yhteiskunnan välisten suhteiden neuvottelemiseen. Siinä missä väitöskirjan toinen osajulkaisu keskittyi luokkataustaan, on kolmannen artikkelin tapauksessa huomio nykyisessä luokka-asemassa ja sitä koskevissa kokemuksissa.

Tutkimuksen aineistonkeruuseen osallistuneet kirjailijat identifioivat itsensä kuuluviksi seuraaviin yhteiskuntaluokkiin: työväenluokka (6 vastaajaa), alempi keskiluokka (3 vastaajaa), keskiluokka (10 vastaajaa), ylempi keskiluokka (1 vastaaja), luova luokka (8 vastaajaa), luokkaretkeilijät ja luokkien välissä olevat (8 vastaajaa) sekä luokkiin identifioitumattomat tai luokkien ulkopuolella olevat (11 vastaajaa). Kuten vastaajien jakaumasta voi havaita, olivat perinteiset luokkaidentifikaation (työväenluokka, keskiluokka, ylempi keskiluokka) muodot vastaajille harvinaisempia kuin hybridiin luokkaidentiteettiin liittyvät asemoinnit. Tällaisten laadultaan häilyvien identiteettien tarkastelu edellyttää tutkimusotetta, joka on avoin luokan neuvotteluille ja erilaisille rajanvedoille sen sijaan, että luokka pyrittäisiin määrittämään liian tarkkarajaisesti.

Artikkelini analyysi osoittaa, että luokkiin identifioituminen on monille kirjailijoille (odotuksenmukaisesti) vaikeaa. Identifikaation liittyvä ambivalenssi ei kuitenkaan tarkoita automaattisesti sitä, että luokkaa pidettäisiin kategorisesti

tarpeettomana käsitteenä. Ambivalentin luokkaidentifikaation syyt liittyivät aiheistossa esimerkiksi konfliktiin vastaajan luokkataustan ja nykyisen luokka-aseman välillä tai nykyiseen luokka-asemaan liittyviin ristiriitaisuuksiin. Vastauksissa saatettiin esimerkiksi todeta, että taloudellisessa mielessä olisi helppoa identifioitua työväenluokkaan, mutta kulttuurisen pääoman ja kirjailijan työhön liittyvän vapauden vuoksi määrittely ei tunnu oikealta. Tällaiset ristiriitaiset asemoinnit selittävät osaltaan sellaisten luokkaidentifikaation muotojen dominointia, joiden keskiössä on joko liike eri luokkien välillä, luokkaidentifikaatiosta kieltäytyminen tai vaihtoehtoisesti identifikaation hakeminen ”luovan luokan” kaltaisesta, jo itsessään hybridisestä käsitteestä.

Ambivalentin suhtautumisen lisäksi vastaajista voidaan erottaa myös yhteiskuntaluokkiin myötäilevästi ja vastustavasti suhtautuva identifikaation tapa. Myötäilevässä suhtautumisessa luokkaan suhtauduttiin mutkattomasti ja identifikaatio näyttäytyi yksinkertaisena asiana, jota ei juuri tarvinnut pohdiskella. Vastustavassa tavassa luokka ymmärrettiin rajoittavana ja kahlitsevana tekijänä, jonka nähtiin olevan ristiriidassa taiteelliseen työhön liittyvän vapauden ja määrittelemättömyyden kanssa. Näin luokkaidentifikaatiot tulevat osaltaan myös uudistaneeksi mielikuvaa kirjailijasta yhteiskunnasta irrallaan olevana hahmona ja kirjallisuuden kentästä muusta yhteiskunnasta poikkeavalla logiikalla toimivana alueena. Havainto alleviivaa sitä, että luokkaan liittyvien käytäntöjen ymmärtämiseksi taiteellista työtä ei voi lähestyä ”minä tahansa työnä”, vaan analyysin kannalta erilaisten tekijyyteen ja kentän toimintarakenteisiin liittyvien merkitysten tunteminen on olennaista, jotta identifikaation tapoja on mahdollista ymmärtää.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut analysoida yhteiskuntaluokan ja kirjailijuuden suhteita kotimaisen nykykirjallisuuden kentällä 2010-luvun Suomessa. Olen kysynyt, miten yhteiskuntaluokka vaikuttaa kirjailijuuden ehtojen, kirjailijaksi tuleminen mahdollisuuksien ja olosuhteiden muodostumiseen kirjailijoiden kokemusmaailmassa. Olen lähestynyt aihetta väitöskirjan yhteenvedossa sekä sen ensimmäisessä osajulkaisussa (Roiha 2017) aikaisempaa tutkimusta koskevan katsauksen luomisen ja teoreettisten lähtökohtien selvittämisen kautta. Väitöskirjan empiirisessä osuudessa olen tarkastellut kirjailijoiden luokkaistuneita kokemuksia pääomateorian näkökulmasta (Roiha 2019) sekä analysoinut kirjailijoiden luokkaan liittyvän identifikaation tai disidentifikaation tapoja (Roiha, tulossa). Tutkimuksessani olen tarkastellut sitä, miten kirjailijat itse kokevat luokan merkitykset tai merkityksettömyydet niin käytännön vaikutusten kuin identiteettien osalta. Yleisemmällä tasolla olen analysoinut keinoja, joilla luokkaa on taiteellisen työn tutkimisen kontekstissa ylipäätään mahdollista ja kannattavaa lähestyä. Väitöskirjan johdannossa olen pohjustanut mainittuja kysymyksenasetteluja myös suhteessa tekijyyden teoriaan, sillä se kytkeytyy laajempaan kysymykseen kirjailijan hahmon tutkimisen mielekkyydestä. Tutkimusotteeni on ollut laadullinen: analyysini ei tarjoa yleistettäviä tuloksia luokan vaikutuksista, vaan pikemminkin kartoittaa luokan erilaisten vaikutusten suuntia ja tyyppejä. Seuraavaksi tiivistän tutkimukseni keskeiset tulokset.

Tutkimukseni empiirinen analyysi osoittaa, että luokan vaikutus ilmenee kirjailijoiden kokemuksissa tavalla, jota on mielekästä jäsentää erilaisten pääomien kautta. Luokkaan liittyvistä pääomista taloudellisen pääoman tunnistaminen on usein helpointa: ne kirjailijat, joilla on tukena tasapainottavia turva- verkkoja, ovat etuoikeudestaan tietoisia. Luokkaan kiinnittyvät ja sitä rakentavat pääomat ilmenevät taustasta riippuen joko varmuutena tai epävarmuutena, uskalluksena joko heittäytyä monin tavoin prekaariin ja epävarmaan työhön, tai toisaalta epäröintinä riskin ottamisen suhteen tasapainottavien resurssien puuttuessa. Havainto on yhdenmukainen Bourdieun (1996, 261) teorian kanssa: ajatuksen, että mahdollisuus asettua epävarmoihin asemiin on sidoksissa taloudelliseen ja kulttuuriseen pääomaan. Kokemus kuulumattomuudesta ja kirjallisen

kentän kulttuuriseen normiin sopimattomuudesta – siis habitukseen kirjautuneesta luokasta – vaivasi monia työväenluokkaisesta taustasta tulevia, jotka olivat epäröinnestään huolimatta päätyneet kirjailijoiksi. Luokan vaikutuksia tarkasteltaessa erilaisiksi pääomiksi nimitettävät resurssit ja niiden ilmenemistavat ovat luokkaan liittyviä identiteettejä tärkeämmässä roolissa silloin, kun pyritään ymmärtämään eriarvoisuuden ja eriarvoisuuteen liittyvien kokemusten rakentumisen tapaa. Pääomat ovat metaforisesta luonteestaan huolimatta (tai kenties juuri sen ansiosta) konkreettisiin asioihin kiinnittyviä linkkejä luokan ilmentymisiin, erityisesti kulttuurissa, jossa luokasta ja siihen liittyvistä identiteeteistä on pitkään puhuttu vain vähän. Vähäpuheisuus voi olla yksi tekijä, jonka vaikutuksesta luokkaan sidoksissa olevat identiteetit ovat monille vieraita ja vaikeasti määrittyviä. Luokkiin identifioitumisen vaikeus liittyi tutkimusaineistossa kuitenkin myös muihin seikkoihin, kuten siihen, että yhteiskuntaluokka lähtökohdaisesti on moniaineksista elementeistä rakentuva muuttuja: siihen vaikuttaa niin yksilön tausta kuin nykytila, jotka nekään eivät usein ole staattisia ja aukottomasti paikannettavissa olevia tiloja. Asetelman voi ajatella korostuvan taiteellisessa työssä, jossa ristiriita erityisesti taloudellisen ja kulttuurisen pääoman hallinnan välillä voi olla paikoin merkittävä.

Analyysini osoittaa, että vaikka luokkaa koskeva identifikaation tapa on häilyvä, luokka itsessään voi olla merkityksellinen yhteiskunnallisia valtasuhteita jäsentävä kategoria – myös henkilökohtaisen kokemuksen tasolla. Tämän väitöskirjan kolmannessa osajulkaisussa olen luokkaidentifikaation tapojen ohella käsitellyt tapaa, jolla kirjailijat noteeraavat luokan merkityksen silloinkin, kun kokevat siihen identifioitumisen vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi. Analyysini perusteella arvelen, että taiteessa ja kirjallisuudessa vaikuttavat normit ja ihanteet vaikuttavat tapaan, jolla luokkaa on mahdollista tehdä näkyväksi. Luokka tarjoaa monessa suhteessa relevantin tarkastelukohteen sosiaalisen eriarvoisuuden ymmärtämiselle niin sanotun identiteettipolitiikan aikakaudella, jolloin eriarvoisuuden käsittely tullaan usein pelkistäneeksi yksinkertaisiin, selvärajaisiin identiteetteihin tai muihin kategorioihin.

Tutkimukseni perusteella kuitenkin väitän, että yhteiskuntaluokan käsite on niin analyttisessä kuin teoreettisessakin mielessä sekä merkittävä että hedelmällinen huolimatta siitä, että sen määritelmä jää usein yksilöiden kokemuksellisella tasolla etäiseksi. Ilman luokkaan liittyvää analyysiä pääomat ja resurssit eivät kiinnity yhteiskunnalliseen rakenteeseen vaan jäävät ikään kuin leijumaan irrallisiksi merkitsijöiksi vailla yhteiskunnallista rakennetta, johon kiinnittyä. Luokan käsite auttaa ymmärtämään, miten pääomat kiinnittyvät ja kirjautuvat habitukseen – silloinkin, kun tiettyyn luokkakategoriaan ei haluta syystä tai toisesta identifioitua. Perustaltaan liukuva ja rajoiltaan huokoinen luokka on elävästä ja liikkuvasta luonteestaan huolimatta todellinen ja materiaalsiin resursseihin ja olosuhteisiin kiinnittyvä. Sen vaikutukset eivät ole välttämättä suoraviivaisia, mutta konkreettisia ne yhtä kaikki ovat. Tämän moniaineksisuuden näkyväksi tekemisessä laadulliset menetelmät ovat luokan suhteen hyödyllisiä, koska ne eivät pakota rajoiltaan häilyvää kokemusta tietyn strukturoidun muotin mukaiseksi. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on moniaineksinen ja ammentaa

niin yhteiskuntakriittisestä luokkateoriasta kuin myös tekijyyden teorioista. Ajatelen, että näiden eri perinteiden tuominen yhteen saman tutkimuksen kehityksessä on yksi mahdollinen esimerkki silloittavasta tutkimuksesta, joka pystyy lisäämään yhteiskuntatieteellisesti orientoitunutta ymmärrystä käsittelyn kohteena olevasta aiheesta – eli kirjallisuuden luokkaistuneesta tekijyydestä – sekä säilyttämään herkkyytensä tarkastelun kohteena olevan taiteenlajin erityispiirteille.

Väitöskirjani johdanto-osiossa olen sitonut luokkaa ja kirjailijuutta koskevan kysymyksenasettelun myös tekijyyden teemaan kysyen, mitä tekijyyden lähestyminen luokan kaltaisen, sosiaaliseen todellisuuteen ja eriarvoisuuteen kiinnittyvän tekijän näkökulmasta tarkoittaa. Vaikka tekijyys ei ole ollut minkään yksittäisen tutkimusartikkelini varsinainen tutkimuskohde – eikä siten yksi väitöskirjani tutkimuskysymyksistä – ovat tekijyyteen liittyvät kysymyksenasettelut läsnä tavalla tai toisella kaikissa tutkimusartikkeleissani. Miten? Erilaiset tekijyyteen liittyvät käsitykset, kuten ajatus taiteilijasta autonomisena hahmona, romanttisena luojana tai julkisena intellektuellina, ovat kaikki läsnä diskursseissa, joiden kautta kirjailijuudesta puhutaan ja sen merkityksiä jäsennetään – eiväthän yksilöllisetkään kokemukset koskaan rakennu tyhjiössä, vaan muotoutuvat suhteessa yhteiskunnallisessa keskustelussa vaikuttaviin diskursseihin. Näiden diskursseiden voi myös katsoa aktivoituvan kirjailijoiden luokkaistuneissa kokemuksissa silloin, kun he vertaavat itseään korkeamman kulttuurisen pääoman perheistä tuleviin kollegoihinsa (ks. Roiha 2019) tai haaveilevat riippumattomaan ”luovaan luokkaan” identifioitumisesta (ks. Roiha, tulossa). Kirjailijuus ei toisin sanoen ole tyhjä merkitys, vaan se kantaa mukanaan runsasta, laajempaan tekijyyden käsitteeseen kytkeytyvää laahusta, jonka merkitys selvästi tarttuu luokkaa koskevaan kokemuspuheeseen.

Kirjailijat ovat tiettyssä mielessä luokan osalta kokemuksellisesti paikantuneita (ks. myös Wilson 2012). Paikantuneisuus ei tarkoita sitä, että tekijä olisi olosuhteittensa vanki tai kykenemätön kurottamaan sen todellisuuden ulkopuolella, johon hän sijoittuu. Paikantuneisuuden ajatus kuitenkin ehdottaa, että tekijä sijaitsee aina jossakin materiaalisessa todellisuudessa, jossa hänen toimintansa ehtoihin vaikuttavat myös sellaiset ulkokirjalliset seikat kuten yhteiskuntaluokka, luokkatausta ja siihen kiinnittyvät resurssit. Donna Harawayn (1988) ajattelua seuraten voidaan todeta, että paikantuneisuus tuottaa myös omanlaistaan, spesifiä tietoa. Eri paikantuneisuuksien tarkasteleminen (tässä tapauksessa kirjailijoiden) kokemusmaailman kautta luo ymmärrystä siitä, miten jaetut olosuhteet usein ilmenevät eri tavoin riippuen siitä, kenen näkökulmasta asiaa katsotaan. Esimerkiksi se, mikä saattaa yhdelle näyttäytyä lapsuuden tärkeänä mutta epäpoliittisena aktiivisena lukuharrastuksena tai perheen sisäisenä keskustelu- tai toimintakulttuurina, on toiselle merkki luokkaan sidoksissa olevasta kulttuurista, johon liittyvän puutteen voi tuntea suorastaan fyysisellä tavalla nahoissaan. Toisaalta on tarpeen myös muistaa, ettei ”alistettu” positio tee sen kautta hankitusta tiedosta välttämättä objektiivisesti luotettavaa – sikäli kun tuollaiseen tiedon lajiin on ikinä mahdollista päästä käsiksi. Altavastaajan näkökulma on kuitenkin

siinä mielessä hyödyllinen, että sen kautta voidaan usein tehdä näkyväksi kriittinen katse suhteessa yhteiskunnassa vallitseviin normeihin.

On yksi asia ymmärtää jonkun ilmiön vaikutuksia ja toinen keksiä ratkaisuehdotuksia tiedon kautta valottuviin ongelmiin. Koska tämän tutkimuksen tiedonintressi on määritelty osaltaan myös emansipatoriseksi, lienee paikallaan pysähtyä tarkastelemaan sitä, miten tutkimuksen kautta kartutetun tiedon avulla voidaan pelkän älyllisen kontemplaation ohella osallistua myös taidepoliittiseen keskusteluun ja toimintaan. Mitä sitten, jos tiedämme luokkataustan vaikuttavan kirjailijaksi tulemisen mahdollisuuksiin? Onko asialle tehtävissä jotain, ja jos on, niin mitä? Pitäisikö Suomenkin kouluissa ja varhaiskasvatuksessa alkaa Ison-Britannian mallia seuraten opettaa *kulttuurista pääomaa* (ks. esim. Mansell 2019; McTavish n.d.), joka tasoittaa eri luokkataustasta tulevien tiedollisia ja taidollisia valmiuksia? Ainakin lähtökohtana on pidettävä sitä, että pelkän taide- ja kulttuuripolitiikan keinoin asia ei ole ratkaistavissa. Annette Kuhnia (2002, 117) mukailen luokassa on kysymys jostain ihon alle menevästä, sellaisesta, josta Beverley Skeggs (2004) käyttäisi kenties kirjaamisen käsitettä. Luokka kaiverretaan ruumiisiimme jo varhain, ja siihen liittyvä laahus kulkee mukanaamme ”pitkänä varjona”, kuten Annette Lareau (2011) puolestaan sanoisi. Näistä eri aikatasojen kerrostumista johtuen myöskään ratkaisut luokan vaikutusten korjaamiseksi eivät voi tapahtua vain tämänhetkisesti. Jos ”luokkatietoinen” puhe olisikin muuttumassa taas hiljalleen ajankohtaiseksi, keinot luokan vaikutuksen korjaamiseen ovat perinteisiä: tasavertainen koulutusjärjestelmä, maksuton ja valtakunnallisesti kattavan kirjastoverkon ylläpitäminen sekä tulonjakoa tasaava politiikka, jonka myötä luottamuksen taloudelliseen pärjäämiseen ei tarvitse olla vain tiettyjen ryhmien etuoikeus. Tämä ei tarkoita, ettei kokemusten jakaminen ja sanoittaminen olisi tärkeää, pikemminkin päinvastoin. Juuri luokkaan liittyvien, usein hämmäisten tunteiden ääneen lausuminen – vieläpä mahdollisimman monista erilaisista näkökulmista – on ratkaisevan tärkeää aiheen näkyväksi tekemisen kannalta. Silti kokemusten sanoittaminen ja jakaminen eivät vielä yksin ratkaise luokkaan liittyviä epäkohtia, koska kyse on perustaltaan rakenteelliseen epätasaarvoon kiinnittyvästä asiasta.

On tärkeää korostaa, että luokka voi olla myös voimavara niillekin, jotka eivät ole lähtöisin etuoikeutetusta luokkataustasta. Vaikka työväenluokkainen tausta voi aiheuttaa voimakkaita kuulumattomuuden tunteita ja pahimmillaan jopa estää taiteellisen ”kutsumuksen” toteuttamisen, on työväenluokkainen tausta silti siitä käsin ponnistaville osa omaa kulttuuria ja perintöä. Vaikka taustaan voi liittyä ajoittaista häpeää, sitä ei silti haluta hävittää. Osa myös kokee työväenluokkaisen taustan tuovan tietynlaista sitkeyttä ja kunnianhimoa omaan työskentelyyn; halu näyttää, että pystyy tähän kyllä. Samankaltaisen havainnon on esittänyt Mari Käyhkö tutkimuksessaan, joka käsittelee työläistäustaisten yliopistolaisnaisten kokemuksia akateemisessa toimintaympäristössä (Käyhkö 2020, 8–9). Luokan vaikutus ei ole koskaan täysin ehdoton eikä ulossulkeva, eikä työväenluokkainen tausta ole kaikille kirjailijoille yksiselitteisesti rajoite vaan myös tärkeä resurssi ja identiteetin osa.

Prekaarit työskentelyolosuhteet määrittävät kirjailijoiden työskentelyä olennaisella tavalla. Keinot nykyhetkessä ilmenevien luokkahierarkioiden korjaamiseen voisivat liittyä tapoihin, joilla poliittisen prekaarisuuden ja sen kautta tapahtuvan hallinnan vaikutusvaltaa pyrittäisiin vähentämään. Käytännön tasolla tämä tarkoittaisi nykyistä suurempia panostuksia kirjailijoiden tulonmuodostukseen tavalla, joka mahdollistaisi nykyistä paremmin pitkäjänteisen ja tulotasoltaan kohtuullisesti rahoitetun työskentelyn. Sekä oman tutkimukseni että aikaisemman muun aiheita koskevan tutkimuksen perusteella väitän, että taide maailman prekaari todellisuus vaikuttaa kaikkein voimakkaimmin niihin kirjailijoihin, joilla on vain vähänlaisesti käytössään erilaisia tasapainottavia ja epävarmuuden keskelle turvaa tuovia resursseja. Luokkaan liittyvän ulossulkemisen mekanismin ja esimerkiksi kulttuurisen pääoman aiheuttaman ”etumatkan” vuoksi tasapainottava ratkaisu ei luokan näkökulmasta voi olla sellainen, jossa toimeentulon mahdollisuuksia parannetaan vain hyvin rajatun joukon osalta. Pitkemminkin ratkaisun pitäisi olla kollektiivisuuteen perustuva. Monissa taidepoliittisissa ulostuloissa on nostettu perustuloa yhtenä mahdollisena keinona taiteilijoiden toimeentulo-ongelmien helpottamiseksi.

Joku saattaa kysyä, mitä tekemistä tällä kaikella edes lopulta on kirjallisuudentutkimuksen kanssa. Eikö sosiologisiin muuttujiin keskittyvän tutkimuksen tulisi sijaita yhteiskuntatieteiden, ei taiteentutkimuksen, alaisuudessa? Miksi juuri kirjallisuudentutkimuksessa pitäisi tuottaa tutkimusta, jonka analyysin kohteena eivät ole kaunokirjalliset tekstit vaan niiden tekijät? Tämä tutkimus ei ole puhtaan kirjallisuustieteellinen tutkimus, mutta se on silti haluttu toteuttaa mainitun oppiaineen puitteissa siitä yksinkertaisesta syystä, että koen tutkijana tärkeäksi näiden aiheiden käsittelyn taiteentutkimuksen puitteissa – ei vähiten siksi, että ulkokirjallisiin tekijöihin keskittyminen on niin usein haluttu siivota pois kirjallisuudentutkimuksen ytimestä. Tämän väitöskirjan kirjoittajana myös minä ajattelen, että kirjallisuudessa tärkeintä on itse teksti ja sen kautta kirjallisuus taidemuotona. Elämä, tutkimus ja kirjoittaminen kuitenkin muuttuvat lopulta jokseenkin yksioikoisiksi, jos keskitymme vain rajatusti siihen, mikä on tärkeintä. Toisaalta: tärkein, itse teksti, ei myöskään koskaan voi olla olemassa ilman niitä olosuhteita, joissa se on muodostunut. Ja vaikka tämän tutkimuksen ytimessä on kysymys yhteiskuntaluokasta, en väitä enkä ajattele, että luokka olisi ainoa tekijyyden ehtojen muovautumisen kannalta keskeinen tekijä. Aikaisemmassa viimeaikaisessa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota esimerkiksi tekijän kulttuuriseen ”ylirajaisuuteen” (Löytty 2021; Nissilä 2016) sekä äidinkielen ja työkielen merkityksiin (Talaskivi 2021), mutta sama pätee myös sukupuoleen, ihonväriin, toimintakyvyn rajoitteisiin ja muihin näihin rinnastettaviin seikkoihin sekä niiden yhteisvaikutuksiin. Näiden aiheiden saralla riittää tutkittavaa.

Lopulta on tietenkin syytä kysyä suurin ja vaikein kysymys: mitä sitten? Mitä sitten, vaikka tiedämme yhteiskuntaluokan vaikuttavan kirjailijoiden asemiin kaunokirjallisuuden tekijöinä? Mitä teemme luokan ja tekijyyden kummittelevilla varjoilla? On kirjallisuuden kannalta epätydyttävä ratkaisu, jos tekijöiden paikantuneisuutta koskevaa tietoa aletaan suorilta käsin soveltaa kirjallisu-

den arvottamiseen – tai pikemminkin jos kirjallisuuden arvotusta *jatketaan* tekijyyden olosuhteiden perusteella; tekijöiden asema ja persoona ovat nimittäin aina vaikuttaneet heidän asemoitumiseensa taiteen kentällä, toisiin positiivisesti ja toisiin negatiivisesti. Tutkimukseni tarkoituksena ei ole ehdottaa, että tekstin tai teoksen analyysi pitäisi korvata tekijän paikantuneisuuden analyysillä. Väitän kuitenkin, ettei tekijän roolia ole myöskään syytä hylätä ja että paikantunut tekijä voidaan huomioida Barthesin kuvaamana subjektin kaistaleena, joka jättää jälkensä myös tekstiin. On ymmärrettävää, että poststrukturalistien viettämien tekijän hautajaisten jälkeen välineet tekijyyden monipuoliselle käsittelylle ovat olleet vähäisiä ja ennen kaikkea niin voimakkaan poliittisesti latautuneita, ettei niitä ole aina haluttu ottaa käsittelyyn. Silti väitän, että tämän puolen huomiointi nykyistä paremmin tekisi paitsi näkyväksi kirjallisuuden kentällä vallitsevia eriarvoisuuden rakenteita myös rikastaisi tekstien analyysiä. Molemmat tekevät kirjallisuudelle hyvää.

Tämä tutkimus alkoi Roland Barthesilta (1993b, 45) lainatulla sitaatilla, joka on lopun lähestyessä syytä palauttaa lukijan mieleen: ”Teksti tarvitsee varjonsa: tässä varjossa on *häivähdys* ideologiaa, *katkelma* representaatiota, *kaistale* subjektia: kummituksia, valetaskuja, jälkiä, välttämättömiä pilvimuodostelmia: kumouksen tulee tuottaa *valonhämynsä*.” Tekijyyden merkitykset ovat kirjallisuudessa ja sen tutkimuksessa moninaiset, mutta mikä on sen suhde luokkaistuneeseen kirjailijaan? Ymmärrän Barthesin ajatuksen tekstin varjosta tässä yhteydessä paikantuneena tekijänä, joka aina langettaa varjon, heijastuman häntä ympäröivään maailmaan, kirjalliseen kulttuuriin ja samalla myös tekstiin. Tekijä ei ole yhtä kuin kirjailija, mutta ilman kirjailijaa tekijyyden on vaikeaa, jos ei mahdotonta, täysin muotoutua. Jossain taustalla häärii lihaa ja verta oleva ihminen, jonka olosuhteisiin ja tekemisen mahdollisuuksiin myös luokka tavalla tai toisella vaikuttaa. On osuvaa, että varjon metaforaa on sovellettu niin tekijyyden kuin luokan teemojen käsittelyyn. Oli kyse sitten kummasta tahansa, ajattelen Barthesiin nojaten, että on olemassa välimaasto ”pelottavan isyyden vallan” (Barthes 1993b, 39) ja ”kastroivan objektiivisuuden” (Barthes 1993a, 112) välillä; tila, jossa tekijä, kirjailija ja luokka ovat aina väistämättä läsnä ja jättää jälkensä, kuitenkin ilman, että ne yksin määrittäisivät maaperän kokonaisuutta.

YHTEENVETO (SUMMARY)

This doctoral dissertation focuses on the interplay of social class and authorship in the contemporary Finnish literary field. The aim of the study is to understand how social class is experienced to affect the conditions of being and becoming an author, and how the concept of social class could be best approached in the study of artistic work. The research questions are the following: 1) How has social class and class-related inequality been approached in the study of artistic work and theory? 2) How do authors experience their class status and background in relation to their literary work, and how can these aspects be approached from the viewpoint of economic and cultural capital? 3) How do authors identify with social classes, and how are these forms of (dis)identification used to negotiate the relations between authors and society? The dissertation consists of three independent, peer-reviewed articles and a comprehensive introductory chapter. Each of the three articles answers one research question, in addition to which the introduction gives further context and explores the themes in greater depth. The research is multidisciplinary by nature and is located at the intersection of sociology of literature, cultural policy research and cultural studies.

The theoretical framework of the study draws elements from sociology of art and literature, class studies and theory of authorship. The single most important theoretical foundation draws from Pierre Bourdieu's theories of capital and the structuring of the literary field, which forms the basis of my analysis. Following Bourdieu, I approach social class as an economic power structure that can be analysed from the viewpoint of different capitals – economic, cultural, social and symbolic – all of which become embodied in the habitus. The focus of the analysis is on economic and cultural capital. In relation to these theories, I borrow Beverley Skeggs' concept of inscription, by which she refers to the process in which class experience is attached to its bearer. In other words, social class is not understood merely as external labelling or a constellation of easily movable (economic) resources, but as an embodied practice.

The empirical data for the research consists of 47 written responses from authors to an open call in 2018. In their replies, participants were asked to reflect upon their personal class experiences and identification in relation to their artistic work as writers. The authors who participated in the study are a heterogeneous group in terms of both social factors, such as age, gender, social class and background, and their work as writers, such as genre and the length of their literary careers. Qualitative methods are used to analyse the data, mostly qualitative content analysis. The goal is not to generalize on the functioning and class politics of the Finnish literary field. Rather, the aim of the small-scale qualitative analysis is to open up discursive horizons, which enable further research to develop. As the existing sociological research on social class and authorship is currently limited, although the results cannot be generalized, these qualitative openings hold specific value.

The first article of the dissertation was published in a thematic issue on artist research in the Finnish journal *Tahiti – Taidehistoria tieteenä*. In this article, I

provide an overview of the theme of studying social class in the field of artistic work. Based on previous studies, artistic work is understood as a precarious field of action, meaning that it is considered as insecure in terms of both creating income and other circumstances. The aim of the first article is to contemplate theoretically how social class can function as a (de)stabilizing resource in such precarious conditions. In it, I argue that in order to understand the implications of social class for artistic work, it is necessary to begin by recognizing the intrinsic differences between artists. In addition, I suggest that emphasis on the experiential aspects of class is useful when analysing the different class experiences within a given professional group such as artists or, here more specifically, authors.

The second article explores authors' experiences of artistic work and social class from the viewpoint of economic and cultural capital. This article was published in English in a Nordic journal of cultural policy research, *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*. In it, drawing mostly from Pierre Bourdieu's and Beverley Skeggs' theories of class, I analyse the empirical research data consisting of authors' written experiences on social class and artistic labour. The findings show that both economic and cultural capital in their different forms affect authors' ability to pursue careers as writers. First, those authors who have economic capital have safety nets. Fundamentally, this effect is not merely limited to concrete material resources, but also to the general feeling of security and ability to orient oneself towards otherwise financially risky positions. Respondents with working-class backgrounds experienced the lack of monetary resources combined with the precarious realities of artistic work as a limiting factor. Second, those authors with less privileged origins experienced that the lack of cultural capital affected the options available to them. Not being "cultured enough" resulted in feelings of being unworthy of a career in the arts, as well as experiences of not belonging and being an outsider. Based on the analysis, it seems that it is easier to recognize the possession of economic capital as a privilege. In contrast, respondents experienced a lack of cultural capital more often than recognizing that they possessed it.

The third and last article, also in English, focuses on the question of class and identification, and is currently under revision at *Cultural Sociology*. In this article, I analyse the research data from the viewpoint of social class (dis)identification. How do authors identify or disidentify with social classes, and what do these forms of identification tell us about the relations between artistic work and society in general? The analysis shows that authors identified with a variety of classes. These different forms of identification can be categorized into three groupings. The first group consists of traditional class categories and related forms of identification: working class, lower middle class, middle class, upper middle class and upper class. The second group consists of hybrid and/or ambivalent class categories, such as the creative class, "class-trippers" or "in-between classes". The third group consists of respondents who disidentified with social classes altogether or considered themselves as being outside of classes. In general, the traditional class identities were rarer than the more hybrid or

ambivalent forms of identification. However, ambivalent class identities did not always mean that the respondent considered class as irrelevant or an unnecessary category per se. Rather, the hybrid, ambivalent or even resistant forms of class identification were often related to complex situations and sense-making practices within an occupational category, in this case authorship. I argue that understanding these ambivalent forms of class identification requires a field-specific understanding of the inner logic and symbolic values of the given field, so that negotiations relating to the formation of class identity are not dismissed merely as a means of undoing or even rejecting class as a societal category altogether.

Overall the study shows that social class is an important yet still in many ways understudied topic in the research focusing on artistic labour. Due to the limited amount of previous research, I argue that it is important to apply a reflexive methodology, which is open to and gives space for the often ambivalent negotiations of class, class identification and class-based experiences of exclusion and/or privilege. Based on my research, I argue that class affects the ability to pursue and maintain a (successful and enduring) career as an author. The analysis shows that class background affects one's ability to feel that one has the right to work in the field of literature. This feeling is fundamental for finding the stamina to maintain one's position in the highly competitive and in many ways precarious fields of art, culture and literature. Notably, writers coming from relatively unprivileged backgrounds felt that they did not belong and/or lacked something that their colleagues from more privileged or artistic families might have gained as early as childhood. The constant feeling of lack can be draining: it does not form an insurmountable barrier, but it is extra baggage to carry in the demanding art world. In the title of my dissertation, I illustrate this effect with the metaphor of shadow.

The results of my doctoral research show that despite its relevance, the functioning of class is not always easy to name. There are many reasons for the difficulty with putting one's finger on class: the strong emphasis on individual excellence in art and literature, the general dismissal of class in societal discussion, or conflicts experienced personally, for instance between one's class origin and current status, or between different forms of capital. These different explanations are, of course, not exclusive. Straightforward class identities do exist in authors' experiences. Yet, due to this high level of ambiguity, social class is often easier to study from the viewpoint of different capitals than solid, straightforward identities or categories of class – especially *within* an occupation such as authorship, which is defined by abundance of cultural capital and scarcity of economic resources. Emphasizing the functioning of different forms of capitals should not mean dismissal of the concept of class. As a unifying factor and a political concept, class is pivotal. Dispelling the word from the political discourse is – at least partly – arguably to blame for the difficulty of naming class-based exclusion in everyday life and experience.

LÄHTEET

- Abbing, Hans 2002: *Why Are Artists Poor? The Exceptional Economy of the Arts*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Adkins, Lisa & Skeggs, Beverley (eds.) 2005: *Feminism after Bourdieu*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Alén-Savikko, Anette; Kurjenmiekka, Vehka; Nyqvist, Sanna & Oja, Outi (toim.) 2020: *Muuttuva tekijä. Kirjoituksia tekijänoikeudesta ja taiteesta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Alexander, Karl; Entwisle, Doris & Olson, Linda 2014: *The Long Shadow: Family Background, Disadvantaged Urban Youth, and the Transition to Adulthood*. New York: Russell Sage Foundation.
- Anttila, Anu-Hanna; Kauranen, Ralf; Launis, Kati & Ojajärvi, Jussi (toim.) 2016a: *Luokan ääni ja hiljaisuus: Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Anttila, Anu-Hanna; Bergroth, Harley; Kauranen, Ralf; Lahikainen, Lauri; Lamberg, Emma; Launis, Kati; Mäkinen, Katariina & Ojajärvi, Jussi 2016b: "Johdanto teokseen ja luokkajärjestyksen käsitteeseen". Teoksessa *Luokan ääni ja hiljaisuus: Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa*. Toimittaneet Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Kati Launis ja Jussi Ojajärvi. Tampere: Vastapaino, 10–27.
- Anttila, Anu-Hanna; Bergroth, Harley; Kauranen, Ralf; Lahikainen, Lauri; Lamberg, Emma; Launis, Kati; Mäkinen, Katariina & Ojajärvi, Jussi 2016c: "Luokkatutkimuksen tavoista". Teoksessa *Luokan ääni ja hiljaisuus: Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa*. Toimittaneet Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Kati Launis ja Jussi Ojajärvi. Tampere: Vastapaino, 333–344.
- Arminen, Elina 2013: "Kirjailijat ja brändäys". Teoksessa *Suomen nykykirjallisuus 2: Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Toimittaneet Mika Hallila, Yrjö Hosiaislouma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä ja Jussi Ojajärvi. Helsinki: SKS, 165–166.
- Arminen, Elina 2018: "Jussi Siirilän *Historia on minut vapauttava* ja satiirin vaikuttamiskeinot 2000-luvun kulttuurikapitalismissa." Teoksessa *Kirjallisuus nykykapitalismissa. Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulmia*. Toimittaneet Mika Hallila, Yrjö Hosiaislouma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä ja Jussi Ojajärvi. Helsinki: SKS, 286–312.
- Arminen, Elina, Anna Logrén ja Erkki Sevänen 2020a: "Johdanto. Kirjallisen elämän muodonmuutos." Teoksessa *Kirjallinen elämä markkinaperustaisessa mediayhteiskunnassa*. Toimittaneet Elina Arminen, Anna Logrén ja Erkki Sevänen. Tampere: Vastapaino, 13–45.
- Arminen, Elina; Logrén, Anna & Sevänen, Erkki (toim.) 2020b: *Kirjallinen elämä markkinaperustaisessa mediayhteiskunnassa*. Tampere: Vastapaino.
- Bain, Alison & McLean, Heather 2012: "The artistic precariat." *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 6, 93–111.

- Barthes, Roland 1993a: "Tekijän kuolema". ("La mort de l'auteur", 1968.) Teoksessa *Tekijän kuolema – tekstin syntymä*. Suom. Lea Rojola & Pirjo Thorell. Vastapaino: Tampere, 111–117.
- Barthes, Roland 1993b: *Tekstin hurma*. (*Le Plaisir du texte*, 1973.) Suom. Raija Sironen. Tampere: Vastapaino.
- Battersby, Christine 1989: *Gender and genius: Towards a feminist aesthetics*. London: Women's Press.
- Bennett, Andrew 2005: *The Author*. London: Routledge.
- Bourdieu, Pierre 1986: "The forms of capital". Teoksessa *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Ed. John G. Richardson. Westport: Greenwood Press, 280–291.
- Bourdieu, Pierre 1987: "What makes a social class? On the theoretical and practical existence of groups." *Berkeley Journal of Sociology* 32, 1–17.
- Bourdieu, Pierre 1998: "Job Insecurity is Everywhere Now." Käänt. Richard Nice. Teoksessa *Acts of Resistance. Against the myths of our time*. Polity Press: Cambridge, 81–87.
- Bourdieu, Pierre 1993: *The Field of Cultural Production*. New York: Columbia University Press.
- Bourdieu, Pierre 1996: *Rules of Art*. (*Les règles de l'art*, 1992.) Käänt. Susan Emanuel. Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, Pierre 2010: *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. (*La Distinction: Critique sociale du jugement*, 1979.) Käänt. Richard Nice. London & New York: Routledge.
- Bourdieu, Pierre ja Loïc Wacquant 2013: "Symbolic capital and social classes". *Journal of Classical Sociology* 13:2, 292–302.
- Brook, Orian; O'Brien, Dave & Taylor, Mark 2020: *Culture is bad for you: Inequality in the cultural and creative industries*. Manchester: Manchester University Press.
- Burke, Sean 2008: *The Death and Return of the Author*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Collins, Hill Patricia ja Sirma Bilge 2016: *Intersectionality*. Cambridge: Polity.
- Crenshaw, Kimberlé 1989: "Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics." *University of Chicago Legal Forum* 1989:1, 139–167.
- Crompton, Rosemary 2003: "Class and Gender Beyond the Cultural Turn." *Sociologia* 42: 9–24.
- Crompton, Rosemary 2008: *Class and Stratification. An introduction to current debates*. Oxford: Polity Press.
- Davey, Nicholas 2006: *Unquiet understanding: Gadamer's philosophical hermeneutics*. New York: State University of New York Press.
- Dobos, István 2008: "From the 'Death' of the Author to the 'Resurrection' of the Author." Teoksessa *Tekijyyden ulottuvuuksia*. Toim. Eeva Haverinen, Erkki Vainikkala & Tuomo Lahdelma. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 93. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus, 17–33.

- Eagleton, Mary 2005: *Figuring the Woman Author in Contemporary Fiction*. Palgrave Macmillan.
- Edgerton, Jason W. & Roberts, Lance W. 2014: "Cultural capital or habitus? Bourdieu and beyond in the explanation of enduring educational inequality". *Theory and Research in Education*, 1–28.
- Erola, Jani 2010: "Luokkarakenne ja luokkiin samastuminen Suomessa." Teoksessa *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Toim. Jani Erola. Helsinki: Gaudeamus, 27–44.
- Eskola, Katariina 1974: "Kirjailijat." Teoksessa *Kirjallisuus Suomessa*. Toim. Antti Eskola & Katariina Eskola. Tammi: Helsinki, 56–67.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1988: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. E-kirja. Tampere: Vastapaino.
- Fantone, Laura 2007: "Precarious changes: Gender and generational politics in contemporary Italy." *Feminist Review* 87, 5–20.
- Flisbäck, Marita 2014: "Making play or playing the game? On the question of a 'cleft habitus' at the doorway to the art field." *Qualitative Sociology Review* 10:4, 52–67.
- Foucault, Michel 2006: "Mikä tekijä on?" ("Qu'est-ce qu'un auteur", 1969.) Suom. Markku Lehtinen. *Nuori Voima* 1/2006, 7–14.
- Fournier, Lauren 2021: *Autotheory as feminist practice in art, writing, and criticism*. London: The MIT Press.
- Friedman, Sam; O'Brien, Dave & Laurison, Daniel 2016: "'Like skydiving without a parachute': How class origin shapes occupational trajectories in british acting." *Sociology* 51:5, 992–1010.
- Gadamer, Hans-Georg 2004: *Truth and method*. Suom. Joel Weinsheimer ja Donald G. Marshall. London: Continuum.
- Gadamer, Hans-Georg 2005: "Esipuhe *Wahrheit und Methoden* toiseen painokseen." Teoksessa Tontti, Jarkko (toim.) *Tulkinnasta toiseen: Esseitä hermeneutiikasta*. Tampere: Vastapaino.
- Gill, Rosalind 2002: "Cool, creative and egalitarian? Exploring gender in project-based new media work in Europe." *Information, Communication & Society* 5:1, 70–89.
- Gullestad, Marianne 1992: *The Art of Social Relations: Essays on culture, social action and everyday life in modern Norway*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Grönlund, Mikko 2018: *Kirjailijoiden taloudellinen asema suomessa 2017*. Turku: Turun yliopisto, Brahea-keskus.
- Hallila, Mika 2020: "Raukat rajoilla vai rajansa kaikella? Kirjallisuushistoriat, Markku Eskelisen *Raukoilla rajoilla* ja kirjallisen elämän muutos. Teoksessa *Kirjallinen elämä markkinaperustaisessa mediayhteiskunnassa*. Toim. Elina Arminen, Anna Logrén ja Erkki Sevänen. Vastapaino: Tampere, 271–297.
- Hellman, Heikki & Jaakkola, Maarit 2009: "Kulttuuritoimitus uutisopissa." *Media & viestintä* 32:4 5, 24–42.
- Haraway, Donna 1988: "Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective". *Feminist Studies* 14:3, 575–599.

- Heikkinen, Merja 1989: *Tilannekuva kirjailijoista. Tutkimus kirjailijoiden asemasta Suomessa 1980-luvulla*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Helle, Anna 2019: *Todellisuus pahoinpiteli runon. Yhteiskunnallisuus ja tunteet suomenkielisessä kokeellisessa nykyrunoudessa*. Turku: Eetos.
- Hester, Marianne 2021: "Violence and Harm in in the Context of Brexit: Gender, Class and the Migrant 'Other'". Teoksessa *Violence, Gender and Affect. Interpersonal, Institutional and Ideological Practices*. Eds. Marita Husso, Sanna Karkulehto, Tuija Saresma, Aarno Laitila, Jari Eilola, Jari & Heli Siltala. Cham: Palgrave Macmillan, s. 245–264.
- Heynders, Odile 2016: *Writers as public intellectuals: Literature, celebrity, democracy*. Palgrave Macmillan.
- Hiidenheimo, Silja; Lång, Fredrik Lång; Ritamäki, Tapani & Rotkirch, Anna (toim.) 2009: *Me muut. Kirjoituksia yhteiskuntaluokista*. Helsinki: Teos & Söderströms.
- Hirvi-Ijäs, Maria; Sokka, Sakarias; Rensujeff, Kaija; Kautio, Tiina & Kurlin, Aki 2020: *Taiteen ja kulttuurin barometri 2019: Taiteilijoiden työ ja toimeentulon muodot*. Cuporen verkkojulkaisuja 57. Helsinki: Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus. Saatavilla https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2020/taiteen_ja_kulttuurin_barometri_2019.pdf, luettu 12.12.2021.
- Hugrée, Cedric; Penissat, Etienne & Spire, Alexis 2020: *Social Class in Europe. New Inequalities in the Old World*. Ranskasta englanniksi kääntäneet Rachel Gomme ja Eunice Sanya Peline. London: Verso.
- Hypén, Tarja-Liisa 2015: *Minä olen imagoni. Jari Tervon tuotanto, brändi ja kirjailijuus*. Helsinki: SKS.
- Hyttinen, Elsi 2012: *Kovaa työtä ja kohtalon oikkuja. Elvira Willmanin kamppailu työläiskirjallisuuden tekijyydestä vuosisadanvaihteen Suomessa*. Turun yliopisto.
- Hämäläinen, Ville & Itkonen, Juha 2020: "Kirjailija tarinataloudessa." Teoksessa *Kertomuksen vaarat: Kriittisiä ääniä tarinataloudessa*. Toim. Maria Mäkelä, Samuli Björninen, Ville Hämäläinen, Laura Karttunen, Matias Nurminen, Juha Raipola ja Tytti Rantanen. Vastapaino: Tampere, 209–221.
- Irjala, Auli 1993: *Säveltaiteilijan toimeentulo: Tutkimus säveltaiteilijakunnan rakenteesta ja asemasta suomessa vuonna 1989*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Jakonen, Olli 2020: "Results-based steering as a tool for centralized art policy management and instrumentalization? Analysis of the Finnish Arts Council's reformation." *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*, 23:3, 125–142.
- Jokinen, Elina 2010: *Vallan kirjailijat. Valtion apurahoituksen merkitys kirjailijoille vuosituhannen vaihteen Suomessa*. Helsinki: Avain.
- Jokinen, Elina 2013: "Kirjailijoiden yhteiskunnallinen asema". Teoksessa *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Toim. Mika Hallila, Yrjö Hosiaisuoma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajarvi. Helsinki: SKS, 159–176.

- Jokinen, Eeva & Juhana Venäläinen (toim.) 2015: *Prekarisaatio ja affekti*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimus.
- Jokinen, Eeva; Venäläinen, Juhana & Vähämäki, Jussi 2015: "Johdatus prekaarien affektien tutkimukseen". Teoksessa *Prekarisaatio ja affekti*. Toim. Eeva Jokinen & Juhana Venäläinen. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimus, 7-30.
- Järvinen, Katriina & Kolbe, Laura 2007: *Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa: Nykysukupolven kokemuksia tasa-arvosta*. Helsinki: Kirjapaja.
- Kamuf, Peggy 1988: *Signature pieces: On the institution of authorship*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Kanerva, Arla 2019: *Taiteen musta kirja. Miesten mieliavallan historiaa*. Helsinki: SKS.
- Kantola, Anu & Kuusela, Hanna 2019: *Huipputuloiset. Suomen rikkain promille*. Tampere: Vastapaino.
- Karhunen, Paula 1993: *Näyttämötaiteilija Suomessa: Tutkimus asemasta ja toimeentulosta 1980-90 -luvun vaihteessa*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Karkulehto, Sanna 2007: *Kaapista kaanoniin ja takaisin: Johanna Sinisalonen, Pirkko Saision ja Helena Sinervon teosten queer-poliittisia luentoja*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Karkulehto, Sanna & Leppihalme, Ilmari 2018: "Työtä töiden joukossa? Seksuaalisuus, kaupallisuus ja toimeentulon pakko kotimaisessa nykykirjallisuudessa." Teoksessa *Kirjallisuus nykykapitalismissa: Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Toim. Jussi Ojajarvi, Erkki Sevänen ja Liisa Steinby. SKS: Helsinki, 261-285.
- Karttunen, Sari 1988: *Taide pitkä - leipä kapea: Tutkimus kuvataiteilijoiden asemasta Suomessa 1980-luvulla*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Karttunen, Sari 1993: *Valokuvataiteilijan asema: Tutkimus Suomen valokuva-taiteilijakunnan rakenteesta ja sosiaalis-taloudellisesta asemasta*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Karttunen, Sari 2009: "Kun lumipallo lähtee pyörimään". *Nuorten kuvataiteilijoiden kansainvälistyminen 2000-luvun alussa*. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja 36. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Karvonen, Elina 1974: *Suomen kirjailijakunnan rakenne ja taloudellinen asema vuonna 1970*. Helsinki: Valtion taidehallinto.
- Kauranen, Ralf & Lahikainen, Lauri 2016: "Luokan äänen ja hiljaisuuden muodostuminen rakenteellisesti ja kokemuksellisesti." Teoksessa *Luokan ääni ja hiljaisuus: Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-alun Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 46-87.
- Kivikko, Natalia 2021: *Punavuorieffekti*. Helsinki: Aviator.
- Koivunen, Anu 2004: "Mihin katse kohdistuu? Feministisen elokuvatutkijan metodologinen itsereflektio." Teoksessa *Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta*. Toim. Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino, 228-251.

- Konstnärsnämnden 2016: *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor: En rapport om konstnärer inom alla konstområden verksamma i sverige 2014 utifrån kön, ålder, inkomst, näringsverksamhet, bosättning, utländsk bakgrund, utbildning och social bakgrund*. Stockholm: Konstnärsnämnden.
- Koskela, Lasse & Rojola, Lea 1997: *Lukijan ABC-kirja. Johdatus kirjallisuuden nykyteorioihin ja kirjallisuudentutkimuksen suuntauksiin*. Helsinki: SKS.
- Kosonen, Päivi 1996: "Johdanto." Teoksessa *Naissubjekti ja postmoderni*. Toim. Päivi Kosonen. Helsinki: Gaudeamus, 7–20.
- Kuhn, Annette 2002: *Family Secrets. Acts of Memory and Imagination*. London: Verso.
- Kurikka, Kaisa 2006: "Peili, lamppu ja vankila vai anonymiteetin utopia? Johdatusta tekijyyden teksteihin." Teoksessa *Tekijyyden tekstit*. Toim. Kaisa Kurikka ja Veli-Matti Pynttäre. Helsinki: SKS: Helsinki, 15–37.
- Kurikka, Kaisa 2013: *Algot Untola ja kirjoittava kone*. Turku: Eetos.
- Kurikka, Kaisa & Pynttäre, Veli-Matti (toim.) 2006: *Tekijyyden tekstit*. Helsinki: SKS.
- Kuusela, Hanna 2015: "Neroja ja promoottoreita: Kirjalliset kuraattorit nykykirjallisuudessa." *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain* 2/2015, 35–48.
- Kuusela, Hanna 2020: *Kollaboraatio. Yhteistekijyys nykykirjallisuudessa ja taiteessa*. Tampere: Vastapaino.
- Kähkönen, Lotta; Mannevuori, Mona & Pajala, Mari 2012: "Televisiomaku paljastaa yhteiskuntaluokan? Luokan tutkimuksen metodologisia haasteita." *Sosiologia* 49:4, 335–341.
- Käyhkö, Mari 2008: "Vaie(nne)ttu luokka." Teoksessa *Työväki lähtee – mihin suuntaa tutkimus?* Toim. Matti Hannikainen ja Pia Lohikoski. Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 207–219.
- Käyhkö, Mari 2014: "Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset." *Sosiologia* 51:1, 4–20.
- Käyhkö, Mari 2017: "Keinumista kahden maailman välissä. työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja muuttuva suhde kotimaailmaan." *Sosiologia* 54:1, 6–22.
- Käyhkö, Mari 2020: "Osaanko mä nyt olla tarpeeksi yliopistollinen? Työläistaustaiset yliopisto-opettajanaiset ja luokan kokemukset." *Sosiologia* 57:1, 7–25.
- Lahtinen, Mikko 2011: "Kirjallisuus ja luokka." Teoksessa *Paluu maailmaan: Kirjallisten tekstien sosiologiaa*. Toim. Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen ja Risto Turunen. Helsinki: SKS, 155–182.
- Lareau, Annette 2011: *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. Berkeley: University of California Press.
- Lareau, Annette 2015: "Cultural Knowledge and Social Inequality." *American Sociological Review* 80:1, 1–27.
- Lawler, Steph 1999: "'Getting out and getting away': Women's narratives of class mobility." *Feminist Review* 63:1, 3–24.

- Lennon, John & Nilsson, Magnus (eds.) 2017a: *Working-class literature(s): Historical and international perspectives*. Stockholm: Stockholm University Press.
- Lennon, John & Nilsson, Magnus 2017b: "Introduction." Teoksessa *Working-class literature(s): Historical and international perspectives*. Eds. John Lennon ja Magnus Nilsson. Stockholm: Stockholm University Press, ix–xviii.
- Liljeström, Marianne 2004: "Feministinen metodologia – mitä se on?" Teoksessa *Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta*. Toim. Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino, 9–21.
- Lorde, Audre 2022: *Sister Outsider. Esseitä ja puheita*. Suom. Kaijamari Sivill. (*Sister Outsider*, 1984.) Helsinki: Kosmos.
- Lorey, Isabell 2015: "Autonomy and Precarization". Teoksessa *Mobile Autonomy: Exercises in Artists' Self-Organization*. Eds. Nico Dockx & Pascal Gielen. Amsterdam: Valiz, 47–60.
- Löytty, Olli 2021: *Jäähyoäiset kotimaiselle kirjallisuudelle*. Helsinki: Teos.
- Marx, Karl 1849: "Palkkatyö ja pääoma." Teoksessa *Valitut teokset*, 2. osa. Karl Marx & Friedrich Engels. Suomentaja tuntematon. Moskova: Kustannusliike Edistys, 377–416. Luettu verkkolähteestä: <https://www.marxists.org/suomi/marx-engels/1849/palkkatyo-ja-paaoma.htm> 17.11.2022.
- Maunuksela, Klaus 2022: *Apuraha ja tunteet*. Helsinki: Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajat.
- McRobbie, Angela 2010: "Reflections on Feminism, Immaterial Labour and the Post-Fordist Regime". *New Formations* 70, 60–76.
- Miller, Nancy K. 1986: "Changing the subject: Authroship, writing, and the reader." Teoksessa *Feminist Studies/Critical Studies*. Ed. Teresa de Lauretis. London: The Macmillan Press, 102–120.
- Moi, Toril 1990: *Sukupuoli/teksti/valta: Feministinen kirjallisuusteoria*. Suom. Raija Koli. Tampere: Vastapaino.
- Moran, Joe 2000: *Star Authors: Literary Celebrity in America*. London & Sterling: Pluto Press.
- Myrskylä, Pekka 2009: "Koulutus periytyy edelleen." *Hyöivointikatsaus* 1/2019. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla https://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_002.html?s=0, luettu 6.12.2021.
- Nissilä, Hanna-Leena 2016: "Sanassa maahanmuuttaja on vähän kitkerä jälkimaku": *Kirjallisen elämän yllirajaistuminen 2000-luvun alun Suomessa*. Oulun yliopisto.
- Nummi, Jyrki 1988: "Alussa oli tekijä. Biografia ja metodi." *Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja* 42. Helsinki: SKS, 131–148.
- Ojajärvi, Jussi & Steinby, Liisa 2008: "Esipuhe." Teoksessa *Minä ja markkinavoimat. Yksilö, kulttuuri ja yhteiskunta uusliberalismin valtakaudella*. Toim. Jussi Ojajärvi & Liisa Steinby. Helsinki: Avain, 7–22.

- Ojajärvi, Jussi (2015): "The Dirty Class: The Re-Intensified Antagonism of Capital and Labour, and the Politics of Arto Salminen." *Journal of Finnish Studies* 18(2): 181–209.
- Ojajärvi, Jussi; Mäkinen, Katariina; Launis, Kati; Lamberg, Emma; Lahikainen, Lauri; Kauranen, Ralf; Bergroth, Harley & Anttila, Anu-Hanna 2016: "Miten Suomi muuttui 2000-luvulle tultaessa?" Teoksessa *Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa*. Toim. Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Kati Launis & Jussi Ojajärvi. Tampere: Vastapaino, 28–45.
- Ojajärvi, Jussi; Sevänen, Erkki & Steinby, Liisa 2018: "Kapitalismi ja sen tutkimus suomalaisen kirjallisuuden näkökulmasta." Teoksessa *Kirjallisuus nykykapitalismissa. Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Toim. Jussi Ojajärvi, Erkki Sevänen & Liisa Steinby. Helsinki: SKS, 7-52.
- Palmgren, Raoul 1965: *Työläiskirjallisuus (Proletaarikirjallisuus)*. Kirjallisuus- ja aatehistoriallinen käsitteistö. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Piispa, Mikko & Salasuo, Mikko 2014: *Taiteilijan elämänselitys. Tutkimus nuorista taiteilijoista 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran Julkaisuja 156. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Precarias a la deriva 2009: *Hoivaajien kapina: Tutkimusmatkoja prekaarisuuteen*. Suom. Laura Böök, Riie Heikkilä, Eeva Itkonen, Anna-Reetta Korhonen, Eetu Viren. Helsinki: Tutkijaliitto/ Like.
- Purhonen, Semi; Gronow, Jukka; Heikkilä, Riie; Kahma, Nina; Rahkonen, Keijo ja Toikka, Arho 2014: *Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Purokuru, Pontus 2019: *Römaani*. Helsinki: Kosmos.
- Pyykkönen, Miikka; Sokka, Sakarias & Kurlin Niiniaho, Ari 2021: "Yrittäjätaiteilijat vapauden, luovuuden ja toimeentulon rajapinnoilla." *Työelämän tutkimus* 19:1, 57–81.
- Pyykkönen, Miikka 2015: "Kulttuuripolitiikan uusi vaih(d)e: luovaa taloutta ja yrittäjyyttä". Teoksessa *Talouden uudet muodot*. Toim. Mikko Jakonen & Tiina Silvasti. Helsinki: Into Kustannus, 122–143.
- Raamattu. Uusi testamentti, Matteuksen evankeliumi (1992).
<https://raamattu.fi/raamattu/KR92/MAT.25/Matteus-25>
- Rensujeff, Kaija 2015: *Taiteilijan asema 2010. Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulo- ja elämäntyylien muutos*. Toinen, korjattu painos. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.
- Roiha, Taija 2016: "Luovuuden dispositiivi, sukupuoli ja taiteellisen työn prekarisoituminen." *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2016*, 80–94.
- Roiha, Taija 2017: "Luokattomat taiteilijat?" *TAHITI: Taidehistoria tieteenä* 7:1, Saatavilla <https://tahiti.journal.fi/article/view/85655>, luettu 6.12.2021.
- Roiha, Taija 2019: "Crossing the magical barriers of art: Social class, authorship and capital in the contemporary Finnish literary field." *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift* 22:1, 50–71.

- Roiha, Taija 2020: "Varastamisen ja haltuunoton rajoilla. Siivoojat varkaina Lucia Berlinin 'Siivoojan käsikirjassa' ja Elizabeth Jolley'n 'Viimeisessä sadossa'." *Sukupuolentutkimus – Genusforskning* 33:1, 7–19.
- Roiha, Taija 2021: "The minor as major: Outsiderness and social class in Saara Turunen's prose." *European Journal of Cultural Studies* 24:3, 741–756.
- Rojola, Lea 2004: "Sukupuolieron lukeminen: Feministinen kirjallisuudentutkimus." Teoksessa *Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta*. Toim. Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino, 25–43.
- Ruohonen, Voitto 2018: "Kapitalismi, julkisuus, kirjallisuus ja web 2.0." Teoksessa *Kirjallisuus nykykapitalismissa. Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Toim. Jussi Ojajarvi, Erkki Sevänen ja Liisa Steinby. Helsinki: SKS, 114–174.
- Ruohonen, Voitto; Sevänen, Erkki & Turunen, Risto (toim.) 2011: *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa*. Helsinki: SKS.
- Saari, Juhani; Aarnio, Leo & Rytönen, Maria 2015: *Kolme näkökulmaa koulutuksen valikoituvuuteen: Nuorten koulutusvalinnat tilastojen ja kertomusten valossa*. Helsinki: Otus.
- Saastamoinen, Mikko & Kuusela, Pekka 2021: "Terapeuttinen ja työväenluokkainen kansalaisuus." Teoksessa *Terapeuttinen valta: Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Toim. Kristiina Brunila, Esko Harni, Antti Saari ja Hanna Ylöstalo. Tampere: Vastapaino, 75–94.
- Salmi-Niklander, Kirsti 2011: "Sanelman sisaret: Sosiaalisen tekijyyden strategioita nuorten työläisnaisten suullis-kirjallisissa verkostoissa 1910–20-luvulla." Teoksessa *Kirjoitettu nuoruus: Aikalaistulkintoja 1900-luvun alkupuolen nuoruudesta*. Toim. Saara Tuomaala, Kirsti Salmi-Niklander & Ilona Kempainen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 20–46.
- Sevänen, Erkki 2011: "Kohti kirjallisten tekstien sosiologiaa." Teoksessa *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa*. Toim. Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen ja Risto Turunen. Helsinki: SKS, 11–46.
- Skeggs, Beverley; Thumim, Nancy & Wood, Helen 2008: "'Oh goodness, I am watching reality TV': How methods make class in audience research." *European Journal of Cultural Studies* 11:1, 5–24.
- Skeggs, Beverley 1995: "Introduction." Teoksessa *Feminist cultural theory: Process and production*. Ed. Beverley Skeggs. Manchester: Manchester University Press, 1–29.
- Skeggs, Beverley 1997: *Formations of class and gender: Becoming respectable*. London: SAGE Publications.
- Skeggs, Beverley 2010: "Class, culture and morality: Legacies and logics in the space for identification." Teoksessa *The SAGE Handbook of Identities*. Eds. Margaret Wetherell & Chandra Talpade Mohanty. London: SAGE Publications, 339–359.
- Skeggs, Beverley 2014: *Elävä luokka*. Suom. Lauri Lahikainen & Mikko Jakonen. Tampere: Vastapaino.

- Speller, John R.W. 2011: *Bourdieu and Literature*. Cambridge: Open Book Publishers.
- Standing, Guy 2011: *The Precariat. The New Dangerous Class*. London: New York: Bloomsbury Academic.
- Sundström, Charlotte & Söderling, Trygve (toim.) 2009: *Obs! Klass*. Helsingfors: Schildts.
- Talaskivi, Katri 2021: *Kieli-ideologia ja kirjailijakäsitys 2010-luvun Suomessa: Muunkielisten kirjailijoiden kokemuksia suomalaisessa kirjallisuusinstituutiossa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tammi, Pekka 1992: *Kertova teksti: Esseitä narratologiasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Tolonen, Tarja (toim.) 2010: *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Tontti, Jarkko (toim.) 2005: *Tulkinnasta toiseen: Esseitä hermeneutiikasta*. Tampere: Vastapaino.
- Tuchman, Gaye ja Nina E. Fortin 1989: *Edging women out: Victorian novelists, publishers, and social change*. New Haven and London: Yale University Press.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. E-kirja. Helsinki: Tammi.
- Vallinkoski, Noora 2022: *Koneen pelko*. Helsinki: Atena.
- van Maanen, Hans 2009: *How to Study Art Worlds. On the Societal Functioning of Aesthetic Values*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Vattimo, Gianni 2005: "Rationaalisuuden rekonstruktio." Teoksessa *Tulkinnasta toiseen: Esseitä hermeneutiikasta*. Toim. Jarkko Tontti, Jarkko. Tampere: Vastapaino, Tampere, 177–191.
- Walker, Cheryl 1990: "Feminist Literary Criticism and the Author." *Critical Inquiry* 16:3, 551–571.
- Verkkapuro, Ville 2022: *Pete*. Helsinki: Kosmos.
- Wilson, Sarah 2012: "Situated authorship: Feminist critical engagement with Roland Bathes's 'The Death of the Author'". *Verso: An Undergraduate Journal of Literary Criticism*, 1–9.
- Witz, Anne 2005: "Anamnesis and amnesia in Bourdieu's work: The case for a feminist anamnesis." Teoksessa Adkins, Lisa ja Skeggs Beverley (toim.): *Feminism after Bourdieu*. London: Blackwell Publishing, 211–223.
- Wolff, Janet 1993: *The social production of art*. London: Macmillan.

Internet-lähteet

- Hubara, Koko 2016: "Othe(i)ron." *Ruskeat Tytöt*, blogikirjoitus. Saatavilla <https://www.lily.fi/blogit/ruskeat-tytot/otheiron/>, luettu 27.11.2020.
- Huttunen, Rauno 2014: "Habermas, Jürgen". *Filosofia.fi*, ensyklopedia. Saatavilla <https://filosofia.fi/fi/ensyklopedia/habermas-jurgen>, luettu 12.12.2022.
- Koneen Säätiö 2021: Myönnetyt apurahat ja residenssit 2021. Saatavilla <https://koneensaatio.fi/tuetut/>, luettu 2.12.2021.

- Lahtinen, Veikka 2016: "Keskustelu, jota ei käyty." Blogikirjoitus, henkilökohtainen blogi. Saatavilla <https://lahtinenveikka.wordpress.com/2016/02/10/keskustelu-jota-ei-kayty/>, luettu 30.11.2020.
- McTavish, Anni (n.d.) "Cultural Capital". *Early Education: The British Association for Early Childhood Education*. Verkkosivu. Saatavilla: <https://www.early-education.org.uk/cultural-capital>, luettu 11.12.2021.
- OECD 2012: *Literacy, numeracy and problem solving in technology-rich environments*. OECD Publishing. Saatavilla https://www.oecd-ilibrary.org/education/literacy-numeracy-and-problem-solving-in-technology-rich-environments_9789264128859-en, luettu 6.12.2021.
- Online Etymology Dictionary, "Author". Saatavilla: <https://www.etymonline.com/search?q=author>, luettu 2.12.2020.
- Pulkkinen, Juha-Pekka 2020: "Olen valekirjailija ja valeohjaaja", sanoo Juha Hurme. *Yle Kulttuuri*, 21.1.2020. Saatavilla <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/01/20/olen-valekirjailija-ja-valeohjaaja-sanoo-juha-hurme>, luettu 6.12.2021.
- Raunio, Katja 2021: "Köyhän perheen lapsi". LP 106. *Long Play*, 30.10.2021. Saatavilla <https://longplay.fi/jutut/koyhan-perheen-lapsi>, luettu 10.11.2021.
- Suomen Kirjailijaliitto 2022a: "Säännöt". Päivätty 1.7.2022. Saatavilla <https://kirjailijaliitto.fi/liitto/saannot/>, luettu 5.2.2023.
- Suomen Kirjailijaliitto 2022b: "Tilastoja ja tutkimuksia". Saatavilla <https://kirjailijaliitto.fi/medialle/tilastoja-ja-tutkimuksia/#kirjailijoista>, luettu 14.12.2022.
- Tietosuojavaltuutetun toimisto 2023a: "Tietojen minimointi". Saatavilla <https://tietosuoja.fi/tietojen-minimointi>, luettu 3.2.2023.
- Tietosuojavaltuutetun toimisto 2023b: "Usein kysyttä Euroopan tietosuoja-asetuksesta." Saatavilla <https://tietosuoja.fi/gdpr>, luettu 3.2.2023.
- Unesco 1980: "Recommendation concerning the Status of the Artist. Saatavilla <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000114029.page=144>, luettu 19.1.2023.
- Ylitalo, Marko 2014: "Lapsuudenkodin kirjat vaikuttavat aikuisiän lukutaitoon". *Hyvinvointikatsaus*, 3/2014. Saatavilla http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2014/art_2014-09-29_006.html?s=0, luettu 6.12.2021.

Lehtiartikkelit

- Adewunmi, Bim 2014: Kimberlé Crenshaw on intersectionality: "I wanted to come up with an everyday metaphor that anyone could use". *New Statesman* 2.4.2014. Saatavilla: <https://www.newstatesman.com/politics/welfare/2014/04/kimberl->

[crenshaw-intersectionality-i-wanted-come-everyday-metaphor-anyone-could](#), luettu 6.12.2021.

- Dahlbom, Taika 2018: ”Keskiluokka on mulle vain lainassa”. *Helsingin Sanomat*, 16.10.2018, B4. Saatavilla <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005864540.html>, luettu 6.12.2021.
- Hiilamo, Elli-Alina 2018: Henriikka Rönkkönen ei kelvannut Kirjailijaliiton jäseneksi. *Helsingin Sanomat*, 23.10.2018, B3. Saatavilla <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005872749.html>, luettu 6.12.2021.
- Hirvonen, Iida Sofia 2020: ”Otteita tiliotefiktion ajasta.” *Nuori Voima* 6/2020, 42–45.
- Hosseini, Silvia 2022: ”Tunnustus ja todistus.” *Suomen Kuvalehti*, 27.10.2022. Saatavilla <https://suomenkuvalehti.fi/kulttuuri/kirja-arvio-naisen-taistelut-ja-muodonmuutokset-on-koyhan-aidin-tarina/>, luettu 27.10.2022.
- Lehtola, Jyrki 2020: ”Kirjahyllystä on tullut julkkisten uusi piilokuva – korona-aikanakin pitää jollain erottua roskaväestä ja rahvaasta.” *Ilta-Sanomat*, 29.5.2020. Saatavilla <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006522116.html>, luettu 6.12.2021.
- Mansell, Warwick 2019: ”Ofsted plan to inspect ‘cultural capital’ in schools attacked as elitist.” *The Guardian*, 3.9.2019. Saatavilla <https://www.theguardian.com/education/2019/sep/03/ofsted-plan-inspect-cultural-capital-schools-attacked-as-elitist>, luettu 11.12.2021.
- Männynväli, Emilia 2022: ”Luokasta ja mausta eli minne katosivat työläskirjailijat.” *Kansan Uutiset*, 12.11.2022. Saatavilla <https://www.ku.fi/artikkeli/4797328-luokasta-ja-mausta-eli-minne-katosivat-tyolaiskirjailijat>, luettu 5.2.2023.
- Onninen, Oskari 2023: ”Elitisti ja elitismien linnake.” *Suomen kuvalehti*, 18.1.2023. Saatavilla <https://suomenkuvalehti.fi/kulttuuri/pitkan-uran-tehnyt-markku-eskelinen-ei-kelvannut-kirjailijaliittoon-ajattelin-etten-ena-olisi-persona-non-grata/>, luettu 19.1.2023.
- Riihinen, Eleonoora 2022: ”Somevaikuttajat keskustelevat Instagramissa nyt siitä, kuka saa kirjoittaa kirjoja, vaikka löytyisi paljon olennaisempikin kysymys.” *Helsingin Sanomat*, 24.8.2022. Saatavilla <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009023088.html>, luettu 2.2.2023.
- Sevimli, Adile 2022: ”Kurjuuksien kurjuus”. *Nuori Voima* 5–6/2022.
- The Guardian 2013: ”Margaret Thatcher: A Life in Quotes.” *The Guardian*, 8.4.2013. Saatavilla: <https://www.theguardian.com/politics/2013/apr/08/margaret-thatcher-quotes>, luettu 9.9.2022.

LIITTEET

Liite 1: Tutkimuskutsu

Kutsu tutkimukseen: Kirjailijoiden kokemuksia yhteiskuntaluokasta ja sukupuolesta

Mistä on kysymys?

Kirjailijoiden työtä on kuvattu usein muiden taiteenalojen tapaan vapaaksi ja vapaamieliseksi ammatiksi. On ajateltu, että yksilöön ja hänen taustaansa – esimerkiksi sukupuoleen ja yhteiskuntaluokkaan – liittyvien tekijöiden sijaan ratkaisevassa asemassa ammatin harjoittamisen kannalta ovat kirjailijan kirjalliset ansiot ja taidot. Mutta onko asia sittenkään näin yksinkertainen?

Tutkin väitöskirjatutkimuksessani suomalaisten tai Suomessa työskentelevien kirjailijoiden kokemuksia sukupuolesta ja yhteiskuntaluokasta suhteessa kirjailijan työhön ja ammattiin. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, kokevatko kirjailijat näiden tekijöiden vaikuttavan heidän työ- ja toimintamahdollisuuksiinsa kirjailijana, ja jos kokevat, millaisin tavoin.

Tutkimuksen tekopaikka on kirjallisuuden oppiaine Jyväskylän yliopiston musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksessa. Tutkimusta ohjaavat kirjallisuuden professori Sanna Karkulehto ja kulttuuripolitiikan professori Miikka Pyykkönen. Nyt toteutettava aineistonkeruu on yksi osa tutkimuksen kokonaisuaineistoa, joka koostuu lisäksi valmiista kirjailijahaastatteluista sekä myöhemmin toteutettavista haastatteluista tai ryhmäkeskusteluista.

Kuka voi osallistua tutkimukseen?

Tutkimukseen voi osallistua kuka tahansa vähintään yhden teoksen julkaissut ja itsensä kirjailijaksi määrittelevä henkilö. Tutkimukseen toivotaan osallistujiksi erilaisista taustoista tulevia ja erilaisissa elämäntilanteissa olevia kirjailijoita.

Miten voin osallistua tutkimukseen ja kuinka paljon se vie aikaa?

Voit osallistua tutkimukseen ottamalla yhteyttä väitöskirjatutkija Taija Roihaan sähköpostitse (taija.roiha@jyu.fi) tai puhelimitse (+358 50 400 6786) maanantaihin 26.2.2018 mennessä. Yhteydenoton jälkeen sinulle toimitetaan lisätietoja ja ohjeita tutkimukseen osallistumisesta. Tämän jälkeen tutkimukseen osallistuvia pyydetään toimittamaan tutkijan käyttöön teksti, jossa he kertovat vapaamuotoisesti omista sukupuoleen ja yhteiskuntaluokkaan liittyvistä kokemuksistaan suhteessa kirjailijantyöhön tai kirjailijan ammattiin hakeutumiseen. Vastauksen laatiminen vie noin 20 minuuttia, mutta halutessasi voit käyttää siihen myös enemmän aikaa.

Mikäli olet kiinnostunut tutkimukseen osallistumisesta jollakin muulla tavalla (esim. haastattelu), voit ottaa yhteyttä tutkijaan.

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja raportoidaan anonyymisti. Sähköiset vastaukset säilytetään salasanalla suojattuna yliopiston sisäisellä palvelimella, kirjalliset vastaukset tutkijan hallussa lukollisessa säilytystilassa.

Tutkimukseen toivotaan laajaa ja moninaista osallistujajoukkoa. Kirjailijoiden työtä sukupuolen ja yhteiskuntaluokan näkökulmasta lähestyvä tutkimus on ollut tähän asti vähäistä, joten tutkimukseen osallistumalla autat tuottamaan arvokasta tietoa kirjailijoiden työn olosuhteista, yhdenvertaisuudesta ja eriarvoisuudesta. Kaikenlaiset vastaukset ovat arvokkaita – voit osallistua tutkimukseen riippumatta siitä, miten suhtaudut tutkimuksen kohteena olevaan aiheeseen.

Annan mielelläni lisätietoja kaikissa tutkimuksen tekoon liittyvissä kysymyksissä.

Ystävällisin terveisin,

Taija Roiha, FM
Tohtorikoulutettava
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos, kirjallisuuden oppiaine
Jyväskylän yliopisto
Sähköpostiosoite: taija.roiha@jyu.fi
Puhelinnumero: +358 50 400 6786

VASTAUSOHJEET: Kirjailijoiden kokemuksia yhteiskuntaluokasta ja sukupuolesta

Miten osallistun tutkimukseen?

Tutkimuksen aineistonkeruun ensimmäinen osa kerätään avoimen kirjoituskutsun avulla. Tutkimukseen osallistuvaa pyydetään toimittamaan tutkijan käyttöön teksti, missä hän kertoo vapaamuotoisesti omista sukupuoleen ja yhteiskuntaluokkaan liittyvistä kokemuksistaan suhteessa kirjailijantyöhön tai kirjailijan ammattiin hakeutumiseen.

Vastaukset voivat olla vapaamuotoisia, mutta niitä laadittaessa pyydetään kiinnittämään huomiota seuraaviin kysymyksiin:

- Koetko kuuluvasi johonkin yhteiskuntaluokkaan?
- Millaisissa ammateissa vanhempasi toimivat ja millaiseen yhteiskuntaluokkaan ajattelet heidän kuuluvan tai kuuluneen?
- Millaisia vaikutuksia koet yhteiskuntaluokalla olleen ja olevan suhteessa työhösi kirjailijana tai kirjailijan ammattiin hakeutumiseen?
- Millaisissa tilanteissa olet tietoinen sukupuolestasi työskennellessäsi kirjailijana?
- Koetko sukupuolen vaikuttaneen toimintamahdollisuuksiisi kirjailijana, teostesi saamaan vastaanottoon tai yleiseen julkisuuskuvaasi?
- Oletko kokenut seksuaalista häirintää? Voit halutessasi kuvailla mahdollisia häirintätapauksia.
- Ajatteletko kirjallisuuden kentän olevan yhdenvertainen?
- Jos sinulla on lapsia tai perhettä, koetko sen vaikuttaneen mahdollisuuksiisi toimia kirjailijana?

Sinun ei tarvitse vastata kaikkiin kysymyksiin. Voit halutessasi keskittyä sinulle tärkeimpiin kysymyksiin tai vastata lyhyemmin mahdollisimman moneen kysymyksistä. Vastausten ei tarvitse olla kaunokirjallisia tai tyylyteltyjä, joskin myös tällaisen vastaustekstin palauttaminen on sallittua. Vastauksen ohkeen voit halutessasi liittää myös esimerkiksi otteita omista mahdollisista päiväkirjamerkinnöistäsi tai muista muistiinpanoista, joissa käsittelet em. aiheita. Vastausten pituus on vastaajan itsensä määriteltävissä.

Lisäksi tutkimukseen osallistuvia pyydetään vastaamaan seuraaviin taustakysymyksiin:

- Syntymävuosi ja -paikka
- Sukupuoli
- Nykyinen asuinpaikka
- Kirjallisen tuotannon laajuus (esimerkiksi kuinka monta teosta missäkin genressä)
- Esikoisteoksen julkaisuvuosi

- Koulutustausta
- Mahdollisten lasten lukumäärä ja syntymävuodet. Kerro myös, mikäli sinulla ei ole lapsia.
- Jos haluat saada tietoa tutkimuksen edistymisestä, lisää myös yhteystietosi (mieluiten sähköpostiosoite).

Vastausten toimittaminen

Vastaukset pyydetään toimittamaan 31.5.2018 mennessä ensisijaisesti sähköpostitse osoitteeseen taija.roiha@jyu.fi. Vastaukset on mahdollista toimittaa myös postin välityksellä osoitteeseen:

Taija Roiha / Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
PL 35
40014 Jyväskylän yliopisto

Annan mielelläni lisätietoja kaikissa tutkimuksen tekoon liittyvissä kysymyksissä.

Ystävällisin terveisin,

Taija Roiha
taija.roiha@jyu.fi
+35850 400 6786 (Huom. Olen ulkomailla 28.2.-31.5.2018, minkä aikana puhelinnumeroni ei välttämättä ole käytössä. Tänä aikana suosittelen yhteyden ottamista sähköpostitse.)

Liite 3: Tiedote tutkittaville ja suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen työnimi: Kokemuksia ja kertomuksia kirjailijantyön sukupuolittuneista ja luokkasidonnaisista rakenteista 2000-luvun Suomessa

TIEDOTE TUTKITTAVILLE JA SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Tutkijoiden yhteystiedot

Vastuullinen tutkija
FM Taija Roiha
Jyväskylän yliopisto
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
+35850 400 6786
taija.roiha@jyu.fi

Väitöskirjatyön pääohjaaja
Professori Sanna Karkulehto
Jyväskylän yliopisto
sanna.j.karkulehto@jyu.fi
+35840 805 3835

Tutkimuksen taustatiedot

Tutkimuksen toteutuspaikkana on kirjallisuuden oppiaine Jyväskylän yliopiston musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Kyseessä on yksittäinen tutkimus, josta valmistuu artikkelimuotoinen väitöskirja. Tutkimus toteutetaan vuosina 2017–2021. Tutkimusta rahoittaa Jyväskylän yliopisto.

Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja merkitys

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten kirjailijat kokevat sukupuolen ja yhteiskuntaluokan vaikuttavan kirjailijantyöhönsä, miten niiden koetaan vaikuttaneen kirjailijan ammattiin hakeutumiseen sekä millä tavoin näistä kokemuksista kerrotaan. Tavoitteena on lisätä aihepiiriä koskevaa tietoa ja tutkimusta sekä nostaa aihetta myös yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tieteellisestä näkökulmasta tutkimus lisää tietoa Suomessa kohtalaisen vähän tutkitusta aiheesta. Käytännöllisellä tasolla tutkimus voi tarjota työkaluja myös kirjailijoiden edunvalvontaan ja yhteiskunnallisen aseman parantamiseen liittyviin kysymyksiin.

Tutkimusaineiston käyttötarkoitus, käsittely ja säilyttäminen

Tutkimuksessa kerätään aineistoa tutkimus- ja opetuskäyttöön. Tutkimusaineistoa ei luovuteta kaupalliseen käyttöön.

Aineistoa säilytetään tutkimuksen aikana tutkijan hallussa Jyväskylän yliopiston U-asetmalle tallennettuna. Aineistoon pääsy on suojattu käyttäjätunnuksella ja salasanalla. Mahdollisia aineistotulosteita ja paperivastauksia säilytetään lukittuna Jyväskylän yliopiston tiloissa.

Aineisto tullaan arkistoimaan tutkimuksen päättymisen jälkeen anonymisoituna ja ilman tunnistetietoja. Kaikki yksilön tunnistamisen mahdollistavat tiedot poistetaan. Aineisto voidaan vastaajien luvalla luovuttaa Tietoarkistoon jatkokäyttöä varten tai vaihtoehtoisesti joko Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto JYXiin tai Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkistoon.

Menettelyt, joiden kohteeksi tutkittavat joutuvat

Tutkimukseen valittavat henkilöt rekrytoidaan avoimen tutkimuskutsun kautta. Tutkimukseen voi osallistua kuka tahansa vähintään yhden teoksen julkaissut kirjailija, joka asuu Suomessa tai on suomalainen mutta asuu muualla. Tutkimuksesta tiedotetaan mm. eri kirjailijaliittojen jäsenkirjeiden, musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen nettisivujen sekä sosiaalisen median kanavien välityksellä.

Tutkimukseen osallistuviin ei kohdistu erityisiä toimenpiteitä. Tutkimukseen osallistuvilta odotetaan mahdollisimman tarkkaa ja rehellistä vastaamista kyselyssä esitettyihin kysymyksiin ja tietopyyntöihin.

Tutkimuksen hyödyt ja haitat tutkittaville

Osallistumalla tutkimukseen tutkittavat auttavat tuottamaan tarpeellista tietoa kirjallisen kentän yhdenvertaisuuteen ja eriarvoisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Tutkimuksen avulla voidaan tuottaa arvokasta tietoa kirjailijoiden työskentelyolosuhteista sekä tarjota välineitä myös työskentelyolosuhteiden parantamiseen.

Tutkimuksessa ei kohdistu riskejä tutkimukseen osallistuvalla.

Miten ja mihin tutkimustuloksia aiotaan käyttää

Tutkimustuloksia on tarkoitus julkaista, esittää tai hyödyntää seuraavilla foorumeilla:

- Kansainväliset julkaisut
- Kansalliset julkaisut
- Kongressi- ja seminaariesitykset
- Opinnäytetyöt
- Opetus

Tutkimukseen osallistuvia tiedotetaan tutkimuksen etenemisestä, tuloksista ja näitä koskevista julkaisuista sähköpostitse. Tiedon saaminen edellyttää tutkittavalta yhteystietojen (sähköpostiosoitteen) ilmoittamista.

Tutkittavien oikeudet

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tutkittavilla on tutkimuksen aikana oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa ilman, että siitä aiheutuu heille mitään seuraamuksia. Tutkimuksen järjestelyt ja tulosten raportointi ovat luottamuksellisia. Tutkimukseen osallistuvien antamat henkilökohtaiset tiedot, jotka voisivat johtaa tutkittavan henkilöllisyyden paljastumiseen, tulevat ainoastaan tutkijan käyttöön. Tulokset analysoidaan ja julkaistaan tutkimusraporteissa siten, ettei yksittäistä tutkittavaa voi tunnistaa. Tutkittavilla on oikeus saada lisätietoa tutkimuksesta tutkijalta missä vaiheessa tahansa.

Tutkimuksen rekisteriseloste

Tutkimuksesta on täytetty henkilötietolain edellyttämä rekisteriseloste, jonka tutkittava halutessaan saa tutkijoilta nähtäväkseen.

Vakuutukset

Jyväskylän yliopiston henkilökunta ja toiminta on vakuutettu. Vakuutus sisältää potilasvakuutuksen, toiminnanvastuuvakuutuksen ja vapaaehtoisen tapaturmavakuutuksen.

Tutkittavan suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Olen perehtynyt tämän tutkimuksen tarkoitukseen ja sisältöön, kerättävän tutkimusaineiston käyttöön, tutkittaville aiheutuviin mahdollisiin haittoihin sekä tutkittavien oikeuksiin ja vakuutusturvaan. Suostun osallistumaan tutkimukseen annettujen ohjeiden mukaisesti. Voin halutessani peruuttaa tai keskeyttää osallistumiseni tai kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta missä vaiheessa tahansa. Tutkimustuloksiani ja kerättyä aineistoa saa käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa ei voi tunnistaa.

Kyllä.

Rastita lisäksi seuraavista haluamasi kohdat:

Minut saa kutsua mahdolliseen haastatteluun.

Haluan seurata tutkimuksen etenemistä liittymällä aihetta koskevalla sähköpostilistalle. Sähköpostiosoitteeni on:

Annan luvan tutkimusvastaukseni arkistointiin anonymisoidussa muodossa tieteellistä jatkokäyttöä varten.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus

Päiväys

Tutkijan allekirjoitus

ALKUPERÄISET JULKAISUT

I

LUOKATTOMAT TAITEILIJAT?

Roiha, Taija 2017

TAHITI: Taidehistoria tieteenä 7:1

Julkaistu uudelleen Taidehistorian seuran luvalla.

Luokattomat taiteilijat? Taiteellisen työn yhteiskunnallinen eriarvoisuus prekaarissa taidemaailmassa.

Tämän artikkelin tavoitteena on avata teoreettisia näkökulmia suomalaisen taiteilijakunnan luokkarakenteen ja yhteiskuntaluokan vaikutusten tarkasteluun taiteellisen työn prekaareissa olosuhteissa. Artikkelin lähtökohtana on ajatus siitä, että tietyt taiteen toimintaympäristöön usein liitetyt käsitykset esimerkiksi yhdenvertaisuudesta yhdessä taiteellista työtä määrittävien prekaarien olosuhteiden kanssa muodostavat kokonaisuuden, jossa yhteiskuntaluokkien väliset erot jäävät helposti näkymättömiksi, mutta silti kaikkea muuta kuin merkityksettömiksi. Konkretisoidakseni ajatusta analysoin näiden tekijöiden yhteyksiä suhteessa aikaisemmin erityisesti Ison-Britanniassa toteutettuun aiheesta koskevaan tutkimukseen. Artikkelin lopuksi teen ehdotuksia siitä, miten yhteiskuntaluokan vaikutuksia voitaisiin tarkastella nykyistä paremmin empiirisen tutkimuksen keinoin myös Suomen kontekstissa.

Avainsanat: yhteiskuntaluokka, taiteellinen työ, prekarisaatio

Aluksi

Yhteiskuntaluokat ovat monimutkaisia yhteiskunnallista eriarvoisuutta tuottavia ja uusintavia rakenteita. Monimutkaisuutensa vuoksi luokasta puhuminen tai sen näkyväksi tekeminen ei aina ole yksinkertaista. Toisaalta luokasta vaikeneminen voi kieliä myös halusta kiistää yhteiskunnallisen eriarvoisuuden olemassaolo. Erityisesti 1980-luvulta 2000-luvulle ja osin vielä tähän päivään saakka luokka on leimattu vanhanaikaiseksi ja individualismin ideaalin kanssa huonosti yhteensopivaksi tavaksi käsitteellistää yhteiskunnan toimintaa ja siinä ilmenevää eriarvoisuutta.¹

Taiteen kenttä asettaa omat erityiset haasteensa yhteiskuntaluokan käsittelylle ja eriarvoisuuden näkyväksi tekemiselle, sillä sen toimintaan ovat usein kiinteästi liittyneet avoimuuden, meritokraattisuuden ja yhdenvertaisuuden ihanteet.² Luokan ja kulttuurin yhteisvaikutuksia onkin tutkittu usein ennen kaikkea suhteessa makuun ja kulttuurin kulutukseen,³ mutta vähemmissä määrin kulttuurin tekemiseen tai taide- ja kulttuurialan työntekijöiden asemaan.⁴

Taiteilijoiden ja luovan työn tekijöiden yhteiskunnallista asemaa Ison-Britannian kontekstissa tutkineet Sam Friedman, Dave O'Brien ja Daniel Laurisons erottavat toisistaan kaksi erilaista

taiteellisen työn tutkimuksen diskurssia. Tutkijoiden mukaan taiteellista työtä on lähestytty usein joko luovan työn autonomisuutta ja vapautta korostavasta tai suorastaan ihannoivasta näkökulmasta⁶ tai vaihtoehtoisesti kriittisestä, luovien alojen prekaarisuutta korostavasta lähestymistavasta käsin, joista jälkimmäisen tavoitteena on ollut nostaa esille luovaan työhön liittyvä riisto sekä palkattomaan työhön ja yleisesti prekaareihin olosuhteisiin liittyvät ongelmat.⁷ Kumpikaan näistä lähestymistavoista ei kuitenkaan vielä itsessään sisällä luokkanalyysiä, vaan molemmat lähestyvät taiteellista työtä ja sen tekijöitä melko yhtenäisenä kokonaisuutena, joskin yleensä taiteenalakohtaiset erot huomioiden ja tunnistaen. Myös sukupuolen, rodun ja iän kaltaisten tekijöiden huomioiminen on joidenkin tutkijoiden mukaan ollut luovaa työtä koskevassa (kansainvälisessä) tutkimuksessa luokkataustan huomioimista yleisempää.⁸

Artikkelini tarkoituksena on tarjota teoreettisia näkökulmia yhteiskuntaluokan merkitysten ymmärtämiseksi ja analysoimiseksi taiteellisen työn kontekstissa. Taiteellisen työn olosuhteet ymmärretään artikkelissa lähtökohtaisesti prekaareina eli epävarmoina, ”huokoisina” sekä työn ja henkilökohtaisen rajaa koettelevina olosuhteina.⁹ Prekaarien työskentelyolosuhteiden katsotaan artikkelissa sinänsä määrittävän luovaa työtä henkilön luokkataustaan katsomatta. Tavoitteena on kuitenkin avata näkökulmia siihen, miten erilaiset luokkasidonnaiset resurssit vaikuttavat yksilön kykyyn navigoida prekaarisuuden synnyttämän epävarmuuden keskellä.¹⁰ Läpileikkaavana teemana on luokan ymmärtäminen taloudellisena, kulttuurisena ja sosiaalisena kokonaisuutena.

Artikkeli alkaa yhteiskuntaluokan määrittelyllä, jonka jälkeen siirrytään käsittelemään taiteilijan työhön ja sen toimintaympäristöön liittyviä erityispiirteitä artikkelin aihepiirin näkökulmasta. Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään prekarisaatiota ja ajatusta taiteellisesta työstä uuden työn koelaboratoriona. Prekarisaatiota käsittelevän osuuden jälkeen luodaan lyhyt katsaus Isossa-Britanniassa toteutetussa aihetta koskevassa empiirisessä tutkimuksessa esiin nousseisiin tutkimustuloksiin. Artikkelin lopussa tehdään ehdotuksia siitä, miten luokan merkitys voitaisiin huomioida nykyistä paremmin suomalaisessa taiteilijoita ja luovan työn tekijöitä käsittelevässä empiirisessä tutkimuksessa.

Yhteiskuntaluokan määrittely

Luokan tutkiminen ja sen merkitysten analysointi edellyttävät aina väistämättä itse yhteiskuntaluokan käsitteen määrittelyä. Erilaiset määritelmät kuitenkin eroavat toisistaan – luokka on kaikkea muuta kuin yksiselitteinen käsite. Yhteiskuntateoriassa luokkaa on lähestytty esimerkiksi niin marxilaisittain tuotantosuhteiden roolia korostavasta, weberiläisittäin statuksen merkitystä painottavasta tai bourdieulaisittain lähestymistavasta, joka pyrkii laajentamaan kulttuurisen pääoman merkitystä luokkasuhteiden rakentajana.¹¹

Empiirinen luokkatutkimus edellyttää kuitenkin teorian lisäksi aina myös jonkinlaista luokan operationalisointia. Kansainvälisessä empiirisessä yhteiskuntapoliittisessa tutkimuksessa yksi eniten käytetyistä luokan määritelmistä pohjaa *Erikson–Goldthorpen luokitteluun* eli niin sanottuun EG-luokitukseen, jossa yhteiskuntaluokkia lähestytään ammattiperustaisesti. EG-luokituksessa luokkaa määriteltäessä nojataan kriteereihin, jotka koskevat (i) työnantajien, itsenäisten yrittäjien ja palkkatyöntekijöiden välistä erontekoa, (ii) työn itsenäisyyden määrän ja valvonnan vaikeuden asteen arviointia sekä (iii) yksilöllisten kykyjen sekä erityisosaamisen ja ammattitaidon merkitystä.¹² Näiden kriteerien perusteella pyritään niin sanottuun *objektiiviseen luokkaluokitteluun* erotuksena ihmisten *subjektiivisista luokkakokemuksista*. Subjektiiviseen luokkakokemukseen tai luokkasamastumiseen vaikuttavatkin edellä listattujen kriteereiden lisäksi myös esimerkiksi koulutus, tulot sekä muiden perheenjäsenten luokka-asetat.¹³ Näin ollen kokemus omasta luokasta voi erota kapeammasta ammattiperusteista luokittelusta.

Ammattiperustaisen EG-luokituksen käyttö soveltuu kuitenkin huonosti tässä artikkelissa käytettäväksi, sillä artikkelin tavoitteena on avata näkökulmia nimenomaan tietyn ammattiryhmän *sisäisten* luokkaerojen näkyväksi tekemiseen.¹⁴ Vaikka luovat ja taiteelliset ammatit eroavatkin jossakin määrin toisistaan myös EG-määritelmässä käytetyillä kriteereillä, voidaan niitä yleisesti ottaen kuitenkin luonnehtia korkeaa ammattitaitoa vaativiksi ja suhteellisen itsenäisesti harjoitettaviksi ammateiksi. Taiteellisiin ja luoviin ammatteihin päädytään erilaisista taustoista, niin työläisperheistä kuin etuoikeutetuista lähtökohdista. Itse koulutus tai ammatin hankkiminen ei kuitenkaan riitä hävittämään luokkataustaa: aivan kuten työväenluokkainen opiskelija tai maisteri ei yliopisto-opintojensa seurauksena ”muutu keskiluokkaiseksi tai juurettomaksi”,¹⁵ ei näin tapahdu myöskään työväenluokkaisesta taustasta tulevalle taiteilijalle. Päinvastoin luokkatausta kulkee ”pitkänä varjona”¹⁶ ihmisen

mukana jopa läpi elämän synnyttäen työväenluokkaisesta taustasta tuleville usein ulkopuolisuuden, vajavaisuuden ja huonommuuden tunteita ja kokemuksia.¹⁷ Tästä syystä pelkkä ammatti tai ammattiasema eivät riitä tavoittamaan kaikkia luokkaan liittyviä vaikutuksia ja ulottuvuuksia.

Luokkaa lähestytään tässä kirjoituksessa feministisen ja luokan kulttuurisia ulottuvuuksia painottavan tutkimusotteen näkökulmasta, niin sanotusti bourdieulais-skeggsiläisessä hengessä.¹⁸ Valitun näkökulman kautta pyritään tarjoamaan välineitä, joiden kautta voidaan tehdä näkyväksi luokan kokemuksiin ja elettyyn luokkaan liittyviä ulottuvuuksia. Vaikka kirjoituksessa keskitytään yhteiskuntaluokkaan, sen kuitenkin ymmärretään liittyvän kiinteästi kysymyksiin sukupuolesta, rodusta ja muista eronteon mekanismeista. Näin määriteltynä luokka ymmärretään lokeromaisen ja tarkkarajaisen laatikon sijaan liikkuvana, *elävänä* ja jatkuvasti muovautuvana tekijänä, joka vaikuttaa paitsi yksilön asemoitumiseen esimerkiksi työmarkkinoilla niin myös subjektiiviseen kokemusmaailmaan.¹⁹ Luokassa on siis kysymys taloudellisen ulottuvuuden lisäksi myös kulttuurisista ja sosiaalisista resursseista. Kulttuurisen ja sosiaalisen ulottuvuuden merkityksen painottamisessa ei ole kysymys luokan taloudellisten merkitysten kiistämisestä, vaan pikemminkin yrityksestä ymmärtää mekanismeja, joilla taloudellista epätasa-arvoa ja hierarkioita uusinnetaan erilaisten kulttuuristen käytäntöjen kautta.

Taiteilijan, taiteen kentän ja yhteiskuntaluokan suhteista

Monet taiteilijuuteen historiallisesti liitetyt käsitykset ovat korostaneet taiteilijan erityislaatuisuutta ja originellia luomisvoimaa – taiteilija on siis usein mielletty eräänlaiseksi ”neromyytin” leimaamaksi poikkeusyksilöksi.²⁰ Pierre Bourdieun²¹ mukaan on vaikeaa löytää toimintakenttää, jossa suurten yksilöiden ja uniikkien luojien glorifioiminen olisi yleisempää kuin mitä se on taiteen ja kirjallisuuden kentällä ollut.

Taiteilijäkäsitykset ovat kuitenkin jatkuvassa käymistilassa.²² Vaikka jotkut taiteelliseen työhön ja taiteilijoiden yhteiskunnalliseen rooliin liitetyistä käsityksistä olisivatkin siis perua jopa vuosisataisista myyteistä, ovat käsitykset myös jatkuvasti ajassa muovautuvia ja yhteiskunnallisten olosuhteiden tulosta – myös romanttisen taiteilijamyytin synty on ollut osaltaan kytköksissä taiteellisen työn olosuhteiden muutokseen.²³ Taiteilijuuden

erityislaatuisuuden korostamisen sijaan taiteilijan ammatin on kuvattu entistä useammin ”rationalisoituvan”, ”maallistuvan” tai ”professionalisoituvan”. Kaikki kolme käsitettä viittaavat prosessiin, jossa taiteilija-ammatti kadottaa tiettyä erityisyyden auraansa ja muuttuu entistä enemmän ”muiden ammattien kaltaiseksi”. Tämä muutos kiinnittyy paitsi taideammattien sisäiseen muutokseen myös yleiseen prekarisoitumiseen sekä luovuuden korostamiseen taloudessa ja työelämässä.²⁴

Muutoksista huolimatta vaikuttaa kuitenkin siltä, että monet romantiikasta ammentavat taiteilijuuteen liitetyt merkitykset muodostavat edelleen – tai ainakin toistaiseksi – eräänlaisen pohjavireen monille nykyisistäkin taiteilijäkäsityksistä. Esimerkiksi Hans Abbing²⁵ esittelee erilaisia perinteiselle lähestymistavalle kilpailevia taiteilijäkäsityksiä, muttei katso yhdenkään niistä silti vielä nousseen määrääväksi. Per Mangset, Mari Torvik Heian, Bård Kleppe ja Knut Løyland

²⁶ puolestaan nimeävät taiteilijoiden näkemisen ”karismaattisen neromyytin merkitsemänä” ja ”valittuina” yhdeksi kolmesta erityispiirteestä²⁷, jotka ovat perinteisesti erottaneet taiteellisen työn useimmista muista ammateista. Tällaisen myyttisen taiteilijakuvan vaikutus on kirjoittajien mukaan menettänyt merkitystään, mutta pysynyt silti edelleen elossa²⁸. Taiteilijoita ja neromyyttejä tutkineen Taava Koskisen mukaan romantiikasta periytyvien käsitysten voi todeta olevan vielä 2000-luvullakin ”monella tapaa lähellä tämän päivän käsityksiä ’suurista taiteilijoista’”.²⁹ Koskisen ajattelua myötäillen voisikin ajatella, että neromyytin ja karsimaideologian perintö elää uudenaikaisin tavoin esimerkiksi individualismin ja luovuuden korostamisen muodossa.³⁰

Karismaideologiaa ja käsitystä taiteilijasta muusta yhteiskunnasta irrallisena toimijana on pyritty purkamaan taiteen toimintaympäristöjä jäsentävissä taiteensosiologisissa teorioissa. Esimerkiksi Pierre Bourdieu kirjoittaa kulttuurisen tuotannon kenttää koskevassa esseessään,³¹ että juuri kirjallisen ja taiteen kentän määrittelemisen myötä voidaan ”paeta” siltä naiivilta käsitykseltä, jonka mukaan taiteilijan toiminta olisi jotakin puhdasta, puolueetonta ja eristyksessä tapahtuvaa. Bourdieu³² näkee karismaideologian elinvoimaisuuden haasteeksi myös siltä osin, että se eräällä tavalla jarruttaa kulttuurisen tuotannon kentän arvonmuodostuksen tarkkaa analyysiä tai tieteellistämistä. Yhteiskuntaluokan näkökulmasta karsimaideologian voi ajatella myös häivyttävän niitä yhteiskunnalliseen eriarvoisuuden liittyviä tekijöitä, jotka esimerkiksi estävät tai mahdollistavat taiteellisen ammatin tavoittelun erilaisista taustoista tuleville.

Kuitenkin taiteellisen työn ohella myös taiteen kenttää tai taidemaailmaa – ja erityisesti sen suhdetta talouteen – määrittävät omat merkityksenantonsa. Bourdieu³³ on kuvannut taiteen kentän olevan taloudellisen maailman käänteinen versio, ja Hans Abbing³⁴ on puolestaan nimittänyt taiteen taloutta ”poikkeukselliseksi”. Näitä poikkeuksellisuutta ilmentäviä piirteitä ovat Abbingin³⁵ mukaan muun muassa talouden ”kieltäminen” tai verhoaminen ja kaupallisen toiminnan piilottaminen, epätasainen tulonjakauma, kentälle tulevien uusien taiteilijoiden korkea määrä taloudellisesta epävarmuudesta huolimatta, sisäisen ja ei-taloudellisesti orientoituneen motivaation suuri merkitys sekä muodollisen pätevyyden vähäinen rooli ja siitä seuraava epämuodollisten esteiden vastaavasti suurempi merkitys. Eriarvoisuus ja kilpailu ovatkin näiden Abbingin listaamien piirteiden valossa erottamaton osa taiteen kentän toimintaa.

Taiteen kenttää onkin luonnehdittu perustavalla tavalla kamppailujen kentäksi.³⁶ Taiteellisesta erinomaisuudesta kilvoittelun voi täten mieltää keskeiseksi osaksi taiteen kentän toimintaa. Koska taiteen kentällä kuitenkin vallitsee vahva eetos kentän ”poikkeuksellisuudesta” ja taiteen ”puhtaudesta”, ajatellaan myös siellä muodostuvien hierarkioiden usein olevan meritokraattisen kilpailun ja ansioitumisen seurauksena syntyneitä. Olennaista on meritokraattisuuden ihanteen painottaminen, jonka mukaan kentällä menestyminen ei ole riippuvaista yksilön henkilökohtaisista ominaisuuksista sinänsä, vaan pikemminkin kyvyistä ja ansioitumisesta. Luovien alojen yhdenvertaisuutta erityisesti sukupuolen näkökulmasta käsittelevässä tutkimuksessa on havaittu, että eriarvoisuus tyypillisesti piiloutuu luovilla aloilla vallitsevan tasa-arvon ihanteen taakse.³⁷ Samaa logiikkaa voi soveltaa myös yhteiskuntaluokan vaikutuksiin.

Taiteellisessa työssä eräällä tavalla siis yhdistyy taiteilijuuteen liittyvä yksilökeskeisyys ja toisaalta taiteen toimintaympäristöä kuvaava egalitarismi ja eräänlainen mahdollisuuksien tasa-arvon, joskin myös ankaran kilpailun, korostaminen. Juuri näiden tekijöiden yhdistämisen kautta tai niitä ylikorostamalla ”piilotetaan yksilöiden erilaiset arkitodellisuudet, kokemukset sekä toimijuuden eriävät ehdot”³⁸ – ja näin tehdään helposti näkymättömäksi myös yhteiskuntaluokkaa koskeva eriarvoisuus. Perinteisiin taiteilijakuviin sisäänrakennetuista käsityksistä voidaan löytää paljon yhtymäkohtia uusliberalismin ideaalityöntekijän ja individualismin ihanteiden (ja sen myötä luokan merkityksen

kiistämisen) kanssa. Tämä puolestaan luo vahvaa maaperää taiteellisen työn käsittämiseksi uuden työn koelaboratoriona.

Prekariisaatio ja taiteellinen työ uuden työn prototyypinä

Uusliberalismin kehittymisen myötä työn on kuvattu muuttuneen fordistisesta tehdastyöstä postfordistiseen immateriaaliseen tietotyöhön. Näitä työn muutoksia kuvataan usein prekaarisuuden ja prekariisaation käsitteillä. Käsitteillä viitataan paitsi työtä koskeviin konkreettisiin muutoksiin, myös työn ja elämän epävarmistumiseen ja eräänlaiseen huokoistumiseen ja haurastumiseen.³⁹

Prekariisaation määritelmä on riippuvainen sen tarkasteluun käytettävistä teoreettisista ja metodologisista lähtökohdista. Erilaiset lähtökohdat voidaan karkeasti ottaen jakaa *suppeaksi* ja *laajaksi* prekariisaatioteesiksi. Suppea teesi lähestyy prekariisaatiota ilmiönä, joka kuvaa jälkiteollisen kapitalismin kehityksen aiheuttamia seurauksia työmarkkinoilla. Nämä seuraukset ilmenevät hyvin konkreettisella tavalla esimerkiksi työsuhteiden laadussa ja kestossa, esimerkiksi pätkätöiden lisääntymisessä.⁴⁰ Laajaa prekariisaatioteesiä lähtökohtanaan käyttävä lähestymistapa ei kiistä näitä työn ja tuotannon rakenteiden ja olosuhteiden muutoksia, mutta suhtautuu niihin ”pikemminkin prekariisaation oireina kuin varsinaisena sisältönä”.⁴¹ Laajan teesin näkökulmasta prekariisaation vaikutukset eivät siis ole palautettavissa pelkästään kvantifioitaviin tekijöihin, vaan kysymys on myös ”kokemuksen rakenteiden muutoksista”.⁴² Laajasta prekariisaatioteesistä ammentava lähestymistapa on siis kiinnostunut paitsi työelämän muutoksista, myös tuota muutosta sävyttävistä tuntemuksista, affekteista ja tunnetilanteista.⁴³ Myös tässä artikkelissa prekariisaatio ymmärretään laajan prekariisaatioteesin näkökulmasta. Sellaisenaan se resonoi myös käytetyn luokkamääritelmän kanssa, jossa niin ikään painoarvoa saavat luokkaan kytkeytyvät tuntemukset ja affektit pelkän ammattiaseman kautta selvärajaisesti ja ”objektiivisesti” määrittyvän luokka-aseman sijaan.

Uusliberalismin kehitys asettaa perinteiselle palkkatyön varaan rakentuvalle yhteiskunnalle haasteita, jotka koskettavat myös taiteilijan ja yhteiskunnan välisiä suhteita. Entistä useammin taiteellinen työ ja taiteen talous alkavatkin Hans Abbingin⁴⁴ kuvaaman poikkeuksellisuuden sijaan näyttäytyä yksilöllisyyttä korostavassa jälkiteollisessa yhteiskunnassa ihanteellisena

työn tekemisen mallina tai suorastaan prototyypinä. Taiteellista työtä onkin kutsuttu myös uuden työn koelaboratorioksi, sillä on katsottu, että monet nykytuotannon ihanteet ovat tiivistyneet taiteelliseen työhön jo kauan ennen postfordismin kehitystä ja siirtymää kohti immateriaalista tietotaloutta. Näitä ihanteita ovat olleet ja ovat edelleen esimerkiksi luovuus, vapaus, joustavuus ja työn eräänlainen rajattomuus.⁴⁵ Kyse ei ole ainoastaan deskriptiivisistä piirteistä, vaan Pascal Gielenin sanoin myös taiteen kentän keskeisimmistä *arvoista* – tällaisiksi arvoiksi hän nimeää tarkemmin ottaen esimerkiksi kommunikaatio- ja viestintätaitojen keskeisyyden, luovuuden ja autenttisuuden roolin, määräaikaisten projektiluontoisten töiden ja joustavien työskentelyaikojen lisääntymisen sekä työn fyysisen ja psyykkisen liikkuvuuden.⁴⁶ Taiteessa myös henkilökohtaisen persoonan suhde (taloudelliseen) arvonluontiin on ollut keskeinen osa taiteen taloudellista arvonluontia jo pitkään.⁴⁷

Prekaarisuuden etymologinen tausta juontaa latinan kielen sanasta *precario*, joka tarkoittaa rukoilemista ja toisen armoilla olemista.⁴⁸ Etymologinen tausta tiivistää olennaisesti sen, miksi edellä kuvattuja ja sinänsä positiiviselta kuulostavia työn piirteitä on analysoitava myös kriittisesti. Joustavuuden ja luovuuden käänköpuoleksi muodostuukin epävarmuus toimeentulon tai ylipäättään elämän tulevaisuudesta ja jatkuvuudesta. Epämuodollisuuden⁴⁹ ja yksilöllisyyden seurauksena yksilöt toimivat epävarmoilla työmarkkinoilla ilman kollektiivista turvaa ja suojaa. Yhteiskuntaluokan näkökulmasta asetelma on haastava ja eriarvoistava, sillä enemmän resursseja omaavilla on näissä tilanteissa paremmat mahdollisuudet paitsi turvata taloudellinen asemansa, myös kulttuurista ja sosiaalista pääomaansa käyttämällä hankkia itselleen tilaisuuksia aseman turvaamiseksi.

Jos työelämän muutokset tuovat mukanaan prekaaria epävarmuutta, miksi muutokset eivät ole saaneet osakseen laajempaa vastustusta? Epävarmuuden hyväksymisen syyksi on ainakin taide- ja kulttuurialoilla ehdotettu työn sisällöllistä mielekkyyttä ja sitä ylläpitäviä positiivisia affekteja ja jo aikaisemmin kuvattua kutsumusajattelua. Sari Karttusen⁵⁰ sanoin ”taiteessa itseriistoon on suostuttu karismaideologian sumentamana”. ”Riisto” – itsen tai jonkun muun toteuttamana – ei silloin näyttäydy niinkään riistona, vaan taiteeseen sisäänrakennettuna toimintamekanismina. Työsuhteiden ollessa epävarmoja on jatkuvuuden ja sen myötä työn mielekkyyden vahvistamiseksi löydettävä sisäisesti motivoivia tekijöitä. Pascal Gielenin⁵¹ mukaan juuri tähän tiivistyy taiteellisen toimintakentän⁵² henki: prekaarit olosuhteet edellyttävät työskentelyetiikkaa, jossa työ on tai sen vähintään *pitäisi* olla aina nautinnollista.

Näin ollen kysymys on ennen kaikkea sisäistetystä ja sen myötä biopoliittisesta vallankäytöstä.⁵³ Samaan tapaan taiteellisen työn olosuhteita kuvaa myös brittiläinen kulttuurintutkija Angela McRobbie. Hänen mukaansa⁵⁴ taiteilijat työllistävät tyypillisesti itse itsensä, minkä lisäksi heidän työelämäänsä ympäröi ”romanttinen eetos”. Tämän eetoksen rakennuspalikoita ovat sekä taiteilijuuteen liittyvät myytit (esim. ”luova nero”) että taiteellisen kentän assosioiminen yhteiseen hyvään, nautintoon, viihdyttävyyteen sekä koulutukseen.⁵⁵ Juuri nämä positiivisesti latautuneet piirteet ja niihin kiinnittyvät affektit ovat avaintekijöitä prekaarien työskentelyolosuhteiden kukoistukselle: mielekkään ja motivoivan työn ajatellaan ikään kuin kompensoivan epävarmuudesta aiheutuvaa haittaa, alhaista tulotasoa sekä muita negatiivisia puolia. On jälleen kerran aiheellista kysyä, kenelle ja millaisia resursseja omaavalle taiteilijalle kompensatioajattelu voi näyttäytyä millään tavoin realistisena. Ehkäpä kyse onkin realistisuuden sijaan pikemminkin ”julmasta optimismista”,⁵⁶ jossa tavoiteltu asia muodostuu oman menestyksen esteeksi.⁵⁷

Prekarisaation luokkasidonnaisista vaikutuksista taiteilijoiden työhön

Työn, tuotannon ja yhteiskunnan on siis kuvattu muuttuneen entistä prekaarimmaksi, minkä seurauksena prekaarit työskentelyolosuhteet ovat ainakin tiettyyn pisteeseen asti yhteisiä kaikille taide- ja kulttuurialoilla työskenteleville, yhteiskuntaluokasta riippumatta.⁵⁸ Prekaareilla työmarkkinoilla selviytymisen ja menestymisen voi ajatella kuitenkin olevan riippuvainen yksilön omaamista, erilaisista epävarmuutta tasapainottavista resursseista, jotka kiinnittyvät tiiviisti yhteiskuntaluokkaan. Luokka on puolestaan tärkeää ymmärtää taloudellisen ulottuvuutensa ohella myös kulttuurisena, sosiaalisena ja symbolisena rakenteena.⁵⁹ Näin ymmärrettynä resurssit voivat tarkoittaa käytännössä siis paitsi vaikkapa taloudellista tukea aloittelevalle taiteilijalle tarjoavia ja riittävän varakkaita vanhempia, niin myös esimerkiksi oikeanlaista kulttuurista tietoa ja sosiaalisia verkostoja. Tässä artikkelin luvussa tarkastelen, miten näistä prosesseista seuraavia yhteiskuntaluokan ilmentymiä on tutkittu erityisesti brittiläisessä taiteellista ja luovaa työtä koskevassa empiirisessä tutkimuksessa nostaten esille joitakin aiheen kannalta kiinnostavia esimerkkejä.

Keskustelu työväenluokkaisten taiteilijoiden ja erityisesti näyttelijöiden ”katoamisesta” on saanut Britanniassa paljon palstatilaa sanomalehdissä ja ylipäättään julkisessa keskustelussa, joissa on huolestuttu ”luokkakaton” (*class ceiling*) vaikutuksista näyttelijäkunnan

rakenteeseen.⁶⁰ Kuten luokan vaikutusta näyttelijöiden työhön koskevasta empiirisestä tutkimuksesta⁶¹ käy ilmi, ovat taustaltaan työväenluokkaiset näyttelijät Isossa-Britanniassa määrällisesti aliedustettuja niin sanotusti ylemmistä sosiaaliluokista tuleviin kollegoihinsa nähden. Friedman ym.⁶² kuitenkin osoittavat tutkimuksessaan, ettei luokkaperustainen eriarvoisuus rajoitu alalle tulevien määrää ja taustaa sääteleviin mekanismeihin, vaan sen vaikutukset näkyvät koko näyttelijänuran halki niin taloudellisen, kulttuurisen kuin sosiaalisenkin pääoman osalta. Keskiluokkaisista taustoista tuleville näyttelijöille vanhempien tarpeen tullen tarjoama taloudellinen tuki on sekä auttanut näyttelijöitä selviämään taloudellisesti tiukkojen ajanjaksojen yli, että myös pitämään yllä työskentelymahdollisuuksia ja työkykyä. Ilman vastaavanlaista taloudellista turvaa toimivat näyttelijät joutuvat työttömyyskausien seurauksena usein ottamaan vastaan kokopäiväistä työtä muulta alalta ja tekemään sitä paljon, minkä seurauksena aikaa ja energiaa ei välttämättä riitä enää oman alan työmahdollisuuksien metsästämiseen.⁶³ Niille, joilta erilaiset taloudelliset tukiverkostot puuttuvat, voi prekaari elämä tuntua ennakoimattomalta riskinotolta: erään haastateltavan sanoin ”kuin laskuvarjohyppäykseltä ilman laskuvarjoa”.⁶⁴

Luokan kulttuurisia ulottuvuuksia painottava tutkimusote kannustaa siis analysoimaan luokan merkityksiä muidenkin kuin suoraan taloudellisten kysymysten näkökulmasta. Esimerkiksi taiteilijapolitiikassa se tarkoittaisi käytännössä huomion kiinnittämistä tulotasoa laajempiin kysymyksiin siitä, kenellä on riittävästi oikeanlaisia kulttuurisia ja sosiaalisia resursseja taiteellisen ammatin (menestykselliseen) harjoittamiseen tai vaikkapa taiteilijakoulutuksen pariin hakeutumiseen. Brittikontekstissa toteutetuissa tutkimuksissa on esimerkiksi havaittu yhteiskuntaluokan ja asuinpaikan vaikuttavan nuorten luovia aloja koskeviin kouluttautumishaluihin ja -pyrkimyksiin.⁶⁵ Luovien alojen ideaalityöntekijän mallin on havaittu ylipäättään olevan luokan, sukupuolen ja etnisen taustan mukaan määrittynyt tavalla, joka ilmenee esimerkiksi luoville aloille kouluttautuneiden työharjoitteluun ja myöhemmin työelämään sijoittumisessa.⁶⁶

Luokkaeroja voidaan kuitenkin pyrkiä tietoisesti vähentämään erilaisin keinoin, esimerkiksi koulutuspolitiikan kautta. Mark Banks ja Kate Oakley⁶⁷ ovat kirjoittaneet taidekoulutuksen roolista ja sen muutoksesta suhteessa yhteiskuntaluokkaan. Heidän mukaansa taidekoulut olivat toisen maailmansodan jälkeisessä Britanniassa sosiaalista liikkuvuutta edistäviä instituutioita, sillä ne mahdollistivat useissa tapauksissa korkeakoulutuksen pariin pääsyn myös niille, joille muiden korkeakoulujen ovet eivät kovinkaan todennäköisesti olisi

avautuneet. Yhteiskunnallista liikkuvuutta kiihdytti myös monien uusien kulttuurialojen synty 1960-luvulla. Uusilla aloilla ei ollut samanlaisia muodollisia ja epämuodollisia pätevyysvaatimuksia kuin monilla perinteisillä korkeakoulutettujen työllistymisaloilla, joten koulutuksen lisäksi myös alalle työllistyminen oli mahdollista myös työväenluokkaisista taustoista tuleville.⁶⁸ Koulutuksen suhteen tapahtui kuitenkin myöhemmin muutoksia sekä lukumaksujen noustessa, että koulutuksen institutionaalisten puitteiden muuttuessa; taidekouluja lakkautettiin ja taidekoulutusta siirrettiin osaksi institutionalisoituneempien yliopistojen opetusta.⁶⁹ Keskeistä on siis huomion kiinnittäminen eittämättä keskeisen taloudellisen esteen muodostavien lukukausimaksujen ohella kulttuurisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin.

Taiteilijan asemasta taiteilijoiden asemaan?

On arvioitava kriittisesti sitä, kuinka mielekäs on puhua taiteilijasta ja hänen asemastaan yksikössä. Ajankohtainen luokkatutkimus on usein korostanut, ettei pelkkää ammattia voi nykyisellään pitää riittävänä yhteiskuntaluokan määrittäjänä.⁷⁰ Samassa ammattiryhmässä – esimerkiksi taiteilijoissa – voi siis toimia ja toimiikin keskenään ei yhteiskuntaluokkiin kuuluvia ihmisiä. Ammatillinen siirtymä ei riitä poistamaan luokkataustan merkitystä, vaan luokan vaikutus seuraa ”pitkänä varjona” läpi ihmisen elämän vaikuttaen toimintamahdollisuuksiin. Monet näistä vaikutuksista kytkeytyvät luokkasidonnaisiin affekteihin sekä käsityksiin itsestä ja omista kyvyistä.⁷¹

Ensimmäinen askel taiteellisen työn tutkimiseen yhteiskuntaluokan näkökulmasta onkin taiteen kentän ja taiteilijakunnan sisäisen heterogeenisyyden tunnistaminen.⁷² Ilman valmiutta keskinäisten erojen tunnistamiseen tullaan helposti uusintaneeksi kuvaa ”taidemaailmasta” yhtenäisenä ”ammattilaisten yhtymänä” yhteisine intresseineen.⁷³ Friedmanin ym.⁷⁴ sekä Davisin⁷⁵ näkemyksiä seuraten olisikin siis tärkeää, että myös tutkimuksessa pyrittäisiin lähestymään taiteellista työtä ja taidemaailmaa taiteenala- ja genrekohtaisten erojen lisäksi myös valtahierarkiat sekä luokka- ja muut sosiaaliset erot tunnustaen. Ainoastaan näin voidaan tulla tietoisiksi tavoista, joilla taiteilijapolitiikan instrumentit mahdollisesti kohtelevat eri tavoin eri sosiaalisista taustoista tulevia nykyisiä ja tulevia taiteilijoita. Tarkastelun kohteeksi on otettava niin taloudellinen, kulttuurinen kuin sosiaalinenkin luokka. *Taiteilijan aseman* tutkimisesta tulisikin siirtyä *taiteilijoiden asemien* tarkasteluun.⁷⁶

On kuitenkin oma kysymyksenä, miten erojen tunnustamisen politiikka realisoidaan empiirisen tutkimuksen käytännön toteutuksessa. Valitut tarkastelunäkökulmat kiinnittyvät myös metodologisiin valintoihin: jos luokkaa lähestytään selvärajaisen ja monoliittisen kokonaisuuden sijaan liikkuvana, elävänä ja intersektionaalisena, ei sitä silloin käytännössä voi tilastoida rasti ruutuun -menetelmällä. Kuitenkin aiheen monipuolisen ymmärtämisen kannalta laadullisen ja määrällisen tutkimusotteen vuoropuhelu olisi keskeistä, vaikka se paikoin saattaisikin edellyttää teoreettisia kompromisseja. Laajoja kvantitatiivisia aineistoja kerätessä kyselylomakkeisiin olisi tulotason ohella tärkeää lisätä kysymyksiä muusta varallisuudesta, esimerkiksi mahdollisesta peritystä varallisuudesta tai omistuksessa olevista kiinteistöistä. Lisäksi kysymykset vanhempien ammatista ja omasta koetusta luokkataustasta sekä sen vaikutuksista voisivat olla ainakin ensimmäisiä askeleita suomalaisen taiteilijakunnan luokkakomposition hahmottamiseen. Tutkimuksen lisäksi taiteilijoiden omilla ehdoilla käytävä yhteiskunnallisen keskustelu toisi aiheen näkyväksi ja rohkaisisi ihmisiä puhumaan aiheesta omien kokemustensa kautta.

Tässä artikkelissa on esitetty teoreettisia lähtökohtia taiteellisen työn luokkarakenteen tutkimiseen. Olen esittänyt, että yhtäältä taiteelliseen työhön ja sen toimintaympäristöön liitetyt merkitykset ja toisaalta taiteellisen työn prekaarit olosuhteet muodostavat yhdessä kokonaisuuden, jossa luokka jää helposti näkymättömäksi, mutta vaikuttaa silti vahvasti erilaisista taustoista tulevien taiteilijoiden kykyyn pärjätä valitsemallaan alalla. Väitänkin, että kaikkien taiteilijoiden tietyissä määrin yhteisesti jakamat taiteellisen työn olosuhteet konkretisoituvat eri tavoin riippuen taiteilijan yhteiskunnallisesta asemasta. Tämän vaikutuksen todentaminen käytännön tasolla edellyttää Suomen kontekstista runsaan määrän taiteilijakunnan keskinäiset erot tunnistavaa empiiristä tutkimusta.

¹ Ks. esim. Erola, Jani 2010. "Luokkarakenne ja luokkiin samastuminen Suomessa". Teoksessa *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Toim. Jani Erola. Helsinki: Gaudeamus, 27; Skeggs, Beverley 2014 (2004). *Elävä luokka*. Suom. Lauri Lahikainen & Mikko Jakonen. Tampere: Vastapaino; Savage, Mike 2015. *Social Class in the 21st Century*. London: Pelican Introduction, 373.

² Gill, Rosalind 2002. "Cool, Creative and Egalitarian? Exploring Gender in Project-based New Media Work in Europe". *Information, Communication & Society*, 5:1 2002, 70–89; Gill, Rosalind 2014. "Unspeakable Inequalities: Post Feminism, Entrepreneurial Subjectivity, and the Repudiation of Sexism among Cultural Workers". *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*, 21:4, 509–528; vastaavan kaltaisista mekanismeista yliopistokoulutuksessa ks. Käyhkö, Mari 2014. "Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistäustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset". *Sosiologia* 1/2014, 4–20.

-
- 3 Ks. esim. Purhonen, Semi & työryhmä Gronow, Jukka; Heikkilä, Riie; Kahma, Nina; Rahkonen, Keijo & Toikka, Arho 2014. *Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- 4 Friedman, Sam, O'Brien, Dave & Laurison, Daniel 2016. "Like Skydiving without a Parachute". How Class Origin Shapes Occupational Trajectories in British Acting". *Sociology*, 3.
- 5 Ibid.
- 6 Esim. Florida, Richard 2002. *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books.
- 7 Friedman ym. 2016, 3.
- 8 Ks. Randle, Keith; Forson, Cynthia & Calvey, Moira 2015. "Towards a Bourdieusian analysis of the UK film and television workforce". *Work, employment and society*, 29:4, 591–592; samasta havainnosta yleisen luokkatutkimuksen saralla ks. Erola 2010.
- 9 Ks. Jokinen, Eeva; Venäläinen, Juhana & Vähämäki, Jussi 2015. "Johdatus prekaarien affektien tutkimukseen". Teoksessa *Prekarisaatio ja affekti*. Toim. Eeva Jokinen & Juhana Venäläinen. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimus, 7–30.
- 10 Vrt. Skeggs 2014, 143–144; näyttelijöiden työn osalta ks. Friedman ym. 2016
- 11 Kauranen, Ralf & Lahikainen, Lauri 2016. "Luokan äänen ja hiljaisuuden muodostuminen rakenteellisesti ja kokemuksellisesti". Teoksessa *Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun Suomessa*. Toim. Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Kati Launis & Jussi Ojajärvi. Tampere: Vastapaino, 46–63.
- 12 Erola 2010, 29.
- 13 Ibid., 43.
- 14 On toki syytä korostaa, että myös taiteilijakunnan sisällä toimintaan erilaisissa ammateissa. Kuitenkin EG-luokittelun karkeusasteella taiteilijat näyttävät kohtalaisen yhtenäisen ammattiryhmänä.
- 15 Käyhkö 2014, 10.
- 16 Laureau, Annette 2015. "Cultural Knowledge and Social Inequality". In *American Sociological Review* 80:1, 22.
- 17 Järvinen, Katriina 2010. "Keskiluokan pinnan alta". Teoksessa *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Toim. Jani Erola. Helsinki: Gaudeamus, 231–232; Käyhkö, Mari 2014, 9.
- 18 Ks. Käyhkö 2014, 7.
- 19 Ks. Skeggs 2014; Käyhkö 2014, 7.
- 20 Koskinen, Taava 2006. "Neroiksi ei synnytä, neroiksi tullaan". Teoksessa *Kirjoituksia neroudesta. Myytit, kultit, persoonat*. Toim. Teoksessa Taava Koskinen. Helsinki: SKS.
- 21 Bourdieu, Pierre 1993 (1983). "The Field of Cultural Production, or: The Economic World Reversed." Teoksessa *The Field of Cultural Production. Essays on Art and Literature*. Toim. Randal Johnson, 29.
- 22 Ks. esim. Karttunen, Sari 2009. "Kun lumipallo lähtee pyörimään". *Nuorten kuvataiteilijoiden kansainvälistyminen 2000-luvun alussa*. Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikön julkaisuja 36. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta, 23–30. Erilaisista taiteilijatyypeistä ks. myös Lepistö, Vappu 1991. *Kuvataiteilija taidemaailmassa*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- 23 Lepistö 1991, 53.
- 24 Karttunen, Sari 2006. "Suojeleeko Pyhä Prekarius taiteilijoita?" *Arsis* 3/2006, 34–35; Karttunen 2009, 23–30.
- 25 Abbing, Hans 2002. *Why Are Artists Poor? The Exceptional Economy of the Arts*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 298–301.
- 26 Mangset, Per; Torvik Heian, Mari; Kleppe, Bård & Løyland, Knut 2016. "Why are artists getting poorer? About the reproduction of low income among artists." *International Journal of Cultural Policy*, 2–3.
- 27 Kaksi muuta (Mangset ym. 2016, 2–3) erityispiirrettä ovat vahva motivaatio taidealalla toimimiseen epävarmoista työllistymisnäkymistä ja mahdollisesti matalasta toimeentulosta riippumatta sekä alaa määrittävä korkea epäonnistumisen riski, alalle kouluttautuvien ja muita kanavia pitkin tulevien suuri määrä, taiteellisesta työstä saatava matala tulotaso, vääristynyt tulojakauma sekä moniammatillisuus.
- 28 Ibid.
- 29 Koskinen 2006, 24.
- 30 Ibid., 11.

-
- 31 Bourdieu, 1993 (1983), 34.
- 32 Bourdieu, Pierre 1993 (1986). "The Production of Belief: Contribution to an Economy of Symbolic Goods." Teoksessa *The Field of Cultural Production. Essays on Art and Literature*. Toim. Randal Johnson, 76.
- 33 Bourdieu 1993 (1983).
- 34 Abbing 2002.
- 35 Ibid., 282–283.
- 36 Bourdieu 1993 (1983).
- 37 Gill, 2002; Gill, 2014; McRobbie, Angela 2016. *Be Creative. Making a Living in the New Culture Industries*. Cambridge: Polity Press.
- 38 Käyhkö 2014, 4.
- 39 Jokinen ym. 2015, 10–18.
- 40 Suppean prekarisaatioteesin näkökulmasta prekarisaation kuvaamiseen tai "mittaamiseen" käytettyjä piirteitä olisivat esimerkiksi ylikoulutukseen, työttömyyteen, työsuhteen epätyypillisyyteen, työn jatkuvuuteen kohdistuvan uhan ja huonoihin työllistymismahdollisuuksiin liittyvät tekijät (Pyöriä, Pasi & Ojala, Satu 2016. "Prekaarin palkkatyön yleisyys: liioitellaanko työelämän epävarmuutta?" *Sosiologia* 1/2016, 45–63). Taiteellisen työn osalta näitä piirteitä voidaan analysoida ja on analysoitu Taiteen edistämiskeskuksen tekemien *Taiteilijan asema* -tutkimusten valossa, jotka keskittyvät ennen kaikkea taiteilijakuntaa koskettaviin sosiaalipoliittisiin kysymyksiin (ks. Rensujeff, Kaija 2015. *Taiteilijan asema 2010. Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus*. Toinen, korjattu painos. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus; Rensujeff, Kaija 2003. *Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla*. Helsinki: Taiteen keskustustoimikunta.).
- 41 Jokinen ym. 2015, 12.
- 42 Ibid. 12.
- 43 Ks. Jokinen ym. 2015.
- 44 Abbing 2002.
- 45 Gielen, Pascal 2015. *The Murmuring of the Artistic Multitude. Global Art, Politics and Post-Fordism*. Amsterdam: Valiz, 33; Rensujeff 2015, 13; Gill 2014; Karttunen 2006, 34.
- 46 Gielen 2015, 10.
- 47 Bourdieu 1993 (1986), 75.
- 48 Korhonen, Anna-Reetta; Peltokoski, Jukka & Saukkonen, Miika 2006. "Prekariaatti". Teoksessa *Uuden työn sanakirja*. Toim. Mikko Jakonen, Jukka Peltokoski & Akseli Virtanen. Helsinki: Tutkijaliitto, 378–379.
- 49 Ks. Gill 2002.
- 50 Karttunen 2006, 35.
- 51 Gielen 2015, 98–99.
- 52 Gielen käyttää tässä yhteydessä englanninkielistä käsitettä *scene* alleviivatakseen taiteellisen toimintaympäristön erityislaatuisuutta. Hänen mukaansa *scene* on käsite, jota ei käytetä viitatessa "sosiaalisesti/yhteiskunnallisesti sopiviin" ('socially appropriate') ammatteihin tai ryhmiin. Ks. Gielen 2015, 98.
- 53 Gielen 2015.
- 54 McRobbie 2016, 70–71.
- 55 Ibid.
- 56 Berlant, Lauren 2011. *Cruel Optimism*. Duke University Press: Durham.
- 57 Ibid., 1.
- 58 Friedman ym. 2016, 8–9.
- 59 Skeggs 2014, 143; 154.
- 60 Ks. esim. O'Hagan, Sean 2014. "A working-class hero is something to be... But not in Britain's posh culture". *The Guardian* 26.1.2014. <https://www.theguardian.com/culture/2014/jan/26/working-class-hero-posh-britain-public-school> (Haettu 15.11.2016); Cadwalladr, Carole 2016. "Why working-class actors are a disappearing breed". *The Guardian* 8.5.2016. <https://www.theguardian.com/film/2016/may/08/working-class-actors-disappearing-britain-class-privilege-access-posh> (Haettu 15.11.2016); Thorpe, Vanessa 2016. "New study exposes 'class ceiling' that deters less privileged actors". *The Guardian* 27.2.2016. <https://www.theguardian.com/culture/2016/feb/27/class-ceiling-working-class-actors-study> (Haettu

15.11.2016); aiheeseen liittyvästä keskustelusta ks. myös Banks, Mark & Oakley, Kate 2015. "UK Art Workers, Class and the Myth of Mobility". Teoksessa *The Routledge Companion to Labor and Media*. Toim. Richard Maxwell. London: Routledge, 170–179.

61 Friedman ym. 2016, 6.

62 Friedman ym. 2016.

63 Ibid., 9–10.

64 Ibid., 10

65 Allen, Kim & Hollingworth, Sumi 2013. "'Sticky Subjects' or 'Cosmopolitan Creatives'? Social Class, Place and Urban Young People's Aspirations for Work in the Knowledge Economy". *Urban Studies*, 50:3, 499–517.

66 Allen, Kim; Quinn, Jocey; Hollingworth, Sumi & Rose, A. 2013. "Becoming Employable Students and 'Ideal' Creative Workers: Exclusion and inequality in higher education work placement". *British Journal of Sociology of Education*, 34:3, 431–452.

67 Banks & Oakley 2015.

68 Ibid.

69 Ibid., 174–175.

70 Ks. esim. Savage 2015.

71 Ks. Lareau 2015; Käyhkö 2014.

72 Vrt. Friedman ym. 2016; Davis, Ben 2013. *9.5 Thesis on Art and Class*. Chicago: Haymarket Books, 27.

73 Davis 2013, 27.

74 Friedman ym. 2016.

75 Davis 2013.

76 Vrt. Rensujeff 2015; Rensujeff 2003.

II

CROSSING THE MAGICAL BARRIERS OF ART: SOCIAL CLASS, AUTHORSHIP AND CAPITAL IN THE CONTEMPORARY FINNISH LITERARY FIELD

Roiha, Taija 2019

Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift 22:1, 50–71.

Julkaistu uudelleen Nordisk Kulturpolitisk Tidskriftin luvalla.

© Centrum för kulturpolitisk forskning
Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift,
ISSN Online: 2000-8325
vol. 22, Nr. 1-2019 s. 50–71

RESEARCH PUBLICATION

Crossing the Magical Barriers of Art: Social Class, Authorship and Capital in the Contemporary Finnish Literary Field

Taija Roiha

MA, PhD student in literature and cultural policy, Department of Music, Art and Culture Studies, University of Jyväskylä, Finland. Her main research areas include sociology of literature, inequality and artistic work.

taija.roiha@jyu.fi

ABSTRACT

This article examines how social class origin is experienced to affect the trajectories of becoming and being an author in the context of the contemporary Finnish literary field. It analyzes authors' experiences of social class, artistic work and authorship in a theoretical framework that draws from the work of Pierre Bourdieu and Beverley Skeggs, particularly the concepts of economic and cultural capital, habitus and inscription. Social class origin is argued to be a relevant factor that affects the ways authorship is pursued even in a country, such as Finland, where artistic labor is relatively well supported by the public sector. The results show that authors from upper middle-class, academic middle-class and cultural families generally felt themselves safe to pursue the risky profession of authorship. Authors from lower middle-class and working-class origins often experienced feelings of outsidership and not-belonging, as their personal habitus was considered to be “out of sync” with the literary field. The empirical research material of this article consists of authors' written experiences of artistic work, social class and gender. The data were collected in 2018 and analyzed using qualitative content analysis.

Keywords

Artistic work | authorship | cultural capital | economic capital | literary field | social class

INTRODUCTION

The conception that pure talent and excellence lead to artistic success has been a persistent idea in the field of cultural production. Especially the arts – literature included – poses a particular challenge for the analysis of social class and other structural issues because it has traditionally been connected to the “glorification of ‘great individuals’” and “unique creators” (Bourdieu 1993: 29). This idea of individualized labor (Banks & Hesmondhalgh 2009) has often been

named as one of the core reasons that makes inequality in the artistic and creative industries a challenging issue to address (e.g. Gill 2002; Gill 2014; Scharff 2018). This phenomenon has also been handled in terms of the “talent ideology” prevalent in the arts, under which structural issues of inequality easily become overlooked (Nochlin 1971; Flisbäck 2014). One such form of structural inequality is related to social class.

Taking risks – both economic and artistic ones – can be seen as a prerequisite for creative action of any kind. It has been claimed that the possibility to not only enter but also to stay in these risky positions is largely the privilege of those who possess a sufficient amount of the right kinds of capital to balance those risks – not solely in terms of economic resources, but cultural, social and symbolic capital as well (Bourdieu 1993; Flisbäck 2006; Flisbäck 2014). Marita Flisbäck (2014: 55) has called this “venture capital”, referring to “an additional stock of resources that can provide one with basic security”. In other words, there are certain shared occupational challenges (see Friedman, O’Brien & Laurison 2016) that are common for all writers, but which are encountered differently based on, for example, social class. As Sofia Lindström (2016: 59) suggests, “[b]eing self-reliant involves being able to navigate insecurity and uncertainty”.

It is known that writers from middle-class origins or so-called cultural families have traditionally dominated the literary field in Finland (Heikkinen 1989). Cultural and artistic professions have generally been noted to be strongly inheritable (Myrskylä 2009; Piispa & Salasuo 2014). In Sweden, artists more often tend to come from highly educated families than the rest of the population (Konstnärsnämnden 2016). Among visual art students in Sweden, for instance, the proportion of those coming from working-class origins is around 10 to 15 percent (Flisbäck 2014). In the UK, people coming from privileged class origins are clearly overrepresented in the cultural and creative industries, especially in publishing,¹ in addition to which class origin also has an influence on the career trajectories after entering the field in aspects such as class pay gap (O’Brien et al. 2016).

Social class has been said to have “re-emerged in Finnish literature” at the turn of the millennium (Ojajärvi 2015: 181), in addition to which there has been a growing interest in the relations between literature and society in general (see e.g. Ruohonen et al. 2011; Ojajärvi et al. 2018). In cultural policy research, issues related to inequality have been gaining a foothold, especially as they relate to questions such as participation, accessibility and sexual harassment. Despite

1. The publishing industry as referred to here consists of two categories: (1) authors, writers and translators, and (2) journalists and editors of newspapers and periodicals. Of the group of authors, writers and translators, 47% come from a higher professional or managerial background (O’Brien et al. 2016.) On a more general note, cultural and creative industries cannot be straightforwardly compared to artistic professions, since they refer to a much wider range of fields. The gaming industry, for instance, follows a different kind of logic than the literary field does. Yet there are common features between fields in the artistic, cultural and creative sector in relation to questions of inequality, such as the tendency to emphasize individual talent or success and egalitarian ideals instead of structural forms of inequality.

these developments, questions related to authorship and social class have remained beyond scrutiny. The interest in social class has been often directed at the level of texts and how class relations are represented in literary works (e.g. Ojajärvi 2016), or when addressing working-class literature, it is often framed from a historical perspective (e.g. Hyttinen & Launis 2017). At the moment, there exists no up-to-date information about the class composition of authors or other artists in Finland (for the most recent quantitative analysis, see Heikkinen 1989). Some authors have shared their class experiences in their literary works as well as in interviews and other media appearances (e.g. Tapanainen 2013; Dahlbom 2018; Vaarala 2019), but there is still a lack of qualitative research on the ways class affects authorship in the contemporary Finnish literary field.

In this article, the issue of class is approached from a qualitative perspective by asking what it means to be from a working-class, middle-class or any other class origin and to be an author in 21st-century Finland, a country with a relatively strong public sector and an extensive support system for literature. Previous research on the status of artists and writers in Finland has been closely connected to questions of income (see Rensujeff 2014; Grönlund 2018), so this study contributes to the existing literature by focusing not solely on monetary resources, but also fundamentally on questions of cultural capital. Based on these premises, I ask the following research questions: How do contemporary writers in Finland experience their possibilities of becoming and being authors in relation to their social class origin? How are these experiences shaped by their possession of economic and cultural capital? The qualitative analysis is based on the authors' experiences of social class, gender and artistic work, which were collected in written form in spring 2018. The data are analyzed in the framework of qualitative content analysis.

THE STATUS OF AUTHORS IN FINLAND

As an art form, literature has historically been connected to the construction of the nation state and the formation of national identity. The prestigious status given to literature has also been reflected in the status of authors, which has been noted to be special in comparison to other artists (Jokinen 2002; Ojajärvi & Työlähti 2017). Authors – especially novelists and fiction authors – have been seen as having a special status in relation to arts funding, mainly because of the abundance of funding instruments.² Despite the relatively strong support systems for literature in Finland, the economic status of authors is still in many

-
2. In addition to the artist grants awarded by the Arts Promotion Centre Finland, of which 17 percent are given to authors (Karhunen, forthcoming), writers can also apply for grants from a special funding instrument, designed especially for authors and translators (Jokinen 2002; Arts Promotion Centre). In addition to these artist grants and subsidies, since 2007 authors have also been entitled to compensation based on the amount that their books are loaned from public libraries ("loan compensation"). Furthermore, grants for artistic work are also awarded by private foundations, such as the Kone Foundation and the Finnish Cultural Foundation.

respects precarious, mostly because their income comes from several different sources. The annual median income that authors gain from solely artistic work, such as book sales and copyrights, was less than 2,500 euros per year in 2017. Other sources of income include grants and arts-related activities, such as appearance fees and teaching payments, and to a larger extent from non-arts related work; in Finland, the latter is the case with 39 percent of all unionized authors. (Grönlund 2018.) When all different sources of subsistence are considered, the median income of authors in Finland was 28,758 euros in 2010.³

In the general European context, working conditions in artistic occupations and cultural industries are often described as precarious: working patterns are typically project-based and insecure, the pay is low or in many cases nonexistent, yet the competition is harsh and often mentally draining (e.g. Gill & Pratt 2008; Gielen 2015; Lindström 2016). Also in Finland, the working conditions in the arts have become increasingly insecure (Rensujeff 2014). The economic conditions of authorship have also been discussed by authors themselves throughout Finnish literary history. One recent example of such discussion is the monologue *Häviö* [Destruction] written by Antti Nylén, a prominent Finnish essayist, in 2018, in which authorship is compared to begging. In light of these precarious conditions of pursuing a career as a writer, it can be assumed that managing these risky positions is easier for those who come from a wealthy social background and who therefore have a sufficient amount of so-called venture capital. Indeed, even in the 1980s, the so-called golden era of the Nordic welfare state, writers coming from middle class or upper middle-class origins were clearly overrepresented in the body of Finnish authors (Heikkinen 1989). The claim by Brook, O'Brien and Taylor in the UK context of how "there was no 'golden age' for social mobility" in the arts and cultural sector (Brook et al. 2018a; Brook et al. 2018b) seems to hold up for the Finnish literary field as well.

Regardless of the precarious conditions of authorship and the presumed overrepresentation of middle-class authors, there has also been a strong tradition of working-class literature in Finland and other Nordic countries (e.g. Hyttinen & Launis 2017; Nilsson 2017). However, the mere definition of what constitutes working-class literature or a working-class author has been debated. Is it, for instance, literature that is simply written by working-class writers, or does it have to be "by, about and for workers" (Nilsson 2017, 95)? Paradoxically, some of the most prominent authors who are often seen as part of the tradition of working-class literature have been from upper social class origins (Hyttinen & Launis 2017; Nilsson 2017). This supports the idea that at times working-class literature can be an issue related to taking a specific kind of political stance or handling a specific theme rather than defined by the class origin of the author. It also feels symptomatic that when considering the literary endeavours of the working classes, these aspirations are easily connected to political statements instead of to aesthetic quality.

3. In 2010, the overall median income of the Finnish population was 24,257 euros (Official Statistics Finland).

FORMATION OF SOCIAL CLASS: CAPITAL, HABITUS AND INSCRIPTION

In this study, social class is approached as a productive power structure, one which is lived through in people's personal lives and experiences, and by that, affecting their possibilities for action. In line with the definition by Pierre Bourdieu, classes are thought to be formed in the interplay of four kinds of capital: economic, cultural, social and symbolic (Bourdieu 2010/1984; Bourdieu 1987; Skeggs 1997).⁴

Economic capital refers to financial and monetary income, wealth, assets and inheritance; basically anything "which is immediately and directly convertible into money" (Bourdieu 1986: 281; Skeggs 1997). In a capitalist society, economic capital self-evidently affects one's positioning in the social world. However, in the arts, which Bourdieu has characterized as the "economic world reversed", the symbolic role of economic capital differs from the role it usually carries in other spheres of society. The literary field values "disinterestedness" and disavowal of economic issues, because this is thought to strengthen the autonomy of the field. However, as noted by Bourdieu, not all actors in the field have the resources to ignore economic realities, and by extension, to value disinterestedness. (Bourdieu 1993.)

Cultural capital has three potential forms: the embodied state, that is, "the form of long-lasting dispositions of the mind and the body"; the objectified state, which is manifested in the possession of cultural goods; and the institutionalized state, concretized in, for example, educational qualifications (Bourdieu 1986: 281). In the broad understanding of the term followed in this article, cultural capital can be seen as including "adaptive cultural and social competencies", including familiarity with field-specific contexts and the "possession of relevant intellectual and social skills" (Edgerton & Roberts 2014: 4; Lareau & Weininger 2003). In its embodied form, cultural capital refers to a set of accumulated knowledge, factors and practices of culture and cultivation that become inscribed in the bodies of their bearers and represented in the habitus.

Embodied cultural capital essentially needs time to build up, and it requires personal investments from the people acquiring it. Since gaining embodied cultural capital requires time, those born into families with sufficient amounts of cultural capital get a head start, because they are able to begin acquiring it early on⁵ (Bourdieu 1986; Lareau 2015). As a consequence, those who have not had access to similar kinds of resources as those from "cultural families" can experience feelings of unworthiness, outsidership or inadequacy. This has often been shown to be the case with people who have experienced social mobility, such as working-class people in art and the cultural sector or in aca-

4. Social capital refers to networks, group memberships and other social relationships, or capital that is formed through these relationships (Bourdieu 1986). Symbolic capital can refer to any form of capital in its legitimate form (Bourdieu 2013; Skeggs 1997).
5. For this reason, in this article class is operationalized in terms of class origin instead of current class status.

demia (e.g. Lawler 1999; Käyhkö 2014; Friedman et al. 2016; Scharff 2018). Capital also has an accumulative tendency (Bourdieu 1986). Economic capital enables freedom from necessity, and social capital helps to direct one towards symbolically profitable positions (Bourdieu 1999/1983). In Bourdieu's words (1993: 170), it is "money that assures freedom from money", thereby enabling a person to invest time to acquire cultural capital.

Capital is therefore not just separate and randomly formed features or resources that a person possesses, but it rather works as embodied practices, inscribed to the bodies of their bearers and linked to their class status and origin (Skeggs 2004). This embodiment can also be understood in terms of the habitus. Edgerton and Roberts (2014: 3) describe Bourdieu's conception of the habitus as "the learned set of practices or dispositions by which a person orients to the social world." Habitus is constructed in the interplay of material reality and the self. As Bourdieu writes, class habitus is "the internalized form of class condition and of the conditionings it entails" (Bourdieu 2010: 95). In *Logic of Practice*, Bourdieu defines habitus as "embodied history" (Probyn 2004: 229), emphasizing the temporal aspect of the concept. People who experience class mobility or other forms of social transformation can end up in different surroundings than those in which their habitus was originally formed, and therefore can experience feeling "out of sync" with their field (Aarseth et al. 2016; Bourdieu 2000). The habitus, in other words, is a useful concept for the analysis of embodied formations of class, as is the case in this article.

However, the conception of habitus has certain limitations and it has also been criticized for its tendency to downplay individual action. According to Aarseth et al. (2016: 150–151), "Bourdieu's theory does not capture the ways in which [...] 'constant negotiations' might constitute an embodied, subjective driving force toward change." Instead, the conception of habitus can too easily lead to the nurturing of victimhood. Yet this shortage can be overcome with the concept of inscription in the way it is used and understood by Beverly Skeggs. Skeggs' understanding of inscription resembles Bourdieu's definition of the habitus, with the exception that it emphasizes the role of individual agency. For Skeggs,

[i]nscription is about making through marking. Inscription cuts or scars bodies in the process of assembling them into composite forms, segments, strata and habitual modes of behaviour. Class is a form of inscription that shapes bodies in the making of strata and behaviour. (Skeggs 2004: 12.)

Inscription has a pivotal role in the construction of subjectivities and social class. However, despite the violent-sounding processes of cutting and scarring, inscription is not portrayed as a fatalistic destiny. By contrast, declining the given inscription functions as the possibility to change the whole symbolic order of things, thereby carrying a radical potential (Skeggs 2004). In other words, refusal is possible, and through it, new forms of action and ways of understanding in this case of authorship can be developed.

DATA AND METHODS

The research material of this article consists of authors' written experiences of social class, gender and artistic work ($N = 47$). The material was collected through an open writing invitation in spring 2018. The writing invitation was circulated via authors' associations such as the Union of Finnish Writers, as well as social media channels. Participants received written guidelines to write their responses, in which they were instructed to write about their experiences of gender, social class and artistic work with the help of auxiliary questions appointed by the researcher. All responses were received in Finnish apart from one in Swedish, and they have been translated into English by the author.

The research participants are a heterogeneous group in their demographics and their literary careers and genres. Two-thirds of the respondents (33) identify as women or women / gender fluid, and the rest (14) as men. Respondents' age distribution is described below in Table 1.

TABLE 1. AGE DISTRIBUTION OF RESPONDENTS

Under 40 years old	16 respondents
41 to 50	13
51 to 60	10
61 to 70	4
Over 70	4

Defining the class origin of the respondents is a more difficult task to perform than defining age or gender distributions. In the data collection, respondents described their parents' occupations and presumed class position. In addition, some respondents talked about their parents' educational level. Using all the information available, I labeled the class origin of the respondents as upper middle class, academic middle class / cultural families, (lower) middle class and working class (see Table 2). The categorization roughly reflects the Erikson Goldthorpe class scheme (see e.g. Anttila et al. 2016), meaning that the process of categorization emphasizes parents' occupation. The way the respondents discussed class origin varied significantly. Despite the variation, only one respondent provided so little information about his origin that he could not be placed into this categorization.

The categorization presented in Table 2 should be read as a suggestive framing, which gives an overview of the respondents' class origins rather than an unambiguous truth. Some respondents' class origin was equivocal, and they could have been categorized into more than one group. As the data used in this study do not enable any kind of mechanical categorization of the respondents' class origins, the class origin of each respondent has been considered individually and can, therefore, be debated.

TABLE 2. CLASS ORIGIN OF RESPONDENTS

Class origin	Examples of parents' occupations	Respondents in this group ⁶
Upper middle class (N = 6)	economist, entrepreneur, judge, manager, physicist	Joona, Maria, Martta, Minja, Minna, Pekka
Academic middle class, cultural families (N = 9)	author, engineer, civil servant, journalist, teacher	Anni, Arja, Kaarina, Kari, Karoliina, Leena, Mikko, Niina, Raili, Tapani
(Lower) middle class (N = 10)	bank clerk, cosmetologist, photographer, public health nurse, sales clerk, small entrepreneur	Antero, Hanna, Heidi, Jaana, Laura, Marketta, Outi, Petri, Tanja, Tuomas
Working class, small entrepreneurs, farmers (N = 19)	cleaner, electrician, factory worker, fireman, general worker, logger, miner, practical nurse, salesperson, seamstress, small entrepreneur, small farmer, truck driver, waitress	Antti, Börje, Eeva, Emmi, Frida, Juhani, Julia, Kaisa, Katariina, Lauri, Li, Liisa, Maarit, Mika, Paula, Pihla, Raisa, Saara, Sirpa

The participants of this study do not form a representative sample from the whole population of authors. The binary gender distribution of authors in Finland is close to 50/50. In terms of age, authors are rather old compared to artists in other art fields, the average age being 56 years (Rensujeff 2014). Data and research concerning the class background of authors in Finland is outdated, but writers have traditionally tended to come from privileged class-origins (Heikinen 1989). Women, young writers and writers from working-class origins are assumed to be overrepresented in the research material. Reasons for this distortion can be manifold: it is possible, for instance, that people who see themselves as the underdogs of the literary field are keener on responding to requests for data collection that addresses inequalities of the field. With this in mind, the analysis of this data does not offer a representative analysis on the inequalities of the field, but rather opens up possible approaches to understanding class-related inequality in literary work. The research material has been analyzed using qualitative content analysis (see Graneheim et al. 2017).

The analysis presented in this article has certain limitations. First, focusing on an understudied topic in its context it should be interpreted as an opening for an understanding of inequality in literary production rather than a comprehensive analysis of it. Second, as a qualitative analysis, this article does not aim at making representative generalizations about class-related practices of the literary field. Instead, it maps out different possible functions of class.

THE ROLE OF ECONOMIC CAPITAL

The privilege of taking risks

It can be assumed that pursuing the financially unstable career of authorship can seem more tempting for people with preexisting economic safety nets or venture capital, which are often connected to class origin. The possibility to

6. All names of the respondents mentioned in this article are pseudonyms

take financial risks or to at least withstand the precarious working conditions of artistic work were experiences mentioned by some of the respondents of the research, mostly those from academic middle-class or upper middle-class origins.

Joona (upper middle-class origin) writes how he feels that he has “the courage to pursue uncertain, artistic goals,” because he knows that “at least my father would support me financially if I failed.” Niina, coming from an academic middle-class background, says that her family was encouraging towards “spontaneous, even financially risk-taking way of life,” which she considers “essential” support, especially in the early stages of her career. Similarly, Petri and Minna, who both first approach social class by denying its influence, also recognized the importance of financial safety nets:

It [social class] has not affected at all. Working as an author was financially possible for me. Social class did not push me towards this profession, nor did it act against it. (Petri, middle-class origin)

At first, I would probably say that it [social class] hasn't [affected]. Then again, I have felt safe to throw myself into a financially precarious condition and profession, because in a certain way I have had my “back covered.” My parents supported me financially when I was young, so I did not accumulate student debt or anything, and because I did not have to work while studying, I was able to focus on my writing. (Minna, upper middle-class origin)

These quotations illustrate how economic capital often refers to concrete monetary resources that can make writing “financially possible,” as Petri notes. In addition, financial affluence can also become embodied as a more general feeling of safety. Bourdieu discusses this in terms of a “guarantee” that economic capital can offer (Bourdieu 1993: 68). In other words, the possibility to take financial risks was not always discussed in terms of concrete economic resources, but also in relation to affectual dispositions towards precarity, such as describing oneself as feeling “safe” or “supported”, and by extension having the possibility to seek symbolically profitable positions, such as authorship (see Bourdieu 1993). This position becomes manifested especially in the experiences of respondents coming from cultural families, such as Kari, whose parents worked as journalists in Helsinki and published fiction. According to Kari's description, it was taken for granted in his family that children went to general upper secondary school instead of vocational school. In regards to economic risk-taking, he writes:

Even though there was some economic hardship in our family from time to time, (...) us kids were never pressured to pursue a future goal that would offer steady or even regular income. I guess this could be understood as some fundamental feeling of carelessness and safety induced by social class. (Kari)

As Sara Ahmed (2014: 147) suggests, “[n]ormativity is comfortable for those who can inhabit it.” Even though Ahmed discusses the feeling of (dis)comfort in relation to queer emotions and heterosexual norms, the same idea can be somewhat applied to social class and the different forms of capital related to it. In Kari’s case, the respondent is able to map this feeling of comfort and link it to his class position. However, privilege is not always acknowledged by those who have it. If the idea of social class is framed as unimportant or outdated per se, the issue becomes easily depoliticized and approached as a question of attitude. This was the case with Martta, who does not explicate the amount of her or her family’s financial resources apart from the brief mention of her CEO grandfather being “wealthy.” Money was not discussed, and the mere idea of aspiring to it was framed as a sort of a taboo:

We never envied anyone or ran after money in my family. What motivated entrepreneurship was personal passion and special skills, not the will to do business. [...] Personally, I would not classify people based on their income. It is dangerous and an underestimation of people. (Martta, upper middle-class origin)

The taboo nature of money was also noted from a different perspective by Kaisa (working-class origin), who reckons how she “[o]nce [...] asked an apparently improper question from my colleague, who had opted out of work after their debut: what do you live on, then? They were unwilling to answer directly.” Both Martta and Kaisa’s experiences can be interpreted in relation to their economic capital and the ways they are willing to acknowledge it. This reflects Bourdieu’s idea of disinterestedness. According to Bourdieu, disinterestedness towards economic realities holds a specific symbolic value in the artistic field – yet only for those who can afford to do so. (Bourdieu 1993.)

Those who did not enjoy the privilege of distancing themselves from economic necessities often described precarity as pervasive and as posing a threat to their writing. Mikko, although of middle-class origin, describes suffering from “constant financial insecurity” which he experienced as “wearing him down” and often making it “hard to plan the future.” He says that he has “often thought about putting writing on a side track” and applying for a salaried job. Yet he would consider this as “giving up” because he does not think he would be able to write enough on the side while working. Liisa, coming from a working-class background, also describes precarity as strongly affecting her possibility to write:

The most important difference is the “safety” or “guarantee” that middle class people always have but working-class people do not – we genuinely cannot afford to fail, and if we get into trouble, there is no one to save or help us. [...] This affects one’s possibilities to take risks an awful lot. A writer should be able to take risks, but many proles cannot do so. (Liisa)

According to this analysis, social class does not work in a reductive manner so that everyone coming from financially secure middle-class origins would feel themselves safe to pursue risky endeavors, or so that everyone whose family has gone through scarce times in their childhoods would never feel entitled to pursue a career as an author. Financial resources are important, and they help to balance precarious conditions, but they do not dispel the symbolic importance of economic or other forms of capital, such as cultural capital. The possession of economic capital, or lack thereof, becomes inscribed in the lived reality of people, therefore becoming embodied and shaping the trajectories of what is considered “possible” to achieve and to whom. Although money as a form of economic capital is easier to measure than cultural capital is, the lack of it still functions not solely on a strictly material level but also on the level of embodiment. In this case, embodiment becomes manifested in feelings of safety and precariousness.

Keeping their backs covered

Not all respondents from middle-class origins felt that they had been encouraged to ignore money or take risky positions protected by sufficient amounts of economic capital. Several respondents from both middle-class, lower middle-class or working-class origins did not consider having their “backs covered.” A concrete and often necessary way of balancing these risks is to earn one’s living from a non-arts related occupation. In the data, especially those respondents whose parents were not highly educated or had experienced social mobility often stressed the importance of having a “real” job or occupation in addition to writing. As they had succeeded in getting a day job that pays the bills, another difficulty emerges: the lack of time.

Jaana is a debut writer from a lower middle-class origin. Her parents, coming from “very poor homes,” as she describes them, have experienced social mobility but are not highly educated. Because of her parents’ background, Jaana says that she understands “low-income and poor people very well.” She herself identifies as lower middle-class. Money or financial security is not a given for her, and this affects her possibility to pursue a career as an author. She writes:

Because I do not like it when there is no money, I have not had the courage to step away [from my work] to just be a writer. This August, I will start working in a position that pays well. I do not know how I will have time to write, and that makes me anxious. I will probably write in the evenings, nights and on weekends, so that I can leave some time for my children as well. (Jaana)

Hanna, coming from a middle-class origin, thinks that it was precisely because of her middle-class background that she “did not even come to think of the possibility of having an artistic career” when she was young. Instead, she ended up in salaried work with a university degree and was able to publish her debut

only after turning 40, when the “conditions of life had already been established.” Once Hanna had been able to build a life that responded to middle-class norms, it “became hard to detach from them and throw oneself into the financial insecurity of being an author.” Tanja and Laura, both from lower middle-class families, shared similar experiences:

After high school, it was an impossible thought for me to “become a writer” or even a humanist. I absolutely wanted a profession that pays the bills, and finance would not be unstable [...] I already knew back then that I wanted to be a writer, but I thought that I could fulfil my calling along with my day job. I never thought that it would be possible to support myself as an author. (Tanja)

Art is not an occupation, but as a hobby it is okay. And if one wants to do it as a professional, one must be so good that they can manage with it financially. This is the attitude I have been raised into and struggled with. (Laura)

In such examples, there seems to be no allowance for positions in which the disavowal of economic issues would be possible. By contrast, the quotes echo what Bourdieu (2010) has called “the choice of the necessary”, meaning that people who lack sufficient resources (i.e. the working class) are unable to orient themselves to profitable positions, therefore making a virtue out of necessity. Although the choice of necessity is largely connected to the economic conditions of the working class, it is also related to questions of taste and culture. As an example, Bourdieu (2010: 379–380) lists the way of saying how something is “not for us” or the refusal of “fancy nonsense” in the name of “practical” choices.

The idea of choosing the necessary was also reflected in the data of this research, especially on the discussions of the need of having a “real job”. In addition to the above quotations, Antti (working class/poor entrepreneurial family) writes about his family’s disappointment when he became “a writing man, not a working man.” Outi (lower middle class) describes how it was her mother’s favorite expression to say that “it is best to be just an ordinary person,” a message that Outi interpreted as claiming that “being an artist is reserved for better people, for a group we don’t belong to, so there is no point in yearning for it.” In these examples, the idea of “having a real profession” and being able to support oneself financially can be read as virtues derived from the necessity of economic conditions – rooted in the economy, but not limited to it. As Kaisa, coming from working-class origin, writes: “even if I could, I wouldn’t want to sponge off anyone” referring to the possibility of being financially supported by someone else. However, in contrast to Bourdieu, the choice of necessity was not connected solely to respondents from working-class origins, but was also reflected in the responses of those coming from a middle-class background.

Respondents who emphasized the need for and role of a salaried day job seem to be living financially rather secure lives. Yet this does not mean that they do not go through any lean times or that they are highly paid. The primary resource they had a shortage of, based on their written responses, is time instead of money. Day jobs were often mentioned as limiting writers' possibilities to concentrate on their work because of the obvious time limitations jobs entail. Bearing in mind the accumulative tendency of capital, this necessarily influences writers' possibilities of gaining cultural capital, that is, to symbolically position themselves in more profitable positions (Bourdieu 1993). In the descriptions of respondents who have to work while writing, time becomes an essential luxury they cannot afford.

EMBODIMENT OF CULTURAL CAPITAL

Reading matters: experiences of childhood cultural activities

Research on inequality in the cultural and creative industries have emphasized the importance between cultural consumption and production when understanding the formations of inequalities (O'Brien & Oakley 2015; Oakley & O'Brien 2016; Bull & Scharff 2017). In their research on class inequalities in classical music, Anna Bull and Christina Scharff (2017) noted how classical musicians from middle-class origins described their families rather as musical than middle-class, and therefore understated the importance of class origin on the formations of their artistic careers. The experiences of being exposed to art and culture are felt as more defining as social class, even though these are also linked to one another.

Reflecting the middle-class tendency to emphasize cultural activity and downplay social class, it was common especially amongst respondents from middle-class and entrepreneurial origins to emphasize their own and their families' reading activities as affecting their becoming authors more than their social class. This was often presented in a comparative manner so that the description started with a negation of the impact social class had and continued with the emphasis on the importance of active reading habits. Marketta, for instance, coming from a seemingly wealthy entrepreneurial family, writes how "I don't see social class as having an effect. What mattered was that we used to read in our family." Antero, also from an entrepreneurial family, writes very similarly how "we used to read a lot in my childhood home, and I assume that mattered more [than social class]." In the experiences of authors coming from middle-class and especially academic middle-class origins, reading was often framed as an activity that was actively encouraged. Literature was appreciated, and families often had the tools, time and ability to support the interest expressed by the young literature enthusiasts.

Despite the fact that exposure to literature carries a great importance on becoming a writer, it does not rule out the importance of class. Emphasizing only the positive side effects of active literary pastime while disregarding the

issue of class overlooks the fact that cultural interests and consumption are socially differentiated activities (see Purhonen et al. 2014). This being said, the relationship between social class and cultural activities is never completely straightforward. Reading is not an unfamiliar hobby in working-class families, and the free and extensive library network has made literature one of the most easily accessible art forms in Finland.

Respondents from working-class and lower middle-class origins in which reading was a regular and encouraged activity did generally describe this as something that took place despite their class rather than because of it. Julia writes that she was “raised in a blue-collar family, *but* one in which reading was a frequent activity” (emphasis added). Liisa starts her response by talking about “all the good things” that drove her to be an author, for instance how her “working-class *yet* verbally talented [...] mother” (emphasis added) used to read to her a lot and also taught her “to love libraries.”

However, several respondents from especially working-class origins talked about the lack of (encouragement to engage in) cultural activities in their childhood homes. In these responses, reading was framed as a solitary activity practiced by the individual, which was in contrast to the respondents who approached reading as an activity that took place and was encouraged in their families. Katariina describes how “nobody read to me when I was a child,” and that her childhood home was “quite stripped of culture anyway.” Mika underlines his own activity in cultural hobbies by telling how he learned to play the guitar “almost completely by myself,” and how in his late twenties he “started reading on his own a ton.” Both Katariina and Mika are from working-class origins, as is Pihla, who describes her own and her parents’ different relations towards reading as the following:

But I did read. I read, and I wrote. Unlike my parents who, still to this day, have not read a single book in addition to their school books they read in elementary school. Not even my debut, which I gave them as a gift, not expecting anything from them. (Pihla)

The lack of cultural activities should not, however, be one-sidedly interpreted as hostility towards arts and culture. Katariina, cited above, writes about how her interest towards art was never responded to with contempt, but that her “strong aspiration towards art rather created confusion and a sense of helplessness.” Because social class is connected to the amount of legitimate cultural capital that one possesses, the lack of this capital makes it hard, even impossible, to transfer it to the next generation, regardless if one considers it valuable or not.

Feelings of outsidersness and not-belonging

In the research material, a few respondents from middle-class origins wrote that they had experienced feelings of discomfort when someone had labeled them as

belonging to the “academic cultural elite” (Arja) or coming from a “privileged background” (Tapani). These exceptions aside, discomfort and feelings of outsidership were mostly expressed by respondents coming from working-class or lower middle-class origins, especially women. This finding resonates with Scharff’s study on inequalities in classical music, where it was noted that even though the study respondents from middle-class origins generally discussed issues of class, they did not share the experiences of class-related outsidership felt by respondents from working-class origins (Scharff 2018).

Several respondents coming from families with low amounts of cultural capital – both from working-class and lower middle-class families – experienced feelings ranging from shame and anxiety to exhaustion, uncertainty and bitterness for their lack of cultural knowledge and *Bildung*. These feelings were often experienced in relation to their surrounding community and colleagues. The realization of this difference was located, for instance, in an educational context or at the point when entering the literary field as a debut writer, like in the case with Pihla (working-class origin) and Tanja (lower middle-class origin):

At some point in high school it began to appear to me why I constantly felt somehow odd. Like there would be something fundamental I could not comprehend, and therefore I was always the one who had to catch up. I understood that all the knowledge that I possessed I had acquired myself, and that there were a lot of gaps to fill. (Pihla)

Later I realized that many writers had went to study communications or literature studies. Their reading vastly surpassed mine, and I have experienced feelings of shame and anxiety. Especially as a debuting author I was afraid that the shallowness of my literary education would be exposed. (Tanja)

The experiences shared by Pihla and Tanja can be interpreted within the Bourdieusian framework by claiming that the habitus they had absorbed in their childhood was now experienced as being out of sync with their current field. The feeling of lagging behind can feel tiresome, especially if one tries to cope with it by overachieving to catch up the edge with more cultivated colleagues. Katariina, coming from a working-class background, feels that she has had to do “all the work by herself,” “drag herself” into cultural activities, and “try to get a grip from the margins of art.” Pihla, cited above, feels that “the mere idea of everything one has missed out (...) just because one is born as a child of factory workers can wear on you.” However, leaning into the protestant work ethic might not be the most prestigious coping mechanism in the art world, which values disinterestedness. Once she entered the art field as a student, Tanja felt that she wanted to “catch up all on the gaping shortfalls” in her knowledge. This increased her “straight A-student behavior”, making her feel – again – alienated from the “bohemian” artistic sphere. The feeling of being “out of sync” was a common and reoccurring theme among those respondents coming from families with a low amount of cultural capital.

It is notable that these experiences are not strictly limited to concrete practices taking place in the literary field, such as literary events or interactions with publishers. The borders between art, literature and the rest of life and society are porous, hence making a distinction between which experiences are felt as a writer or as a civilian practically an impossible task to perform. For instance Antti, coming from working class/poor entrepreneurial family, reports feeling “out of place” in his day job as a teacher at an arts university. Kaisa, coming from working-class origin, describes how she automatically thinks other people are better than she is – even wondering if she might be “uninformed” or “too subjective or aggressive” when taking part in the data collection of this research.

Even though one would have “ostensibly risen from the working class” in terms of education or profession, this does not always mean leaving it behind economically or mentally, as described by Pihla. In some replies, the world of arts and literature is pictured almost as a parallel universe: a “sublime world” (Heidi) or utopia (Outi) where you need to make a “crusade” to enter (Katariina) and where “fathers are professors and mothers are magical artists” (Pihla). Being an artist was sometimes thought to be destined for “better people, among which we are not included” (Outi), again echoing the idea that class and class-based inequalities are not just a question of what people *have* but rather what they *are* or have been made to be. These experiences reflect Bourdieu’s writings on legitimate culture, when he describes it as “a separate universe” protected by a “magical barrier” (Bourdieu 2010: 94). The prestigious status that art still carries in society poses challenges for those trying to enter the field without the embodied feeling of being entitled to it.

The idea of a separate art world hints that if one has not absorbed a sufficient amount of cultural knowledge “in their breast milk”, as put by Pihla, they will be flawed and somehow separate forever. Some respondents draw from their early childhood memories when they describe how they “acknowledged already from an early age that I did not belong to ‘the fancy people’” (Börje). Emmi reflects on her childhood memories and how she could not afford to have hobbies, cool clothes or go to the hairdresser. This, she considers, has stayed with her as “the typical Finnish feeling” that says “I can’t do anything, I’m not anything, please don’t notice me.” Pihla also describes an incident from her childhood that left her with the idea of how “being working-class is something that is stuck to my skin, it smells from kilometers away and everyone will always notice it from me.”

Especially the last extract by Pihla echoes the often-cited words by Annette Kuhn (2002/1995: 117), according to whom “class is something beneath your clothes, under your skin, in your psyche, at the very core of your being”, a description resembling the concepts of habitus and inscription. Just as any mechanism of naming and labeling does, inscription serves as a tool for the hierarchization of people, meaning it also functions as the bedrock of the economy and economic inequality. (Skeggs 2004.) What this mechanism highlights

is that class cannot be understood simply as a constellation of resources that can be attached from a person, but that they are embodied on the level of experience and lived through in daily life.

Refusing to be a victim

Even though Skeggs' conception of inscription is by definition something that is impossible to completely escape from, it still should not be read as an impediment for any individual action. By contrast, Skeggs considers that "[t]he refusal to accept inscription and be bound by its value" works as "a significant act in challenging the dominant symbolic order" (Skeggs 2004: 13). In other words, refusal is possible, and through it, new forms of action and ways of understanding authorship can be developed.

Liisa feels that because of her working-class origin she will "never be able to infiltrate the middle-class social code" in a way that would benefit her. Even though she notices that this is a disadvantage in the literary field, she still "does not want to change" into something that she is not, nor to hide or shame her background. Similar to Liisa, many respondents noted how their backgrounds had affected them without romanticizing it nor presenting themselves as victims. By contrast, they felt that their background also gave them the perseverance to write:

I guess my bleak childhood made me read and seek knowledge that I could not find from home. At least it made it easier to stand the depressing reality and guided me towards finding good literature. (Juhani, working-class origin)

I think childhood poverty affected my becoming a writer in the sense that because we did not have lots of money, libraries and writing being free of charge were hobbies that were easy to get into. Then again, writing and getting lost in story worlds were a way of escaping reality. (...) I wanted to go to university to study literature, I wanted to "show" that I can do it, and that one does not have to come from a cultural home in order to become a writer. (Raisa, working-class origin)

It is also possible that the feelings of being more or less excluded from the literary field can lead to new kinds of definitions of authorship, and therefore to the challenging of the prevailing symbolic order (see Skeggs 2004). In the recent public discussion of authorship and artistic practice following the #MeToo campaign, many journalists have in their contemporaneous analysis aimed at challenging the masculine myth of the artistic genius, which is considered to maintain some of the malign practices and misuse of power taking place in the field (Hess 2017; Burton 2017; Steiner 2017; Kanerva & Typpö 2018; Kanerva 2019). A similar logic can be mapped out in the way some authors from working-class origins or middle-class origins with a low amount of cultural capital aimed at challenging the "elitist" figure of a disinterested author. This was a point made by Tuomas (middle-class origin), Antti and Saara (working-class origins), who considered "high-flying art talk" as unfavourable.

miliar to them, and experienced their relation to authorship as “down to earth” and uninterested in the “hyper-academic and theoretical phenomena of contemporary art.” Heidi, feeling excluded from the “sublime art world,” describes poetically how she tries to clear her own space from the margins:

I have wanted to give life and entitlement to all that has been left outside of art, all that has been despised and shunned; as my role models I have found the world of letters and diaries, poems and drawings of the mentally ill; the world written in the blood and tears of amateur artists has been my world; smudges and mistakes have been my aesthetics; the signs of life, the world of children, all that unofficial that I felt “real art” has censored. The lived life. (Heidi)

Such statements can be seen to resonate with the long tradition of understanding working-class authors as autodidacts with first-hand information about the lived reality of the working classes. Furthermore, it connects to the notion of how challenging prevailing stereotypes has been one of the endeavors of working-class literature. (Nilsson 2017.) The resistance presented towards the intrinsic hierarchies of the artistic field can also be interpreted in relation to genres and more generally to the question of what is considered high artistic quality in literary works. Be that as it may, the resistance towards the norms are not presented in a way that would undermine their importance or existence. Rather, tools of action – however limited they might be – are taken into one’s own hands.

CONCLUSION

In this article, I have analyzed class-related experiences of artistic work among contemporary authors in the Finnish literary field. I have approached the issue from a Bourdieusian framework, especially by using the concepts of economic and cultural capital, habitus and Skeggs’ conception of inscription.

The analysis shows that economic and cultural capital diverge from one another in terms of how they are recognized. The common sense understanding of social class as a category for naming economic inequality was also reflected in the experiences of writers, especially those coming from middle-class or upper middle-class backgrounds. In these responses, economic affluence and safety-nets were more easily recognized as privileges, whereas active cultural hobbies were more often dissociated from social class. However, for those lacking sufficient amounts of legitimate cultural capital, this lack was deeply felt. In this respect, class and class-related practices related to how different forms of capital are embodied in the habitus: they do not work simply as detachable resources possessed by an individual, in the sense that they could be put into use whenever suitable.

The analysis also shows that both economic and cultural capital are central in the formation of class relations in the literary field. In the experiences of the respondents, the impacts of social class are often inscribed in the habitus and

manifested, for instance, as feelings of safety or unsafety (economic capital) and of outsidership and not-belonging (cultural capital). In the lived experiences of authors, these affects and the capital they relate to often intertwine. In this respect, the analysis echoes Pierre Bourdieu's notion of how the economic sphere cannot be reduced to questions of money or concrete financial resources: "the most innovative enterprises [in art and literature] are the privilege of those who have inherited both the boldness and the insurance that enable this freedom to grow" (Bourdieu 1993: 170). Boldness and insurance are as intertwined as capital is: economic capital assures freedom from necessities, which enables cultural activity and taking artistic risks.

As noted, cultural capital, or the lack thereof, is not something that can be differentiated from its holder and analyzed separately, but it rather functions as a marker of individualized and inscribed value, in other words, of embodied cultural capital (See Skeggs 1997; Skeggs 2004). Regardless of the embodied form of class-related practices, there are still attempts made to challenge the prevailing symbolic order of the field. Even though writers coming from working-class origins generally felt they suffered due to their class background and did consider this as a sign of inequality, they also often refused to be positioned as victims. In other words, instead of considering their role as a fatalistic destiny, they participate in the process of challenging the prevailing symbolic order (Skeggs 2004).

To conclude, the analysis has shown that social class does play a role in the contemporary Finnish literary field, but often in terms that are hard to measure. Being all but exhaustive, the analysis presented in this article can hopefully encourage to form questions for further research, both qualitative and quantitative. By that, the seemingly magical barriers of art can perhaps become more tangible and therefore possible to change.

REFERENCES

- Aarseth, Helene, Layton, Lynne & Nielsen Harriet Bjerrum (2016). "Conflicts in the habitus: the emotional work of becoming modern." *The Sociological Review*, 64, 148–165.
- Ahmed, Sara (2014/2004). *Cultural Politics of Emotion*. Edinburg: Edinburgh University Press.
- Arts Promotion Centre Finland. Grants for artists. Accessed at 25.4.2019. Available at: <https://www.taika.fi/en/grants-for-artists>
- Banks, Mark & Hesmondhalgh, David (2009). "Looking for work in creative industries policy". *International Journal of Cultural Policy*, 15:4, 415–430, <https://doi.org/10.1080/10286630902923323>
- Bourdieu, Pierre (1986). "The Forms of Capital". Translated by Richard Nice. Richardson, John G (Ed.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood Press: Westport, 280–291.
- Bourdieu, Pierre (1987). "What Makes a Social Class? On the Theoretical and Practical Existence of Groups". *Berkeley Journal of Sociology*, vol. 32, 1–17.
- Bourdieu, Pierre (1993). *The Field of Cultural Production. Essays on Art and Literature*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre (2000). *Pascalian Meditations*. Translated by Richard Nice. Stanford, California: Stanford University Press.

- Bourdieu, Pierre (2010/1984). *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Translated by Richard Nice. Harvard University Press: Cambridge, Massachusetts.
- Bourdieu, Pierre (2013). "Symbolic capital and social classes". Introduction, notes and translation by Loïc Wacquant. *Journal of Classical Sociology*, 13 (2), 292–302.
- Brook, Orian, O'Brien, Dave. & Taylor, Mark (2018a). "There was no golden age: social mobility into cultural and creative occupations." <https://doi.org/10.31235/osf.io/7njy3>
- Brook, Orian, O'Brien, Dave & Taylor, Mark (2018b). *Panic! Social Class, Taste and Inequalities in the Creative Industries*. London: Create London. Accessed at 12.12.2018. Available at: <http://createlondon.org/wp-content/uploads/2018/04/Panic-Social-Class-Taste-and-Inequalities-in-the-Creative-Industries1.pdf>
- Bull, Anna & Scharff, Christina (2017). "'McDonald's Music' Versus 'Serious Music': How Production and Consumption Practices Help to Reproduce Class Inequality in the Classical Music Profession." *Cultural Sociology*, 11:3, 283–301.
- Burton, Tara Isabella (2017). "The dark history behind letting male "geniuses" get away with bad behavior." *Vox*, 26.10.2017. Accessed at 4.12.2018. Available at: <https://www.vox.com/identities/2017/10/26/16504856/art-men-sexual-harassment-film-morality>
- Dahlbom, Taika (2018). "Tunnen, että keskiluokka on minulla vain lainassa, se voidaan ottaa pois milloin tahansa" – edes luokkanousu ei poista köyhän lähiön kokemusta, sanoo kirjailija Noora Vallinkoski. [”I feel as if middle class is only for me to borrow, and it can be taken away from me anytime” – even class mobility does not remove the experience of a poor suburb, says author Noora Vallinkoski]. *Helsingin Sanomat* 15.10.2018. Accessed at 14.5.2019. Available at: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005864540.html>
- Edgerton, Jason D. & Roberts, Lance W. (2014). Cultural capital or habitus? Bourdieu and beyond in the explanation of enduring educational inequality. *Theory and Research in Education*, 1–28.
- Flisbäck, Marita (2006). *At lära sig konstens regler. En sociologisk studie av osäkra framtidsinvesteringar*. Göteborg: Göteborg University.
- Flisbäck, Marita (2014). "Making Play or Playing the Game? On the Question of a 'Cleft Habitus' at the Doorway to the Art Field." *Qualitative Sociology Review*, 10:4, 52–67.
- Friedman, Sam, O'Brien, Dave & Laurison, Daniel (2016). "'Like Skydiving without a Parachute': How Class Origin Shapes Occupational Trajectories in British Acting." *Sociology* 28.2.2019, 1–19, DOI: <https://doi.org/10.1177/0038038516629917>
- Gielen, Pascal (2015). *The Murmuring of the Artistic Multitude. Global Art, Politics and Post-Fordism*. Amsterdam: Valiz.
- Gill, Rosalind & Pratt, Andy (2008). "In the Social Factory? Immaterial Labour, Precariousness and Cultural Work." *Theory, Culture and Society*, vol. 25 (7–8): 1–30.
- Gill, Rosalind (2002). "Cool, creative and egalitarian? Exploring gender in project-based new media work in Europe." *Information, Communication & Society*, 5:1: 70–89.
- Gill, Rosalind (2014). "Unspeakable Inequalities: Post Feminism, Entrepreneurial Subjectivity, and the Repudiation of Sexism among Cultural Workers." *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*, 21:4, 509–528.
- Graneheim, Ulla H; Lindgren, Britt-Marie & Lundman, Berit (2017). "Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper." *Nurse Education Today* 56, 29–34.
- Grönlund, Mikko (2018). *Kirjailijoiden taloudellinen asema Suomessa 2017. [The Financial Status of Authors in Finland 2017.]* Turku: Turun yliopisto.
- Heikkinen, Merja (1989). *Tilannekuva kirjailijoista. Tutkimus kirjailijoiden asemasta Suomessa 1980-luvulla. [A Snapshot of Authors. A Research on the Status of Authors in Finland in the 1980s.]* Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Hess, Amanda (2017). "How the Myth of the Artistic Genius Excuses the Abuse of Women." *The New York Times*, 10.11.2017. Accessed at 4.12.2018. Available at: <https://www.nytimes.com/2017/11/10/arts/sexual-harassment-art-hollywood.html>

- Hyttinen, Elsi & Launis, Kati (2017). Writing of a Different Class? The First 120 years of Working-Class Fiction in Finland. Lennon, John & Nilsson, Magnus (eds.) *Working-Class Literature(s): Historical and International Perspectives*. Stockholm: Stockholm University Press, 65–113.
- Kanerva, Arla (2019). *Taiteen musta kirja. [The Black Book of Art. History of Male Despotism.]* Helsinki: SKS.
- Kanerva, Arla & Typpö, Juho (2018). ”Myytti murtui.” [The myth broke.] *Helsingin Sanomat* 17.2.2018. Accessed at 4.12.2018. Available at: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005569919.html>
- Karhunen, Paula (forthcoming). Taiteen edistämiskeskuksen tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2019. [Support for arts and culture distributed by The Arts Promotion Centre Finland 2019.] Helsinki: Arts Promotion Centre Finland. <https://www.taike.fi/documents/10921/1094274/Taiken+tuki+taiteen+edistämiseen+2015.pdf/819f8180-8642-47a9-8ec8-cb0deddac7e1>
- Konstnärdsnämnden (2016). Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor. En rapport om konstnärer inom alla konstområden verksamma i Sverige 2014 utifrån kön, ålder, inkomst, näringsverksamhet, bosättning, utländsk bakgrund, utbildning och social bakgrund. Stockholm: Konstnärdsnämnden.
- Kuhn, Annette (2002/1995). *Family Secrets. Acts of Memory and Imagination*. New Edition. London: Verso.
- Käyhkö, Mari (2014). ”Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset.” [Do I serve? Do I suit? Do I belong? Working-class women, university studies and experiences of class.] *Sociologia*, 1/2014, 4–20.
- Lawler, Steph (1999). ”’Getting Out and Getting Away’: Women’s Narratives of Class Mobility.” *Feminist Review*, 63, 3–24.
- Lareau, Annette (2015). “Cultural Knowledge and Social Inequality.” *American Sociological Review*, 80 (1), 1–27.
- Lareau, Annette & Weininger, Elliot (2003). Cultural capital in educational research: A critical assessment. *Theory and Society*, 32, 567–606.
- Lindström, Sofia (2016). (Un)bearable freedom. Exploring the becoming of the artist in education, work and family life. *Linköping Studies in Arts and Science* No. 692. Linköping University: Norrköping.
- Myrskylä, Pekka (2009). ”Koulutus periytyy edelleen.” [Education still passes down in the family.] *Hyvinvointikatsaus* 1/2009. Helsinki: Tilastokeskus. Accessed at 3.12.2018. Available at: https://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_002.html
- Nilsson, Magnus (2017). The Making of Swedish Working-Class Literature. Lennon, John & Nilsson, Magnus (eds.) *Working-Class Literature(s): Historical and International Perspectives*. Stockholm: Stockholm University Press, 95–127.
- Nochlin, Linda (2015/1971). “From 1971: Why Have There Been No Great Women Artists?” ARTnews 30.5.2015. Accessed at 25.4.2019. Available at: <http://www.artnews.com/2015/05/30/why-have-there-been-no-great-women-artists/>
- Oakley, Kate & O’Brien, Dave (2016). “Learning to labour unequally: understanding the relationship between cultural production, cultural consumption and inequality.” *Social Identities*, 22:5, 471–486, <https://doi.org/10.1080/13504630.2015.1128800>
- O’Brien, Dave & Oakley, Kate (2015). “Cultural value and inequality: A critical literature review.” Swinton, Wiltshire: Arts and Humanities Research Council. Accessed 27.11.2018. Available at: <https://ahrc.ukri.org/documents/project-reports-and-reviews/cultural-value-and-inequality-a-critical-literature-review/>
- O’Brien, Dave; Laurison, Daniel; Miles, Andrew & Friedman, Sam (2016). “Are the creative industries meritocratic? An analysis of the 2014 British Labour Force Survey.” *Cultural Trends*, 25:2, 116–131.

- Official Statistics of Finland. Income distribution statistics. Equivalent disposable monetary income by age of person in 1995–2017. Helsinki: Statistics Finland. Accessed at 30.4.2019. Available at: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/en/StatFin/StatFin__tul__tjkt/statfin_tjkt_pxt_017.px/?rxid=d8b02815-5748-475b-b0fb-5483416e2197
- Ojajärvi, Jussi (2015). The Dirty Class: The Re-Intensified Antagonism of Capital and Labour, and the Politics Arto Salminen. *Journal of Finnish Studies*, 18:2, 181–209.
- Ojajärvi, Jussi (2016). Luokkakamppailusta ja sen piiloutumisesta kaunokirjallisuuden valossa. [About class struggle and its hiding in literature.] Anttila, Anu-Hanna; Kauranen, Ralf; Launis, Kati & Ojajärvi, Jussi (Eds.). *Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun Suomessa. [The Voice and Silence of Class. Societal Class Order in Finland in the 21st century.]* Tampere: Vastapaino, 88–133.
- Ojajärvi, Jussi; Sevänen, Erkki & Steinby, Liisa (Eds.) (2018). *Kirjallisuus nykykapitalismissa. Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma. [Literature in Contemporary Capitalism. Viewpoints on Finnish Literature and Culture.]* Helsinki: SKS.
- Ojajärvi, Jussi & Työlähti, Nina (2017). 2017: Sataa vuotta kertomassa. [2017: Narrating one hundred years.] In Ojajärvi, J. & Työlähti, N. (eds.) *Maamme romaani. Esseitä kirjallisuuden vuosikymmenistä. [The novel of our land. Essays from the decades of literature.]* Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.
- Piispa, Mikko & Salasuo, Mikko (2014). Taiteilijan elämäntie. Tutkimus nuorista taiteilijoista 2000-luvun Suomessa. [The Life path of an Artist. A research on young artists in Finland in the 21st century.] Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Probyn, Elspeth (2004). “Shame in the habitus.” Adkins, Lisa & Skeggs, Beverley (Eds.). *Feminism After Bourdieu*. Oxford: Blackwell Publishing, 224–248.
- Purhonen, Semi and working group (2014). *Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, koulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen. [Finnish Taste. Cultural Capital, Education and Social Differentiation of Lifestyles.]* Helsinki: Gaudeamus.
- Rensujeff, Kaija (2014). Taiteilijan asema 2010. Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus. [The Status of Artists 2010. The structure, work and income of artists.] Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.
- Ruohonen, Voitto; Sevänen, Erkki & Turunen, Risto (Eds.) (2011). *Paluu maailmaan – kirjallisten tekstien sosiologiaa. [Return to the World – sociology of literary texts.]* Helsinki: SKS.
- Scharff, Christina (2018). Gender, Subjectivity, and Cultural Work. The Classical Music Profession. London: Routledge.
- Skeggs, Beverley (1997). Formations of Class and Gender: Becoming Respectable. London: Sage.
- Skeggs, Beverley (2004). Class, Self and Culture. London: Routledge.
- Steiner, Chelsea (2017). “Let’s Dispel the Myth That Being a ‘Creative Genius’ Excuses Terrible Behavior in Men.” *The Mary Sue*. Accessed 4.12.2018. Available at: <https://www.themarysue.com/dispel-men-creative-genius-myth/>
- Tapanainen, Jonna (2013). “Kirjailija Susanna Alakoski: ’Enää en häpeä taustaani yhtään’”. [Author Susanna Alakoski: ”I no longer feel ashamed for my background”.] *Me Naiset* 17.10.2013. Accessed at 29.4.2019. Available at: https://www.menaiset.fi/artikkeli/ajankohtaista/i ihmiset/kirjailija_susanna_alakoski_ena_en_hapea_taustaani_yhtaan
- Vaarala, Noora (2019). “Hanna-Riikka Kuisma kuunteli lapsuutensa juoppojen örinää – Kokemuksien kautta syntyi karu kuvaus suomalaisesta köyhyydestä ja lähielämästä”. [Hanna-Riikka Kuisma used to listen drunken growls in her childhood – By these experiences, a rugged portrayal of Finnish poverty and suburban life was formed.] *Helsingin Sanomat* 11.5.2019. Accessed at 14.5.2019. Available at: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006100909.html>

III

OUTSIDE OF CLASS SOCIETY? AUTHORS' CLASS (DIS)IDENTIFICATION IN THE CONTEMPORARY FINNISH LITERARY FIELD

Roiha, Taija

Arvioitavana.

Pyydä artikkeli kirjoittajalta.